

PRZEWODNIK
PO
MUZEUM im. DĄBROWSKICH
WE LWOWIE.
1895.

1 155

PRZEWODNIK
PO
MUZEUM im. DZIEDUSZYCKICH
WE LWOWIE.

UŁOŻYŁ

WŁODZIMIERZ hr. DZIEDUSZYCKI

Dr. filozofii h. c. Uniwersytetu Lwowskiego, członek hon. Towarzystwa Przyrodników Polskich im. Kopernika we Lwowie, czł. hon. Towarzystwa przyjaciół Nauk w Poznaniu, czł. korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie, czł. hon. Towarzystwa Pedagogicznego i innych Towarzystw krajowych. Officier de l'Instruction Publique.

Pierwszy tysiąc.

LWÓW

Nakładem Muzeum im. Dzieduszyckich.

1895.

521h1

173409

I

MOIM UKOCHANYM WNUKOM

I

CAŁEJ NASZEJ MŁODZIEŻY

KSIĄŻECZKĘ TĘ POŚWIĘCAM

z gorącym życzeniem, aby zwiedzanie bogactw przyrodniczych naszej ziemi, wyrobów pracy i zdolności ludu naszego i prastarych w ziemi zagrzebanych pamiątek po praojcach naszych, zagrzewało do miłości tej Ziemi i tego Ludu i do pracy nad dalszem badaniem tej spuścizny po przodkach naszych.

Włodzimierz Dzieduszycki.

Lwów, maj 1895.

Słowo przedwstępne.

Chciałbym zwiedzającym Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie dać w rękę książeczkę, któraby mała, mało zabierała miejsca i w każdą kieszeń zmieścić się mogła, a któraby zastąpiła przewodnika, który nie zawsze znajdzie się pod ręką. Znam całą trudność napisania takiej książeczki. Wiem, że prawdopodobnie nikogo nie zadowolnię, ale przynajmniej ja sam będę miał przekonanie, że książeczka ta nikogo w błąd nie wprowadzi, pewne tylko poda fakta, a może wątpliwość zwiedzającego co do niejednego oglądanego przedmiotu usunąć potrafi. Wiem także, że taki przewodnik musi być krótki i zwięzły. Dlatego też będę się starał jak najwięcej pokazać, a jak najmniej mówić.

We wstępie opowiadam pokrótce o powstaniu Muzeum im. Dzieduszyckich i zbiorów, w niem zawartych, o jego rozwoju i myśli przewodniej jego bytu; przedstawiam też układ jego teraźniejszy i urządzenie. I zaraz oprowadzać będę zwiedzających od bramy i podsienia aż do izb huculskich, ostatnich pokoi drugiego piętra. Przy

tem zwiedzaniu pomocnymi nam będą napisy i numera, tak nad wejściem do każdej sali i każdego pokoju, jak i nad szafami. Etykiety przy okazach i numera, tak gatunków, jak i bieżące okazów, będą się odnosić do głównych katalogów a i w przewodniku tym przy odnośnych salach, pokojach i pojedynczych okazach, zwrócić uwagę zwiedzających nie omieszkam.

Dołożę wszelkich starań, żeby katalog zwierząt kręgowych, nad którym obecnie pracuję, mógł jak najprędzej być oddanym do publicznego użytku.

Katalog ten zwierząt naszych kręgowych będzie o wiele obszerniejszy; będzie zawierał liczniejszą synonimikę oraz daty o każdym gatunku i o każdym pojedynczym okazie, znajdującym się w Muzeum.

Mam dalej nadzieję, że po tym katalogu zwierząt kręgowych nastąpią niebawem i opisy dalszych działów muzealnych, jak n. p. działu etnograficznego, przedhistorycznego i t. d.

WSTĘP.

Założenie Muzeum.

O chwili założenia lub powstania Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie, trudno dziś coś stanowczego wypowiedzieć lub nawet czas oznaczyć jego zaczątku.

Młody chłopiec zaczął składać w małej szafeczce dziecinnego pokoju przyniesione ze spaceru ślimaki, chrząszcze, łapane kapelusikiem motyle, kwiatki i rośliny przy drodze zbierane a chowając się we Lwowie, znosił te przedmioty z Pohulanki, z Zofijówki, Cetnerówki, Żelaznej Wody i t. d.; a najzacieplejsi i światli rodzice, kochający gorąco chłopca i krajowe rzeczy i krajową przyrodę i wszystko co rodzime, wprowadzali pomału syna w otwartą otaczającą go naturę i przyzwyczajali do patrzenia i wpatrywania się w ten świat otaczającej go przyrody, i ułatwiali mu to jego zbieranie, a i matka sama pomagała i uczyła oczyszczać zebrane ślimaki, nazywać je, porównywać, w czym jej przez nią samę zebrany znaczny zbiór muszli różnych krajów dopomagał.

(Zbiór ten obecnie, jako jedyne okazy niekrajowe, w Muzeum jest przechowany). Uczyła dalej i pomagała rośliny zbierać i zasuszać a ojciec, znany swego czasu bibliograf polski, rośliny w starych zielnikach, jak Marcin z Urzędowa, Syreniusz, wyszukiwać i oglądać pozwalał. Wybierani przez rodziców nauczyciele kierowali i rozwijali budzące się w chłopcu zamiłowanie do ojczystej przyrody. Zamiłowanie to z latami wzrastało, i do szerszego zbierania pobudzało. Więc zacząłem zbierać systematyczniej i rośliny, obznajamiając się z florą naszą krajową. Później, mieszkając już więcej na wsi a z rodu myśliwy, zająłem się i oddałem z zapałem ornitologii krajowej i w tym dziale sam najwięcej pracowałem i dotąd pracuję. I zbiór muzealny ptaków jest stosunkowo najdawniej założony i najliczniej zebrany. Ale prócz „myśliwskiej zabawy“ musiałem obznajmiać się i z lasem i z rolą i z łąką i to w najróżniejszych okolicach dawnej Polski.

I dziś starzec, nawet myślą już objąć nie jestem w stanie, jak się to wszystko zebrać, jak zgromadzić mogło. I przychodzi mi na myśl stare nasze przysłowie: „Ziarnko do ziarnka a będzie miarka“. A że te ziarnka są nasze, więc i ludzie dobrej woli dopomagali i dopomagają, żeby ziarnka te na naszej zebrane niwie nie zmarniały.

Około mego zbioru ornitologicznego zaczęły się już prawie lat temu 50 grupować i inne zbiory wszystkich trzech królestw historyi naturalnej, jak się wówczas wyrażano. I dzisiaj już królestw tych nie ma i nazwy zmienione, ale zbiory zoologiczne, botaniczne i mineralogiczne zostały. I przybyły jeszcze zbiory paleontologiczne i geologiczne a i działy: przedhistoryczny i etnograficzny. A i powstała myśl przewodnia lat temu 50 prawie, zrobić i zestawić Muzeum, któreby dawało obraz ile możliwości wierny tego wszystkiego, co przyroda ma i miała na dawnym obszarze naszej ziemi. Myśl ta naturalnie rozwijała się i rozwija ciągle. Więc się utworzyły działy: zoologiczny, geologiczno-mineralogiczny, paleontologiczny, botaniczny a najpóźniej przybyły etnograficzny i przedhistoryczny, i daj Boże, żeby tych działów przybywało jak najwięcej, byle nasze rodzime, odkrywające a wyświecające nowe bogactwa naszej przyrody, tworzące nowe prace, otwierające nowe horyzonty krajoznawstwa ziemi naszej.

Na początku rozwijania się Muzeum im. Dzieduszyckich, zawsze około lat 50 temu, nie było w kraju miejsca dla okazów przyrody krajowej. Muzeum Uniwersytetu głównie ogólnej służyło nauce, niższych zakładów naukowych było bardzo mało w kraju, więc moje muzeum, choć z początku prawie głównie ornitologiczne, służyło za miejsce

składowe przedmiotów z różnych działów przyrodniczych po kraju naszym znajdujących i ta okoliczność i mnie spowodowała do przygotowania jakiegoś przytułku dla tych rozprószonych okazów naszej przyrody, które i mnie samemu w licznych moich podróżach po różnych częściach kraju spotykać się dawało. A naturalnie sam fakt, że przez długi czas nie było miejsca do składania i zachowywania naszych przyrodniczych okazów, wzbogacał moje zbiory i wpływał, że cała społeczność nasza zbiory moje popierała. Dziś naturalnie stosunki się i pod tym względem na korzyść krajoznawstwa naszego zmieniły. Ale obszar to wielki, rozmaitość działów wielka, a im więcej będzie pracowników, tem większy będzie materiał, który naturalnie trudniej się u prywatnych daje przechowywać i musi w końcu w muzeach o więcej publicznym charakterze szukać przytułku.

Dzięki Najwyższej łasce i wspaniałomyślności Najmiłościwiej nam dziś panującego Monarchy ma Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie swój byt, swoją niepodzielność i swoje fundusze na zawsze zapewnione, o ile to w ludzkiej jest możliwości. Zadanie tegoż Muzeum jest określone artykułem IX. ustawy państwowej z dnia 20. grudnia r. 1893, „o ustanowieniu Ordynacyi familijnej imie-

nia Dzieduszyckich“, ogłoszonej w „Dzienniku ustaw państwa“ z roku 1894 Cz. III. Nr. 4. Odnosny ustęp ustawy ordynackiej brzmi w przekładzie z oryginalnego tekstu tak: „Muzeum przyrodnicze imienia Dzieduszyckich, z Ordynacją połączone, obejmować ma wszelkie przedmioty, tyczące się przyrodoznawstwa, etnografii i antropologii dawnych ziem polskich“.

Budynek. Urządzenie.

Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie powstało funduszami prywatnymi pojedynczego człowieka. Użycie tych funduszków musiało być ujęte w pewne granice, które przekraczać nie było możliwem. Gdy przedmiotów coraz więcej przybywać zaczęło a i nieraz całe zbiory prywatne z różnych działów dostawały się do Muzeum trzeba je było wcielać do muzealnych zbiorów, żeby je od zagłady ochronić, co miałem sobie za obowiązek, nasuwała się sama niejako myśl wybudowania osobnego gmachu. Myśl ta jednakże napotkała na razie na nieprzełamane trudności. Okazało się bowiem koniecznem wydanie prawie odrazu znacznego kapitału, tak na zakupno obszernego placu, jak na wystawienie obszernego gmachu, li na cele muzealne przeznaczonego, a

wydatek taki musiałby być nagły, bo masa materiału muzealnego czekała szybkiego pomieszczenia. Stosunki zaś ówczesne nie pozwalały na wydanie prawie jednorazowe bardzo znacznych funduszków. Trzeba więc było inne umieszczenie obmyśleć. Kupiło się tedy kamienicę, w której obecnie mieszczą się zbiory Muzeum im. Dzieduszyckich, a która mogła zaraz okazać pomieścić a koszta adaptacyi i urządzenia można było na lata rozdzielić. Tak się też stało. Dziś prawie te adaptacje są na ukończeniu; jeszcze tylko w oficynach drugiego piętra połączenie się robi, jak to już zrobiono na I piętrze, gdzie oficyny łączą się z głównym domem i jedną tworzą całość.

W oficynach drugiego piętra znajduje się dziś jeszcze Biblioteka Poturzycka, która, mam nadzieję, że przeniesioną zostanie. Biblioteka zaś przyrodnicza, należąca do Muzeum jest dziś osobno umieszczona na dole, w muzealnym pomieszkaniu właściciela.

Ponieważ zakupiona kamienica była domem mieszkalnym, urządzonym dla pomieszczenia jak największej liczby lokatorów, zawierała mnóstwo drobnych pokoi, pokoików, schowków, kuchni i t. d., które potrzeba było do celów muzealnych dopiero przerabiać. Pokoje trzeba było rozszerzać i te stanowią sale frontowe I. i II. piętra; reszta zaś ubikacyi, osobliwie kuchnie i inne

schowki, wypadło urządzić w formie galeryi krytych, korytarzy, a przy rozszerzaniu pokoi, nowe sklepienia w miejsce ścian wyrzuconych dawać. Dlatego też w Muzeum są tak różnorodne umieszczenia. W niektórych zaś pokojach jak n. p. na II piętrze, w przedpokoju pierwszym i w pokojach od dziedzińca, trudno było o dobre oświetlenie, dlatego i w urządzaniu i w umieszczaniu przedmiotów trzeba się było do oświetlenia stosować a wtedy było niepodobieństwem ściśle trzymać się systematyki.

W ogólności, ciągle mając wzgląd na powiększanie się zbiorów, trzeba było przy ich układaniu jak najbardziej zważać na oszczędzenie miejsca i nieraz z niezachowaniem nawet ścisłej systematyki stosować się do wielkości okazów. W każdym takim wypadku nie omieszkam zwrócić uwagę zwiedzających tak w głównych katalogach jak i w niniejszym przewodniku.

Dziś obejmuje Muzeum im. Dzieduszyckich następujące działy:

- I. Dział zoologiczny.
- II. Dział paleontologiczny.
- III. Dział mineralogiczny.
- IV. Dział geologiczny.
- V. Dział botaniczny.
- VI. Dział przedhistoryczny.
- VII. Dział etnograficzny.

Każdy z tych działów ma swoje numera bieżące.

Działy: zoologiczny i paleontologiczny są umieszczone na I piętrze i całe to piętro zajmują.

Dział zoologiczny jest tak urządzony, że obok dziś u nas żyjących zwierząt są umieszczone szczątki zwierząt kopalnych tej samej gromady, u nas znajduwane. Zaczyna się dział zoologiczny zwierzętami najwyższego ustroju: zwierzętami kręgowymi. I tu znowu ze względu na pomieszczenie musiałem odstąpić od systemu. I tak w pierwszym pokoju I piętra są szczątki słoni, nosorożców i jeleni kopalnych u nas znajduwane; w następującej zaś sali II są ptaki zamiast zwierząt ssących, któreby według systemu następować powinny. Zmiana ta uczynioną została jedynie z powodu lepszego oświetlenia mniejszych okazów. Obok w pokoju Nr. III znajdują się gniazda i jaja. W sali Nr. IV A jeszcze jedną ścianę zajmuje reszta ptaków. Potem następują zwierzęta ssące; zajmują one resztę sali IV A, tudzież sale IV B, V A, V B i pierwszy przedział sali VI.

Drugi przedział sali VI zajmuje: szafa **Nr. 56** pierwszą część gadów, szafy **Nr. 59 i 60.** ryby żyjące, szafa **Nr. 63.** ryby kopalne.

Trzeci przedział sali VI zajmuje szafa **Nr. 57.** drugą część gadów i płazy. Tu się kończą zwierzęta kręgowie. Wchodzimy do działu zwierząt

bezkręgowych. Wchodzimy w pokój VII, w którym mamy przegląd zwierząt bezkręgowych i drugim pokojem Nr. VIII, w którym widzimy szkodniki lasowe, polne i ogrodowe, przychodzimy do sali IX, w której znajdują się systematyczne zbiory niższych zwierząt.

Znowu przechodem X wchodzimy do dwóch pokoi działu paleontologicznego, obejmującego nie- ułożony jeszcze cały szereg niższych zwierząt kopalnych różnych formacji. Zbiór ten, mam nadzieję, będzie także naukowo opracowany i ogłoszony.

Tu się kończy I piętro. Obszedłszy tym sposobem całe to I piętro wracamy znowu do sali wchodowej, w której są szczątki naszych zwierząt kręgowych kopalnych.

Na drugim piętrze wchodzimy do przechodu XIII i mamy tu początek zbiorów etnograficznych. Idąc na lewo wchodzimy do niebardzo jasnego pokoju Nr. XIV, który mieści również dalszy ciąg działu etnograficznego. Stąd na prawo, również przechodem, wchodzi się do dwóch pokoi XV i XVI, leżących jeden za drugim, obejmujących dalszy ciąg działu etnograficznego, a mianowicie mieszczących w sobie nowe i dawne wyroby Hucuków. Z pokoju XIV na lewo wchodzimy do sali Nr. XVII, dużego frontowego pokoju, gdzie mieści się dział mineralogiczny. Obok w mniejszym pokoju Nr. XVIII jest dział geologiczny, za nim w sali

Nr. XIX dział botaniczny, w którym są umieszczone również szczątki naszych krajowych roślin kopalnych. Za nim w dwóch salach Nr. XX i XXI mieści się dział przedhistoryczny. Z tejże sali XXI wchodzi się małym przejściem do pokoju już od dziedzińca Nr. XXII. Tu wszedłszy, idąc prosto, wступujemy po schodkach do małego wysokiego pokoju Nr. XXIII, w którym się mieści rybactwo i łowiectwo ludowe. Wróciwszy do pokoju Nr. XXII, mamy dalej, z tymże razem w trzech pokojach Nr. XXII XXIV, XXV, ostatnią część etnograficznego działu.

Toby był ogólny pogląd na dzisiejsze rozmieszczenie pojedynczych działów muzealnych w całym tym gmachu.

Przeszedłszy pokrótce historię powstawania Muzeum im. Dzieduszyckich i wyłożywszy i myśl jego przewodnią i jego zadanie oraz dzisiejszy jego układ i urządzenie, nic mi nie pozostaje, jak tylko rozpocząć oprowadzanie i przewodniczyć w zwiedzaniu od Podsienia. Otwieram więc bramę, mówiąc z całego serca: Witajcie!

Podsienie.

Otworzywszy główną bramę, wchodzimy do obszernego **Podsienia**. Znajdują się tu pod ścianami na podwyższeniu różnorodne okazy, które bądź dla swych rozmiarów bądź dla swego ciężaru, nie mogły być umieszczone w salach górnych.

Zaraz na lewo obok wchodu widzimy:

- Nr. 1. i 2.** dwa wysmukłe pnie naszego zwykłego **Jałowca** (*Juniperus communis*). Nr. 1. pochodzi z Moszkowa (pow. Sokal); ma 75 *cm* obwodu był przeszło 4 metry wysoki. Pochodzi z ogrodu; jest darem p. Stanisława Polanowskiego. Nr. 2. także pień jałowca, pochodzi z ogrodu we Lwowie.
- Nr. 3.** Przekrój odziomka bardzo starego **Dębu** (*Quercus pedunculata*). Ma on obwodu 6·7 *m*. Średnica jego wynosi 2 *m*; pochodzi z okolic Brzeżan i jest darem p. starosty Mauthnera.
- Nr. 4.** Przekrój **Dębu** młodego, zdrowego; obwodu ma 8·58, średnica jego wynosi 1·6 *m*; pochodzi z lasów państwa Brody i jest darem p. Kazimierza Młodeckiego.
- Nr. 5.** Przekrój **Brzosta** (*Ulmus effusa*) z lasów pieniackich (pow. Brody); średnica 80 *cm*, obwód 2·65 *m*.
- Nr. 6.** Przekrój **Świerka** (**Smereka**) (*Picea excelsa*); obwód 2·24 *m*, średnica 70 *cm*.
- Nr. 7.** Przekrój **Jodły** (*Abies pectinata*); średnica 1 *m*, obwód 3·25 *m*.

Oba te przekroje (6 i 7) Świerka i Jodły pochodzą z lasów Tarnawackich, położonych w Królestwie Polskiem (gub. Lubelska, pow. Tomaszowski).

Nr. 8. Przekrój **Modrzewia** (*Larix europaea*) z Bukowiny, wyrachowanych ma lat 40; średnica 65 *cm*, obwód 2·16 *m*.

Nr. 9. **Sosna** (*Pinus silvestris*), lasy Toporowskie (pow. Brody), średnica 1 *m*, obwód 3·53 *m*; lat wyrachowanych 100; dar p. Kazimierza Młodeckiego.

Nr. 10. **Limba** (*Pinus cembra*). Przekrój mający lat wyrachowanych 412; z gór w okolicy Węldzirza (pow. Dolina). Dar zarządcy p. Stanisława Matkowskiego.

Nr. 11. Przekrój poprzeczny i podłużny **Modrzewia** (*Larix europaea*). Lasy Próchnickie (pow. Jarosławski); wyrachowanych lat 62; przekrój poprzeczny ma śred. 45 *cm* a obwodu 1·35 *m*.

Nr. 12. Pień **Dębu** wyciągnięty z Sanu, mocno poczerniały ma w obwodzie 1·10 *m*. Dar p. Kazimierza Zbyszewskiego.

Nr. 13. Przekrój ukośny **Topoli** nadwiślańskiej (*Populus nigra*), średnicy 2·96 *m*. Zdaje się, że są to dwa drzewa zrosnięte razem.

Tu się kończy ściana i lewa strona podsienia. Przychodzimy bowiem do schodków i do głównego wchodu do muzeum. Po czterech schodkach wchodzimy do sieni czyli właściwie do głównej klatki schodowej. Przed sobą mamy wejście do pokoiów właściciela a na lewo wejście na główne schody, prowadzące na górne piętra muzealne. Tu jest garderoba, gdzie zwiedzający składają laski, parasole, płaszcze itp. W framugach okien są umieszczone szafki, zawierające katalogi i wydawnictwa muzealne, które nabyć można u dozorczy według cen oznaczonych. Ale wróćmy teraz jeszcze do podsienia.

Wracając mamy na lewo drugą dużą bramę prowadzącą na dziedziniec. Przeszedłszy ją i wszedłszy na dziedziniec mamy na lewo wejście do sieni, z niej na prawo prowadzą drzwi do pracowni muzealnej, w której jest zawsze obecny p. Edmund Hartel, preparator muzealny. Przy wejściu do pracowni mamy boczne schody na pierwsze piętro a naprzeciw drugie drzwi do pokoiów właściciela. W dziedzińcu przed oknami pracowni widzimy drzewo wkopane, którego szczyt dosięga drugiego piętra. Jest to **Cis** (*Taxus baccata*), który był w pawilonie łowieckim, na wystawie powszechnej krajowej lwowskiej r. 1894. Przysłany był i wykopany bardzo starannie przez p. Zofię z hr. Załuskich Wysocką z jej lasów w Jasienicy (pow. Brzozów). W pawilonie usechł i został ofiarowany za łaskawem pośrednictwem p. radcy lasowego W. Góralczyka do Muzeum.

W dziedzińcu przed sobą mamy oficynę boczną muzealną, w której dolnej części mieszkają dozorczy muzealni. Wracając tą bramą do **Podsienia** mamy na lewo znowu cztery schodki, prowadzące do pomieszkania kustosa Muzeum p. Władysława Zontaka. Stąd idąc dalej w kierunku ku głównej bramie mamy na lewo równie podwyższenie jak pod przeciwległą ścianą (od głównej bramy na prawo). Widzimy tu dalsze numera. Naprzód:

Nr. 14. Jest to szafa szklana, w której znajduje się ogromny blok, złożony z kryształów soli z Wieliczki; waży on 16 cetnarów. Dalej widzimy w tejże szafie drabinę, okrytą drobnymi solnymi kryształami, również z Wieliczki. Są tu jeszcze różne okazy soli z Bochni: jak płyta solna, kostki solne, osad gi-

psow y. Jest w niej jeszcze z Turzy Wielkiej (pow. Dolina) rdzeń, wyjęty ze świdrów górniczych systemu dyamentowego. Wszystkie okazy tej szafy pochodzą z daru c. k. Dyrekcyi Skarbu we Lwowie.

- Nr. 15.** Zbiór kostek kamienia z różnych okolic, używanego do murowania i brukowania.
- Nr. 16.** Zbiór kostek gipsów i alabastrów z różnych okolic.
- Nr. 17.** Zbiór kostek porfiru i różnych marmurów z okolic Krakowa; dar Artura hr. Potockiego i Zygmunta hr. Szembeka.
- Nr. 18.** Piaskowiec dewoński z okolic Trembowli i wyroby z niego.
- Nr. 19.** Kule naturalne z piaskowca trzeciorzędnego. Zebrałem sam w urwisku gliniastem w Śledziejowicach (pow. Wielicki); było ich tam w glinie mnóstwo różnej wielkości. Zawdzięczam je łaskawej uprzejmości ś. p. p. Erazma Niedzielskiego.
- Nr. 20.** Widzimy znowu szklaną szafę, w której się mieszczą: bryła **wosku ziemnego** zmieszana z iłem z Borysławia (pow. Drohobycz) z wystawy krakowskiej z r. 1887.

W tejże szafie znajdują się dalej nasze węgle a mianowicie: ogromny blok **węgla kamiennego** z Jaworzna (pow. Chrzanów), oraz obok jest również duży, ale węższy, kawał **węgla brunatnego** z Nowosielicy (pow. Śniatyn). Oba te okazy pochodzą z wystawy lwowskiej z r. 1877. Są tu także **lignity** ze Skwarzawy (pow. Żółkiew).

Dalej widzimy okazy **drzewa skamieniałego** z różnych okolic kraju. Bardzo ciekawy jest okaz

z Gromnika (pow. Tarnów), dar ś. p. Edwarda Dzwonkowskiego, oraz czarne okazy drzewa, znalezione w kraju jednak z nieoznaczonych miejscowości.

Zbiór ten drzew skamieniałych ciągle się powiększa i naturalnie zmieniają się i okazy i numera. Koło samej bramy wchodowej mamy:

Nr. 23. Jest to pień skamieniały, zdaje się drzewa szpilkowego; ma wysokości 2·04 *m* a obwodu 74 *cm*. Znaleziony w okolicy Lwowa pod Winnikami przy budowie drogi.

Tak więc obeszlśmy całą podsięń. Teraz musimy zwrócić się tam, gdzieśmy już chwilowo zaglądneśli. Po schodkach na lewo od głównej wchodowej bramy przejdziemy przez garderobę i wejdziemy schodami na pierwsze piętro. Przy samych schodach na dole widzimy stojący duży pień **Limby** (*Pinus cembra*) z lasów górskich Wełdzirza (pow. Dolina) p. Poppera. Ma ten pień śred. 53 *cm*, obw. 175 *cm*, lat wyrachowanych 309, długości 2·64 *m*. Średnica jego jest w obu końcach prawie równa. Pień ten jest darowany do Muzeum przez J. E. Namiestnika Kazimierza hr. Badeniego.

Wszedłszy na pierwsze piętro pójdziemy na lewo. Po prawej zaś stronie ujrzymy w niszy popiersie marmurowe ojca dzisiejszego właściciela ś. p. Józefa hr. Dzieduszyckiego, dłuta Ksawerego Godebskiego.

I. Piętro.

Przed nami nad głównymi drzwiami widzimy napis:

Zbiory zoologiczne i paleontologiczne.

Pierwsze piętro zawiera sale od I—XIV i jest tak urządzone, że wszedłszy wprost do sali II pta-

ków, można obejść z tej sali I wchodowej, cały dział zoologiczny i paleontologiczny, t. j. sale od II do XIV i wrócić drzwiami na prawo do sali I wchodowej. Naprzód zatrzymamy się w tej I sali wchodowej. Tu mamy drzwi na prawo, które po obejrzeniu całego I piętra do tejże samej sali wrócimy.

SALA I.

Sala ta obejmuje szczątki **zwierząt Ssących kopalnych** (dyluwialnych).

Numera czerwone tak na szafach jak i na okazach wyróżniają zwierzęta zaginione, które u nas żyły, a których szczątki znajdujemy w naszych glinach, starych łożyskach i namułach rzek jak Wisły, Sanu, Bugu, Dniestru itd., także w jaskiniach, szczelinach gór, kamieniołomach. Przed sobą mamy na prawo duże szafy, do ścian zastosowane: Nr. 67, 66, 65, 64. Szafy te, składające się z dwóch części dolnej i górnej, zajmują szczątki **Słonia kopalnego** Belke (*Elephas primigenius*), powszechnie u nas **Mamutem** zwanego. Szczątki jego zajmują nadto górną część szaf Nr. 68 i 69.

Widzimy w tych szafach różne szczątki szkieletu tego zwierzęcia; całego bowiem szkieletu o ile mi wiadomo, dotąd u nas nie znaleziono, choć części jego jak: zęby trzonowe, kły (zęby obronne Belke) szczątki czaszek, i innych kości znajdują się u nas w różnych okolicach, osobliwie w dolinach rzek po powodziach, w namułach.

Słoń kopalny cz. mamut (*Elephas primigenius*) różnił się od *Mastodonta* głównie krótszymi prostymi kłami i trzonowymi zębami, które na powierzchni startej, przedstawiają kręgi w kształcie żołądźci. Muzeum do tego czasu szczątek *mastodonta* nie po-

siada. W ogólności cały materiał szczątek zwierząt ssących kopalnych nie jest jeszcze ostatecznie naukowo opracowany; bo tak mamutów jak mastodontów, nosorożców i jeleni prawdopodobnie więcej było gatunków. Trudności w oznaczeniu dokładnem są wielkie a i literatura jest obszerna, kosztowna, i do zebrania trudna, bo po czasopismach i rocznych sprawozdaniach porozrzucana. Zwrócę tu więc tylko uwagę na najciekawsze okazy. Dwa rysunki wiszące na ścianie przedstawiają mamuta znalezione go w Syberyi nad rzeką Leną wraz ze skórą i sierścią. Jeden z tych rysunków przedstawia szkielet złożony i zachowany w muzeum petersburgskiem, drugi obok wiszący rysunek zwierzę całe według tegoż szkieletu odtworzone. Ponieważ wszystkie części całego mamuta razem trudno bardzo zebrać, dobierają się odpowiednie części szkieletu i składają się w całość, choć nie należą do jednego zwierzęcia. I tak udało nam się złożyć:

Nr. 123. trzy kości nogi lewej tylnej; dwie kości pochodzą z doliny Wisły z okolic Krakowa a łopátka z Kołomyjskiego i jest darem ks. Juliana Puzyny.

Nr. 124. Są to również trzy kości złożone, z których dwie pochodzą z Sanu i są darem Adama ks. Lubomirskiego i Witolda ks. Czartoryskiego. Trzecia kość, piszczel, pochodzi z doliny Dniestru z Bukaczowiec.

Nr. 68. Duża czaszka z wielkimi kłami, stojąca w środku, pochodzi z powiatów: Staromiejskiego (Felsztyn) i Samborskiego.

Nr. 73. Duży gruby kieł z Hnizdyczowa z Dniestru (pow. Żydaczów). Dar Namiestnika Agenora hr. Gołuchowskiego.

- Nr. 72. i 75.** Dwa duże kły darowane przez gminę miasta Felsztyna za pośrednictwem Mieczysława Potockiego. Są one wydobyte z rzeki Strwiąż; były umieszczone przy kościele w Felsztynie jako kości wielkoludów.
- Nr. 74.** Duży kieł znaleziony w Tarnowskim. Dar p. Tadeusza Langiego.
- Nr. 71.** Dwa długie kły wykopane w Niepołomicach; może pochodzą z jednego zwierzęcia.
- Nr. 69.** Część górna czaszki i dwa kły z Woskodaw nad Horyniem (gub. Żytomirska). Dar Izydora hr. Dzieduszyckiego.
- Nr. 70.** Z tej samej miejscowości kawałek czaszki i dwa duże kły mocno zagięte w górnej części szafy Nr. 66.
- Nr. 78.** Piękny gruby kieł; dar p. Wolskiego, byłego dyrektora kolei arc. Albrechta.
- Nr. 79. i 80.** Dwa małe kły z młodego zwierzęcia. Rudki nad Dniestrem; dar p. Michała Horwatha.
- Nr. 76.** Kieł cienki; wykopał na Pasiekach koło Lwowa prof. Łomnicki.
- Nr. 60.** Dolna szczeka z Wisłoki pod Frysztakiem z dwoma tylko trzonowymi zębami, gdyż dwu brakuje; miało bowiem to zwierzę cztery trzonowe zęby.
- Nr. 81.** Dolna szczeka z dwoma trzonowymi zębami; dar p. Filera.
- W szafie **Nr. 64. i 65.** na górze znajdują się miednice mamuta i to:
- Nr. 109.** Dołhe pow. Janów.
- Nr. 120.** Biała nad Seretem, dar Dra Wernickiego.
- Nr. 93.** San pod Radymnem.
- Nr. 91.** Kęty; dar hr. Wodzickiego.
- W szafie **Nr. 67.** także miednica.

Nr. 92. ze Sanu i w tejże szafie na dole

Nr. 94. również miednica z Rozwadowa nad Wiśłą; dar Adama ks. Lubomirskiego.

Wszystkie te okazy są to właściwie połówki miednic; najpiękniejszy i największy okaz jest **Nr. 94.**

Widzimy tu dalej cały szereg zębów trzonowych z różnych okolic. Bardzo obficie znajdują się te zęby w okolicy Rudek w dolinie Dniestru, jak **Nr. 2, 4, 10, 12, 15, 18, 34, 37, 47, 48, 49, 51, 52, 53, 56;** ciekawe są:

Nr. 47. Ząb bardzo wąski.

Nr. 17. Ze Sławuty z bardzo piękną emalią.

Nr. 36. Z Tudorowa; odznacza się dość wypukłymi kręgami na stronie do żucia przeznaczonej.

Nr. 32. Dar p. Chamca.

Nr. 33. Z Sanu są ciekawsze formacją powierzchni górnej.

Nr. 8. Horyhlady nad Dniestrem, dar p. Nęckiego, i

Nr. 12. Rudki, odznaczają się swoją długością.

Obecnie posiada Muzeum 62 okazów zębów trzonowych mamuta, dotychczas jednak naukowo nie oznaczonych; piszczele zaś i kości różnych tegoż zwierzęcia okazów 21.

Nr. 125. Zdaje się być jakby pokrywą kła; dar p. Karola Rogawskiego.

Nr. 126. Znaleziony w Stradczu (pow. Gródek) w kamieniołomie kawałek kła; zdaje się, że był rozkłuty jakby tępe narzędziem.

W tych trzech szafach jest jeszcze nie jeden ciekawy okaz, ale bliższe opisanie do szczegółowego katalogu pozostawiam.

A teraz obróćmy się do szaf **Nr. 68 i 69.** W szafie pod **Nr. 68.** na górze mamy jeszcze szczątki

mamuta a na dolnych trzech półkach i na samym spodzie szafy szczątki **Nosorożca kopalnego** (*Rhinoceros tichorhinus*). Nosorożców kopalnych rozróżniają dziś naturaliści w Europie kilka gatunków. Do jakiego gatunku okazy muzealne należą, wypowiedzieć dziś stanowczo nie ośmieliłbym się. Jako najzwyczajniejszy bywa uważany **Nosorożec twardonosy** Belke. (*Rhinocerus tichorhinus* Cuv.). Pallas go odkrył również z mięsem i sierścią nad rzeką Leną. U nas znajdują szczątki tego zwierza rzadziej i nie jak obficie jak mamuta.

Nr. 131. Czaszka górna bez zębów, ale doskonale zachowana, znaleziona w Sanie pod wsią Walawą.

Nr. 132. Czaszka górna z zębami i z początkiem kręgu, znaleziona w potoku pod Kałuszem; dar b. Namiestnika Agenora hr. Gołuchowskiego.

Nr. 133. Kawałek czaszki przedniej z przegrodą nosową z Sanu pod Radymnem; dar p. Jana Kleczkowskiego i tegoż dar z tej samej miejscowości.

Nr. 134. Część tylna czaszki.

Nr. 136. Część szczęki dolnej z jednym zębem z nad Horynia; dar Izydora hr. Dzieduszyckiego.

Nr. 135. Cała połowa prawa szczęki, mająca pięć zębów, bardzo mocna jakby skamieniała, znaleziona w Sanie; dar p. Augusta Korosteńskiego.

Nr. 166. Jest kawałek szczęki także z Sanu z pod Sieniawy.

Zębów nosorożca posiada Muzeum 13 okazów przeważnie z Rudek.

Ciekawe są **Nr. 164.** i **165.** Są to żebra, sztuk 8, pochodzące przeważnie z Sanu.

Nr. 162. Połowa miednicy z Sanu pod Radymnem; dar p. Jana Kleczkowskiego.

Nr. 163. Część miednicy tegoż samego pochodzenia.

Nr. 161. Kawałek miednicy z Bukaczowiec w dolinie Dniestru.

Nr. 140. Kawałek nogi: piszczel górny z jabłkiem z rzeczki Czerchawki, dar p. Brandstättera.

Nr. 139. Kość takasama z Sanu z pod Sieniawy.

Nr. 141. Także kość jabłkowa z Hałajkowiec.

Nr. 144. Kość jabłkowa ze Sanu.

Nr. 187. Cała górna czaszka bez zębów; z doliny Dniestru, Kornalowice (pow. Samborski); dar p. Celestyna Sozańskiego.

Przychodzimy teraz do drugiej połowy tej szafy Nr. 69. Tu mamy szczątki **Jelenia olbrzymiego** (*Cervus megaceros*). Z Jeleniami kopalnymi także zachodzi wielka trudność. Zdaje mi się, że szczątki, które tu mamy, do tego jelenia należą, którego olbrzymie rogi i szkielety w Irlandyi wykopują.

Nr. 180. Znaleziony w Sanie pod Jarosławiem, kupiony od rybaka.

Nr. 181. Znaleziony w Sanie pod Przemyślem; otrzymany w zamian z gimnazjum przemyskiego.

Nr. 182. i 183. Szczątki rogów, znalezione w Sanie pod Tuczępami (pow. Jarosławski). Dar p. Władysława Micewskiego.

Nr. 184. Jest szczątek grzbietowej kości może jelenia w Sanie znaleziony.

Szczątki te rogów muszą być również jeszcze naukowo opracowane.

Nr. 185. Przedstawia kręg zwierzęcia z rzędu Wielorybów. Pochodzi on ze zbiorów p. Zielińskiego, istniejących kiedyś w Kielcach, i nie wątpię, że jest krajowego pochodzenia.

Nr. 186. Jest to kręg ogonowy z Jaryszowa (gub. Podolska). P. Belke wspomina w swojej Masto-

logii, że według P u s c h a znajdują się na Podolu szczątki kopalnych zwierząt ssących morskich.

Widzimy jeszcze w tej sali na ścianie rysunek **Jelenia olbrzymiego** (*Cervus megaceros*). Wszystkie trzy rysunki, wiszące w tej sali, robił malarz p. F a b i a ń s k i.

Obejrzawszy szczątki zwierząt ssących kopalnych wchodzimy do sali następnej.

SALA II.

II. Gromada: **Ptaki** (*Aves*).

Całą salę Nr. II. zapełniają **Ptaki** (*Aves*), a mianowicie szafy od Nr. 1. do Nr. 25. w sali II. a w sali IV. szafy Nr. 29. i 30.

Ptaki w Muzeum są ułożone według dzieła: Verzeichniss der bisher in Oesterreich-Ungarn beobachteten Vögel von Victor Ritter von Tschusi und Eugen Ferdinand von Homcyer. Herausgegeben vom permanenten internationalen ornithologischen Comité unter Praesidium des Dr. R. Blasiu's und Prof. Dr. Gustav von Hayek Wien 1886. Dzieło to i komitet centralny międzynarodowy były wynikiem międzynarodowego kongresu ornitologicznego, odbytego we Wiedniu pod przewodnictwem ś. p. Arcyksięcia Rudolfa w r. 1884. Zdawało mi się, że system i nomenklatura ogłoszone przez takie powagi naukowe i pod przewodnictwem międzynarodowego komitetu przecież raz ustalone zostaną i w podręcznikach dla szkół, zaprowadzone będą.

Tymczasem i ta nie pomogła powaga. W każdym bowiem później wydanem dziele przyrodniczem w dziale ornitologicznym nowe znajdujemy systemy

i najróżnorodniejszą nomenklaturę. Ja pierwotnie w nazwach polskich trzymałem się starszych naszych pisarzy i nazw umieszczonych w znakomitem dziele Władysława Taczanowskiego: **Ptaki krajowe** Kraków 1882. Tomów 2. Przyjawszy zaś system i nomenklaturę łacińską z cytowanego wyżej dzieła: *Verzeichniss der bisher in Oesterreich-Ungarn beobachteten Vögel* musiałem i polskie nazwy tak rodzajowe jak i gatunkowe zastosowywać do powyższej systematyki. Starłem się tu trzymać ile możliwości nazw umieszczanych w Taczanowskim, oraz używanych przez Kazimierza Wodzickiego, Konstantego Pietruskiego, Feliksa Jarockiego Kluka, Jundziłła itd. a prócz tychże autorów starałem się wyszukiwać i ile możliwości zużytkować i nazwy nasze prowincjonalne, ludowe, stare jak n. p. używane w **Myślistwie ptasiem** Cygańskiego. W ostatecznym tylko razie pozwalałem sobie zestawiać nazwy według mego poczucia i świadomości. Wszędzie cytuję autora, gdzie zaś tego nie czynię, nazwy sam zestawilem; daję tam znak **D. z.** (Dzieduszycki zestawił). Często bowiem przy wyłączeniu z dawnego rodzaju pewnego gatunku musiałem nową nazwę rodzaju z różnych nazw tegoż gatunku ułożyć.

Każdą wiadomość o nazwie ludowej lub prowincjonalnej mnie nieznaney, lub uwagi co do nazw przeze mnie użytych z największą przyjmę wdzięcznością.

Muszę tu jeszcze zwrócić uwagę zwiedzających, że osobliwie w dziale ptaków starałem się przedstawić o ile możliwości całe życie ptaka od jaja i gniazda aż do zupełnego wyrośnięcia, jego upierzenie prawidłowe i odmiany, jakim ulega.

Wszedłszy do sali Nr. II, zaczęliśmy wędrowkę naszą wśród ptaków, idąc prosto ku oknu. W tem oknie frontowem w dwóch dolnych szybach mamy wizerunki na szkle **Sokoła białozora** (*Falco islanticus*). Wykonane one są w tyrolskim zakładzie malowania na szkle.

Białozór używany był u nas do polowania, jak nam wizerunek jego na lewo w kapturku przedstawia. Obok jest on w swej zwykłej postaci. Ile mi wiadomo ptaka tego w dzikim stanie u nas nie spostrzeżono. W dawnych czasach używany był do „łowów królewskich“ na ptaki „wysokiego lotu“, jak czaple, łabędzie etc. Obróciwszy się na prawo, widzimy ku drzwiom cały szereg szaf od Nr. 1. do Nr. 4. i od tychże zwiedzanie ptaków zaczynamy.

Widzimy tu początek I Rzędu ptaków: **Ptaki drapieżne** (*Rapaces*) i to naprzód ptaki drapieżne dzienne (*Rapaces diurni*). Szafy te mają dwa oddziały: górny i dolny. Górę całą zajmuje gromada **Sępów** (*Vulturidae*). Są to nasze największe ptaki drapieżne. U nas tworzą tę rodzinę dwa gatunki: **Nr. 2—6. Sęp kasztanowaty** Tyz. (*Vultur monachus* L.) i **Łysogłówny płowy** Kluk (*Gyps fulvus* Gm.). **Nr. 7—11. i Nr. 1743, 1769.** Oba te gatunki są u nas ptakami zalatującymi. Od czasu do czasu zjawiają się w pewnych okolicach i znikają. Żywią się przeważnie padliną, mogą długo głód cierpieć; znalazłszy jednak żer odpowiedni objadają się i stają się tak ociężałymi, że je można kijem zabić, a nawet zarzuciwszy zręcznie płachtę lub worek i żywcem złapać. Ojczyzną ich stała jest Wschód, gdzie po miastach zbierając padlinę, wielką ludności wyrządzają usługę.

Sęp kasztanowaty jest u nas rzadszy.

- Nr. 2.** Jest zabity w Rudkach 1861 ; darowany przez p. Leona Załęskiego.
- Nr. 3. i 4.** Są zabite jednym strzałem w Kamionce Strumiłowej w r. 1873.
- Nr. 5.** Zabity w Królestwie Polskiem w Złotym Potoku i darowany przez Maryę hr. Raczyńską.
- Nr. 6.** Złapany żywcem podczas wielkiej burzy pod Lwowem 1. czerwca 1875 r.
- Łysogłów płowy** Kluk, **Sęp płowy** Tyz. (*Gyps fulvus* Gm.). Częściej do nas zalatuje. Kolonie tego ptaka gnieźdzące się widzieć można koło Abazyi, na wyspach zatoki Quarnero Cherso i Plavnik. Życzyłoby należało, żeby szanowano tam te piękne, ciekawe a nieszkodliwe ptaki.
- Nr. 7.** Zabity pod Bełzem 1855 ; darowany przez Aleksandra Obertyńskiego.
- Nr. 8.** Złapany żywcem pod Oleszycami 1864.
- Nr. 9.** Zabity 1875 ; darowany przez Alfreda hr. Potockiego.
- Nr. 10.** Zabity w Miejsu (pow. Sanok) 1875.
- Nr. 11.** Zabity pod Stanisławowem ; jest darem p. Kochanowskiego.
- Nr. 1743.** Zabity w Tuchli (pow. Jarosławski) 1884 r. ; dar p. Władysława Youngi.
- Nr. 1769.** Zabity w Swaryczewie (pow. Dolina) ; dar p. Teofila Milewskiego.
- Teraz musimy wrócić do szafy **Nr. 1.** Tam w dolnej części szafy na pierwszej półce mamy :
- Nr. 1. i 1782.** Ptaki te także do rodziny sępów należą ; tworzą one gatunek **Ścierwnik** (*Neophron*). W Europie znany jest jeden tylko gatunek **Ścierwnik biały** Tyz. (*Neophron percnopterus* Sav.).

Jest to dla nas ważny i ciekawy ptak. Ojczyzną jego jest Azja, Afryka, Europa południowa i umiarkowana. Gnieździ się na Podolu rosyjskiem przy ujściu rzeki Ladawy do Dniestru, na Chońkowieckich skałach nad samym Dniestrem, w gub. podolskiej, pow. Moilowskim, o czym już Rzączyński w w. XVIII w r. 1721. wspomina.

Nr. 1. Pochodzi z powyższej miejscowości; zbarczony był przy gnieździe 30. kwietnia 1871; zawdzięczać go p. Prosperowi Zimmermanowi.

Nr. 1782. Był zbarczony 11. kwietnia 1886 na gruntach wsi Sapuhów (pow. Borszczów) i przysłany przez leśniczego tamtejszego p. Romanowskiego. Jest to najbielszy z naszych drapieżnych ptaków. Być może, że to on w dawnych czasach bywał u nas pospolitym; może on jest białym orłem. Następuje teraz wielka rodzina **Sokołów** (*Falconidae*).

Z tych mamy tu naprzód rodzaj: **Kania** (*Milvus*). Kanie u nas należą do ptaków na zimę odlatujących. Gnieźdzą się u nas i wyrządzają znaczne szkody, osobliwie w drobiu. Łatwo je poznać nawet w locie po jaskółczym (widłowatym) ogonie. Mamy tu dwa gatunki:

Nr. 139—141, 1778, 1779 i 2038. Kania wielka czerwona, ruda lud. (*Milvus regalis auct.*). Ma pewne ulubione okolice. **Nr. 1778** jest duża ♀ zabita 9. marca 1886 w Moszkowie (pow. Soikal); dar p. Stanisława Polanowskiego.

Nr. 142—144 i 1946. Kania czarna Tyz. (*Milvus ater auct.*).

Nr. 1946. Jest ♀ z dwojgiem młodych 13. czerwca 1891, Wartełka (pow. Brody).

Następują tu dwa gatunki **Pustułek** (*Cerchneis*).
Nr. 75—81, 1472, 1957, 2015, 2032. Pustułka wieżowa D. z. (*Cerchneis tinunculus* L.). Jest to ptak bardzo pospolity, osobliwie na Podolu, a nawet gnieździ się po kościołach, ruinach, murach starych, na starych drzewach, na brzegach lasów. Wyławia myszy choć i ptaszkom drobnym nie przepuszcza.

Nr. 1957. ♂ ale przy gnieździe zabity z czterema młodem w puchu; Pieniaki (pow. Brody).

Drugi gatunek: **Pustułka pustułeczka** D. z. (*Cerchneis cenchris* Naum.) **Nr. 74, 1490, 1714.** Należy ona do rzadszych ptaków. Odznacza się pazurami białymi lub bardzo jasnymi, gdy pazury pustułki wieżowej są czarne, od której różni się także mniejszym wzrostem ciała.

Nr. 74. ♀ zabita przy gnieździe na starym buku 1857 r. w Pieniakach (pow. Brody).

Nr. 1490. Pochodzi z daru p. Henryka Strzeleckiego w r. 1881.

Nr. 1714. ♀ zabita w Olejowie (pow. Złoczów); jest darem Kazimierza hr. Wodzickiego.

Te dwa gatunki pustułki i następujące w dolnej części szafy Nr. 2. umieszczone ptaki tworzyły dawniej jeden rodzaj: **Sokół** (*Falco*), obejmujący u nas siedem gatunków. Dziś ten rodzaj jest rozdzielony, prócz pustułek, na trzy rodzaje tak, że obecnie tylko dwa gatunki stanowią rodzaj: **Sokół** (*Falco*).

Szafa Nr. 2. W dolnej części pierwsza półka od góry:

Nr. 82—89, 1794, 175 zajmuje **Kobczyk kobuzek** D. z. (*Erythropus vespertinus* L.) Jest to dawniejszy **Sokół kobczyk** Tyz. (*Falco rufipes* Beseke), ptak na przeciągach u nas osobliwie

na Podolu i w pobliżu rzek nie rzadki. Gnieździ się także u nas.

Na całej drugiej półce tej szafy mieści się:

Nr. 90—96, 1750. Sokolik drzemlik D. z. (*Hy-potrionchis aesalon Boie*), dawniejszy Sokół drzemlik Myśl. pt. (*Falco aesalon L.*). Jest to ptak polity u nas ale tylko w zimie. W lecie go nie widziałem; czy się gnieździ u nas, nie wiem.

Nr. 90. Wyjątkowo zabity 13. września 1851; Zawisznia (pow. Sokal).

Nr. 97—100, 1622, 1733. Sokół kobuz Jundz. (*Falco subbuteo L.*) W całym kraju nie rzadki, gnieździ się a i w zimie spotkać go można.

Nr. 1733. ♀ i cztery młode w puchu, zabite w Olejowie (pow. Złoczów) r. 1884; dar Antoniego hr. Wodzickiego.

Nr. 101—107, 1805, 1826, 2001. Sokół wędrowny Tyz. (*Falco peregrinus L.*). Zuchwały to rabus na różne ptaki, osobliwie na kuropatwy. Ptak ten, nadzwyczajnie szybkiego lotu, bywał również do polowania używany. U nas zawsze do rzadszych drapieżników należy, choć często zdarza go się widzieć w różnych okolicach. Gniazda jego nie posiadam, choć i w lecie bywa u nas spostrzegany.

Nr. 106. ♀ zabita w Żurawnie (pow. Żydaczów) 21. lipca 1871.

Nr. 1826. ♂ stary w barwie godowej zabity 17. marca 1888 w Bortnikach (pow. Bóbrka); dar p. Tomasza Szymanowskiego.

Nr. 104. 30. marca 1865 i

Nr. 105. 25. października 1878; obydwie ptaki zabite w Olejowie (pow. Złoczów) są darem Kazimierza hr. Wodzickiego.

Dwie następne półki piątą i szóstą

Nr. 108—115, 1475. zajmuje **Sokół raróg** Myśl. pt. (*Falco tinnunculus* L.). Również drapieżnik bardzo szybkiego lotu. Raróg to prawdziwy Sokół dawnego myślistwa naszego i to krajowy, choć i jego z krajów północnych sprowadzano, a wtedy zbiegano się patrzeć jak na raroga. U nas przebywa i gnieździ się, ale nigdzie nie jest pospolity.

Nr. 112. ♀ zabita w Olejowie 30. sierpnia 1761; dar Kazimierza hr. Wodzickiego.

Nr. 114. ♀ zabita na gnieździe 6. maja 1864 w Weretce (pow. Brody). Cztery jaja wzięte z tegoż gniazda są w zbiorze oologicznym.

Nr. 1130. ♀ zabita 19. kwietnia w Poturzycy w Wielkim lesie (pow. Sokal) przy gnieździe, z którego dzień przedtem wyjęto trzy jaja, które są również w zbiorze.

Przychodzimy teraz do również dolnej części szafy Nr. 3. Na pierwszej całej półce od góry jest **Nr. 129—138, 1753, 1916. i 206. Jastrząb gołębiarz** Lud. (*Astur palumbarius* Lacép.). Jest to nasz najpospolitszy drapieżnik, niszczytel gołębi i kuropatw. Zmienia bardzo barwę w młodości i do piero w kilka lat ostateczną barwę przybiera.

Nr. 132. ♂ młody dopiero opuszczający gniazdo; zabity 10. lipca 1854 w Jastrzębicy (pow. Sokal).

Nr. 1916. ♀ młoda pierwszoletnia; 29. lipca 1890, Pieniaki (pow. Brody).

Nr. 136. ♀ w drugim roku, zabita pod Lwowem 9. kwietnia 1878.

Nr. 134. ♂ ptak przynajmniej trzyletni, zabity 23. lutego 1873 w okolicy Lwowa.

Nr. 2006. ♀ nadzwyczajnej wielkości, bardzo stara

i niezwykłego upierzenia; Zarzecze (pow. Jarosław) 2. stycznia 1892.

Na drugiej półce jest

Krogulec zwyczajny Waga (*Accipiter nisus* Pall.) Bardzo u nas pospolity; zajmuje całą tę półkę w różnych odmianach barw i wieku.

Półka trzecia **Nr. 62—67. i 1945. Rybołów rzeczny**, Orzeł rybołów Lud. (*Pandion haliaëtus* Cuv.). Nad rzekami i stawami bardzo pospolity i wielki szkodnik na ryby; gnieździ się u nas a na zimę odlatuje.

Nr. 1945. ♀ z trzema młodem w puchu 15. czerwca 1891. Pieniaki (pow. Brody).

Nr. 66. Młody, zabity przy gnieździe w lesie Podhorzecem (pow. Złoczów) 1879.

Na dole tej szafy jest **Nr. 68—73, 1572 i 1608 Krótkoszon gadożer** Piotr. Orzeł gadożer Tyz. (*Circaëtos gallicus* Vieil.). Mieszkaniec podmokłych lasów, ma tylko pewne ulubione okolice, w których przemieszkuję. Gnieździ się u nas a na zimę odlatuje. Na jesiennych przelotach i mniejsze laski nad błotami odwiedza. Żywi się przeważnie gadami i płazami. Nawet jadowitym żmijom nie przepuszcza.

Nr. 1572. ♀ Olejów 30. września 1881; dar Aleksandra hr. Wodzickiego.

Nr. 1608. Pisklę z gniazda wyjęte 23. czerwca 1882 przesłane z matką, która była zepsuta; dar p. Franciszka D'Abancourt.

W ostatnim oddziale szafy **Nr. 4.** zaczyna się rodzina **Orłów** (*Aquilae*). Według najnowszych zestawień orły nasze wyróżniają się od innych naszych ptaków drapieżnych głównie nogami upierzonymi aż do palców. Nogi upierzone ma także nasz Myszołód zimowy (*Archibuteo lagopus*), ale o tem

będzie poniżej. Mamy tu naprzód w całym oddziale tej szafy **Nr. 46—52. Orła włochatego** Tyz. (*Aquila pennata Brehm*). Jest to nasz najmniejszy orzeł. Gnieździ się wprawdzie u nas, ale na zimę odlatuje; należy zawsze do rzadszych naszych ptaków drapieżnych.

Nr. 49. ♂ zabity 20. maja 1857 w Pieniakach.

Nr. 51. ♂ i

Nr. 52. ♀ jest to para zabita przy gnieździe 11. maja 1864 w Wertelce (pow. Brody). Jaja są w zbiorze.

Teraz zwracamy się na prawo, przechodzimy koło głównego wejścia i mamy przed sobą w czterech szafach **Nr. 5, 6, 7 i 8.** od góry do dołu rodzinę naszych prawdziwych orłów. Składają ją dwie odmienne formy: **Orzeł przedni Tyz.** (*Aquila fulva L. Der Steinadler. L'aigle commun.*) i **Orzeł zyz** Wodz. (*Aquila chrysaëtos Brehm. der Goldadler, Aigle dorée*).

Dziś głównym gatunkiem jest **Orzeł zyz** (*Aquila chrysaëtos*) a odmianą jego jest **Orzeł przedni** (*Aquila fulva*). I rzeczywiście wpatrzywszy się w cały szereg tych ptaków z różnych okolic kraju, stałe oznaczenie tych gatunków wielkie nasuwa trudności. Ojczyzną tych orłów jest Europa, Azja i Ameryka północna; u nas jest w całym kraju. Przeważnie widzieć go można od późnej jesieni do wiosny, w porze lęgowej rzadziej daje się spostrzegać. Gniazda jego nie widziałem i jaj nie posiadam.

Nr. 1616. ♂ zabity 20. sierpnia 1882.

Nr. 2037. Zabity 23. sierpnia 1892; obydwie młode, a ostatni nawet w pałkach ale już lotny. Obydwie pochodzą z Jasienia (pow. Kałusz). Ostatni

jest darem Radcy Dworu p. Glanza. Jasień i lasy jego są położone już w górach, w krainie jeleni i niedźwiedzi. Prawdopodobnem jest, że te orły tam się gnieźdzą. Orły te mam obecnie w 53 okazach: z Wołynia, Podola i 27 powiatów galicyjskich, od Krakowa aż po Zaleszczyki, z pod samego Lwowa, z Tarnopolskiego, z Mielca, i z Podhajec, z Sokalskiego, z Bohorodczan i Doliny, słowem z najrozmaitszych okolic. Jest to wprawdzie wielki szkodnik, ale ptak wspaniały i jedna z najgłówniejszych ozdób naszego świata ptasiego.

Następna szafa N. 9. obejmuje znowu dwa dalsze gatunki orłów naszych: **Orła krzykliwego** Tyz. (*Aquila naevia* Briss.) i **Orła grubodzioba** Tacz. (*Aquila clanga* Pall.). Nazywają je u nas zwykle: Orliki albo Półorły. Różnią się one przeważnie głową i dziobem; toteż **Orzeł grubodziób** jest silniejszy i grubszy całą swą postacią. Oba te orły są w całym kraju pospolite; niszczą myszy i gady i tem choć w części wynagradzają szkody, jakie w kuropatwach i młodych zajęcach myśliwym wyrządzają. **Orła krzykliwego** ciekawą odmianą jest: **Nr. 1885.** Jest to ♂ zabity w okolicy Tarnopola 7. października 1889, cały żółto centkowany. Najlepiej może przedstawiają różnice tych dwóch gatunków

Nr. 31. ♀ zabita w Parchaczu (pow. Sokal) 1853 r. i

Nr. 1596. ♀ zabita w Dąbrówce (pow. Łańcut) 1. maja 1882. Obydwa te okazy przedstawiają wybitnie cechy gatunku **Orła grubodzioba** (*Aquila clanga*).

Gatunek **Orła krzykliwego** (*Aquila naevia*) przedstawiają tu:

Nr. 1661. ♀ zabita 10. maja 1883 w Łańcucie, dar p. Reicharda i

Nr. 1673. ♂ zabity koło Żydaczowa 7. czerwca 1883.

Przychodzimy teraz do naszego najwspanialszego drapieżnego ptaka, który należał dotąd do orłów, ale dziś dla cech trochę odmiennych od orlich, a mianowicie dla gładkich nieupierzonych nóg stanowi rodzaj osobny: **Birkut** (*Haliaëtus*). Mamy u nas jeden gatunek; jest to **Birkut bielik** D. z. (*Haliaëtus albicilla* Leach). Dawniej znany był on pod nazwą: Sokół orzeł bielik Tyz. (*Aquila albicilla* Pallas). U nas w całym kraju zjawia się cały rok. Gnieździ się i na Podgórzu jak w Stryjskim i na równinach jak w Brodzkiem. Imponuje wielkością swoją; jest to bowiem największy nasz orzeł. Stary ptak odznacza się potężnym żółtym dzióbem i białym niezbyt długim z silnych sterówek złożonym ogonem.

Nr. 1675. ♀ z dwoma młodem w puchu, zabita przy gnieździe 29. maja 1893 w Wertelce (pow. Brody).

Nr. 1595. i 1808. są zabite w Pieniakach.

Nr. 1476. ♀ zabite w Poturzycy (pow. Sokal) 19. lutego 1881.

Nr. 58. Zabity w Wysocku (pow. Jarosław) 25. marca 1875; dar Stefana hr. Zamojskiego.

Nr. 55. Zabity 12. listopada 1870 w Izydorówce (pow. Żydaczów); dar Aleksandra hr. Dzieduszyckiego.

Nr. 54. Młody; zabity w Janowie (pow. Gródek) 25. grudnia 1867.

W tejsze szafie, na samym dole, spotykamy ptaka, który wygląda jak drapieżnik i jest nim i to nie małym, ale przeważnie jest drapieżnym na owady

z którego to powodu możemy go nawet do ptaków pożytecznych zaliczyć. Jest to **Pszczółojad kaniuk** Lud. Pszczółojad pospolity Tacz. (*Pernis apivorus* L.). Bawi on u nas w lecie, gnieździ się, a w jesieni wcześniej odlatuje i nie jest rzadki, osobliwie w lesistych okolicach; zmienia bardzo barwę. Ciekawemi odmianami są:

Nr. 2059. Zabity 11. października 1893; jest darem zarządu dóbr Koniuszkowa (pow. Brody), i

Nr. 2098. Zabity w Daszawie (pow. Stryj); dar Karola hr. Dzieduszyckiego.

Szafa Nr. 10. Część górną i pierwszą półkę części dolnej zajmuje **Myszołówka pospolita** Lud. Kobuz myszolów Tyz. Myszołów właściwy Wodz. (*Buteo vulgaris* Vieil. *Falco buteo* L.). Przez cały rok, z wyjątkiem kilku zimowych miesięcy, w całym kraju jest bardzo pospolity. Należy także do ptaków t.z. drapieżnych, jednakże więcej jest użyteczny niż szkodliwy, bo i sam się karmi i dzieci przeważnie żywi nornikami i myszami. Bardzo zmienia barwę.

Nr. 2061. Zabity w Gorajcu (pow. Cieszanów) 2. października 1893; bardzo ładna i biaława odmiana; dar p. Edwarda Wintera.

Nr. 1928. Jest również ciekawą odmianą złapaną w koszu na gołębia w Rożniatowskim lesie (pow. Jarosław).

Całą drugą półkę tej szafy zajmuje ptak bardzo zbliżony do powyższego i zastępuje go niejako w zimie. Jest to **Myszołów włochaty** Wodz. Kobuz włochaty Tyz. (*Archibuteo lagopus* Brehm) U nas zwykle nazywany Zimowym jastrzębiem. Ciekawy ten ptak należy do naszych stałych zimowych gości. Odróżnia się od Myszołówki nogami obrośniętymi do palców i choć także bardzo zmienia barwę,

ma zawsze przez piersi pas bardzo ciemny. Jest to ptak północy; żeby się u nas gnieździł, żadnej nie mam wiadomości. Wyniszczaniem myszy i norników więcej przynosi pożytku niż wyrządza szkody zjedzeniem zmarzniętego zająca lub słabej kuropatwy.

Resztę tej szafy, mianowicie trzy półki dolne, zajmuje ostatnia rodzina naszych drapieżników: **Błotniaki** (*Circi, Weihen*). Wyróżnia się ta rodzina od wszystkich naszych drapieżnych ptaków: wysmukłą postacią ciała, podkasałami i w proporcji długimi nogami i głową puszystą, już trochę sowy przypominającą. Są to ptaki, trzymające się przeważnie na stawach, błotach, w otwartych polach, a unikające lasów i lesistych okolic. Wszystkie są niesłychanymi szkodnikami na wszelkiego rodzaju ptaki. Mamy ich u nas cztery gatunki.

Na samym dole szafy jest **Błotniak błotny** Tyz. Jastrząb stawowy Lud. (*Circus rufus Bris.*), Po naszych stawach i błotach bardzo pospolity; gnieździ się u nas, na zimę odlatuje.

Trzy następne gatunki a mianowicie: **Błotniak zbożowy** Tacz. (*Circus cyaneus Blas.*), **Błotniak błady** Tacz. (*Circus pallidus Syk.*) i **Błotniak popielaty** Tacz. (*Circus cineraceus Mont.*) odwiedzają nasze okolice polne i błotne na jesiennych i wiosennych ciągach rokrocznie; czy się u nas gnieźdzą nie wiem. Na wiosnę stare ptaki są jasno-popielate, czem się bardzo odznaczają; są to białe jastrzębie naszych myśliwych. Zaraz po żniwach zjawiają się bardzo licznie młode ptaki; są one bardzo trudne do rozróżnienia, bo mają barwę rdzawo żółtawą, zupełnie odmienną od barwy ptaków starych, widzianych u nas na wiosnę i w jesieni; są to żółte kaniuki lub żółte jastrzębie myśliwych naszych.

Tu kończymy przegląd naszych **Ptaków drapieżnych dziennych** i dochodzimy do drzwi prowadzących do sali III, w której znajdują się gniazda i jaja ptasie. Tu są wszędzie napisy umieszczone, a przy dalszem zwiedzaniu ptaków na odnośne gniazda będziemy zwracać uwagę. Systematyczny zbiór jaj mieści się w dolnej połowie szafy Nr. 26. Jest on zakryty dla ochrony przed szkodliwym działaniem światła.

Wracając od sali Nr. III do sali Nr. II, nad drzwiami w szafie Nr. 11 i w części przypierającej szafy Nr. 12. mamy **Ptaki drapieżne nocne: Sowy (*Strigidae*)**. Naprzód widzimy tu **Puszczyka uralskiego** D. z. Sowę długoogonową Tyz. Sowę uralską Wodz. (*Syrnium uralense* Pall.). Zajmuje ona całą szafę Nr. 11 i pierwszą półkę dolnej części szafy Nr. 12. Jest to ptak charakteryzujący całe nasze lesiste Podgórze. W jesieni jednak i w zimie odbywa podróże; zjawia się często i w małych stosunkowo laskach naszych równin. Jest to niesłychany szkodnik i główny niszczyciel jarząbków. Poluje doskonale i widzi i w dzień i w nocy. Ma bardzo zmienne ubarwienie. Obecnie posiadam okazów 23, między którymi trudno znaleźć dwa zupełnie jednakowo ubarwione okazy. Do niedawna znajdowała się bardzo obficie stale przez cały rok w rewirach Lisowickich (pow. Bolechów), skąd bardzo ciekawe okazy tej sowy zawdzięczał Towarzystwu myśliwskiemu Lisowickiemu jak i pojedynczym jego członkom: hr. Kazimierzowi Wodzickiemu, Leopoldowi hr. Starzeńskiemu, Stanisławowi hr. Stadnickiemu, Stefanowi hr. Szembekowi i wielu innym. Ale posiadam okazy tej sowy i z innych okolic i tak: **Nr. 198, 200, 203, 210.** zabite w Lachowicach

(pow. Żydaczów) pochodzą z darów Aleksandra i Edmunda hr. Dzieduszyckich.

Nr. 1823. Zabity 21. grudnia 1877 w Mielnicy (pow. Borszczów); dar Mieczysława hr. Borkowskiego.

Nr. 2008. Zabity 17. grudnia 1891 w Rychcicach (pow. Drohobycz); dar p. Juliusza Bielskiego.

Nr. 207. Zabity 5. grudnia 1876 w Popowcach (pow. Brody); dar p. Wojciecha Brunnera.

Nr. 1771. ♀ zabita 29. października 1885 w Zarzeczcu (pow. Jarosław) na polowaniu z nagonką przez p. Fromla.

Pięknej tej sowy czeka u nas zagłada, bo przy porządniejszem prowadzeniu myśliwstwa jest niemożliwą.

Szafa **Nr. 12.** **Nr. 196. Puszczyk lapoński** D.z. (*Syrnium lapponicum Retz.*). Jest to sowa dotąd znana z Laponii. Konstanty hr. Tyzenhauz, znakomity nasz ornitolog, znalazł ją u siebie w Postawach na Litwie w puszczy na mchach, w przestrzeniach przez ludzi nie uczęszczanych, opisał i nazwał ją: Sowa mszar na Tyz. (*Strix microphtalmos Tyz.*). Nowsi naturaliści uznali ją za Puszczyka lapońskiego (*Syrnium lapponicum Retz.*). Mój okaz pochodzi z Postaw i jest przez Konstantego hr. Tyzenhauza zdeterminowany. Darował mi go syn jego Reinhold hr. Tyzenhauz, a przywiózł mi zięć Konstantego hr. Tyzenhauza, Aleksander hr. Przeździecki.

Przychodzimy dalej do trzeciego gatunku puszczyka (półka druga). Jest to **Puszczyk zwyczajny** Waga, Sowa puszczyk Tyz. (*Syrnium aluco Lacép.*). Jest to nasz najzwyczajniejszy puszczyk, cały rok u nas wszędzie pospolity. Widzimy tu okazy różnego wieku i różnej barwy.

Mamy dalej tu prawdziwą sowę, którą jeszcze nawet nowsi naturaliści w starym rodzaju Sowa (*Strix*) pozostawili. Jest to **Sowa płomykowata** Tyz. (*Strix flammea* L.), u nas cały rok pospolita po budynkach gospodarskich, gumnach.

Nr. 234. W puchu wybrana z gniazda w gmachu im. Ossolińskich we Lwowie.

Przychodzimy tu do bardzo rzadkich naszych gości z wysokiej północy. Jest to **Pójdźka biała** Waga. Sowa biała Jundz. (*Nyctea nivea* Thunb. *Strix nyctea* L.). Mamy tu teraz cztery okazy; trzy zabite w r. 1866, czwarty okaz z r. 1895.

Nr. 193. ♂ zabity 23. stycznia w Nadyczach pod Kulikowem (pow. Żółkiew).

Nr. 194. ♂ zabity 24. lutego w Wzdowie (pow. Brzozów); dar p. Teofila Ostaszewskiego.

Nr. 195. ♂ zabita 8. grudnia w Dublanach pod Lwowem na błocie na sterzie siana; zabił Karol hr. Dzieduszycki a darował do Muzeum prof. Kazimierz Pańkowski.

Nr. 2095. ♀ bardzo duża w barwie przechodowej, zabita w grudniu 1894 w Miłosławiu wielkim (księstwo Poznańskie), dar Józefa hr. Mielżyńskiego. Ojczyznę tej sowy są polarne kraje Europy, Azji i Ameryki.

Mamy tu dalej drugą północną sowę. Kluk i Konstanty Pietruski nazywają ją **Jastrzębosów jarzębaty**. Sowa jarzębata Tyz. (*Surnia nisoria* Wolf. *Strix ulula, nisoria* auct.) Ojczyznę jej są kraje północne obu lądów. U nas zjawia się pojedynczo w silne i zawiejne zimy.

Nr. 211. ♂ zabity 10. stycznia 1862 w Hoczwi (pow. Lisko).

- Nr. 212.** ♀ w styczniu 1863 i) obydwa okazy zabite na
Nr. 213. ♀ w styczniu 1873 } Hołosku pode Lwowem.
Nr. 214. ♀ zabita 18. grudnia 1875 w Pieniakach.
Nr. 1633. ♂ zabity w Kopeczyńcach (pow. Husiatyn)
 31. października 1882; dar p. Sauszka.
Nr. 1849. ♂ zabity 28. listopada 1888 w Humenow-
 wie (pow. Kałusz).
Nr. 1932. ♀ zabita 7. grudnia 1890 w Oleszycach
 (pow. Cieszanów), dar Władysława ks. Sapiehy.
 Przychodzimy do rodziny małych sówek. Na-
 leżą do nich:

Sóweczka zwyczajna D. z. S ó w k a p ó j d ż k a
 Tacz. (*Athene noctua Boie.*), bardzo pospolita unas
 po budynkach, kościołach przez rok cały. Jest to wła-
 śnie ta sówka, którą u nas p ó j d ż k ą nazywają.

Drugą jest **Sóweczka karliczka** D. z. S o w a
 k a r l i c z k a Tyz. (*Athene passerina L.*) Najmniejsza
 ta nasza sówka żyje bardzo skrycie i rzadko bywa
 spotykana.

- Nr. 229.** Zabita koło Delatyna (pow. Nadwórna).
Nr. 1455. Zabita w Bereźcach (pow. Lisko); dar p.
 Teofila Żurowskiego.
Nr. 1846. Zabita 22. listopada 1888 w Uhercach (pow.
 Lisko); dar p. Szwejkowskiego.
Nr. 1942. ♂ zabita 15. lutego 1889 w lasku Kul-
 parkowskim pode Lwowem.
Nr. 2096. Zabita w Stryjskiem; dar Karola hr. Dzie-
 duszyckiego.
 Trzeci gatunek tych sówek, zarazem z nich najwię-
 ksz, jest **Sówka włochata** D. z. S o w a w ł o c h a t k a
 Tacz. (*Nyctale Tengmalmi G.*). Ma ona bardzo gęsto
 upierzone nogi; żyje skrycie w lasach i laskach.
Nr. 221. Zabita 22. listopada 1861 w Niesłuchowie
 (pow. Kamionka Strumiłowa); dar Kazimierza hr.
 Dzieduszyckiego.

Nr. 222. } Zabite w okolicach Lwowa w r. 1871
Nr. 223. } i 1873.

Nr. 224. Zabita 29. stycznia 1879 w Stryjskiem. Sówka ta należy do rzadszych ptaków.

Przychodzimy nareszcie do ostatniej rodziny naszych sów a zarazem naszych ptaków drapieżnych a to do rodziny **Puhaczy** (*Bubo*).

W rodzinie tej rozróżniamy cztery gatunki:

Puhacz właściwy Tacz. (*Bubo maximus* Reh. *Strix bubo* L.) Szafa Nr. 12. w części górnej.

Największa ta nasza sowa, ten duży **puhacz** Lud. jest na całym Podgórzu pospolity i po skalistych ściankach Dniestrowych nierzadki a przytem odbywa wędrówki w zimie i wtedy można go przydybać i w małych łaskach.

Nr. 237. Zabity 26. grudnia 1874 w Romanówce (pow. Czortków); dar Adama br. Heydla.

Nr. 1757. Zabity 21. grudnia w Niesłuchowie (pow. Kamionka Strumiłowa); dar Tadeusza hr. Dzieduszyckiego.

Nr. 1599. ♂ zabity na polowaniu przed nagonką w lesie Poźdżimirskim (p. Sokal) przez p. Tadeusza Kownackiego.

Drugim puhaczem jest **Puhaczyk leśny** D. z. **Puhacz uszaty** Tyz. (*Otus vulgaris* Flem.) W całym kraju po lasach i ogrodach pospolity.

Trzecim puhaczem jest **Uszatka błotna** D. z. **Puhacz błotny** Tyz. (*Brachyotus palustris* Bp. dawniejszy *Bubo brachyotus* auct.) W całym kraju w jesieni i zimie po gęstych i trawiastych lasach, po błotach i po suchych trawach bardzo pospolity. Od wiosny jednak do jesieni nie bywał spostrzegany. Czy odbywa do nas wędrówki na jesień i zimę, jak myszołów

zimowy? Bardzoby było rzeczą ważną dostać tego ptaka w lecie.

Czwarty nareszcie puhacz jest to karykatura puha-
cza: **Puhaczatko syczek** D. z. Puhacz Syczek
Tyz. (*Scops Aldrovandi Will. Bubo scops Boie.*).
Należy zawsze do rzadszych naszych ptaków; żyje
także bardzo skrycie.

Nr. 249. Zabity pode Lwowem 1857.

Nr. 250. ♂ złapany żywcem we wrześniu 1863
także pode Lwowem.

Nr. 251. Zabity 27. sierpnia 1879 w Olejowie (pow.
Złoczów); dar Kazimierza hr. Wodzickiego.

R z ę d II. Ptaki paszczaste (*Fissirostres*).

Są to owadożerne ptaki, bardzo użyteczne. Prze-
bywają one u nas w lecie i tutaj gnieźdzą się a na
zimę prawie wszystkie odlatują.

Pierwsze miejsce zajmuje tu: **Kozodój lelek** Tyz.
tak zwana u nas Nocna jaskółka albo Spiuch
Lud. (*Caprimulgus europaeus L.*), wszędzie po la-
lasach pospolity.

Następuje rodzina **Jaskółek** (*Hirundinidae*):
Jaskółka dymówka Jundz. (*Hirundo rustica L.*)
Jest tu jej dużo odmian, od popielatych do zupełnie
białych.

Nr. 1614. Czysto biała, zabita w Pohorcach (pow.
Stryj); dar Juliana hr. Brunckiego.

Nr. 1817. Również cała biała; zabita w Sosnowie
(pow. Podhajce); dar p. Kornela Suchodolskiego.

Nr. 1980. } Białe obydwie zabite w Macoszynie (pow.

Nr. 1981. } Żółkiew) 9. sierpnia 1891; dar p. Erazma
Barger.

Są tu odmiany i ze Lwowa:

Nr. 1982. Popielata 14. września 1891 i

Nr. 1983. Cała biała 20. września 1891.

Jaskółka oknówka Lud. (*Hirundo urbica* L.)

Z odmian jej zasługują na uwagę:

Nr. 808. Zabita w Jaryczowie (pow. Lwów) 26. sierpnia 1873; czysto biała; dar p. Cieczkiewicza.

Nr. 809. Pochodzi ze Lwowa 28. lipca 1875, również biała; dar p. Kwiecińskiego.

Nr. 1684. Łanczyn (pow. Nadwórna) 4. listopada 1883, biała; dar p. Jana Kornickiego.

Trzecim naszym gatunkiem jest **Jaskółka brzegówka** Jundz., Berehulka Lud. (*Hirundo riparia* L.) Nad wodami wszędzie bardzo pospolita.

Ostatnim gatunkiem w tym rzędzie jest **Jerzyk mурowy** Jar. (*Cypselus murarius* Tem.) W całym kraju bardzo pospolity w miastach po starych murach, wieżach kościelnych a nawet po starych dziuplastych drzewach. Gnieździ się całemi koloniami, jak to sam widziałem w lesie Radwanieckim (pow. Sokal).

Przychodzimy jeszcze w tej samej szafie do

Rzędu III: **Parzystopalczaste** (*Insessores*).

Tu naprzód spotykamy **Kukułkę zazulę** Lud. (*Cuculus canorus* L.) W sali zaś Nr. III. między gniazdami znajdujemy kilka gniazd małych ptaszków z podłożonem jajem kukułki.

Nr. 743. Młoda kukułka, którą zabiłem w Pieniakach 30. czerwca 1855, gdy ją karmiła para pliszek białych. Nie potrzebuję tu dodawać, że kukułka w całym kraju jest pospolitą.

Dalej mamy przed sobą może najozdobniejszego naszego ptaka, którego liczna rodzina południowe a nawet tropiczne zamieszkuje kraje. Jest to rodzina **Szurek**, dawniej Żołnami zwana (*Meropidae*).

Bienenfresser. Guepiér). Jedyne europejski gatunek mamy przed sobą. Jest to **Szurka pszczołojadka** Lud. Szczurek Rzącz. Żołna właściwa Tyz. (*Merops apiaster L.*).

Nr. 798, 799, 800. Zabite 10. czerwca 1858 przez p. Ernesta Schauera w Jaryszowie (gub. Podolska).

Nr. 801. Zabity 24. sierpnia 1876 i jaja wyjęte, które są w zbiorze; w Iłaszowcach nad Dniestrem (gub. Podolska).

Nr. 1897. ♂ Turza Gniła (pow. Dolina) 26. kwietnia 1890; darował p. Wilhelm Watzel.

Nr. 2048. ♀ młoda zabita w Uniżu (pow. Buczac); 8. sierpnia 1893; dar p. Władysława Przybysławskiego.

Szurki u nas należą zawsze do rzadkich przybyszów.

Przychodzimy do drugiej rodziny, którą również u nas jeden tylko gatunek przedstawia, także piór ozdobnych, a która szeroko rozprzestrzeniona cieplejsze zamieszkuje kraje. Ten gatunek ptaszka tem dla nas jest cenniejszy, bo i zimą nas nieopuszcza. Jest to **Zimorodek zwyczajny** Waga (*Alcedo ispida L.*). Nad potokami, młynówkami, wodami, zarosłami krzewami wszędzie przez rok cały nierzadki. Gnieździ się w dziurach nadbrzeżnych. Widzimy go tu pod. **Nr. 796 i 797.**

Mamy tu dalej i to trzeciego przedstawiciela licznej zamorskiej rodziny: **Krasek** (*Coracidae*) i to jedyne europejczyka, także ozdobnego pióra. Jest to **Kraska gwarliwa** Tyz. Krasnowronka, Sino-wronka Lud. (*Coracias garrula L.*). Pospolita całe lato, na zimę odlatuje. **Nr. 297—301.**

Nareszcie ostatnim ptakiem w tym rzędzie i w tej szafie jest **Wilga żółta** Tyz. (*Oriolus galbula* L.). Całe lato pospolita. **Nr. 303—307.**

Nr. 307. ♂ zabity 1. września 1872 w górach Sanockich; jest bardzo ciekawą odmianą, bo cała czysto żółta.

Szafa 13. Rząd IV. Kruki (*Coraces*).

W górnej części tej szafy mamy **Kruka właściwego** Tyz. (*Corvus corax* L.). w różnym wieku **Nr. 252—255, 1601, 1994.**

Dalej następuje **Kruk wrona** Rzącz. (*Corvus cornix* L.).

Obecnie posiada Muzeum 11 odmian wrony z różnych okolic kraju: **Nr. 256—264, 1568, 1744, 1887, 2050.**

Ciekawym jest **Nr. 256.** ♂ zabity w Poturzycy 24. czerwca 1849, cały biały, pokrywy skrzydeł ma strzępiaste. Zabił ją na pastwisku nad Bugiem p. Jan Kleczkowski.

Nr. 259. Zabita 10. stycznia 1871 w Pieniakach; ma i miała jedną tylko nogę.

Kruk gawron Rzącz. (*Corvus frugilegus* L.)

Odmian jego posiada Muzeum okazów 10. Gawron gnieździ się gromadnie i tworzy kolonie. Zne mi są kolonie w Bestwianach (pow. Biała), skąd mam **Nr. 270;** jest to młody gawron wyjęty z gniazda 26. maja 1875; dar prof. Maksymiliana Nowickiego.

W sali Nr. III między gniazdami jest w szafie 28 gniazdo z młodem z Zahajpola (pow. Kołomyja), wyjęte także z gnieźdzącej się tam kolonii; dar p. Marcelego Jasieńskiego. Koło Radymna ma być również kolonia gawronów.

Nr. 2010. ♂ zabity w Biłce pode Lwowem 22. lutego 1892 z bardzo długim zakrzywionym dzióbem; dar ks. Jana Sapiehy.

Kawka pospolita Lud. Kruk kawka Rzącz. (*Lycos monedula* Boie). **Nr. 271.** i odmiany **272—275, 1751.**

Przychodzimy do dolnej części tej samej szafy. Na pierwszej półce jest **Sroka zwyczajna** Lud. (*Pica caudata* Briss.). **Nr. 276—278.** są zwykłe.

Nr. 279. ♀ cała biała; dostałem ją żywą z Przeworska; długo ją w klatce trzymałem.

Nr. 280. cała biała, z dzióbem żółtym; dostałem wypchaną.

Nr. 1686. 28. sierpnia 1883 Brzostek (pow. Pilzno); dar dra Teofila Prochaski, cała biała.

Nr. 1756. Kawowo biała, zabita 17. lutego 1885 w Jadźwiągach (pow. Bóbrka); dar p. Dyonizego Pogłódowskiego.

Nr. 1883. Kawowa z białym ogonem; Szczucin (pow. Dąbrowa) 10. września 1889; dar p. Masłowskiego.

Spotykamy na następującej półce **Sojkę pospolitą** Lud. Kruk sojka Rzącz. (*Garrulus glandarius* Vieil.). Cały rok wszędzie pospolita. **Nr. 281—283.** zwykłe.

Nr. 284. Zabita w Perespie (pow. Sokal) 20. grudnia 1872; cała czysto biała; dar p. Antoniego Nowakowskiego.

Nr. 1705. Pieniaki; cała biała, zabita 18. lutego 1884.

Nr. 1759. Kołtów (pow. Złoczów) 29. marca 1885; również cała biała; dar Wacława hr. Bawrowskiego.

Całą drugą półkę zajmuje **Orzechówka stry-
szek** Tyz. Sojka turecka Lud. (*Nucifraga ca-
ryocatates Tem.*). Jest to ptak naszego Podgórza,
gdzie się gnieździ i zimuje. Odbywa w pewnych
latach wędrówki po całym kraju z przyczyn nam
nie wiadomych i to nieraz bardzo licznie. Gnieździ
się bardzo wcześnie, prawie wśród śniegu i to bar-
dzo skrycie. Jaj nie posiadam a gniazdo ze starymi
i trzema młodem dostałem z Niebyłowa (pow.
Kałusz); znalazł je myśliwy Ryziewicz 12. marca
1894.

Następnie mamy tu na półce trzeciej rodzinę
Szpaków (*Sturnidae*).

Pierwszym jest **Szpak różowy** Lud. Pasterz
różowy Tyz. (*Pastor roseus L.*). Jest także już
mieszkańcem południa, a mianowicie środkowej Azji
i stepowych okolic, gdzie szpaka naszego zastępuje.
U nas zjawia się nie często, ale wtedy przybywa
w wielkich gromadach i rozprasza się po całym
kraju. I tak zjawił się u nas licznie w r. 1875,
z którego to roku mam z różnych okolic 16 oka-
zów. Szczegółowo i obszernie napiszę o ciekawem
pojawianiu się tego ptaka w katalogu naszych zwie-
rząt kręgowych. Pojedynczo zjawiał się później w ró-
żnych latach i tak:

Nr. 372. Zabity w Pukienicach (pow. Stryj) 29.
maja 1877; dar p. Pilika.

Zjawiał on się w latach 1883 i 1884.

Nr. 1781. ♂ zabity w Wojsławicach (pow. Sokal)
22. maja 1886; dar p. Młynkiewicza.

Nr. 2046. ♀ zabita 26. maja 1893 w Poturzycy
(pow. Sokal).

Obok widzimy naszego Szpaka: **Szpak skorzec**

Tyz. (*Sturnus varius* Mey.). Bardzo to ptak pożyteczny i winien być szanowany.

Teraz musimy na chwilę opuścić szafę Nr. 13. i stanąć w drzwiach prowadzących do sali IV; nad temiż mamy szafę Nr. 14., która obejmuje część

Rzędu V: **Ptaki łażące** (*Scansores*).

W całej tej szafie mieści się cała dawna rodzina **Dzięciołów** (*Picidae*). Dziś rozdzielono tę rodzinę na różne rodzaje i odznaczono różnemi nazwami gatunkowemi. Są tu naprzód dwa gatunki naszych **żołą** a mianowicie są tu:

Żołą zielona Zaw. Dzięcioł zielony Tyz. (*Gecinus viridis* L.). Nr. 750—752.

Żołą zielonosiwa Zaw. Dzięcioł zielonosiwy Jar. (*Gecinus canus* Boie. *Picus canus* Gmel.). Nr. 753—756 i 1498.

Nr. 755. ♂ zabity w r. 1870 jest bardzo ciekawą odmianą z żółtawem upierzeniem. Otrzymałem go w zamian z Tarnopolskiego gimnazjum.

Obydwa te gatunki żołą są u nas cały rok nie rzadkie.

Dalej jest tu **Żołą czarny** D. z. Dzięcioł czarny Jundz. (*Dryocopus martius* L.). Nr. 746. 749 i 1497. U nas cały rok nie rzadki.

Nr. 748. Odmiana z białą plamą; zabita 28. maja 1871 w Winnikach (pow. Lwów).

Mamy tu dalej trzy gatunki naszych zwykłych pstrych dzięciołów a mianowicie: **Dzięcioł pstry większy** Tyz. (*Picus maior* L.). Nr. 757, 758, 1464.

Dzięcioł pstry średni (*Picus medius* L.). Nr. 765—767.

Dzięcioł pstry mały Tyz. (*Picus minor* L.)
Nr. 768—774.

Wszystkie te trzy gatunki dzięciołów są wszędzie rok cały bardzo pospolite.

Czwartym gatunkiem jest **Dzięcioł białogrzbisty** Tyz. (*Picus leuconotus* Bech.). Należy on zawsze do naszych rzadszych dzięciołów. Ma on jednak swoje ulubione okolice, w których stale mieszka, n. p. okolice Sokala.

Nareszcie mamy tu mieszkańca naszego Podgórza: **Dzięciołka trójpalczystego** D. z. Dzięcioł trójpalczasty Jar. (*Picoides tridactylus* Lacep. *Picus tridactylus* L.). Jest to ptak naszych gór i Podgórza i jest jeszcze u nas mało zbadany, bo w lesie trudny do rozróżnienia od bardzo podobnych naszych zwykłych pstrych dzięciołów. Przy dokładniejszym zbadaniu różni się jednak bardzo wyraźnie żółtym przodem głowy t. j. ma tę część głowy żółtą, którą inne dzięcioły mają czerwoną, jakoteż u nóg tylko trzema palcami.

Nr. 775. Zabity w Zakopanem 20. czerwca 1862; dar p. Ernesta Schauera.

Nr. 776. ♂ zabity w Zakopanem 20. czerwca 1863; dar p. Kocyana.

Nr. 777. ♀ } Zabite w r. 1869 w Zakopanem; dar

Nr. 778. ♀ } p. E. Schauera.

Blższe wiadomości o rozsiedleniu tego ptaka u nas byłyby cennym nabytkiem dla naszej fauny.

W końcu jest tu **Krętogłów kręcigłówka** Lud. Krętogłów szaro-pstry Tyz. (*Yunx torquilla* L.). Całe lato pospolity na zimę odlatuje. **Nr. 779—782.**

Teraz wracamy napowrót do szafy **Nr. 13**; tu

na czwartej półce od góry mamy dalszy ciąg **Pta-
ków łązających.**

Naprzód jest tu **Bargiel kowalik** Jundz. Kował Lud. (*Sitta caesia* Mey.). Rok cały wszędzie bardzo pospolity. Ciekawy jest tem, że to jedyny z naszych ptaków, który łązi po drzewach prostopadle głową na dół. Nr. 783—785.

Obok jest **Pełzacz zaskórnik** Tyz. (*Certhia familiaris* L.). Nr. 786—789. Również wszędzie rok cały bardzo pospolity.

Przychodzimy tu do mieszkańca naszych nagich skał i turni w Tatrach i Pieninach. Jest to:

Pomurnik mentel D. z. Mentel górali tatrzańskich, Pomurnik czerwono-skrzydły Tyz. (*Tichodroma phoenicoptera* Tem.). W lecie zamieszkuje góry, w zimie schodzi ku dołom, jednakże trzyma się zawsze nagich skał.

Nr. 790. ♂ **Nr. 791.** ♀ zabite 7. lipca 1861 w Tatrach na Kasprowej skale; zabił i darował do Muzeum p. Ernest Schauer.

Nr. 792. Zabity w Tatrach 1865; dar p. Jaroszyńskiego.

Nr. 793. ♂ zabiłem go sam w Kościeliskiej dolinie w sierpniu 1871.

Nr. 1637. ♀ Markowice nad Sanem (pow. Przemyśl) 25. stycznia 1883. Jadąc rzeką sankami zabił go na skalistym brzegu p. Teofil Żurowski i do Muzeum w darze odesłał.

W końcu jest tu **Dudek właściwy** Tyz. W u d u d e k Lud. (*Upupa epops* L.). I tu mamy bardzo ciekawą odmianę:

Nr. 2030. ♀ pierwszoletnia, cała śnieżnej białości, zabita koło Trembowli 30. sierpnia 1892; dar p. Baygera.

Rząd VI. Chwytające (*Captores*).

Mamy tu naprzód rodzinę **Dzierzb** albo **Sro-**
koszy.

Dzierzba srokosz Rzącz. **Dzierzba wielka** Wodz. (*Lanius excubitor* L.). Jest największym w tej rodzinie u nas także sorokupudem zwany. W późnej jesieni i w zimie pojedynczo nie rzadki. Czy się gnieździ nie wiem. W lecie nigdy go u nas nie widziałem. **Nr. 380, 381, 1647, 1648, 1936, 1997.**

Drugi gatunek, bardzo do niego podobny tylko mniejszy, jest **Dzierzba czarnoczelną** Jundz. (*Lanius minor* Gmel.). **Nr. 382—385, 1904.** Widać ją w zimie i w lecie, gnieździ się u nas. W zimie widać ją po tarninach, przydrożnych drzewach. Myszy jakby nawleczone na kolcach tarniny, głogu, suchych gałązkach innych krzewów, są jej robotą, choć i dwa następne gatunki robią to samo w lecie z chrząszczami i różnymi innymi owadami.

Dzierzba cierniokręt Jar. (*Lanius collurio* L.). **Nr. 391—393.** U nas całe lato bardzo pospolity; na zimę odlatuje.

Czwartym i ostatnim naszym gatunkiem jest **Dzierzba rudogłowa** Pietr. (*Lanius rufus* Briss.). **Nr. 386—390, 1611.** Należy do rzadszych naszych ptaków. Nagle zjawia się w jakiejś okolicy, gnieździ się, odlatuje i więcej się nie pokazuje. I tak w r. 1852 gnieździło się kilka par w Poturzycy (pow. Sokół) w zaroślach koło Wuleckiego stawu. **Nr. 386—390.** Od tego czasu tamże niespostrzeżany.

Nr. 1611. ♂ zabity 5. lipca 1882 w Zarzeczu (pow. Jarosław).

Wszystkie dzierzby są przeważnie ptaki użyteczne; to samo można powiedzieć o następnej rodzinie **Mucholówek** (*Muscicapa*), z której u nas cztery znajdujemy gatunki. Wszystkie u nas się gnieźdzą, ale bawią tylko przez lato.

Mucholówka szara Jar. (*Muscicapa grisola* L.). bardzo pospolita. Nr. 394, 395, 1571.

Mucholówka żałobna Tyz. (*Muscicapa luctuosa* Tem.). Nr. 404—406, 1591, 1592.

Mucholówka białoszyjka Tyz. (*Muscicapa albicollis* Tem.). Nr. 396—402.

Czwartym gatunkiem jest: **Mucholówka rdzawka** Tyz. (*Muscicapa parva* Bech.). Mały ten ptaszek podobny do rudzika żyje bardzo skrycie, przeważnie na wierzchołkach starych drzew, głównie buków. Znalazł go u nas pierwszy Kazimierz hr. Wodzicki w Hołhoczach (pow. Podhajce) także w buczynach. Zawadzki wprowadzie o nim wspomina ale bardzo ogólnikowo. Później znalazł go p. Ernest Schauer, również w buczynach, gnieźdzącego się w dziupłach starych drzew.

Nr. 408—417. Są zabite w Pieniakach w czerwcu i lipcu w różnych latach.

Nr. 418. Zabita 8. czerwca 1875 w Tuligłowach (pow. Jarosław) również w buczynach.

Mamy tu dalej północnego gościa, który nas prawie co roku odwiedza i bawi u nas od późnej jesieni do wczesnej wiosny; odwiedza nas jednakże nie w równej ilości. Jest to **Jemiołucha jedwabniczka** Rzącz. (*Bombycilla garrula* Tem.). Nr. 292—296.

Nr. 2014. ♀ zabita 5. kwietnia 1892 w Pieniakach.

Płochacze (*Accentoridae*) mają u nas dwa gatunki.

Pierwszym jest **Płochacz halski** D. z. **Płochacz alpejski** Jar. **Wróbel alpejski górski** Lud. (*Accentor alpinus* Bech.). Charakteryzuje on najwyższe nasze góry obydwóch pasm i tatrzańskiego i czarnohorskiego.

Nr. 432. Na szczytach gór Stanisławowskich, pasma Czarnohorskiego, w Gorganach w lecie 1855; dar Kazimierza hr. Wodzickiego.

Nr. 433. ♂ Tatry, na Kasprowej skale 10. lipca 1861.

Nr. 434. ♀ } Tatry, Czerwony wirch 1861. Wszyst-

Nr. 435. ♂ } kie te trzy ptaki zabił i wypchał dla Muzeum p. Ernest Schauer. Posiadam również od niego i gniazdo tegoż ptaka.

Drugi gatunek jest **Płochacz pokrzywnica** Jundz. **Marmurek** Lud. (*Accentor modularis* Cuv.). Ptaszek to bardzo pospolity przez całe lato, po ogrodach, płotach, zaroślach; na zimę odlatuje.

Dalej następuje tu nasza malutka, ruchliwa ptaszyna a tak miła, bo rok cały zimę i lato z nami spędza a niszczeniem masy szkodliwych owadów bardzo jest użyteczna. Jest to **Strzyżek wołowe oczko** Rzącz., po prostu **Wołowe oczko** Lud. (*Troglodytes vulgaris* Tem.); w sali III. w szafie Nr. 27. są i jego gniazdka.

Jest tu dalej mieszkaniec górskich naszych rzek i potoków **Pluszcz wodny** Jar. **Kos wodny** Lud. (*Cinclus aquaticus* Bech.). **Nr. 373—379, 1545, 2002.**

W lecie idzie wodą wysoko w góry, w zimie zaś wchodzi prawie w równiny, a nawet zalatuje aż na Podole.

Nr. 373. Zabity w listopadzie 1854 } obydwu na

Nr. 379. Zabity 30. listopada 1876 } Świcy w Izydorówce (pow. Żydaczów).

Nr. 2002. Zabity 26. listopada 1891 nad służą w Ratyszczach (pow. Brody). Ukazały się wtedy dwa pluszcze, z których jeden tylko został zabity a drugi odleciał.

Nr. 374—378. Zabite w Dorze (pow. Nadwórna) na Prucie.

Nr. 1545. Zabity w Krynicy na dopływie Popradu 20. lipca 1881.

Przychodzimy dalej do półki siódmej, gdzie mamy całą rodzinę **Sikor** (*Paridae*), która dawniej tworzyła jeden tylko wielki rodzaj a dziś rozbita na wiele pomniejszych rodzajów.

Popek błotny Lud. Sikora popek Tyz (*Poecile palustris* L.). **Nr. 598—602, 2000.** Rok cały wszędzie bardzo pospolity.

Popek północny D. z. Sikora północna Tacz. (*Poecile borealis* Sel. Long.).

Nr. 597. ♂ zabity 30. września 1851 w Poturzycy (pow. Sokal). Mam jeden jedyny okaz. Widział go i oznaczył p. Władysław Taczanowski i o tym okazie w dziele swoim Ptaki krajowe-wzmiankę czyni na str. 292 T. II i tenże sam numer ptaka cytuje.

Ojczyzną tego gatunku są północne kraje: Rosya, Norwegia, Irlandya. W Lubelskiem ma być nie rzadki. U nas może być, że odbywając wędrówki razem z innymi sikorami, nie był od zwykłego popka wyróżniany.

Następne gatunki zatrzymały jeszcze starą nazwę **Sikor**. I tak jest tu:

Sikora sosnówka Kluk. (*Parus ater* L.). Po-spolita rok cały osobliwie w lasach szpilkowych. **Nr. 594—596, 1561, 1562.**

Sikora czubata Rzącz. (*Parus cristatus* L.). U nas nie rzadka rok cały, przeważnie w lasach szpilkowych. **Nr. 603—605.**

Sikora większa Jundz. (*Parus major* L.). jest to właściwa Sikora naszego ludu. Rok cały bardzo pospolita. **Nr. 585—588.**

Sikora modra Rzącz. Sikora żydóweczka Lud. (*Parus coeruleus* L.). Również pospolita rok cały. **Nr. 589—591.**

Mamy tu znowu bardzo rzadkiego gościa z północy. Jest to **Sikora lazuruwa** Tyz. (*Parus cyaneus* Pall.). Pospolita w całej Syberyi.

Nr. 592. } Zabite w listopadzie 1857 na Saskiej kę-

Nr. 593. } pie w Warszawie; nabyłem je za pośrednictwem p. Władysława Taczanowskiego, ze zbioru ks. kanonika Wyszyńskiego w Warszawie.

Nr. 1583. ♂ 11. stycznia 1882 } Obydwie zabite

Nr. 1774. ♂ 8. stycznia 1886 } w Tuczeupach (pow. Jarosławski) w łożach nad Sanem; były przysłane w mięsie do Muzeum i darowane przez p. Władysława Micewskiego.

Raniuszka ogoniątka D. z. Sikora ogoniasta Jundz. (*Acredula caudata* Koch. *Parus caudatus* L.) U nas również rok cały pospolita; gniazdo jej znajduje się w sali III.

Wąsatka czarnobroda D. z. Sikora wąsatka Jar. (*Panurus biarmicus* Koch.). Jest to ptaszek trzymający się pewnych tylko miejscowości, na zarośniętych stawach i błotach, gdzie rok cały przebywa.

Nr. 612—616. Mam ją z powiatów: Brody, Sokal Jarosław i Podhajce. Gniazdo jej znajduje się w sali III.

Ostatnim tu gatunkiem jest nasz :

Remiz rzemieślnik Tyz. Sikora remiz Zaw. (*Aegithalus pendulinus* Boie, *Parus polonicus* L.).

Nr. 610, 611. Wertelka 4. grudnia 1872.

Nr. 1908. ♂ Wertelka 15. lipca 1890.

Nr. 1972. ♂ Ratyszczce 21. lipca 1891.

Gniazd remizowych wraz z ptakami mamy cały szereg w sali III w szafie Nr. 26.

Są tu jeszcze dwa gatunki malutkich ptaszków:

Królik czubaty Rzącz. Mysikrólik Lud. (*Regulus cristatus* L.) **Nr. 539—544.** Po szpilkowych drzewach cały rok pospolity. Drugi jest:

Królik źniczek Tyz. (*Regulus ignicapillus* Bech.). Rzadszy u nas od poprzedzającego.

Nr. 545. ♂ Bielany pod Krakowem 1869.

Nr. 1546. ♂ Pieniaki 5. kwietnia 1877.

Nr. 547 ♂ Poturzyca 28. kwietnia 1852.

Przychodzimy teraz do rzędu następnego :

R z ę d VII. Śpiewaki (*Cantores*).

Rząd ten ptaków bardzo u nas liczny i w gatunki i w okazy; ulega w podziale na rodzaje i gatunki ciągłym zmianom u różnych autorów. Należące tu ptaki prawie wszystkie odlatują na zimę a wszystkie są i użyteczne, bo się wyłącznie prawie żywią owadami, i bardzo miłe, bo ożywiają nasz kraj i swym śpiewem i ruchami, a z tej przyczyny powinny być jak najbardziej szanowane przeważnie zaś w porze lęgowej.

Przystępujemy tu naprzód do wielkiej rodziny pokrzewek (*Sylviae*). Tu należą:

Gajówka świstunka Tyz. (*Phyllopneuste si-*

bilatrix Bech. *Ficedula sibilatrix* L.). Nr. 502, 503, 1491 i 1559.

Gajówka pierwiosnka Tyz. (*Phyllopneuste trochilus* L.). Nr. 500 i 501.

Gajówka rudawa Tyz. (*Phyllopneuste rufa* Lath.). Nr. 504—506, 1551, 1552.

Gajośpiew szczebiotliwy Wodz. (*Hypolais salicaria* Bon.) Nr. 498 i 499.

Wszystkie te cztery gatunki są u nas po ogrodach, laskach i zaroślach bardzo pospolite. Są to nasze pokrzewki zielone, dające się słyszeć już z pierwszą wiosną.

Z tej samej rodziny mamy następne trzy gatunki, żyjące po stawach i błotach, w trzcinach i oczeretach.

Trzciniaak łożówka Tyz. Trzciniaak błotny aut. (*Acrocephalus palustris* Bech. *Sylvia palustris* Bech.). U nas rzadsza od innych; żyje skrycie w podmokłych łożynach, rowach zarośniętych.

Nr. 473 i 474. Zabite 17. czerwca 1853 w Podpieczarach (pow. Stanisławów); zabił i wypchał p. Ernest Schauer.

Trzciniaak szuwarowy D. z. (*Acrocephalus arundinacea* Naum.). Nr. 467—472, 1672, 1964 i 1970. W miejscowościach jak poprzedzający i w pewnych okolicach jak w Jarosławskim po zarośniętych rowach bardzo liczny i pospolity.

Największy z trzciniaaków i najpospolitszy po stawach i najkrzykliwszy jest:

Trzciniaak ryba-rak Lud. (*Acrocephalus turdoides* Mey.). Nr. 465—466, 1594, 1653, 1784, 1956, 1979. Krzyk jego przeraźliwy, bo śpiewem go nazwać nie można, składa się z przeciągłych jakby wyrazów: Ryba-rak i stąd ludowa nazwa. Wije w oczerecie sztuczne gniazdo; kilka

jego gniazd widzimy w sali III w szafie Nr. 26. I w tym gatunku zdarzają się białe odmiany.

Nr. 466. ♀ zabita 23. maja 1866 w Bursztynie (pow. Rohatyn). Czysto biała odmiana.

Nr. 1784. ♀ młoda, niewyrośnięta, biała. Zabita 2. sierpnia 1886; dar p. Stanisława Warchałowskiego.

Nr. 1856. ♀ zabita na kępie stawu pieniackiego na gnieździe, uwitem na krzaku łożowym, 11. czerwca 1891.

Przychodzimy tu dalej do innej grupy trzciników, która odznacza się osobliwszym spiewem, podobnym zupełnie do dźwięków, które świerszcze wydają i stąd ich nazwa: Świerszczyk. Mamy ich tu trzy gatunki; wszystkie żyją bardzo skrycie po stawach i mokrzadłach i zdradzają się tylko swem dziwnem świerszczeniem.

Świerszczyk łączny D. z. Trzcinia k świerszczyk Piotr. Gajówka świerszczak Tyz. (*Locustella naevia* Bodd. *Sylvia locustella* Lath.). **Nr. 480—487.** Po trawiastych mokrych łąkach pospolita.

Świerszczyk łożowy D. z. Gajówka strumieniowa Tyz. (*Locustella fluviatilis* Mey. et Wolf. *Sylvia fluviatilis* auct.). **Nr. 475—479.** W podmokłych łożynach pospolita.

Trzecim ptaszkiem w tej grupie jest **Świerszczyk trzciny** D. z. (*Locustella luscinioides* Sav. *Sylvia luscinioides* auct.). Ptasek ten do niedawna był prawie u nas nieznany, może dlatego, że uwagi na niego nie zwracano. Myślę, że nie jest on może o tyle rzadki o ile bardzo trudny do znalezienia. Żyje bowiem w najgęstszych sitowiacznych w niedostępnych prawie miejscach po wielkich stawach a do

podobnych miejsc zająć niepodobna i dostać się czółnem również bardzo trudno. Odkrył go u nas pierwszy Kazimierz hr. Wodzicki w Hołhoczach (pow. Podhajce) na stawie, który już dziś nie istnieje. Później w r. 1853 udało się p. Ernestowi Schauerowi znaleźć tego ptaszka na stawie Horodeckim, należącym do wsi Wolicy (pow. Sokal).

Nr. 488. ♂	} Zabite 8. maja 1853 w powyższej miejscowości.
Nr. 489. ♂	
Nr. 490. ♂	
Nr. 1598. ♀ zabił ją 4. maja 1883 na Pieniackim stawie p. Władysław Zontak.	

Gniazda tego ptaka nie posiadam. W zagranicznych zbiorach widziałem bardzo sztucznie uwite gniazda jego z Hollandyi i choć tamże jest on bardzo pospolitym, gniazda jego do wielkich rzadkości należą. Nie wątpię, że i u nas się gnieździ.

Do tej grupy należą jeszcze dwa gatunki następujących ptaszków:

Trzciniaček wodny Pietr. (*Calamoherpe aquatica* Lath.). Nr. 496, 497. Po podmokłych łąkach i błotach pospolity.

Trzciniaček nadbrzeżny Pietr. (*Calamoherpe fragmitis* Bech.). Nr. 491—495, 1906, 1920, 1971. Również pospolity po mokrych zaroślach, brzegach stawów i t. p.

Przychodzimy nareszcie do właściwych naszych **Pokrzywek** (*Sylvia*). Wszystkie one zamieszkują głównie gęste ogrody, tarniny, krzaki i zarośla. Są bardzo liczne, pospolite; na zimę odlatują.

Pokrzywka piegża Rzącz. (*Sylvia curruca* Lath.). Nr. 514 i 515.

Pokrzywka popielata Tyz. Cierniówka Lud. (*Sylvia cinerea* Lath.). Nr. 513, 1553, 1554.

Pokrzywka ogrodowa Pietr. (*Sylvia hortensis* Bech.) **Nr. 512.**

Pokrzywka jarzębata Tacz. (*Sylvia nisoria* Bech.). Bardzo to ładna ptaszyna w ubarwieniu miniatura gołębiarza. Wszędzie pospolita. **Nr. 508 i 509.**

Ostatnia w tej grupie jest **Pokrzywka czarnogłówna** Lud. (*Sylvia atricapilla* L.). **Nr. 510 i 511.** Spiew jej jest wysoko ceniony; również u nas pospolita.

Przechodzimy teraz na drugą stronę wejścia do sali IV zwracamy się na prawo i stajemy przed wąską szafką **Nr. 15.** między drzwiami.

Szafa **Nr. 15.** Spotykamy tu liczną rodzinę **Drozdów** (*Turdidae*).

Na pierwszej półce od góry jest **Kos zwyczajny** Pietr. (*Merula vulgaris* Leach). Tu znowu widzimy ciekawe odmiany.

Nr. 341. Olejów; dar Kaz. hr. Wodzickiego 1875. Cały żółtawy.

Nr. 342. 15. października 1887, dar dra Ferdynanda Krattera. Głowa biała.

Nr. 343. Trościaniec (pow. Złoczów) 16. kwietnia 1879 cały czarny, ogon czysto biały; dar p. Jaworskiego.

Kos obrożny D. z. Drozd obrożny Tyz. (*Merula torquata* Boie.). Jest również jeden z ptaków naszego Podgórze, gdzie stale przebywa. W śnieżne zimy schodzi na równiny i ciśnie się do ogrodów i sadów.

Nr. 309, 310, 311. Zabite w sierpniu w Krynicy 1860.

Nr. 1520, 1521. Zabite również w Krynicy 29. lipca 1881.

Nr. 317, 318. Zabite w r. 1877 w Zahajpolu (pow. Kołomyja); dar Marcelego Jasieńskiego.

Nr. 312. Zabity w Lachowicach (pow. Żydaczów).

Nr. 316. Zabity 23. marca 1876 w Pieniakach.

Nr. 308. Wypchany i darowany przez p. Schauera; zabity w Porębie Wielkiej (pow. Biała) r. 1849. Przychodzimy do właściwych drozdów.

Drozd paszkoł (*Turdus viscivorus* L.). **Nr. 319, 320. 1628.** U nas pospolity i gnieździ się.

Drozd kwiczoł Rzącz. (*Turdus pilaris* L.). Wszędzie pospolity i gnieździ się. Mamy tu obecnie siedem odmian kwiczoła; **Nr. 328—336, 1761, 1819, 2012.**

Nr. 1761. Wrzesień 1879 Kraśniczyn (gub. Lubelska); dar Wojciecha hr. Poletyły. Odmiana szara.

Nr. 1819. ♂ zabity 29. stycznia 1888 w Śledziejowicach, cały biały, dar p. Stanisława Niedzielskiego.

Drozd śpiewak Tyz. (*Turdus musicus* L.). Wszędzie bardzo pospolity, na zimę odlatuje. Gniazdo jego szczególne, w środku gliną wylepione, jest w sali III w szafie 26. **Nr. 321—324, 1522.**

Drozd rdzawoboczny Jundz. (*Turdus iliacus* L.). **Nr. 325—327 i 1587.** U nas nie rzadki choć mniej obfity od poprzedzających.

Mamy tu ptaka zamieszkującego u nas tylko skaliste okolice. Jest on u nas mniej znany. Jest to

Kamionka skalna D. z. Drozd. skalny Tyz. *Monticola saxatilis* Boie, dawniejszy *Turdus saxatilis* L.). W Niemczech jest on dla swego przyjemnego śpiewu bardzo często w klatkach trzymany i bardzo znany pod nazwą der einsame Spatz.

Nr. 344. ♀ } Zabite 5. czerwca 1858 na skałach
Nr. 345. ♂ } w Ladawie (gub. Podolska pow. Mo-
 ilowski); zabił i wypchał p. Ernest
 Schauer.

Nr. 346. ♂ młody. Zabity 9. sierpnia 1864 w Ole-
 jowie (pow. Złoczów); musiał być burzą zagna-
 ny); dar Kaź. hr. Wodzickiego.

Nr. 1880. ♂ } Zabite 20. sierpnia 1889 w okolicy

Nr. 1881. ♀ } Zaleszczyk.

Przychodzimy teraz do rodziny, przez naszych
 nowszych ornitologów z różnych rodzajów zestawionej,
 pod nazwą **Poklaskwy** (*Saxicolinae*), do której
 i słowiki i podkamionki zaliczają.

Kopciuszek połoninka Lud. Gazda sza-
 łaśny Tatry. Gajówka kopciuszek Tyz.
 Słowik kopciuszek autor. (*Ruticilla tithis*
Brehm. Sylvia tithis Lath.). **Nr. 523—525, 1555**
—1558. Na całym Podgórzu pospolita całe lato, a
 nawet idzie wysoko w góry i kręci się ciągle koło
 szłaśów i kolib. Widziałem ją jednak w Krakowie
 wśród starych murów.

Nr. 523. } Są zabite w sierpniu 1854, w Zarzeczu

Nr. 524. } (pow. Jarosław).

Nr. 525. Zabity w Szczawnicy.

Nr. 1555—1558. Zabite w lipcu 1881 w Krynicy;
 młode. Ptaszek ten był tam bardzo pospolity.

Kopciuszek pleszka Lud. Gajówka pleszka
 Tyz. (*Ruticilla phoenicurus Leach. Sylvia phoeni-
 curus Lath.*). Wszędzie bardzo pospolity.

Przychodzimy teraz do naszych słowików i przy-
 znając, że są tu jeszcze bardzo źle reprezentowane;
 żał mi je bowiem zabijać. W kraju mamy dwa ga-
 tunki.

Słowik właściwy Lud. **Słowik** zwyczajny
Pietr. (*Luscinia minor* Briss.). Pospolity w ogrodach,
zapustach i miejscach suchych. **Nr. 535—538.**

Słowik szary Tacz. (*Luscinia philomela* Bech.).
U nas trzyma się głównie w łozinach, zaroślach wil-
gotnych, nad rzekami.

Nr. 534. Zabity 12. września 1860 w Olejowie
w ogrodzie. Przysłał mi go wypchanego i za-
determinowanego Każ. hr. Wodzicki. Jest cały
biały.

Następuje **Jasnomuszka modra** D. z. Ga-
jówka modra Tyz. (*Cyanecula suecica* Kay. et
Bl. Sylvia suecica Mey. et Wolf.). **Nr. 516—522,**
1488, 1499, 1589. Ma u nas pewne okolice ulu-
bione. W tych się trzyma i tam jest pospolitą, n. p.
w zaroślach nad rowami w Zarzeczu (pow. Jaro-
sław), oraz w Poturzycy (pow. Sokal) po zaro-
ślach nadbużańskich, w Dublanach (pow. Lwów);
mam ją z tych trzech miejscowości.

Nr. 516—518. Zarzecze.

Nr. 519—522, 1589. z Poturzycy.

Nr. 1488, 1499. z Dublan.

Ostatnim tu ptaszkiem jest **Rudzik raszka** Lud.
Gajówka rudzik Tyz. (*Dandalus rubecula* Bo-
ie *Sylvia rubecula* Lath.). Od najwcześniejszej do
bardzo późnej jesieni wszędzie bardzo pospolity.
Myślę, że są okolice, w których w lżejszych zimach
nawet nie odlatuje na zimę.

Teraz zwracamy się na lewo, przechodzimy koło
drzwi prowadzących na balkon i przystępujemy do
szafy **Nr. 16.** Tu zaczynamy od dołu i idziemy pół-
kami do góry.

Na samym dole spotykamy **Podkamionkę**
wielką Pietr. (*Saxicola oenanthe* Bech.). **Nr. 419—**

421, 1533—1538. Nie rzadka ale ma swe ulubione miejsca i okolice, w których ją zawsze spotykać można. W sali III w szafie Nr. 27. widzimy ciekawe jej gniazdo uwite między cegłami, przygotowanemi do murowania.

Poklaskwa zwyczajna Waga. (*Saxicola rubetra* Bech. *Pratincola rubetra* L.). U nas przez całe lato bardzo pospolita. **Nr. 422—424, 1539—1541.**

Poklaskwa kłęskówka Tacz. Podkamionka czarnoszyja Pietr. (*Pratincola rubicola* L. *Saxicola rubicola* auct.). W okolicach więcej górzystych pospolita, na zimę odlatuje. W Krynicy bardzo pospolita. **Nr. 425—428, 1542, 1548.**

Mamy tu teraz cały rodzaj naszych **pliszek.**

Pliszka biała Jundz. (*Motacilla alba* L.). Całe lato wszędzie bardzo pospolita. Mamy i tu ciekawe odmiany.

Nr. 439. Pieniaki 12. września 1875. Cała biała.

Nr. 1569. Dublany 21. września 1881, cała biała; zabił p. Władysław Zontak.

Nr. 1597. ♀ Olejów 15. sierpnia 1881, odmiana biała; dar. Kaz. hr. Wodzickiego.

Pliszka wolarka Tyz. Pliszka żółta gór-ska Lud. (*Motacilla boarula* L.). Na całym naszym Podgórzu pospolita.

Nr. 1718. Zabita 2. maja 1884 w Wełdzirzu (pow. Dolina).

Nr. 442—447. Dora (pow. Nadwórna) w lecie 1856.

Nr. 1546. Szczawnica 23. lipca 1881.

Nr. 1547, 1548. Krynica 2. sierpnia 1881.

Pastuszka żółta Lud. Pliszka żółta Jundz. (*Budytes flavus* L. *Motacilla flava* auct.). Całe lato pospolita.

Nr. 440, 441, 1487, 1835, 1975.

Nr. 1835. ♂ zabita 22. czerwca 1888 w Pieniakach. Cała blado żółta; zabił Antoni Jakowski.

Następnie przychodzimy do **Świergotków** (*Anthus*). Mamy tu znowu górskiego ptaszka, zamieszkującego krainy kosodrzewu i najwyższych szczytów gór naszych, tak Tatr, jak i pasma Czarnohorskiego.

Świergotek siwerniak Wodz. (*Anthus aquaticus* Bech.).

Nr. 459—464. Zabite wszystkie w czerwcu 1856 w pasmie Czarnohorskiem koło Tartarowa (pow. Nadwórna) na stoku Chomiakowym i okolicznych szczytach i górach.

Świergotek łączny Tyz. (*Anthus pratensis* Bech.). **Nr. 453, 454.** Całe lato pospolity, na zimę odlatuje.

Świergotek drzewny Jar. (*Anthus arboreus* Bech.) Również pospolity.

Psnyrka polna D. z. Świergotek polny Piotr. (*Agrodroma campestris* Bech. *Anthus campestris* auct.). **Nr. 455—458.** Po pustych z rzadka zarośniętych pagórkach piaszczystych; ma swoje ulubione miejscowości. Na zimę odlatuje.

Przychodzimy teraz do rodziny **Skowronków**, która teraz także na różne rodzaje podzieloną została.

Filistynek północny D. z. Skowronek górniczek Kluk. *Phileremos alpestris* Bon. *Alauda alpestris* L.). **Nr. 575—581, 2092, 2093.** Ojczyzną tego ptaszka jest Syberia i Ameryka północna. Odwiedza on nas w zimie dość często, jednak nie co roku. Ma ulubione okolice, a nawet pewne drogi i gościńce, które wspólnie ze śniegami odwiedza.

Nr. 575. Zabity 31. grudnia 1846 pod Boratynem (pow. Sokal) i jest jednym z najdawniejszych ptaków Muzeum im. Dzieduszyckich.

Nr. 2092. ♀ } Zabite w Pieniakach 10. stycznia
Nr. 2093. ♂ } 1895.

Pallasówka białoskrzydła D. z. Skowronek biało-skrzydły Tyz. (*Pallasia sibirica* Hom. *Alanda sibirica* Gm.). Ojczyzną jego jest Azja środkowa i północna. Na zimę ma się posuwać w kraje nad Morzem Czarnem położone.

Nr. 583. ♂ zabita na polach sokalskich 16. października 1851 koło folwarku Rowiszcz; zabił go p. Władysław Zontak. Należy do unikatów muzealnych.

Skowron tatarski D. z. Skowronek czarny Tyz. (*Melanocorypha tatarica* Pall. *Alanda tatarica* Pall.). Również unikat muzealny. Ojczyzną jego jest Azja północna i Rosya południowa.

N. 584. Młody zabity 1. lutego 1877 w Radwańcach (pow. Sokal) na drodze do Hoholowa na polu między kupami wywiezionego nawozu. Pole było śniegiem pokryte, ptak był sam jeden. Przychodzimy do właściwych **Skowronków**. Idąc w tej szafie od dołu do góry, mamy je na trzeciej półce.

Skowronek rolny Tyz. (*Alanda arvensis* L.).

Nr. 554—561, 1468. Mamy tu również różne odmiany:

Nr. 559. ♀ zabity 5. sierpnia 1866 w okolicy Lwowa; brudno centkowany.

Nr. 560. ♀ Skomorochy (pow. Sokal); cały czysto biały. Dar p. Nowakowskiego.

Nr. 561. ♂ zabity 12. października 1879. Chyrów

(pow. Staremiasto). Cały siwo popielaty. Dar p. Pierożyńskiego.

Nr. 1468. ♀ zabity 5. października 1880 w Surmaczówce (pow. Jarosław); dar p. Artura Stopczńskiego.

Firlejek ledwuchna Lud. Skowronek bory Rzącz. Skowronek firlejek Lud. (*Ilula arborea* Kaup. *Alanda arborea* L.). Wszędzie pospolity na zimę odlatuje:

Dzierlatka pośmiecieszka Lud. Skowronek dzierlatka Rzącz. (*Galerida cristata* Boie *Alanda cristata* L.). Rok cały z nami przebywa. I przy niej mamy tu ciekawe odmiany:

Nr. 568. Pokrywy nadogonowe białe.

Nr. 569. ♀ cała żółtawa. Obydwie zabite w Skomorochach (pow. Sokal) 17. grudnia 1854.

Nr. 570. ♀ Mierzyniec (pow. Przemyśl) zabita 1877 cała żółta; dar Adama ks. Lubomirskiego.

Nr. 574. ♀ Poturzyca 6. czerwca 1878; cała żółtawa.

Nr. 1815. ♀ Zabita 11. listopada 1871 Olejów. Cała biała; dar Kaz. hr. Wodzickiego.

Rząd VIII **Grubodzioby** (*Crassirostres*).

Gatunki, należące do tego rzędu, zajmują wszystkie półki poczynszyszy od czwartej półki aż do górnego oddziału tej szafy. W następowaniu po sobie gatunków nie mogłem się tu ściśle trzymać systemu, bo starałem się rzadsze i ciekawsze gatunki ustawiać niżej, żeby je lepiej można oglądać.

Widzimy tu rodzinę **Krzyżodzióbów** (*Loxia*): półka czwarta od dołu.

Krzyżodziób papużka Gór. (*Loxia pityopsittacus* Bech.). Ojczyznę jego jest Północ starego i no-

wego lądu. W Królestwie Polskiem pospolity Tacz. U nas należy do nadzwyczajnych rzadkości.

Nr. 649. Złapany pod Krakowem 6. września 1862 i kupiony od ptasznika; należy w Muzeum do unikatów.

Krzyżodziób krzywodziób Rzącz. (*Loxia curvirostra* L.). Jest u nas ptakiem tułającym się. Bawi u nas stale cały rok, ale raz zjawia się w jednej okolicy, bawi nawet dość licznie, a raptem znika i zjawia się w innej okolicy. Zmienia bardzo barwę upierzenia **Nr. 652—662, 1854, 1986.**

Krzyżodziób dwupręgowy Tacz. (*Loxia bifasciata* De Sel. Long.). Ojczyzną Europa wschodnia i północna i Azja północna. Dziwne ten ptak do nas odprawia wędrówki.

Nr. 650. ♂ zabity 15. sierpnia 1845 w Krakowie; dar p. Ernesta Schauera (najdawniejszy ptak muzealny).

Nr. 651. Złapany pode Lwowem, był długo w klatce; zabity 28. maja 1866.

Przez dłuższe lata nie było widać zupełnie tego ptaka. Dopiero w r. 1889 dostaję:

Nr. 1862. Mikołajów 14. lipca 1889; dar p. Broniewskiego.

Nr. 1889. Z tejże miejscowości; dłuższy czas był chowany w klatce.

Tegoż r. 1889 d. 29. września zjawia się bardzo liczne stado tych ptaków pod samym Lwowem pod Zamarstynowem. Złapane wtedy ptaki są tu od **Nr. 1863—1871.** i jeszcze z tego samego stada pochodzą **Nr. 1890 i 1891.**

Nr. 1903. Także złapany pode Lwowem 26. czerwca 1890.

Następną półkę w górę (piątą) zajmuje rodzina **Gilów**. I ta rodzina została na więcej odmiennych gatunków rozdzieloną.

Dębonosek ziewonia Waga Gil dziwoni Tyz. (*Carpodacus erythrinus* Kaup. *Pyrrhula erythrina* Tem.). Ojczyzną jego Europa wschodnia, Azja zachodnia i środkowa. W Królestwie Polskiem przebywa i gnieździ się wzdłuż całego biegu Wisły w bliskości Wieprza i biegu Bugu w gub. Lubelskiej (Tacz.).

Nr. 664. ♂ zabity 17. czerwca 1851 w Poździejem (pow. Sokal) w łożach nad Bugiem; zabił go p. Władysław Zontak. Jest dotąd unikatem w Muzeum. Może być, że się z Lubelskiego zabłąkał.

Łuskowiec kłęsk D. z. Gil kłęsk Tyz. (*Corythus enucleator* Flem. *Pyrrhula enucleator* L.). Jest to także gość z Północy. Ojczyzną jego Północ starego i nowego lądu. U nas bardzo rzadko się jawia.

Nr. 663. ♂ zabity pode Lwowem 23. listopada 1869. w Żelaznej Wodzie.

Nr. 1931. ♂ Pieniaki 19. listopada 1890. Siedział na jarzębinie koło kuchni i dał sobie sidło na szyję założyć; przynieśli mi go na pół żywego. Był sam jeden. Przeszukaliśmy zaraz starannie okolicę i więcej tych ptaków nie widziano.

Nr. 1710. ♂ Kidałowice (pow. Jarosław) 4. marca 1884; dar p. Aleksandra Przedrzymirskiego.

Jest tu nasz **Gil właściwy** Tyz. (*Pyrrhula major* Bon. *Pyrrhula vulgaris* Briss.). Gile u nas w ogólności są pospolite przez całą zimę od jesieni do wiosny w całym kraju, na Podgórzu naszym zaś

rok cały i gnieźdzą się. Gniazda ich jednak dotąd nie posiadam.

Nr. 1530. ♂ } zabity 30. lipca.
Nr. 1531. ♂ } zabite 2. sierpnia, wszystkie trzy
Nr. 1532. ♂ } w r. 1881 w Muszynie (pow. Nowy
 Sącz) koło Krynicy; tam się mają gnieździć.
 Gile trzymane długo w klatce bardzo barwę
 zmieniają albo na czarne jak **Nr. 1673**, albo
 na białe jak **Nr. 1675**. Pochodzą te odmiany
 z daru p. Wacława Dąbrowskiego i Kaź. hr.
 Wodzickiego.

Na następnej półce w górę (szóstej) mamy także północnych gości: rodzinę **Śnieguł** (*Plectrophanes* Mey.).

Pierwszy ptaszek jest to **Śnieguła szponiasta** Tacz. (*Plectrophanes lapponicus* L. *Plectrophanes calcaratus* Mey.). Ojczyzną jego są kraje przybiegunowe Europy, Azji i Ameryki. Na zimę posuwa się cokolwiek ku południowi. W Królestwie Polskiem raz jedyny był złowiony w r. 1860 pod Warszawą.

Nr. 1935. ♀ zabita w Pieniakach 8. stycznia 1891 na drodze ze Zwyżynia do Czepiel między wróblami. Zdaje mi się, że była para. Zabił Bazyli Jackowski. Jest to również unikat muzealny.

Następuje **Śnieguła właściwa** Lud. Po świerka śnieguła Rzącz. *Plectrophanes nivalis* Mey. et Wolf). Ojczyzną śnieguły są kraje polarne obu lądów. Do nas przylatuje prawie co zimy a wcześniej na wiosnę odlatuje i ma także swoje ulubione okolice i w tychże ulubione drogi i pagórki. Bardzo barwę zmienia; dwóch ptaków zupełnie jednakowych widzieć prawie nie zdarza się. **Nr. 617—624, 1477—1480, 1856, 1857, 1872, 1937.**

Przychodzimy teraz do rodziny **Poławierków**. Rozdzielono ją także na kilka osobnych gatunków a i obydwie gatunki Śnieguł dawniej także do rodziny Poławierków (*Emberiza*) zaliczano. Jest tu **Poławierek trzcinny** Zaw. Poławierka potrzost Tyz. Wróbel trzcinny Myśl. pt. (*Schoenicola schoeniclus* Bon. *Emberiza schoeniclus* L.). Po moczarach i stawach zarosniętych bardzo pospolity a nawet w pewnych zimach widzieć się daje. **Nr. 644—648, 1622, 1920, 2017, 2018.**

Poławierka ortolan Tyz. (*Emberiza hortulana* L.). **Nr. 638—643, 1663, 1669, 1949.**

Jest to tak bardzo przez zagranicznych smakoszy ceniony ortolan. Ojczyzną jego jest Europa południowa; pospolity jest w okolicach Warszawy, gdzie się gnieździ. Znajduje się w Królestwie Polskiem, na Litwie i w całym okręgu naukowym kijowskim. Widziałem go w okolicach Poznania. U nas wynalazł go pierwszy Kazimierz hr. Wodzicki w Olejowie (pow. Żłoczów). P. Ernest Schauer znalazł go również w Żałóczach (pow. Brody). Wiem u nas tylko o tych dwóch miejscowościach, w których się znajduje i to w miejscowościach niedaleko od siebie odległych.

Nr. 638—640. Są z Olejowa zabite w lipcu 1867, darowane mi przez Kazimierza hr. Wodzickiego. Dalej **Nr. 1663. i 1665.** Są zabite w maju 1883 i pochodzą również z Olejowa.

Nr. 642 i 643. Zabił 20. czerwca 1874 p. Ernest Schauer w Żałóczach na Uszerze.

Nr. 1666. Sam zabiłem 28. maja 1883 również na Uszerze.

Nr. 1667—1669. Także stamtąd.

N. 1949. Para starych i dwoje młodych, wypchane na jednej gałęzi, są zabite 16. czerwca 1891, także w najbliższej okolicy Uszera. Młode już podlatywały ale są jeszcze niezupełnie upierzone.

Nr. 641. Zabity w Wilanowie 27. września 1874 Darował mi p. Władysław Taczanowski. Otrzymałem także z Wilanowa i jaja za łaskawem pośrednictwem Ksawerego hr. Branickiego.

Ortolan jest bardzo podobny do trznadla i prawie tejże wielkości, trochę tylko zieleńszy, jak się tu nacznie przekonać można. Bardzo byłaby ciekawą bliższa wiadomość o pobycie tych ptaków u nas.

Na półce ósmej widzimy naszego zwykłego trznadla. **Poświerka trznadel** Rzącz. *Żółto-brzuch* Lud. (*Emberiza citrinella* L.). **Nr. 625—632, 1528, 1770, 1892, 1895, 1938, 2007.** Mamy i tu ciekawe odmiany.

Nr. 632. ♂ zabity 14. kwietnia 1878, odmiana żółta; dar p. Kazimierza Langiego.

Nr. 1892. ♂ Uniatycze (pow. Drohobycz) 23. grudnia 1889, cały żółty; dar p. Feuereisena.

Nr. 1895. ♂ Kochajów (pow. Lwów) 21. marca 1890 żółta głowa; dar p. Lewickiego.

Nr. 1938. Dunajów (pow. Przemyślany) 27. stycznia 1891.

Nr. 2007. ♂ Markopol (pow. Brody) 10. lutego 1892. Wśród zamieci zabity batogiem na gumnie.

Następnie jest **Potrzeszcz pospolity** Lud. *Poświerka potrzieszcz* Tyz. (*Miliaria europaea Swains. Emberiza miliaria* L.). Potrzieszcz jest u nas rok cały wszędzie pospolity.

Przychodzimy teraz do dawnej rodziny **Ziemb** albo **Łuszczaków** (*Fringillidae*), teraz także podzielonej na różne szczegółowe gatunki.

Na tej półce (dziesiątej) mamy **Wróble** (*Passeres*). **Wróbel mazurek** Waga (*Passer montanus L.*). Rok cały wszędzie pospolity.

Wróbel domowy Lud. (*Passer domesticus L.*). Mamy obecnie 25 odmian wróbli. Są tu od czysto białych do szamowych, popielatych etc. W katalogu szczegółowym kręgowców będą one wymienione i bliżej oznaczone.

Następuje **Zięba zwyczajna** Pietr. (*Fringilla coelebs L.*). Bardzo pospolita. W łagodniejsze zimy w pewnych zasłoniętych okolicach jakaś część zostaje, reszta odlatuje.

Zięba jer Zaw. (*Fringilla montifringilla L.*) I tu jest odmiana biała:

Nr. 712. ♀ Podkamień (pow. Rohatyn); dar Leopolda hr. Starzeńskiego. Na przelotach są jery wszędzie pospolite. Czy się u nas gnieźdzą nie wiem; jaj nie posiadam. P. Taczanowski twierdzi, że się nigdy w Królestwie Polskiem nie gnieździ. Powiada, że się trzyma przez lato na północy Europy i Azji, skąd na zimę usuwa się do krajów umiarkowanych tych części świata.

Półka dziesiąta: **Kuleczyk zieleńczyk** D. z. Łuszczak kulczyk Tyz. (*Serinus hortulanus Koch. Fringilla serinus L.*). Bardzo do czyża podobny, pospolity na całym naszym Podgórzu; czy zimuje u nas nie wiem. Mam go z Dory, ze Szczawnicy i z Krynicy. **Nr. 703—707, 1527, 1529.**

Obok jest **Czyż pospolity** Kluk. Łuszczak czyż Rącz. (*Chrysomitris spinus Boie, Fringilla spinus L.*). **Nr. 699—702, 2004 i 2005.** U nas rok cały pospolity, ale gniazda jego ani jaj dotąd nie posiadam.

Nr. 702. Złapany 23. stycznia 1865 koło Lwowa w stadku czyżów; odmiana jasno-zielonkowato-biała.

Nr. 2004. ♀ } zabił 31. grudnia 1891 w Pieniakach

Nr. 2005. ♂ } Paweł hr. Dzieduszycki.

Szczygieł pospolity Piotr. Łuszczak szczygieł Tyz. (*Carduelis elegans Steph. Fringilla carduelis L.*). Nasz zwykły szczygieł. Mamy tu dwie odmiany.

Nr. 698. Z klatki; październik 1863. Pokrywy nadogonowe są żółte.

Nr. 1576. Okolice Lwowa 23. listopada 1881 biały; kupiony żywy.

Makolągwa zwyczajna Piotr. (*Cannabina sanguinea Landb. Fringilla cannabina L.*). Cały rok pospolita.

Makolągwa górska Piotr. Łuszczak górniczek Tyz. (*Cannabina flavirostris Brehm, Fringilla montium Gm.*). Należy do rzadkich naszych ptaków. Ojczyzna: Europa północna. Może być, że się częściej u nas zabłąka w stadkach innych pokrewnych ptaków, może czeczotek, ale nie spotyka się go.

Nr. 724. ♂ z Warszawy; dar Wład. Taczanowskiego i przez niego zadeterminowana.

Nr. 1803. ♀ złapana we Lwowie na Łyczakowskim cmentarzu przez preparatora p. Edmunda Hartla 12. października 1886. Była w klatce i zginęła 14. stycznia 1887.

Mamy dalej Czeczotki.

Czeczotka Inianka Kluk. Łuszczak czeczotka Tyz. *Linaria alnorum Chr. L. Fringilla linaria L.*) Ojczyznę czeczotek są kraje polarne obu lądów. Nawiedzają one nas nieraz w licznych stadach i bawią u nas od listopada do marca. Nowsi

naturaliści rozróżniają kilka ich gatunków; w ogólności są to bardzo ciekawe ptaszki, za mało u nas jeszcze znane, rozróżniane i badane, a robiąc do nas bardzo daleką drogę z północy mogą nam naprowadzać ptaki bardzo mało albo wcale nie znane. **Nr. 713—723, 1578—1580.**

Przychodzimy teraz do ostatniej półki górnej dolnego oddziału szafy **Nr. 16.** i mamy tu prócz Ziemby i Jera jeszcze Dzwonca i Grubodzioba.

Dzwoniec konopka Lud. (*Ligurinus chloris Koch.*). Cały rok pospolity.

Na koniec jest **Grubodziób kostrohryz** Lud. (*Coccothraustes vulgaris L.*). U nas pospolity.

Tu kończymy i dolną część szafy **Nr. 16.** i rząd ptaków śpiewających i przychodzimy do górnej jej części. Tu mamy:

R z ę d IX. **Gołębie** (*Columbae*).

I w tej części szafy mamy całą rodzinę naszych gołębi. Jest ich gatunków trzy. Wszystkie są wszędzie pospolite, gnieźdzą się a na zimę odlatują.

Gołąb grzywacz Rzącz. (*Columba palumbus L.*). **Nr. 816—816 i 1524—1526.**

Gołąb siniak Tyz. Duplak Lud. (*Columba oenas L.*). **Nr. 819—821.**

Turkawka pospolita Lud. (*Turtur auritus Ray. Columba turtur L.*). **Nr. 822—824.**

Przychodzimy do szafy **Nr. 17.** Mamy w niej:

R z ę d X. **Ptaki grzebiące** (*Rasores*).

Zaczynamy tu od części górnej szafy **Nr. 17.** i tam spotykamy rodzinę **Głuszców** (*Tetrao*).

Pierwszy gatunek tej rodziny jest **Głuszec właściwy** Tyz. (*Tetrao urogallus L.*) Zajmują one prócz

części górnej szafy i pierwszą półkę części dolnej. Głuszce są u nas w górach i na całym Podgórzu a zamieszkują i pewne okolice równe i lesiste a mianowicie znajdują się w powiatach: Niskim i w części Cieszanowskiego. **Nr. 825—833, 1633, 1780, 1940 i 2045.**

Nr. 825. Młody, niewyrośnięty, ale już lotny; zabity 28. czerwca 1856 w Dorze (pow. Nadwórna) na górze Siniaczka; zabił i wypchał p. Ernest Schauer.

Nr. 1633 i 1780. Były złapane w Wygodzie (pow. Dolina) 4. lipca 1889, przywiezione do Biłki królewskiej i tamże wśród lata zginęły. Darował do Muzeum Jan Paweł ks. Sapieha.

Nr. 828. ♂ Nadwórna r. 1870; zabił i do Muzeum ofiarował Stanisław hr. Gołuchowski.

Nr. 829. ♀ } Nadwórna 5. maja 1871; dar p. Fran-
Nr. 830. ♂ } ciszka Hessa.

Nr. 831. ♂ Antoniny (gub. Wołyńska) 17. kwietnia 1876; dar Romana hr. Potockiego.

Nr. 832. ♀ Turza wielka (pow. Dolina) 2. października 1876; dar Artura hr. Potockiego.

Nr. 1940. ♂ Bojanów (pow. Nisko) 8. lutego 1891; dar p. Władysława Komorowskiego.

Nr. 2045. ♂ Zbydniów (pow. Tarnobrzeg) 28. stycznia 1893; dar p. Zbigniewa Horodyńskiego.

Mamy tu dalej trzy rzadkie okazy **Głuszcza średniego** (*Tetrao medius Mey.*). Naturaliści nowsi twierdzą, że to jest gatunek pośredni między głuszcami a cietrzewiami. Jest to Rackelhahn niemieckich myśliwych.

Nr. 1492. ♂ zabił w Nadwórninie w rewirze Zielenica na górze Hreszenia 23. kwietnia 1881 dr. Ferdynand Kratter i do Muzeum ofiarował.

Nr. 1820. ♂ Końskie (gub. Radomska); zabił w kwietniu 1889 i ofiarował do Muzeum Juliusz hr. Tarnowski.

Nr. 1860. ♂ Wełdzirz (pow. Dolina) 6. maja 1889.

W okolicach, gdzie się razem trzymają głuszcze i cietrzewie, mogą się trafiać albo bardzo małe głuszcze albo bardzo duże cietrzewie. Na takie okazy myśliwi uwagę swoją zwrócić powinni.

Głuszec cietrzew Rzącz. (*Tetrao tetrix* L.) Zajmuje półkę drugą i trzecią szafy Nr. 17. i górną część szafy Nr. 18. **Nr. 834—843, 1617, 1638, 1773.**

Dzięki troskliwej gospodarce i niepasieniu była osobliwie po leśnych błotach, liczba cietrzewi zaczyna się podnosić w kraju naszym.

Nr. 843. ♂ zabity r. 1889; dar p. Maryi Zaleskiej.

Nr. 840. ♀ zabita 28. sierpnia 1862. Pieniaki rewir V. od pól Hołubickich; zabił p. Władysław Zontak.

Nr. 1773. ♀ Polesie 21. listopada 1885, odmiana z białymi dużymi plamami; dar Józefa hr. Potockiego.

Nr. 1617. ♂ młody, Dobrotwór (pow. Kamionka Strumiłowa) 28. sierpnia 1882, cały biały; dar p. Lazarewicza.

Nr. 1658. ♂ Mizuń (pow. Dolina) 2. maja 1883; dar Leopolda hr. Starzeńskiego.

Głuszec jarząbek Rzącz. Jarząbek Lud. (*Tetrao bonasia* L.). **Nr. 844—849.**

Nr. 847. Młody zabity w r. 1869; dar p. Kocyana.

Nr. 848. ♂ młody; Pieniaki 18. marca 1872.

Nr. 844. młody; Korczyn (pow. Sokal) zabity 8. lipca 1851.

Widzimy w tejże samej szafie w części zwróconej ku oknu ciekawy gatunek. Jest to prawdziwa pardwa; **Pardwa litewska** Waga, Biały jarząbek Lud. Głuszc parda właściwa Tyz. (*Lagopus saliceti* Nilss. *Tetrao saliceti* Tem.). Główną cechą pardwy prawdziwej litewskiej są nogi krótkie, puszysto upierzone aż do paznokci. Cała postać więcej zwięzła, przysadkowata, budowę kuropatwę przypominająca. Pardwa ta jest ptakiem Północy Europy i Azji jako to: Norwegii, Szwecyi, Laponii, Litwy, całej północnej Rosyi i Syberyi. Należy do rodziny g ł u s z c ó w.

Ptak, którego u nas nazywają p a r d w ą, osobliwie myśliwi na Podolu, należy do rodziny dropi; jest to Drop strepet (*Otis tetrax*), do którego niebawem przyjdziemy. Pardwa prawdziwa jest ptakiem litewskim; trzyma się głównie obszernych mokrzadeł trawiastych lub mszarnych, zarosłych karłowatą brzezinką i łoziną. Wszędzie jest miejscową. W zimie jest białą, w lecie jest rudą, pstrokatą.

Nr. 850. ♂ zabity w grudniu 1879 r. koło Bobrujska; dar Włodzimierza ks. Czetwertyńskiego.

Nr. 852 i 853. W jesieni 1879; zabił obydwie te ptaki w Birżach na Litwie Józef hr. Potocki. Do Muzeum ofiarował Jan hr. Tyszkiewicz.

Nr. 851. ♂ okaz niepewnego pochodzenia.

Przychodzimy teraz do kuropatw.

Kuropatwa zwyczajna Waga (*Starna cinerea* Bon.). Mamy tu ciekawe odmiany, w ogóle okazów 12.

Nr. 855. ♀ Okolice Krakowa 5. czerwca 1866; białosrokata.

Nr. 857. Kamionka Strumiłowa; młoda 6. września

1877, czysto biała, prawie w puchu. Dar Karola hr. Miera.

Nr. 1566. ♀ Okolice Krakowa; dar p. Damskiego.

Nr. 1620. ♀ Rusiatycze (pow. Bóbrka) 4. października 1882, płowa; dar p. Edwarda Oczosalskiego.

Nr. 1762. ♀ Kraśniczyn (gub. Lubelska), wrzesień r. 1879. Odmiana szamowa; dar Wojciecha hr. Poletyły.

Nr. 1767. ♀ } młode; Olejów 13. września 1885

Nr. 1768. ♀ } czysto popielate; dar Kazimierza hr. Wodzickiego.

Nr. 1818. ♀ Lwów na rynku kupiona 20. września 1887; cała biała.

Nr. 1845. ♀ Dynów 7. listopada 1888, cała biała; dar p. Zdzisława Skrzyńskiego.

Dalej mamy tu naszą zwykłą przepiórkę. **Przepiórka właściwa** Tyz. (*Coturnix dactylisonans* Mey.).

Przychodzimy teraz do bardzo rzadkich i ciekawych gości. Są to **Stepówki** (*Pteroclidæ*).

Pustynnik Pallas Tyz. (*Syrnhaptes paradoxus* Pall). Zajmują one piątą półkę i dół tej szafy od okna. Ojczyzną tego ptaka jest Azja środkowa. Dziwne odprawia wędrówki. Zjawił się dotąd dwa razy w Europie i to w niesłychanej ilości. Raz w roku 1863, drugi raz 1888. Podróżuje w małych stadkach po kilkanaście sztuk, ale stadka te następują w krótszych lub dłuższych odstępach po sobie. W r. 1888 rozprószył się pustynnik po całej Europie i gnieździł się w wielu krajach, gdzie się nim starannie opiekowano, jak n. p. w Anglii. Myślano, że się zaaklimatyzuje; znikł w jesieni, choć się pojedynczo jeszcze w r. 1889 pokazywał. Bliższe i ob-

szerniejsze szczegóły o tym ptaku podam w katalogu naszych zwierząt kręgowych. Tu jednak wszystkie moje okazy wyliczę.

Nr. 863. ♂ } Zabite 8. maja 1869 pod Brodami.

Nr. 864. ♂ } (było całe stadko); zabił i do Muzeum przysłał prof. Małaczyński.

Nr. 1827. ♂ Radziechów 20. kwietnia 1888; dar dra Cynka.

Nr. 1828. ♂ Kornalowice (pow. Sambor) 21. kwietnia 1888.

Nr. 1829. ♀ Kornalowice (pow. Sambor) 20. kwietnia 1888; dar p. Feliksa Sozańskiego.

Nr. 1830. ♀ Okolice Stryja 28. kwietnia 1888.

Nr. 1831. ♂ Barszczowice (pow. Lwów) 25. kwietnia 1888; dar p. Edwarda Oczosalskiego.

Nr. 1832. ♀ Radziechów 3. maja 1888; dar dra Cynka.

Nr. 1833. Stryjskie 3. maja 1888; był popsuty, tylko nóżki są spreparowane.

Nr. 1851. ♀ zbarczona w okolicach Żórawna, był trzymany żywy i tylko na szkielet był możliwy.

Nr. 1893. ♂ zbarczona koło Brzeska 20. kwietnia 1888; był w klatce w Muzeum, zginął 24. listopada 1888. Pochodzi z daru p. Teofila Żurowskiego.

U nas w ogólności ptaki te w dzień prawie się nie zatrzymywały. Były zmęczone, ale ostrożne. Na nocleg późno zapadały i bardzo rano się zrywały. O gnieźdzeniu się nie słyszałem.

Przychodzimy teraz do szafy Nr. 18; o górnej części tej szafy już mówiliśmy. Dolną część zajmuje:

Rzęd XI. **Podkasałe** (*Grallae*).

Na dwóch górnych półkach jest rodzina **Dropi**. Naprzód jest **Drop wąsacz** Myśl. pt. Drop brodaczyz Tyz. (*Otis tarda* L.). Drop na Podolu pospolity. Gnieździ się, na zimę odlatuje. Zalatuje jednakże i w więcej lesiste okolice a nawet zjawia się i w ciągu zimy.

Nr. 865. ♀ zabita 20. maja 1852 w Jarczowcach (pow. Złoczów). Zabił i do Muzeum ofiarował Kazimierz hr. Dzieduszycki.

Nr. 866. ♂ zabity z sanek na Sokalskich polach 4. grudnia 1861.

Nr. 867. Młody w puchu. Złapany na Medowskich polach (pow. Brzeżany) 4. czerwca 1864; dar Wacława hr. Dzieduszyckiego.

Nr. 1740. ♀ zabita 23. września 1884 w Pieniakach.

Nr. 1943. ♂ Kurowice (pow. Przemyślany) 14. lutego 1891; dar p. Madejewskiego.

Półka druga. **Drop strepet** Tyz. (*Otis tetrax* L.). Tego to ptaka u nas niewłaściwie *pardwą* nazywają. Na Podolu nierzadki; na ciągu jesiennym częściej spotykany, a na wiosennym rzadziej. W różnych okolicach zjawia się, a w pewnych latach liczniej bywa zabijany, osobliwie, że przed legawym psem dotrzymuje. **Nr. 868—873, 2034, 2042.**

Nr. 872. ♂ w bardzo pięknej godowej barwie. Zabity w Kołodrubach (pow. Rudki) 1. maja 1874.

Nr. 873. ♀ zabita na stepie Bieniowskim (pow. Podhajce) 23. listopada 1874. Dar ś. p. Gabryeli hr. Starzyńskiej.

Nr. 868. ♀ Słobódka leśna (pow. Kołomyja) 15. grudnia 1869; dar ś. p. Julii Piwczyny.

Nr. 2042. Ostobuż (pow. Rawa) 4. grudnia 1892 dar p. Karola Wysockiego.

Na trzeciej półce spotykamy znowu bardzo rzadkiego, południowo stepowego, gościa. Jest nim **Żwirowiec obrożny** Tyz. (*Glareola torquata* Mey.). Ojczyzną jego Europa południowa i umiarkowana Azja. W okolicach Morza Czarnego i w Węgrzech pospolity, u nas do najrzadszych ptaków należy.

Nr. 874—877. W r. 1871 25. i 26. czerwca spotkał na stepie Pantaliszę w okolicach Strusowa strzelec Ignacy Przychocki dość duże stadko tych ptaków; przez dwa dni zabił pięć sztuk i te do Muzeum nadesłał. Są to zawsze unikaty muzealne.

Mamy tu dalej na tejże półce rodzinę **Siewek** (*Charadriidae*).

Grubopiętek europejski aut. Kulon właściwy Tyz. (*Oedicnemus crepitans* L.). Po piaszczystych brzegach rzek naszych i nadbrzeżnych wydmach nie rzadki, a nawet gnieździ się. **Nr. 878—883, 1623, 1684, 2060.**

Nr. 878. ♂ stary, złapany żywcem 8. lipca 1851, w Żurawiczkach (pow. Jarosław). Dar ś. p. Adolfa Wojtkowskiego.

Nr. 882. Młody w puchu; złapany 16. czerwca 1878 nad Sanem w Wiązownicy. Dar Witolda ks. Czartoryskiego.

Nr. 881. ♀ zabita w Wiązownicy 16. lipca 1875; dar Jerzego ks. Czartoryskiego.

Nr. 883. ♂ Wzdów 28. października 1879; dar p. Teofila Ostaszewskiego.

Mamy tu dalej dawną rodzinę **Siewek** (*Chara-*

drius), dziś także rozdzieloną na różnych nazw gatunki.

Mornel górny D. z. Dżdżownik górny Tyz. Siewka mornel Jar. (*Eudromias morinellus* Boie, *Charadrius morinellus* L.). Ojczyzna: bezleśne wysoko położone płaszczyzny w Europie i Azji północnej; znajduje się oraz w wielu górzystych okolicach. U nas należy do bardzo wielkich rzadkości.

Nr. 916. Zabity 1. września 1855 na Podolu; dar Kazimierza hr. Wodzickiego.

Nr. 917. ♀ zabita 28. października 1878 w Podhajczykach nad Dniestrem (pow. Rudki); dar p. Kornela Szczepańskiego.

Półka czwarta: **Siewka siewnica** D. z. Czajka siewnica Tyz. (*Charadrius squatarola* L.). **Nr. 908—915, 1838, 2035.** Na przelotach osobliwie jesiennych, na spustach stawów, na polach zoranych lub świeżo zasianych pospolita.

Siewka złota Lud. (*Charadrius pluvialis* L.). **Nr. 902—907, 1577, 1987, 1998, 2033.** Na ciągach osobliwie jesiennych w pewnych latach i okolicach nie rzadka. Są okolice, w których na polach w jesieni co roku się zjawia.

Obydwa te gatunki siewek bardzo barwę zmieniają.

Mamy teraz (na piątej półce) dwa gatunki siewek mniejszych, a mianowicie: **Dżdżownik rzeczny** Tyz. Siewka rzeczna Lud. (*Aegialites minor* Wolf. *Charadrius minor* Mey. et Wolf). **Nr. 922, 923, 1563, 1923.** i

Dżdżownik obrożny Tyz. Siewka ispówka Lud. (*Aegialites hiaticula* Boie, *Charadrius hiaticula* L.). **Nr. 918—921, 1840 i 1841.**

Oba te gatunki dżdżowników są od wiosny do zimy bardzo pospolite na wszystkich naszych rzekach i stawach o płaskich piaszczystych brzegach.

Mamy tu dalej **Czajkę właściwą** Tyz. (*Vanellus cristatus* L.).

Nr. 2029. ♀ jest ciekawą białą odmianą; zabita w Żabińcach (pow. Husiatyn). 29. lipca 1892.

Dar p. Kazimierza Horodyskiego.

Na szóstej półce mamy tu dwa bardzo rzadkie ptaki. Obydwa mieszkańcy przeważnie nadmorscy a mianowicie Bałtyku i Morza północnego.

Pierwszy jest **Kamusznik zwrotek** Tyz. (*Streptopelas intermedius* Ill.). Odwiedza on nas czasem i to zwykle zjawia się podczas wylewów rzek i podczas spustów dużych stawów.

Nr. 926. ♂ zabity 1. września 1857 na brzegach Załozieckiego stawu (pow. Brody) podczas spustu.

Nr. 927. ♀ tamże zabity również podczas spustu 27. września 1872.

Nr. 1711. ♂ kupiony na rynku we Lwowie 15. marca 1884.

Zjawia się czasem i podczas wylewu Bugu.

Drugi **Ostrygojad srokaty** Tyz. (*Haematopus ostralegus* L.).

Nr. 898. Zabity nad Dniestrem; dar dra Ferdynanda Krattera.

Nr. 899. ♂ zabił go 25. sierpnia 1862 na spuście Werteleckiego stawu Kazimierz hr. Wodzicki i do Muzeum darował.

Nr. 900. ♂ zabity 9. sierpnia 1864 nad Dniestrem.

Nr. 901. Zabity 15. września 1876. nad Załozieckim stawem.

Nr. 1685. ♂ zabity w Gródku pod Lwowem 6. sierpnia 1883.

Nr. 1766. ♂ zabity na polach Gródeckich 9. września 1885; dar p. Alojzego Rosołowskiego.

Teraz obracamy się na prawo i stajemy przed szafami na środku stojącymi i tam w szafie **Nr. 20.** na dole widzimy jako ostatni gatunek w rzędzie podkasałych **Żórawie.** Zajmują one część dołu.

Żóraw pospolity Tyz. (*Grus cinereus* Bech.). Żórawie na przelotach wiosennych i jesiennych znajdują się w całym kraju. Dawniej gnieździły się w bardzo wielu miejscowościach a i dziś znajdują się w różnych częściach kraju otwarte i leśne błota, gdzie się lęgną żórawie. **Nr. 928—931, 1748.**

Nr. 929. Młody w puchu 20. czerwca 1853. Radwańce (pow. Sokal) w lesie Za górą. Stamtąd pochodzą i jaja znajdujące się w Muzeum.

Nr. 1748. ♂ pierwszoletni zabity w Pohorcach (pow. Rudki) 15. września 1884. Dar p. Władysława Rygiera.

Przychodzimy do:

Rzędu XII. Ptaki brodzące (*Grallatores*).

Szafa **Nr. 19.** Górną część tej szafy zajmuje rodzina **Bocianów** (*Ciconiae*).

Nr. 974. jest nasz zwykły **Bocian biały** Jundz. (*Ciconia alba* Bech.).

Bocian hajstra, Czarny bocian Lud. (*Ciconia nigra* L.). Nad rzekami całego Podgórza naszego pospolity. Gnieździ się w nadbrzeżnych lasach na wysokich drzewach. Na przelotach,

osobliwie jesiennych, na spustach stawów, przy wylewach rzek wszędzie się trafia.

Nr. 975. Młody w puchu wyjęty z gniazda będącego na jodle w pobliżu rzeki Świcy w Dzie duszycach małych (pow. Stryj); dar Izydora hr. Dzieduszyckiego.

Jaja, które są w zbiorze pochodzą również z Dzieduszyca małych.

Nr. 977. ♀ zabity 19. czerwca na letnim spuszcie Międzygórskiego stawu (pow. Brody).

Nr. 978. ♂ Mielnica (pow. Borszczów), 17. czerwca 1867; dar Mieczysława hr. Borkowskiego. Pierwszą półkę w dolnej części tej szafy zajmuje **Warzęcha biała** Tyz. (*Platalea leucorodia* L.). **Nr. 981—983, 1466, 1900.**

Należy ona zawsze do rzadszych naszych ptaków. Zjawia się od czasu do czasu na wiosnę, w lecie lub podczas spustów.

Nr. 981. ♀ na Pieniackim stawie 3. maja 1859; zabił p. E. Schauer.

Nr. 982. Seredec (pow. Brody) 19. kwietnia 1867; dar p. Feliksa Turkułła.

Nr. 983. ♀ } zabite w Ostobużu (pow. Rawa ruska)

Nr. 984. ♀ } 11. czerwca 1874; dar p. Karola Wysockiego.

Nr. 1466. ♀ pierwszoletnia 24. października 1880, Romaszówka (pow. Czortków); dar ś. p. Adama br. Heydla.

Nr. 1900. ♂ Monasterzec nad Dniestrem (pow. Rudki) 17. maja 1890; dar Ludwika br. Brückmana.

Stąd wracamy na dół do szafy Nr. 18.

Tu mamy również rzadkiego ptaka. Jest to **Ibis kasztanowaty** Jar. Kulon czarny, Kulon wę-

gierski Lud. (*Falcinellus igneus* Bech. et Laech.). Ojczyzną tego ptaka Europa południowa, Afryka, Azja, Ameryka północna. I ten gatunek znajduje się jako mumia w egipskich grobowcach.

Nr. 985. Zabity 5. maja 1861 pod Brodami.

Nr. 986. Zabity w Urzejowicach (pow. Łańcut) 19. maja; dar p. Feliksa Rosnowskiego.

Nr. 987. Zabity w Założcach 14. października 1872. Zabił p. Michał Horvath.

Nr. 988. ♂ } zabite w Kołodrubach nad Dniestrem

Nr. 989. ♂ } (pow. Rudki) 10. maja 1874.

Wracamy do szafy Nr. 20. i tu przychodzimy do rodziny **Czapel** (*Ardea*).

Czapla siwa Jar. (*Ardea cinerea* L.). Pospolita i gnieździ się bądź na wielkich stawach n.p. w Wertelce (pow. Brody), bądź na drzewach jak w Sokołowie (pow. Stryj).

Dwa ciekawe gniazda czapli siwej z Wertelki (pow. Brody) z oczeretu, i z Antonin (gub. Wołyńska) z patyków (to ostatnie darowane przez hr. Józefa Potockiego) są w sali III w szafie Nr. 28.

Nr. 935. } Młode w puchu wybrane z gniazda na

Nr. 936. } stawie Wertelckim 21. maja 1864.

Obok jest **Czapla purpurowa** Kluk. (*Ardea purpurea* L.). Pospolita.

Na drugiej półce szafy Nr. 20. jest **Czapla forga** Tyz. Czapla biała Lud. (*Ardea egretta* Lath.). Ozdobna ta czapla jest u nas co roku prawie na wylewach rzek, spustach stawów a nawet po wielkich zarośniętych stawach czasem się gnieździ. I tak w r. 1864 gnieździło się kilka par na Wertelckim stawie (pow. Brody). **Nr. 939—946, 1688, 1821, 2070, 2071.**

- Nr. 943.** Młoda w puchu 21. maja } Wyjęte z tego
Nr. 944. Młoda w puchu 27. maja } samego gniazda
Nr. 945. Młoda w puchu 30. maja } na Werteleckim
 stawie w r. 1864.

Cenne białe piórka, czaple pióra, głównie i najbardziej cenione były z czubów tej czapli. Ma je tylko stary samiec w czubie w barwie godowej. Starego ptaka w całej godowej barwie niestety dotąd nie posiadam. Czub ten, kitkę, ma ta czapla tylko na wiosnę i to bardzo krótko. Potem jej wypada. Używane są do kitek i pióra strzępiaste, pokrywające skrzydła; te są jednakże mniej cenione.

- Nr. 1821.** ♂ Zahajpol (pow. Kołomyja); zabita 26. lutego 1888 wśród śniegów na oparzelisku w Zahajpolskim ogrodzie. Dar p. Stanisława Jasieńskiego.

Zaraz obok w szafie **Nr. 21.** jest **Czapla nadobna** Tyz. Czapla biała mniejsza Lud. (*Ardea garzetta* L.). U nas jest rzadszą od poprzedzającej. Pokazuje się u nas na spustach stawów i podczas wylewów rzek; czy się gnieździ u nas, nie wiem.

- Nr. 947.** ♀ Poturzyca nad Bugiem 21. sierpnia 1851.

- Nr. 948.** ♂ Pieniaki 16. maja 1863.

- Nr. 949.** ♀ } zabite w Międzygórach (pow. Brody)

- Nr. 950.** ♀ } na stawie 31. lipca 1872 podczas letniego spustu.

- Nr. 951.** ♂ zabita w Leśniówce (pow. Krosno). 8. maja 1880; dar p. Ignacego Trzcńskiego.

- Nr. 1457.** } Zabite w Pieniakach 28. maja 1880;
Nr. 1458. }
Nr. 1459. } zabił jednym strzałem p. Ernest Schauer.

Na całej drugiej półce od góry w tejże szafie jest:

Czapla modronos Tyz. (*Ardea ralloides* Scop.).

Ojczyzną jej jest Europa wschodnia i południowa. **Nr. 952—961, 1618, 1734.** U nas zjawia się od czasu do czasu w małych stadkach, a nawet wyjątkowo gnieździ się. Śliczne to jest i ciekawe zjawisko, nad ciemno-zielonym oczeretem, zwijające się bardzo ruchliwe stado tych jasno-żółtych ptaków, wydających się z oddalenia prawie białymi.

Nr. 954. } Są to pamiątki nie istniejącego już Mar-
Nr. 956. } kopolskiego stawu (pow. Brody). Zabite
26. maja i 14. czerwca 1863 r. W tym roku
zjawiało się całe stado tych ptaków i ba-
wiło w tamtej okolicy; jednak ile wiem, nie
gnieździły się.

I w r. 1873 zjawiały się tam były znowu.

Nr. 1734. }
Nr. 1735. } Są młode w puchu wybrane w okolicy
Nr. 1736. } Zaleszczyk 8. lipca 1884.

Tu na pierwszej półce jest jeszcze **Ślepowron, Gawron nocny** Lud. Czapla ślepowron Gór. (*Nycticorax griseus* Str. *Ardea nycticorax* L.). U nas pospolity na przelotach. Choć jaj nie posiadam, nie wątpię, że się u nas gnieździ, bo młode i stare w różnych porach bywały zabijane. Młode ptaki różnią się bardzo od starych. Cały przechód mamy tu przed sobą. **Nr. 962—968, 1898.**

Wracamy się teraz na dół do szafy **Nr. 20.** Tu jest naprzód **Bąk hupało** Lud. Czapla bąk Gór. (*Botaurus stellaris* Briss.). U nas całe lato w gęstych oczeretach bardzo pospolity.

Obok mamy najmniejszego ptaka z tejże rodziny. Jest to **Bączek trzcinnik** Lud. Czapla bączek Lud. (*Ardetta minuta* Gr. *Ardea minuta* L.). Całe

lato na zarośniętych mokrzadłach i stawach bardzo pospolity. **Nr. 971—973, 1502, 2027.**

Teraz wracamy się do szafy **Nr. 19.** i tu na półkach drugiej i trzeciej mamy dość liczną rodzinę **Chróścieli i Kurek wodnych.**

Chróściel derkacz Lud. (*Crex pratensis* L.).

Całe lato bardzo pospolity.

Nr. 1894. ♀ kupiona na rynku we Lwowie 21. września 1891; jest to ciekawa odmiana, ma bowiem śnieżno białe skrzydła.

Dalej jest **Wodnik wielki** Kluk, **Chróściel wodnik** Tyz. (*Rallus aquaticus* L.). **Nr. 1140—1144.** Po zarośniętych stawach, wodą zalanych łąkach bardzo pospolity. Na zimę odlatuje, ale trafia się i bardzo późno.

Nr. 1141. ♂ Pieniaki; złapany żywy na Starej Hucie 8. listopada 1857.

Kurka kureczka Lud. (*Gallinula porzana* Lath.). Bardzo pospolita całe lato po łąkach wodą zalanych, mokrzadłach, brzegach stawów i t. p.

Kurka zielonka Tyz. Kureczka najmniejsza Lud. (*Gallinula minuta* Pall. *Gallinula pusilla* Mey.). Po stawach bardzo pospolita; żyje skrycie. **Nr. 1158—1162, 1671, 1859, 1968, 1976, 2019.**

Nr. 1859. ♀ Lwów 24. kwietnia 1889; złapana w mieście na balkonie pomieszkania dra Opolskiego.

Kurka kokoszka D. z. Kokośzka wodna Waga, Kokoszka zielononoga Tyz. (*Gallinula chloropus* Lath.). Po wodach i zarośniętych stawach całe lato pospolita. **Nr. 1149—1154, 1967.**

Nr. 1154. ♂ złapany w dziedzińcu kamienicy we Lwowie 4. maja 1880.

Łyska czarna Jar. (*Fulica atra* L.). Wszędzie po stawach bardzo pospolita całe lato. **Nr. 1163—1167.**

Przychodzimy teraz do:

R z ę d u XIII. **Bekasy** (*Scolopaces*).

Mamy tu naprzód rodzinę **Kulonów**.

Kulon stepowy Lud. (*Numenius arquatus* Lath.). Ojczyzną jego jest Europa i Azja. U nas na ciągach osobliwie jesiennych bardzo pospolity. Gnieździł się do niedawna na obszernych błotach nawet w bliskości Lwowa, na błotach między Dublanami i Stroniatynem (pow. Lwowski). **Nr. 990—992, 1503, 1504, 1604, 2052.**

Nr. 1503. } Nieloty; obydwą złapane na stronia-
Nr. 1504. } tyńskich błotach 9. czerwca 1881.

Nr. 1604. Całe gniazdo; w puchu cztery młode razem 26. maja 1882 z tejże miejscowości.

Nr. 2052. Pieniaki, wrzesień 1893. Tego roku ciąg kulonów był wyjątkowo liczny i długo trwający.

Drugi gatunek kulona jest u nas bardzo rzadki. Jest to **Kulon funtowy** Lud. (*Numenius phaeopus* L.). Ojczyznę mają wspólną; ten gatunek jednak bardzo rzadko pokazuje się.

Nr. 993. ♂ zabity 27. kwietnia 1872 nad stawem Międzygórskim (pow. Brody). Zabił go Bazyli Jackowski.

Mamy tu znowu rzadkiego ptaka. Jest to **Szlamnik rdzawy** Tyz. (*Limosa rufa* Briss.). Ojczyzną jego jest wprawdzie Europa i Azja, do nas jednak bardzo rzadko zalatuje.

Nr. 1116. ♀ we wrześniu 1857 na spuszcie stawu Warteleckiego ; zabił go Kazimierz hr. Wodzicki.

Nr. 1117. ♂ zabity 1. sierpnia 1866. na spuszcie Seredeckiego stawu (pow. Brody) ; dar p. Feliksa Turkułła.

Nr. 1118. ♀ zabita nad stawem Załozieckim 27. sierpnia 1875.

Szlamnik hrycaj Lud. (*Limosa aegocephala* Bech.). W Królestwie Polskiem gnieździ się na błotach między Wieprzem a Bugiem. U nas na przelotach osobliwie jesiennych, na spustach stawów i wylewach, rzek nie rzadki. **Nr. 1106—1115, 1877, 1878, 2022.**

Przychodzimy teraz do rodziny bekasów prawdziwych, od dawna u nas tak nazwanych: Są to ptaki u nas pospolite, powszechnie znane; zwrócę tylko uwagę na odmiany.

Słonka pospolita Lud. (*Scolopax rusticola* L.).

Nr. 1122. ♂ Odmiana blado-żółta; Dawidów (pow. Lwów) 14. października 1866.

Bekas kszyk Lud. (*Gallinago scolopacina* Bon.).

Nr. 1613. ♀ Bołszowce (pow. Rohatyn) 15. sierpnia 1882; odmiana biała.

Nr. 1737. ♂ Żuków (pow. Horodenka) 24. sierpnia 1884; odmiana bardzo jasna. Dar p. Teodorowicza.

Nr. 1741. ♀ kupiona na rynku we Lwowie 29. września 1884; odmiana żółta.

Nr. 2047. ♂ Pełkinie (pow. Jarosław) 17. lipca 1893. Odmiana bardzo jasna; dar Witolda ks. Czartoryskiego.

Bekas dubelt Lud. (*Gallinago major* L.). Dawniej lęgowe błota dubelcie były bardzo liczne, dziś ich coraz mniej.

Bekas fclaus Lud. (*Gallinago gallinula* Bon.).

Nie wiem czy się u nas gnieździ; p. Taczanowski znalazł dwa gniazda w Lubelskiem.

Przychodzimy teraz do wielkiej rodziny **Kulików**. Mamy naprzód maleńkiego ptaszka, bardzo pospolitego, przeważnie na płaskich błotnistych brzegach stawów, rzek, bajur nawet. Jest to **Brodziec piskliwy** Tyz. (*Actitis hypoleucis* Boie). Nr. 1103—1105.

Nr. 1105. W puchu w Zakopanem 8. lipca 1861; wypchał i darował p. Ernest Schauer.

Kulik samotny D. z. (*Totanus ochropus* Tem.).

Bardzo pospolity osobliwie po leśnych jeziorkach o płytkich niezarośniętych brzegach; gnieździ się.

Nr. 1101. W puchu zabity 25. maja 1855 w Radwańcach na leśnem jeziorku.

Kulik leśny D. z. (*Totanus glareola* L.). Ten również całe lato jest bardzo pospolity.

Kulik pławny D. z. (*Totanus stagnatilis* Bech.). Należy do rzadszych naszych kulików i trafia się pojedynczo.

Nr. 1093. ♀ zabity 9. czerwca 1852 } na Sokalskiem

Nr. 1094. Zabity 26. maja 1854 } jezioru.

Nr. 1095. ♀ zabity 2. maja 1862 nad Świcą w Izydorówce (pow. Żydaczów).

Dalszy ciąg tego rzędu i tej rodziny mamy w szafie Nr. 21. (półka czwarta).

Kulik śniady D. z. **Brodziec śniady** Tyz. (*Totanus fuscus* L.). Nr. 1079—1084, 1567, 1873, 1874, 1919. Na przeciągach, osobliwie jesiennych, nad brzegami rzek i na spustach stawów nie rzadki. Bardzo zmienia barwę.

Kulik krwawodziób D. z. (*Totanus calidris* Bech.). Nr. 1085—1092, 1564, 2020. Całe lato nie

rzadki. Gnieździ się po błotach, które ma sobie ulubione n. p. na błotach Załozieckich, Dublańskich, Nadbużnych i w. i. Na spustach pospolity.

Kulik kwokacz D.z. (*Totanus glottis* Bech.). U nas pospolity od lipca do października nad brzegami rzek i na spustach stawów. **Nr. 1073—1078. 1790.**

Przychodzimy teraz do rodzaju **Biegusów** (*Tringa*). Mamy tu bardzo rzadkiego ptaka. Jest to **Biegus rdzawy** Jar. (*Tringa cinerea* Brun.). Ojczyzną jego są kraje północne Europy, Azji i Ameryki; rzadko bardzo w głąb lądów Europy zalatuje. W Królestwie Polskiem jest jednym z najrzadszych ptaków.

Nr. 994. ♀ 2. września 1862. Zabił ją nad brzegiem Pieniackiego stawu p. Wład. Zontak.

Nr. 995. ♀ zabita przez p. Michała Horvatha nad stawem Załozieckim 31. sierpnia 1868.

Biegus kuliczek Tyz. (*Tringa subarquata* Güld.). **Nr. 996—1002, 1909.**

Biegus zmienny Gór. **Biegus górny** Tyz. (*Tringa alpina* L.). **Nr. 1003—1010, 1922, 1978.**

Biegus malutki Tyz. (*Tringa minuta* Leisl.). **Nr. 1011—1017.**

Biegus Temmincka Tyz. (*Tringa Temmincki* Leisl.) **Nr. 1018—1021.**

Wszystkie te biegusy, a osobliwie Biegus malutki i Biegus Temmincka, tak bardzo do siebie podobne, razem się trzymają. Na spustach można je nieraz widzieć w małych gromadkach pomieszane. Są lata, gdzie w znacznej liczbie, osobliwie na spustach jesiennych stawów, zjawiają się. Widzieć je również można nad brzegami rzek naszych. Czy się który z tych gatunków u nas gnieździ, nie wiem.

Na trzeciej półce widzimy bardzo ciekawy nasz gatunek ptaków. Jest to **Bojownik batalion** (*Marchetes pugnax Cuv.*). Mamy tu obecnie 64 okazów różnego wieku, płci i odmian z różnych okolic kraju. Samych samców w barwie godowej t. j. z koźnierzami, lub w chwili tracenia tychże mamy 42. W jesieni wypierzone samce i młode są popielate i stają się podobne do samic i wtedy nazywają je myśliwi nasi *babkami*; zrywają się często pojedynczo przed psem, osobliwie na lęgowych błotach. Wylęgały się u nas w wielu miejscach; dziś jeszcze lęgną się na błotach wzdłuż Seretu między Ratyszczami a Założcami w pow. Brodzkim. Nie wątpię, że się gnieźdzą i w innych okolicach kraju naszego.

Przychodzimy teraz do dołu tejże szafy Nr. 21. Naprzód jest tu **Szczudlak czarnoskrzydły** Tyz. Cienkonóg, Mały bocian, Bocianik Lud. (*Himanthopus melanopterus L. Himanthopus rufipes Bech.*). Ojczyzna: Europa, Azja i Afryka. U nas zjawia się w różnych okolicach; mogłoby być, że się przypadkowo i gnieździł, zabijano bowiem i samice w porze lęgowej i wprowadzie lotne, ale młode ptaki.

Nr. 888. ♀ zabita 19. kwietnia 1851 nad brzegiem stawku w Węgierce (pow. Jarosław).

Nr. 889. ♂ zabity 6. maja 1858 pod Bródkiem (pow. Brody) na małym stawku koło gorzelni; dar p. Henryka Górskiego.

Nr. 893. ♂ } Zabite 1. maja 1874 w Założcach;

Nr. 894. ♂ } dar p. Horvatha.

Nr. 890. Młody } zabite na brzegach stawu Płoty-

Nr. 891. ♀ stara } ckiego. 3. września 1866.

Nr. 892. ♂ zabity 18. kwietnia 1868; dar p. Horodyskiego.

Nr. 895. ♂ zabity 30. kwietnia 1874 na stawie Czerlańskim (pow. Gródek).

Nr. 896. ♂ } Zabił nad stawem Pieniackim Teofil

Nr. 897. ♀ } Orzeł.

Następuje **Piaskowiec zmienny** Tyz. (*Callidris arenaria* Ill.). Na przelotach jesiennych nad płaskimi brzegami stawów i rzek należy zawsze do rzadszych naszych ptaków.

Nr. 884. Zabita 10. listopada 1859 na brzegach Załozieckiego stawu; zabił i do Muzeum przysłał p. Karol Korytowski.

Nr. 886. ♂ zabity 10. września 1862 } na brze-

Nr. 885. ♀ zabita 2. października 1862 } gach stawu Załozieckiego.

Nr. 887. ♂ zabity 25. września 1870 } na brze-

Nr. 1925. ♂ zabity 10. września 1890 } gach stawu Pieniackiego.

Bekasik płaskodzióby D. z. Biegus płaskodzióby Tyz. (*Limicola platyrhyncha* Tem. *Limicola pygmaea* Koch). Ojczyznę jego Europa, Azja i Ameryka północna. U nas należy do bardzo rzadkich gości.

Nr. 1022. Łąki pod Bierzanowem (pow. Wieliczka) 27. sierpnia 1849.

Nr. 1023. ♂ Wietrzno (pow. Dukla) 27. sierpnia 1867. Obydwa darował p. E. Schauer.

Nr. 1024. Błota pod Rakowcem (pow. Horodenka) 20. września 1870. Zabił p. Wład. Zontak.

Nareszcie przychodzimy do ostatniej rodziny bekasów. Jest to rodzina **Płatkonogów** (*Phalaropus*). Obydwa tu należące gatunki przebywają w porze letniej na głębokiej północy obu lądów. W zimie posuwają się ku południowi. U nas należą do wielkich rzadkości.

Płatkonóg rdzawoszyjny Tyz. (*Phalaropus hyperboreus* L. *Lobipes hyperboreus* Cuv.).

Nr. 1169. ♂ } 17. sierpnia 1859 zabił p. Ernest

Nr. 1170. ♂ } Schauer na spuście stawu Załozie-

Nr. 1171. ♂ } ckiego pod karczmą Czystopadzką.

Było tam małeńkie stadko.

Płatkonóg płaskodzióby Tyz. (*Phalaropus fulicarius* Bon. *Phalaropus platyrhynchus* Tem.).

Nr. 1168. Zabił koło Lwowa i do Muzeum darował p. Prof. Kazimierz Pańkowski. Jest to unikat muzealny.

Przychodzimy teraz do **ptaków pływających.**

Rzęd XIV. **Gęsi** (*Anseres*).

Tu mamy naprzód bardzo rzadkiego gościa. Jest to **Bernikla obrózka** Jar. Gęś Bernikla Jundz. i Tyz. (*Bernicla torquata* Bech. *Anser Bernicla* L.). Ojczyznę jej kraje polarne całej północnej półkuli.

Nr. 1283. ♂ zabity 4. lutego 1873 } Obydwie te

Nr. 1284. ♂ zabity 2. marca 1878 } gęsi zabite koło Jasła ofiarował p. Dr. Jan Biesiadecki.

Nr. 1639. ♀ zabił w Dobraczynie (pow. Sokal) na polu 8. marca 1883 p. Jan Runge i do Muzeum ofiarował.

Gęś białoczelna Tyz. (*Anser albifrons* Bech.).

Ojczyzna: Europa, Azja, i Ameryka północna. U nas na przelotach do rzadszych gęsi należy.

Nr. 1277. ♂ } 3. października 1852, razem zabite

Nr. 1278. ♀ } na Bugu pod Zawiszną (pow. Sokal).

Nr. 1279. ♂ na Bugu pod Dobraczynem 23. maja 1858.

Nr. 1280. ♂ Zarzecze (pow. Jarosław) 18. września 1854.

Nr. 1281. ♀ } Miedowa (pow. Brzeżany) 6. kwie-
Nr. 1282. ♂ } tnia 1863; dar Wacława hr. Dzie-
 duszyckiego.

Gęś krótkodzioba Tacz. (*Anser minutus* Naum.). Szafa Nr. 22. trzecia półka. Należy ona do rzadkich naszych gęsi i jest najmniejszą.

Nr. 1742. ♂ zabity na ciągu w górach Stryjskich 25. września 1884; dar Artura hr. Potockiego.

Nr. 2057. ♂ na stawie Załozieckim; zabita między swojskimi gęsiami pod Czystopadami 16. września 1893.

Szafa Nr. 22. półka pierwsza.

Na całej tej półce jest **Gęś dzika** Lud. (*Anser cinerens* Mey.). U nas najpospolitsza; ma swoje ulubione stawy, na których się gnieździ. I tak w Pieniaczyźnie gnieździ się tylko na stawie Pieniackim najmniejszym i na Werteleckim największym; na innych się nie gnieździ. **Nr. 1265—1270, 1764, 1834, 1911, 1947.**

Na drugiej półce jest **Gęś posiewnica** Tacz. (*Anser segetum* Mey. et Wolf). Ojczyzna: w lecie kraje polarne, na zimę posuwa się ku południowi. Na przelotach pospolita. **Nr. 1271—1274, 1842, 1989.**

Nr. 1274. ♂ zabity w Podpieczarach (pow. Stanisławów) 14. października 1872; dar ś. p. Klementyny hr. Miączyńskiej.

Nr. 1842. ♂ 7. października 1888 na Pieniackim stawie zabił Leopold hr. Starzeński.

Gęś polna Tacz. (*Anser arvensis* Brehm). Ojczyznę kraje polarne; u nas na ciągu rzadsza od innych.

Nr. 1275. ♀ zabita 20. marca 1852 na polach koło Rowiszczu (pow. Sokal).

Nr. 1276. ♀ zabita 2. listopada 1857 na Markopolskich polach.

Łabędzie, które tu według systemu przyjąć powinny, znajdują się w sali IV w górnej części szaf **Nr. 29. i 30.**

Przychodzimy teraz do wielkiej rodziny **Kaczek** (*Anas*), dziś także podzielonej na dużo rodzin z rozmaitemi nazwami.

Pierwszym gatunkiem jest bardzo rzadki gość, zamieszkujący wybrzeża morskie Europy i Azji północnej.

Ohar norowy D. z. Kaczka ohar Rzącz. (*Tadorna cornuta* Gm. *Vulpanser tadorna* Gess. *Anas tadorna* L.).

Nr. 810.	} Zabite w Śledziejowicach (pow. Wieliczka)
Nr. 811.	
Nr. 812.	

nad Wisłą 18. 21. i 23. listopada 1887.
Zabił i w mięsie do Muzeum ofiarował p. Stanisław Niedzielski.

Nr. 2085. ♂ młody, zabity na stawie Pieniackim 5. października 1894.

Druga kaczka obok, jej pokrewna, jest **Ohar kassarka** D. z. (*Tadorna cassarca* Flem.). Ojczyzna: Azja; przelotem wschodnie kraje Europy odwiedza.

Nr. 1813. ♀ Hureczko pod Przemyślem. Postrzelona na ochabie Sanowym pierwszych dni października 1887 i trzymaną była żywa. Wskutek rozwinięcia się gangreny w przestrzelonej kości zginęła i przysłano ją w mięsie do muzeum. Dar ks. Haszczyca. Jest dotąd w Muzeum uni-katem.

Płaskonos zwyczajny Lud. Kaczka płaskonos Tyz. (*Spatula clypeata* Boie, *Rhynchaspis clypeata* Leach, *Anas clypeata* Briss.). Nie rzadka i gnieździ się. Nr. 1310—1317, 1682, 2028.

Nr. 1317. ♂ zabity 15 maja 1873 w Gródku; odmiana: białe piersi ciemno - pręgowane.

Kaczka krzyżówka Lud. (*Anas boschas* L.).

Cały rok pospolita.

Kaczka rożeniec Tyz. (*Anas acuta* L.). Gnieździ się, a na jesiennych przelotach bardzo pospolita. Nr. 1333—1342.

Kaczka szarka Lud. Kaczka grzechotka Kluk (*Anas strepera* L.). Gnieździ się, a w niektórych okolicach na przelotach bardzo pospolita. Nr. 1298—1303, 1991.

Kaczka świstun Lud. (*Anas penelope* L.). Nierzadka Nr. 1304—1309.

Kaczka cyranka Lud. (*Anas querquedula* L.) Nr. 1318—1323.

Nr. 1323. Horodenka 20. lipca 1879. Zabił i darował do Muzeum p. Feliks Adaszyński. Dziwny ten okaz ma całe piersi i brzuch różowy. Tem dziwniejsze, że od r. 1879 barwa się nie zmieniła.

Kaczka cyraneczka (*Anas crecca* L.). Bardzo pospolita, a nawet często i w zimie się pojawia. Nr. 1324—1332, 2063.

Przychodzimy teraz do szafy Nr. 23. Na dole mamy dwa gatunki z wysokiej północy.

Pierwszy: **Lodówka polarna** D. z. Kaczka lodówka Kluk (*Harelda glacialis* Leach, *Anas glacialis* L.). Ojczyzna: kraje polarne. Żyje bardzo towarzysko i w wielkich stadach odprawia wędrówki. Bywa nadzwyczajnie rzadkim gościem.

Nr. 1388. ♀ zabita 2. stycznia 1858 na kawałku niezamarzniętym stawu Pieniackiego naprzeciw służy.

Nr. 1389. ♀ zabita również na Pieniackim stawie 20. października 1862.

Nr. 1390. ♀ zabita na Werteleckim stawie 10. listopada 1875.

Widocznie słabsze samice wiatrami odbite od wielkich stad.

Raptem 31. marca 1879 jawi się ta kaczka w wielkich stadach na Dniestrze w Kołodrubach (pow. Rudki). Włóścianie tamtejsi łapią je na sidła i przynoszą na targ lwowski.

Nr. 1391—1399. Kupione od włóścian z Kołodrub 31. marca 1879.

Nr. 1400 i 1401. Kupione od tychże 8. kwietnia 1879.

Nr. 1402 i 1403. Kupione 18. kwietnia 1879 również od włóścian z Kołodrub.

Wśród tego czasu skądinąd kaczek tych nieotrzymałem. Dopiero 31. października 1881 kupiłem na rynku

Nr. 1574. ♂ a 26. listopada 1881 dostałem ♂ starego z Białego Kamienia (pow. Złoczów) wdarze od p. Schneidera. Od r. 1882—1895 znowu kaczek tych nie spotkano.

Obok tej kaczki jest **Zimówka krzykliwa** Jundz. Kaczka zimowa, Zimówka Lud. Gągoł Tacz. Gogoł właściwy Waga (*Clangula clangula* L.). Kaczka ta przebywa przez lato na północy starego lądu; przebywa głównie na głębokich słodkich wodach. Na zimę przenosi się po nad rzekami na niezamarznięte wody. U nas w późnej jesieni i wcześniej na wiosnę wszędzie pospolita.

Na pierwszej półce od dołu widzimy szereg czarnych kaczek.

Uhla okopciała D. z. Kaczka Uhla Tyz. Kaczka brudna dzika Kluk, Gęś białooka Jundz. (*Oedemia fusca* L.). Ojczyzną jej Północ starego i nowego ładu; w Azji północnej bardzo pospolita. Trzyma się głównie brzegów morskich. U nas nie rzadka na przelotach a nawet gnieździła się. **Nr. 1346—1352, 1581, 2064, 2065.**

Nr. 1348. } Młode w puchu; złapał 10. czerwca

Nr. 1349. } 1874. na Międzygórskim stawie Bazyli Jackowski.

Nr. 1581. ♂ stary. Rawa Ruska 5. grudnia 1881; dar p. Starosty Gubaty.

Uhla czarna D. z. Kaczka czarna Kluk. (*Oedemia nigra* Flem. *Anas nigra* L.). Ojczyzna: północna Europa i Azja. U nas zawsze do rzadkich a okazałych kaczek należy. Częściej się trafia na jesiennym ciągu nad rzekami.

Nr. 1353. ♀ młoda; zabita 7. grudnia 1854 na Bugu pod Skomorochami (pow. Sokal).

Nr. 1354. ♂ na Sanie pod Nienadową 6. czerwca 1870.

Nr. 1575. ♂ kupiony w Krakowie na rynku 4. listopada 1881; zabity na Wiśle.

Ponur białogłowy D. z. Kaczka białogłowa Tyz. (*Erismotura leucocephala* Bon.). Ojczyzna: Europa wschodnia i środkowa. U nas należy do wielkich rzadkości.

Nr. 1379. ♂ zabity w czerwcu 1862 w Tarnopolskiem.

Nr. 1380. ♂ } Zabite razem 26. maja 1863 w Poł-

Nr. 1381. ♂ } twi (pow. Przemyślany); dar ś. p. Michała Torosiewicza.

Mamy tu znowu nadzwyczajną rzadkość.

Ponurka hełmiasta D. z. Kaczka hełmiasta Tyz. (*Fuligula rufina Steph. Anas rufina Pall.*). Ojczyzna: Wschodnia Europa i Azja. Gnieździ się w okolicach morza Kaspijskiego nad Wołgą. Ma się wywodzić na Podolu i w Węgrzech. W Królestwie Polskiem należy do najrzadszych i przypadkowych gości. Tacz.

Nr. 1343. ♂ zabity na Prucie pod Kołomyją 1858. Okaz wypchany, dar p. Julii Piwczyny.

Ponurka ogorzałka D. z. Kaczka ogorzałka Myśl. pt. (*Fuligula marila Steph. Anas marila L.*). Rzadsza od innych, jednakże na przelotach prawie zawsze widzieć się daje. **Nr. 1360—1367.**

Ponurka czernica D. z. Kaczka czernica Tyz. Kaczka czubata Jundz. (*Fuligula cristata Kay.*). U nas nie rzadka; myślę, że się i gnieździć musi. **Nr. 1355—1359, 2024.**

Ponurka głowienka Lud. Kaczka ponur Lud. (*Fuligula ferina Steph. Anas ferina L.*). U nas pospolita na przelotach; myślę, że się gnieździ. Bardzo zmienia barwę. **Nr. 1369—1373, 1914, 1944.**

Ponurka podgorzałka Lud. (*Fuligula nyroca Gm. Anas nyroca, Anas leucophthalmos auct.*). U nas bardzo pospolita; gnieździ się. Ma swoje ulubione stawy. Są takie stawy, na których tylko prawie same podgorzałki przesiadują. **Nr. 1374—1378.**

Nr. 1378. ♀ Odmiana: grzbiet jasno pręgowany; kupiona na rynku we Lwowie 4. listopa 1875.

Od gęsi i kaczek przychodzimy tu do **Traczy** (*Mergus*). Odróżniają się te także pływające ptaki od wszelkich innych długim wąskim dzióbem, po

bokach jakby piłeczką opatrzonym. Mamy ich trzy gatunki; wszystkie żyją na północy i tylko przez zimne pory roku u nas przebywają.

Najmniejszy z nich jest **Tracz Dniestrówka** Lud. Tracz bielaczek Jar. Szlacharek Tacz. (*Mergus albellus* L.). Nr. 1411—1420. Zmienia bardzo barwę. U nas od jesieni do wiosny pospolity, osobliwie nad rzekami, nad płynącymi wodami, młynówkami; bardzo pospolity nad Dniestrem.

Największy jest **Tracz kohoł** Lud. Tracz nurogęś Tyz. Szlachar, Hohol Lud. (*Mergus merganser* L.). U nas pospolity od jesieni do wczesnej wiosny, przeważnie na wodach płynących. Nr. 1404—1407. Młode i samice mają odmienną barwę od starych samców, jak tu widzieć można.

Tracz długodziób Kluk. (*Mergus serrator* L.). Rzadszy od poprzedzających; osobliwie stare samce w barwie godowej bardzo są u nas rzadkie. Nr. 1408—1410, 1939, 2044.

Nr. 1939. ♂ stary w barwie godowej, Zadwórze (pow. Przemyślany). Zabity 27. stycznia 1891 na kanale płynącym od gorzelni; dar p. Hipolita Bohdana.

Nr. 2044. ♂ stary w barwie godowej. Zubrza pode Lwowem 1. lutego 1893; dar p. Edmunda Hartla.

Rząd XIV. Nury (*Colymbidae*).

Przychodzimy teraz do **Nurków** (*Podiceps*) i **Nurów** (*Colymbus*).

Perkoz pernykoza Lud. Perkoz dwuczubny Tyz. Koza, Pernykoza Lud. Nur czubaty Jundz. (*Podiceps cristatus* L.). Całe lato bardzo pospolity. Nr. 1172—1179, 1493, 1677, 1678, 1847.

Perkoz rdzawoszyjny Tyz. (*Podiceps rubricollis* Gm.). Nr. 1180—1184, 1456, 1495, 1801, 1802. U nas mniej pospolity niż pernykoza.

Nr. 1456. Złapany w wężierz 7. maja 1880 w Pieniakach.

Perkoz zauszniak Kluk, Nurek uszaty Lud. (*Podiceps nigricollis* Sund. *Podiceps auritus* Lath.). Nr. 1185—1193, 1719, 1800, 1934, 2025, 2026.

Perkoz mniejszy Jundz. Nurek mały Lud. (*Podiceps minor* Lath.). Także po jeziorach leśnych i polnych pospolity całe lato. Nr. 1194—1197, 1784, 1999.

Nr. 1195. ♀ z czterema młodem w puchu; Poturzyca 14. czerwca 1852.

Przychodzimy teraz do szafy Nr. 24; spotykamy tu rodzinę **Nurów** (*Colymbidae*). Są to mieszkańcy morscy osobiwie mórz północnych. Odwiedzają nas tylko w późnej jesieni lub zimie i to najczęściej młode ptaki pierwszo- i dwuletnie. Upierzenie doskonałe otrzymują ledwo w trzecim roku. Ptaki w tem upierzeniu są u nas rzadsze. Najpospolitsze są ptaki młode. Przybywają do nas zwykle bardzo zmęczone długą podróżą a mają i tę właściwość, że im z ziemi trudno się poderwać, więc spuściwszy się dla odpoczynku a nie natrafiwszy na wodę, zmęczone nie mogą się poderwać i dają się brać rękoma. Mają i tę właściwość, że znoszą równie dobrze morską jak i słodką wodę. Powyższe uwagi stosują się do wszystkich naszych trzech gatunków nurów.

Na pierwszej półce od góry jest największy gatunek i u nas najrzadszy: **Nur lodowiec** Tyz. (*Colymbus glacialis* L.). Muzeum posiada obecnie 6

okazów tego ptaka. Ułożone są według wieku; pierwszy na lewo najstarszy.

Nr. 1438. ♂ stary w upierzeniu prawie już doskonałym. Złapany żywcem w Brzeżańskim 1868. Muzeum otrzymało tego ptaka w zamian od Romana hr. Potockiego.

Nr. 1439. Zabity w Nadwórnio 7. grudnia 1874; dar p. Harnwolfa. Ptak ten jest w barwie przechodowej i jest opisany w dziele Taczanowskiego *Ptaki krajowe* Tom. II. str. 359.

Nr. 1755. ♀ na stawie Międzygórskim 5. lutego 1885; zabił p. Kazecki.

Nr. 1437. ♂ zabity na stawie Międzygórskim 24. listopada 1862.

Nr. 1447. ♂ kupiony na rynku we Lwowie w r. 1879.

Nr. 1436. Zabity na Bugu pod mostem Sokalskim przez rybaka w grudniu 1848. Ptak to pierwszolub drugoletni.

Nur czarnoszyj Jundz. (*Colymbus arcticus* L.).

Gatunek ten częściej do nas przybywa od poprzedzającego i częściej trafiają się stare wypierzone ptaki. **Nr. 1440—1446, 1758, 1850.**

Nr. 1440. ♂ samiec stary w barwie godowej; zabity w Siemianówce (pow. Lwów) 22. maja 1860.

Nr. 1442, 1443, 1446, 1758. Samce w barwie godowej.

Nr. 1445 i 1850. Samce w barwie przechodowej.

Nr. 1441. ♀ młoda; zabita na stawie Międzygórskim 5. listopada 1862.

Nr. 1444. ♀ młoda; zabita na stawie Jaworowskim 10. listopada 1870.

Nur rdzawogardlisty Jar. (*Colymbus septentrionalis* L.). Stare samce z rdzawem podgardlem

należą do bardzo rzadkich u nas ptaków. Młode zaś w różnem upierzeniu są od jesieni do wiosny bardzo pospolite. **Nr. 1448—1454, 1636, 1695, 1791, 1990, 2062.**

Nr. 1453. ♂ stary z rudem podgardlem zabity w w Jaśniszczach (pow. Brody) 9. listopada 1875; dar p. Józefa Miączyńskiego.

Nr. 1791. ♂ stary z rudem podgardlem; złapany żywcem za gródecką rogatką 2. grudnia 1886.

Nr. 1448—1452, 1454, 1636, 1695, 1990, 2062.

Są to wszystko młode ptaki z różnych stron kraju.

Nr. 1636. ♂ młody złapany żywy na ulicy Łyczakowskiej 1. stycznia 1882.

Nr. 1454. Złapany rękoma 21. grudnia 1878. w Janowie.

Przychodzimy teraz do:

Rzędu XIV. **Mewy** (*Laridae*).

Naprzód na dole szafy **Nr. 24.** widzimy rodzinę **Wydrzyków** (*Lestris*). Są to tak zwane u nas czarne mewy, czarne wrony morskie. U nas zawsze do rzadkości należą. Jeszcze najczęściej zjawiają się na spustach wielkich stawów i nad większemi naszemi rzekami.

Wydrzyk pasożytny Tyz. (*Lestris parasitica* Boie).

Nr. 1483. ♂ w barwie godowej zabity na Wiśle pod Warszawą w r. 1880. Ofiarował ten okaz wypchany Włodzimierz ks. Czetwertyński.

Nr. 1630. ♂ prawie wypierzony; Zator 4. listopada 1882, dar Juliusza hr. Dzieduszyckiego.

Nr. 1619. ♂ zabity w Pacykowie (pow. Stanisławów) 5. października 1882; dar p. Brykczyńskiego.

Nr. 1260. ♀ młoda; zabita na bagnach w Birczy (pow. Dobromil) 16. września 1874; dar p. Ihnatowicza.

Nr. 1929. ♂ zabity w okolicy Złoczowa 9. września 1890.

Nr. 2031. ♀ zabita w Kurowicach 8. września 1892; dar p. Franciszka Szczerbickiego.

Nr. 1258. Zabity w Niemirowie na dopływie Bugu w lecie 1850.

Nr. 1259. ♂ zabity na Hołosku pode Lwowem w lecie 1861; dar dra Ferdynanda Krattera.

Wydrzyk żółtoszyjny Tyz. (*Lestris pomarina Tem.*).

Nr. 1261. ♂ }
Nr. 1262. ♀ } zabite 30. września 1879.

Nr. 1263. ♂ }
Nr. 1264. ♀ } zabite w październiku 1879.

Zabił wszystkie te ptaki na spuście Ratyskiego stawu stawniczy p. Vogel.

Ptaki te zjawiły się znowu we trzy lata później podczas spustu następnego na tym samym stawie i
Nr. 1632. ♂ tamże zabity 8. listopada 1882.

Przychodzimy teraz do rodziny **Mew** (*Larus*).

Mewa siodłata Jar. (*Larus marinus L. Dominicanus marinus Bruch.*). Ojczyznę jej w lecie północne wybrzeża Oceanu Atlantyckiego; w jesieni i zimie zwiedza wybrzeża Anglii, Niemiec i Francyi. U nas do najrzadszych gości należy.

Nr. 1692. Zabita na Jarynie (Janów, pow. Gródek) 12. października 1883. Należy do unikatów muzealnych. Okaz w barwie młodocianej.

Mewa srebrzysta Tyz. (*Larus argentatus Brünn.*). Na wybrzeżach europejskich znajduje się.

U nas również do wielkich rzadkości należy. O powyższym egzemplarzu p. Taczanowski w dziele swoim wspomina.

Nr. 1232. ♂ w barwie przechodowej. Zabity 2. maja 1872 w okolicy Lwowa.

Szafa Nr. 25; półka górna: **Mewa żółtonoga** Tyz. (*Larus fuscus* L.). U nas osobliwie na jesien-
nym ciągu nie rzadka. Okazy srokate są młode.
Mamy tu **Nr. 1233—1239, 1786, 1843, 1985.**

Półka druga: **Mewa rybołówek** Kluk, (*Larus canus* L.). U nas należy do zwykleszych mew; odwiedza nas latem co roku. **Nr. 1240—1245, 1804.** Młode są również srokate jak n.p. **Nr. 1243, 1241, 1245.**

Półka trzecia: **Śmieszka wronka morska** Lud. Mewa śmieszka Kluk, (*Xema ridibundum* Leach, *Larus ridibundus* L.). Jest to nasza najpospolitsza mewa. Na spustach bawi do mrozów w licznych stadkach. Na wielkich stawach gnieździ się. Około r. 1847 wybrałem sam kilka gniazd na Jaryczowskim stawie (obecnie już nieistniejącym), które do dziś w zbiorze jaj posiadam. W r. 1859 wybrałem kilka gniazd tej mewy na Gródeckim stawie p. Władysław Zontak. Rzecz dziwna, że na wielkich stawach na Serecie (w pow. Brodzkim) nigdy gnieźdzących się tych mew nie spotykałem. **Nr. 1249 i 1251** są ♂ stare; w tem ubarwieniu są rzadsze. Najpospolitsze są **Nr. 1246—1248, 1250.**

Na półce czwartej jest **Śmieszka mała** D. z. Mewa najmniejsza Tyz. (*Xema minutum* Leach, *Larus minutus* Pall.). Ojczyzna: Europa i Azja północna. Nad Bałtykiem i w Krymie nie rzadka. U nas należy do bardzo rzadkich gości. Spotkałem 9. maja 1864 na spuście Batkowskiego stawku

(pow. Brody) stadko z kilkunastu ptaków złożone, zabiliśmy **Nr. 1252—1257**. Na drugi dzień już ich nie było.

Nr. 1715. ♂ Zjawiły się znowu na Pieniackim stawie 1. maja 1881.

Na piątej półce mamy również bardzo rzadkiego gościa, który nas odwiedził, zdaje się liczniej, na wiosnę 1894 r.

Rybitw zimowy Kluk, Mewa trójpalczysta Tyz. (*Rissa tridactyla* Leach, *Larus tridactylus* auct.). Ojczyzną jej Północ obu lądów. U nas dostałem ją pierwszy raz na wiosnę r. 1894. Odróżnia się tem od innych mew, że nie ma tylnego palca, ma więc tylko trzy pazurki u przednich palców.

Nr. 2072. ♀ Zastawna (Bukowina, pow. Kocmań) 3. kwietnia 1894; dar p. Koszowskiego.

Nr. 2073. ♂ Żurawce (pow. Rawa Ruska) 3. kwietnia 1894.

Nr. 2074. ♀ Krystynopol nad Bugiem, 4. kwietnia 1894 zabita patykiem; dar p. Seweryna Harkama.

W kwietniu r. 1894 w Kostkowie nad Sanem (pow. Jarosław) znaleziono tę mewę. Miała gardło przegryzione, jest z niej szkielet; dar Witolda ks. Czartoryskiego.

Przychodzimy teraz do rodziny **Rybołówek** (*Sterninae*).

Na półce szóstej jest **Rybołówka wielkodzioba** Jar. (*Sterna caspia* Pall. *Sylochelidon caspia* Rüpp.). Ojczyzna: pospolita w okolicach Morza Czarnego i Kaspijskiego tudzież na brzegach morza Bałtyckiego, na pobrażach wschodniej Europy, w Indaych, na

brzegach chińskich, w Afryce wschodniej, Australii i Nowej Zelandyi. U nas do nadzwyczajnych rzadkości należy.

Nr. 1198. ♀ Skomorochy nad Bugiem (pow. Sokal) 21. kwietnia 1853.

Nr. 1199. Zabita w sierpniu 1856 na grobli między Kaplinieckim a Płotyckim stawem pod Medową (pow. Brzeżany); zabił strzelec Ignacy Przychocki.

Nr. 1200. ♀ zabita 26. września 1870 nad Wisłą pod Krakowem; dar prof. Maksymiliana Nowickiego.

Drugą połowę szóstej i pierwszą połowę siódmej półki zajmuje **Rybołówka jaskółka morska** Lud. Rybołówka zwyczajna Tyz. (*Sterna fluvialis* Naum. *Sterna hirundo* L.). **Nr. 1201—1205, 1565, 1602, 1962, 1963.** Nie rzadka u nas osobliwie nad rzekami podczas wylewów i na spustach stawów.

Na drugiej połowie półki siódmej jest **Rybołówka białoczelna** Tyz. (*Sterna minuta* L.). Przylatuje niekiedy nad rzeki nasze. Spotkałem raz śladko dość liczne nad Świcą w Izydorówce (pow. Żydaczów).

Nr. 1227—1231. Zabite tamże 2. 7. i 14. maja 1862.

Nr. 1609. ♀ } Zabite na Sanie w Tuczeupach
Nr. 1610. ♂ } (pow. Jarosław) 28. czerwca 1882;
dar p. Władysława Micewskiego.

Nr. 1799. ♂ Radymno nad Sanem 5. lipca 1888.

Przychodzimy nareszcie do trzech gatunków, które dawniej także do rybołówek zaliczano. Dzisiaj stanowią one odrębny rodzaj **Rybitw** (*Hydrochelidon*).

W tejże szafie na dole widzimy trzy nasze gatunki tego rodzaju.

Rybitwa białoskrzydła Jar. (*Hydrochelidon leucoptera* Pall.). Ojczyzna: Azja środkowa; w Dauryi i Syberyi pospolita. U nas razem przebywa z Rybitwą krzyckiem i gnieździ się wspólnie.

Nr. 1213—1219, 1950—1953.

Nr. 1950—1953. Staw Pieniacki.

Rybitwa białogłowa D. z. Rybołówka białogłowa (*Hydrochelidon hybrida* Gray. *Sterna leucopareia* Nat.). Ojczyzna: Europa wschodnia, wschodnio-południowa i Afryka; w Węgrzech pospolita, u nas rzadsza. Gnieździła się jednak na dziś spuszczonej stawie Markopolskim (pow. Brody).

Nr. 1206—1210. Poturzyca nad Bugiem.

Nr. 1211. ♂ zabity 30. maja 1863 na Markopolskim stawie.

Nr. 1212. ♂ zabity na stawie Pieniackim 1863 r.

Rybitwa krzycek D. z. (*Hydrochelidon nigra* Boie, *Sterna nigra* L.). U nas całe lato nad wszystkimi wodami najpospolitsza.

Skończywszy zwiedzanie ptaków w całej sali II przechodzimy wprost do sali IV A.

SALA IV.

Zaraz na lewo mamy ostatnie dwie szafy z ptakami Nr. 29 i 30.

Ze względu na miejsce zestawiliśmy tu dwie liczne rodziny ptaków, rozmiarem największych a zakończyliśmy rodziną kormoranów.

Górny oddział szaf Nr. 29. i 30. zajmuje rodzina **Łabędzi** (*Cygnus*) a mianowicie:

Na pierwszej półce górnej, idącej przez obydwie szafy Nr. 29. i 30, jest **Łabędź głuchy** Myśl. pt. Ła-

będź nadobny Tacz. (*Cygnus olor* Gm. *Cygnus gibbus* Bech.). Jest to gatunek, od którego nasze swojskie łabędzie pochodzą. Łabędź ten odróżnia się od następnego formą dzioba i jego kolorem koralo-wo-pąsowym. W stanie dzikim mieszka na Północy starego łądu. Nasze chowane łabędzie bardzo często dziczeją. Nie wątpię, że i dzikie łabędzie tego gatunku do nas zalatują, ale zawsze jest pewna trudność w oznaczeniu, czy zabity łabędź tego gatunku jest dziki czy tylko zdziczały. **Nr. 1290—1292, 1670.**

Nr. 1292. W puchu. Był chowany w Moszkowie i darowany 1877 r. przez p. Stanisława Polanowskiego.

Nr. 1291. ♂ zabity na Dniestrze pod Żurawnem 19. listopada 1872.

Nr. 1670. ♂ zabity w Koniuszkach nad Dniestrem 9. grudnia 1883.

Niżej stoi **Łabędź krzykliwy** Tacz. Łabędź gędziec czyli dziki Tyz. (*Cygnus musicus* Bech.). Samce odznaczają się skórką nasadową dzioba pomarańczowo-żółtą; u młodych szarych kolor ten jest bledszy.

Nr. 1285. ♀ zabita na młynówce między Wulką a Horodelcem 20. lutego 1850.

Nr. 1286. ♀ zabita na Wuleckim stawie 20. listopada 1855.

Nr. 1287. ♂ Busk nad Bugiem 29. października 1861.

Nr. 1288. ♂ Ratyszczce 6. listopada 1876.

Nr. 1289. ♂ zabity na Dniestrze pod Żórawnem 24. listopada 1877; dar p. Tadeusza Chajęckiego.

Nr. 1649. ♀ Myców 8. grudnia 1880; dar p. Aleksandra Hulimki.

Przychodzimy teraz do pierwszej półki dolnej

części szaf Nr. 29. i 30. Mamy tu rodzinę **Kormoranów** (*Carbo*).

Naprzód mamy tu także nadzwyczajnie rzadkiego gościa.

Kormoran karzeł Tyz. Kormoran mały Jar. (*Carbo pygmaeus* Tem. *Pelecanus pygmaeus* Pall. *Phalacrocorax pygmaeus* Kay. et Bl.). Ojczyzną jego jest Europa wschodnio-południowa i środkowa Azja. U nas należy do nadzwyczajnych rzadkości.

Nr. 1435. ♀ zabita 28. sierpnia 1851 podczas wielkiego wylewu Bugu. Ptak pierwszoletni.

Obok jest **Kormoran kruk morski** Tyz. Kruk morski Rącz. Pelikan kormoran Jundz. (*Carbo cormoranus* Mey. et Wolf, *Phalacrocorax carbo* Gess. *Pelecanus carbo* L.). Kormorany zjawiały się u nas bądź na wielkich stawach, bądź nad rzekami podczas wielkich wylewów, bądź burzą zagnane. Od lat kilku zaczęły się gnieździć na kępie stawu w Krakowcu (pow. Jaworów). Przy bliższem badaniu okazuje się, że już Rzączyński wspomina, że się Kruki morskie na Jaworowskim stawie gnieźdzą. Umieszczę tu naprzód pojedynczo zabijane ptaki.

Nr. 1431. ♂ Dniestr pod Rozwadowem 14. kwietnia 1857; dar p. Wacława Hudetza.

Nr. 1432. ♂ Staw Wertelecki 24. maja 1863. Trzymało się małe stadko tych ptaków przez dni kilkanaście; były bardzo ostrożne, nie gnieździły się i pierwszych dni czerwca znikły.

Nr. 1433. ♂ młody, zabity w Śniatynie 20. lipca 1869.

Nr. 1434. ♀ Uherce (pow. Gródek) 16. lipca 1872; dar p. Włodzimierza Niezabitowskiego.

Następujące numera są wszystkie z Krakowca i zawdzięczam je nadzwyczajnej uprzejmości właściciela Krakowca, - p. Kazimierza hr. Łubieńskiego.

Nr. 1724. ♀ na gnieździe razem z dwoma młodem 12. czerwca 1884. Jest między gniazdami w sali III szafie **Nr. 28.**

Nr. 1725—1728, 1731, 1792. Są ptaki różnego wieku i płci.

Mamy tu jeszcze:

Nr. 1836. ♀ zabita nad Dniestrem pod Żydaczowem 26. sierpnia 1888.

Nr. 1930. ♀ Lubień 14. września 1890; dar dra Zygmunta Riegera.

Przychodzimy na koniec do ostatniej rodziny ptaków, do rodziny **Pelikanów** (*Pelecanus*).

Zajmują one cały dół szafy **Nr. 29.** i **30.** Mamy tu trzy gatunki europejskich pelikanów.

Naprzód mamy tu najmniejszego z europejskich pelikanów: **Pelikan mały** D. z. (*Pelecanus minor Rüpp.*). Niedawno jest od innych pelikanów wyłączony. Odznacza się stosunkowo małym dzióbem i mniejszymi nogami. Bliższe o nim szczegóły podam w katalogu naszych kręgowców. Mamy tu obecnie:

Nr. 1635. ♂ Cieszanów 18. września 1882.

Nr. 1798. ♂ zabity koło Gwoźdzca (pow. Kołomyja) 24. października 1886.

Nr. 2088. ♂ zabity w Zadarowie (pow. Buczacz) 13. października 1894; dar p. Albina Słoneckiego.

Nr. 2089. zabity w Monasterzyskach 11. października 1894; dar p. Ilgnera.

Nr. 2090. ♂ Brzeżany 8. października 1894; dar Jakóba hr. Potockiego.

W r. 1894 w całej części wschodniej Galicyi zjawily się pelikany.

Drugim gatunkiem jest **Pelikan kędzierzawy** Tyz. (*Pelecanus crispus* Briss.). Mam do tego czasu tylko jeden okaz.

Nr. 1430. Zabity w Brzeżańskim r. 1868.

Na ostatku przychodzimy do trzeciego najwzwyklejszego gatunku. Mam obecnie 16 okazów, które różnią się bardzo barwą i wielkością.

Pelikan baba Jundz. (*Pelecanus onocrotalus* L.).

Nr. 1421. Zabity w Tarnopolskiem; dar Włodzimierza hr. Łosia.

Nr. 1422. ♂ zabity w Brzeżańskim 8. kwietnia 1860.

Nr. 1423. ♀ zabita pod Stanisławowem 13. listopada 1862.

Nr. 1424. } Zabite na Dniestrze 1876.
Nr. 1425. }

Nr. 1426. ♂ zabity w jesieni 1878 w Malechowie pode Lwowem na lipie.

Nr. 1427. Zabity razem z poprzedzającym; dar prof. Pańkowskiego.

Nr. 1428. Zabity pod Trembowłą 10. września 1874; dar Jana hr. Baworowskiego.

Nr. 1429. Zabity w Tarnopolskiem 1879.

Nr. 1467. ♀ zabita 25. września 1880 na Bugu pod Sokalem.

Nr. 1650. ♀ Żuraków (pow. Stanisławów) 19. września 1882; dar p. Stanisława Pawlikowskiego.

Nr. 1651. ♂ Horodenka 29. września 1882; dar p. Władysława Horodyńskiego.

Nr. 1652. ♀ Łańcut 18. września 1882; dar p. Franciszka Reicharda.

Nr. 2066. Złapany na Prucie w jesieni 1893; dar p. Józefa Cieńskiego.

Nr. 2087. ♀ zabita w Monasterzyskach 11. października 1894; dar p. Ilgnera.

Nr. 2091. ♀ zabita w Kołędzianach 8. października 1894; dar p. Kornela Horodyskiego.

Wszystkie te pelikany muszą być raz jeszcze troskliwie porównane i miary ich zestawione.

Tak zwiedziliśmy II Gromadę ptaków.

I G r o m a d a. **Zwierzęta ssące** (*Mammalia*).

Od ostatniej szafy ptaków przychodzimy teraz do działu właściwie pierwszego: Zwierząt kręgowych ssących. Dział ten powinienby być w sali II, jako pierwszy umieszczony, ale ze względów czysto miejscowych ułożenia zbiorów pierwszego piętra, musiało się zacząć od ptaków, a po tych dopiero następować muszą zwierzęta ssące.

Tu już przynajmniej czas jakiś trzymać się będziemy systemu przyjętego w pracach Antoniego Wałęckiego, tak zasłużonego i znakomitego naszego zoologa.

Przychodzimy teraz do szafy w oknie Nr. 31. i tu spotykamy:

I R z ę d. **Nietoperze** (*Chiroptera*).

Mamy tu 13 gatunków krajowych nietoperzy oznaczonych. Oznaczeniem zajął się łaskawie z wielką uprzejmością Dr. Ludwik Lorenz v. Liburnau, kustosz działu zoologicznego cesarskiego przyrodniczego muzeum nadwornego we Wiedniu.

Antoni Wałęcki wylicza w swojej pracy: *Materiały do zoografii krajowej* Warszawa 1885 r. gatunków 17. Dawniejsi nasi pisarze, jak Konstanty Pietruski w swojej: *Historii naturalnej zwierząt ssących dzikich galicyjskich*. Lwów r. 1853, wymienia 11 gatun-

ków. Taką samą liczbę dla nas podaje i prof. Zawadzki. Prof. Blasius w swem dziele: *Fauna der Wirbelhiere Deutschlands und der angrenzenden Länder*. Braunschweig, 1857, opisuje z całych Niemiec 23 gatunków nietoperzy. Mam nadzieję, że przy baczniejszej uwadze i u nas liczba gatunków nietoperzy powiększy się, tem bardziej, że ciągle przybywa świeży materiał.

Do ciekawszych należą:

Nr. 1—4. Podkowiec mały Wał. (*Rhinolophus hipposideros* Kay. et Bl.). Należy on w ogólności do rzadszych naszych nietoperzy. Mamy tu okazy z ruin zamku Tenczyńskiego, z okolic Krakowa i z Rymanowa (pow. Sanok). Odznacza się naroślą na nosie w kształcie podkowy. Większy gatunek podkowca dotąd u nas, ile mi wiadomo, nie spostrzegany.

Nr. 5—8. Gacek długouchy Wał. (*Plecotus auritus* L.). Odznacza się długimi uszama. Jest we Lwowie, w pow. Brodzkim i w różnych okolicach. Widzieć go można latającego wieczorem koło budynków.

Nr. 9—13. Nietoperz duży Wał. (*Vespertilio murinus* Schreb.). We Lwowie nierzadki. Jest to największy europejski nietoperz.

Nr. 37—39. Mroczek borowiec Wał. (*Vesperugo noctula* Schreb.). Nieco mniejszy od poprzedzającego, u nas nierzadki, głównie w lesistych okolicach. We Lwowie bardzo pospolity po kościelnych wieżach.

Nr. 25—32. Mroczek karlik mniejszy Wał. (*Vesperugo pipistrellus* Schreb.). Jest to nasz najmniejszy nietoperz i prawie pierwszy pojawiający się na wiosnę.

Nr. 35 i 36. Mroczek pozłocisty Wał. (*Vesperugo Nilssonii* Bl.). Mieszkaniec ten Tatr pochodzi z daru p. Kocyana.

Przychodzimy do obok stojącej szafy Nr. 32. Mamy tu:

II. R z ę d. Owadożerne (*Insectivora*).

Na pierwszej półce jest **Nr. 114—117. Jeż europejski** Lud. (*Erinaceus europaeus* L.). Są tu okazy stare i młode. Ma swoje ulubione okolice, gdzie się licznie znajduje.

Nr. 108—113. Kret zwyczajny Lud. (*Talpa europaea* L.).

Nr. 109. Odmiana biała z Zamarstynowa; dar p. Antoniego Szandrowskiego.

Są tu dalej odmiany białe i jasno - popielate z różnych okolic.

Przychodzimy teraz do ciekawej rodziny małych zwierzątek podobnych do myszy i do kretów, zwierzątek, które dużo przyrodnikom kłopotów narobiły i jeszcze robią, bo je ciągle dzielą na różne rodzaje i podrodzaje jak: kretomyszy, piszczyki, sorki, ślepuszonki, zębiełki (*Crossopus*, *Sorex*, *Crocidura*); zajmują one wszystkie dalsze półki tej szafy. Największy z nich jest:

Nr. 46—49, 398 i 399. Piszczyk wodny Wał. (*Crossopus fodiens* Pall.). Po ścieżkach, w ogrodach, po inspektach bardzo pospolicie.

Nr. 50. Sorek górski Wał. Ślepuszonka alpejska Now. (*Sorex alpinus* Schinz). Dwa okazy na jednej podstawie z regli tatrzańskich za pośrednictwem prof. dra M. Nowickiego od p. Kocyana otrzymałem r. 1867.

Nr. 59—69. Sorek zwyczajny Wał. Ślepuszonka aksamitna Now. (*Sorex vulgaris* L.). Okazy te pochodzą z Pieniak, jednakowoż jest to zwierzątko w całym kraju bardzo pospolite.

Nr. 51—58. Sorek mały Wał. Ślepuszonka karzełka Now. (*Sorex pygmaeus* Pall.). Jest to nasze najmniejsze zwierzę ssące. Mamy okazy z Pieniak, z Rymanowa.

Nr. 53. Z Kościeliskiej doliny od p. Kocyana.

Nr. 70—79. Zębielek białobrzuchy Wał. (*Crocidura leucodon* Herm.). Wszędzie pospolity.

Wszystkie te zwierzątka odznaczają się pyszczkiem podobnym do kreta, futerkiem aksamitnem ciemnem i wonią bardzo mocną, która sprawia, że je koty i lisy wprawdzie duszą, ale ze wstrętem odrzucają.

Od tej szafy obróciwszy się mamy szafę Nr. 33. w niej poczyną się:

III. Rzę d. **Drapieżne** cz. **mięsożerne** (*Carnivora*).

Mamy tu w tej szafie od dołu do góry rodzinę **Kotów** (*Felis*).

Nr. 80—94, 397 i 400. Kot żbik Lud. (*Felis catus* L.) Jest to zwierzę żyjące skrycie prawie na całym naszym Podgórzu. W zimie schodzi na doły i włóczy się po lasach; zabijany bywa nawet w najbliższych okolicach Lwowa. Należy do naszych najdrapieżniejszych zwierząt; wielki szkodnik na wszelką zwierzynę i wytępienie jego wkrótce nastąpić musi.

Mamy tu okazy ze Stryjskiego, z Rachini, z Lisowic, ze Stanisławowskiego, z okolic Lwowa i ze

skątek Naddniestrzańskich. Największy okaz jest na dole stojący:

Nr. 90. ♂ zabił go p. Kazimierz Zbyszewski w Lachowicach (pow. Żydaczów).

Nr. 82. Zabity pod Starem Siołem, niedaleko Lwowa i darowany przez Antoniego hr. Wodzickiego.

Nr. 91. Zabity w okolicy Lwowa, darowany przez Leopolda hr. Starzeńskiego.

Nr. 87. ♀ młoda, bardzo ciekawa. Zawdzięcza ją Muzeum łaskawej uprzejmości Towarzystwa Lisowickiego.

Nr. 84. ♂ zabity w Krzywczy nad Dniestrem w lutym w r. 1888; dar ks. Stasickiego.

Nr. 86. ♂ młody; zabity w Uhełmie (pow. Stryj) 24. grudnia 1884; dar Karola hr. Dzieduszyckiego.

Od tej szafy wchodzimy do sali Va.

SALA V A.

Wchodząc mamy na lewo ku oknu trzy szafy

Nr. 34, 35 i 36.

Szafa Nr. 34. Całą tę szafę od dołu do góry zajmuje drugi gatunek naszych kotów.

Nr. 95—107. Kot ryś Lud. (*Felis lynx L.*). Rysie wzdłuż całego Podgórze karpackiego są nie rzadkie. Jest to niesłychany szkodnik na zwierzynę i jego zagłada jest tylko kwestyą czasu. Prócz Podkarpacia znajduje on się na Polesiu Wołyńskim i na Litwie.

Nr. 95. ♀ Rachinia 18. grudnia 1880.

Nr. 102. ♀ Starzawa 24. stycznia 1882.

Obydwa okazy darowane przez p. Sieglera.

Nr. 98. Pochodzi z daru p. starosty Siemianowskiego.

- Nr. 104.** Zabity w Sołotwinie (pow. Bohorodczany) 6. października 1881; młody z tegoż roku niewyrośnięty.
- Nr. 103.** Zabity w Kruszelnicy (pow. Stryj) 21. listopada 1889, młody z tegoż roku; dar Andrzeja ks. Lubomirskiego.
- Nr. 99.** ♀ zabita koło Doliny, jej młodziutkie w spirytusie; dar ks. kanonika Berwida.
- Nr. 105.** Zabity w Rachini 1889; dar p. radcy Glanza.
- Nr. 107.** Lisowice 1880; zabił i darował Stanisław hr. Stadnicki.
- Nr. 96.** ♀ zabita 1877 na Polesiu Wołyńskim; dar p. Aleksandra Jełowickiego.

Środkowa i skrajna część tej szafy **Nr. 35. i 36.** zawiera w górnym i dolnym oddziale rodzinę **Niedźwiedzi** (*Ursus*). Jest tu jeden tylko reprezentant tej rodziny.

Nr. 108—122. i Nr. 123. (w górnej części szafy **Nr. 37.**) **Niedźwiedź brunatny**, Bartnik, Myś Lud. (*Ursus arctos* L.).

Niedźwiedź należy do ciekawszych naszych zwierząt. Zamieszkuje on jeszcze dziś wielkie i mniej dostępne lasy naszych gór, skąd spuszcza się w jesieni na pierwszych śniegach, a w lecie na owsy i jagody ku niższym górcom, niżej położonym lasom i niższym polanom. Zamieszkuje on jeszcze Poleskie i Litewskie bory. Pomimo różnych odmian i wielkości zdaje się, że tworzy jeden tylko stały europejski gatunek.

Niedźwiedź należy także do zwierząt naszych bliskich zagłady. Wycinanie lasów, przerzynanie gór naszych kolejami żelaznymi, gęstsze zaludnienie, zakładanie fabryk w górach a i ciągłe go prześlado-

wanie z powodu szkód, jakie wyrządza, sprawiają, że liczba niedźwiedzi u nas co raz bardziej zmniejszać się będzie aż w końcu i teraźniejsze niedźwiedzie zaginą, do czego się nie mało przyczyni i rozpowszechnienie doborowej broni myśliwskiej. Z tych przyczyn staram się dziś jeszcze zebrać jak największą liczbę niedźwiedzi różnej płci, wieku i odmian.

Nr. 108. ♀ } Tarnowice (pow. Lisko) 1876.
Nr. 109. }

Nr. 114. Tarnowice r. 1886.

Nr. 115. Dydiowa (pow. Lisko) r. 1888.

Wszystkie te cztery niedźwiedzie pochodzą z daru p. Józefa Tyszkowskiego, na jego polowaniach zabite i przez niego do Muzeum ofiarowane.

Nr. 110. Zabity w Lachowicach (Bugarowe węglarki, pow. Żydaczów) we wrześniu 1867 przez Stanisława hr. Dzieduszyckiego.

Nr. 111. ♂ zabity w Jasieniu (pow. Kałusz) w listopadzie 1887; dar p. radcy Głanza.

Nr. 116. Grupa z trzech niedźwiadków ośmiomiesięcznych. Bolechów, dar również p. Głanza. Szafa Nr. 35.

Nr. 112. i 113. (obok stojący) zabił na Litwie Józef hr. Potocki i do Muzeum ofiarował.

Nr. 117. 29. sierpnia 1886 Sanockie; mały z tegoż roku; dar p. Hessa.

Nr. 118. i 119. Młode od jednej matki; Sanockie, dar p. Lardimera.

Nr. 120. Bardzo mała samica. Dźwiniacz 4. lutego 1882. wyjęta z gawry; dar p. Janiszewskiego.

Nr. 121. Dwa młode ślepe z białą obwódka (na jednym postumencie). Sołotwina, dar p. Janiszewskiego.

Nr. 122. Młodziotkie w spirytusie; dar p. Głanza.

Przychodzimy do szafy Nr. 37. W oddziale górnym jest niedźwiedź **Nr. 123.** zabity w Sano-ckich górach r. 1879.

W części dolnej tejże szafy, na górnej półce, mamy cały szereg czaszek niedźwiedzi żyjących różnego wieku. Pierwsza czaszka po prawej stronie jest czaszką ogromnej niedźwiedzicy zabitej w Stry-kiem.

Resztę tej szafy zajmują czaszki i różne szczątki szkieletów **Niedźwiedzia kopalnego** (*Ursus spelaeus Blumb.*) z różnych okolic kraju.

Na samym dole są dwie czaszki **Hyeny jaskiniowej** (*Hyaena spelaea Goldf.*). Czaszki tego bardzo rzadkiego zwierzęcia są pochodzenia krajowego.

Wracamy teraz jeszcze do szafy Nr. 35.

Nr. 124—127. Borsuk jaźwiec Lud. (*Meles taxus Pall.*). Są to nasze pospolite borsuki.

Na ścianie między oknami widzimy dwie głowy dzicze z Poturzyckich rewirów. Pod niemi widzimy trzy rysunki roboty p. Juliusza Kossaka. Pierwszy od góry przedstawia polowanie na lisa z chartami, puszczo-nymi z sanek, drugi przedstawia polowanie na wilki z prosięciem, trzeci przedstawia polowanie na wilki na Ukrainie z chartami. Na samym dole jest fotografia Józefa hr. Potockiego przy zabitej niedźwiedzicy, matce piastuna **Nr. 113.** w szafie Nr. 35.

Idąc dalej widzimy pod oknem gablot, w którego górnej części są czaszki różnych naszych drapieżników a pod spodem czaszki dzików.

Mamy tu zaraz szafę Nr. 43. i dalszy ciąg zwierząt drapieżnych. Przychodzimy do wielkiej rodziny **Łasie** (*Mustela*).

Trzy górne półki zajmuje:

Nr. 196—200, 386, 387. Łasica tchórzLud. (*Mustela putorius L.*).**Nr. 196—199.** }**Nr. 386 i 387.** } Pieniaki.**Nr. 200.** Odmiana bardzo żółta; Nadwórna 19. sierpnia 1892.**Nr. 201—206. Łasica norka** (*Mustela lutreola L.*). Po mokrych zaroślach, po zarośniętych kępach stawów w całym kraju pospolita.

Przychodzimy do sali następnej.

S A L A V B.

Zaraz na lewo mamy w szafie Nr. 42. dalszy ciąg łasic.

Nr. 175—184. Łasica gronostaj (*Mustela erminea L.*). Gronostaj ma ulubione sobie miejscowości i okolice, w których jest pospolity n. p. okolice Krakowa i same miasto Kraków, gdzie prze-mieszkuje nawet po ulicach w starych murach, dalej okolice Jarosławia; w ogólności pospolitszym jest w zachodniej części kraju. Są i okolice w których go zupełnie nie ma. Zmienia bardzo barwę; w zimie jest biały, w lecie szamowy, popielaty, srokaty. We wszystkich jednak barwach koniec ogona ma czarny. Gronostaj zajmuje tu cztery półki od góry.

Resztę tej szafy Nr. 42. zajmuje:

Nr. 185—195, 388, 389. Łasica łaska Lud. (*Mustela vulgaris L.*). Jest to nasza zwykła łaska, łasica. Wyniszczaniem myszy jest bardziej użyteczną niż szkodliwą przez wypijanie jaj i z tej przyczyny powinna być szanowana.

Obróciwszy się widzimy pod oknem znowu małą szafkę, w której na górnej półce są czaszki różnych gryzoniów naszych a mianowicie **Szczura większego i Zająca szaraka**. Na dole są czaszki **sarn**.

Mamy teraz przed sobą szafę Nr. 41.

Na górnej półce widzimy nasze kuny a mianowicie:

Nr. 160—169, 401. Kuna tumak Lud. (*Martes abietum* Ray). Jest to nasza zwykła leśna kuna z pomarańczowem podgardlem, wszędzie po lasach nie rzadka. Są tu ciekawe odmiany:

Nr. 165. Odmiana biała; zabita w Turzy (pow. Dolina) w r. 1877; dar Artura hr. Potockiego.

Nr. 168. Odmiana jasno-żółta. Zabił w Brzeżanach r. 1880 p. Janicki; darował do Muzeum p. major Pawlikowski.

Nr. 166. i 167. Odmiany jasne } Pieniaki (pow.
Nr. 162. Młode. } Brody).

Na półce średniej jest:

Nr. 170—174. Kuna domowa Lud. (*Martes foina* Ray). Bardzo to u nas pospolity domowy szkodnik z czysto białem podgardlem. Futro jego jest mniej cenione niż tumaka.

Na samym dole jest:

Nr. 207—212. Wydra pospolita Lud. (*Lutra vulgaris* L.). Są tu okazy różnego wieku i wielkości.

Nr. 207. ♂ Odznacza się wielkością; zabity w Rudkach 4. września 1876; dar Jana Aleksandra hr. Fredry.

Obróciwszy się znowu mamy przed sobą potrójną szafę zajmującą całą ścianę. W górnej części

szaf Nr. 40, 39, 38. oraz w dolnych częściach szaf Nr. 38, 39. jest:

Nr. 128—141. Pies wilk Lud. (*Canis lupus L.*). Okazy różnego wieku i odmiany z różnych okolic kraju.

Nr. 134. Odmiana bardzo jasna. Starzyska (pow. Jaworów); dar p. Weissmana.

Nr. 135. ♀ Lisowice r. 1891; dar Towarzystwa Lisowickiego. Typ to więcej górski lub węgierski, odmienny od naszych zwykłych wilków, przeważnie z Rosyi wędrujących.

Nr. 140. Wertelka (pow. Brody) 16. maja 1882 wybrano z jednego gniazda 10 szczeniąt, z których 5 widzimy wypchanych na jednym postumencie.

Nr. 141. Jest to bardzo rzadka odmiana wilka, która długo stanowiła osobny gatunek jako **pies wilk czarny** (*Canis lycaon auct.*). Dziś jest uznany za rzadko zdarzającą się odmianę zwykłego wilka.

Okaz ten pochodzi z Antonin (gub. Wołyńska), a zawdzięczać go nadzwyczajnej uprzejmości Józefa hr. Potockiego, któremu Muzeum im. Dzieduszyckich tyle cennych okazów zawdzięcza. Całą dolną część szafy Nr. 40. zajmuje nasz zwykły lis.

Nr. 142—159. Pies lis Lud. (*Canis vulpes L.*). Mamy go tu z różnych okolic w rozmaitym wieku i odmianach.

Nr. 152. Odmiana biała. Zabity w Kochajowie pode Lwowem przez Henryka hr. Wodzickiego; dar p. Ferd. Krattera.

Nr. 153. Także biała odmiana.

Nr. 151. Odmiana bardzo ciemna. Myców (pow. Sokal); dar p. Aleksandra Hulimki.

Nr. 150. Odmiana bardzo ciemna. Zabity w Leżajsku we wrześniu 1877; dar Romana hr. Potockiego.

Nr. 149. Także ciemna odmiana; dar p. Seweryna Krogulskiego.

Skończyliśmy z drapieżnikami i przychodzimy do rogowej szafy Nr. 44. i do następnego rzędu.

IV R z ę d. **Gryzonie** (*Glives*).

W części górnej tej szafy widzimy rodzaj **zając** (*Lepus*).

Mamy tu dwa gatunki rozróżniane dokładnie przez naszych starych myśliwych.

Nr. 213—220. Zając szarak (*Lepus timidus* L.).

Nr. 221—225, 402. Zając bielak (*Lepus variabilis* L.).

Miedzy szarakami znajdujemy ciekawe odmiany.

Nr. 220. Jest to mały potwór o 8 skokach małych; wyrodek z okolic Krakowa; dar prof. Nowickiego.

Nr. 214. Szarak z łysiną białą; Wielopole (pow. Ropczyce) 1881; dar p. Wojciechowskiego.

Nr. 215. Szarak bardzo jasny. Góra ropczycka (pow. Ropczyce) r. 1880; dar Arturą hr. Potockiego.

Nr. 216. Szarak bardzo ciemny jakby zabłocony; zabił go w Pieniakach 1883 Leopold hr. Starzyński.

Nr. 217. ♂ Najciekawsza odmiana szaraka. Okaz zupełnie czarny. Zabity 8. stycznia 1882 w księstwie Poznańskim (Leśnictwo Babki) Konarzewo pod Poznaniem. Objadał szczepy przed leśni-

ctwem w nocy; zabił go z ganku w nocy leśniczy p. Dramiński.

Zające bielaki pochodzą z różnych darów, mianowicie:

Nr. 221. z Litwy; darował mi go 16. lutego 1874 p. Józef Zawadzki.

Nr. 222. ♂ cały biały. Gub. Mińska 14. lutego 1874; dar ks. Radziwiłłowej.

Nr. 223. } Przywiózł w styczniu 1882 z Białowież-
Nr. 224. } kiej puszczy p. Wład. Zontak.

Nr. 225. ♂ z Litwy, styczeń 1882; dar Józefa hr. Potockiego.

Nr. 402. Młody, zupełnie szary; zabity w lecie na Litwie. Darował wypchanego Antoni ks. Radziwiłł.

W dolnej części tejże szafy na pierwszej górnej półce mamy

Nr. 226—231. Wiewiórkę zwyczajną Lud. (*Sciurus vulgaris* L.). W różnych przejściach z różnych okolic.

Nr. 231. Zupełnie biała. Rachinia 6. listopada 1882; dar p. Sieglera.

P. Konstanty Pietruski odróżnia między naszymi wiewiórkami czarną odmianę; nazywa ją **Wiewiórką czarną** (*Sciurus carpathicus*). Mamy tu **Nr. 232—236.** bardzo ciemne okazy, zabite w różnych okolicach. Czy przy bliższem badaniu gatunek ten, jako stały się utrzyma, przesądzać nie mogę, za mało bowiem mam okazów do porównania.

Na drugiej półce tej szafy widzimy rodzaj **Koszatek** (*Myoxus*).

Największą jest **Nr. 237—242.** Koszatka większa Wał. (*Myoxus glis* L.). Nazywają ją u nas pilch, spiuch, popielica Lud. Koszatka ta

żyje po lasach i są nawet okolice, w których jest bardzo pospolita. Mam ją z różnych okolic kraju.

Drugim gatunkiem jest **Koszatka mniejsza** Wał. (*Myoxus dryas Schreb.*). **Nr. 243—245.** Należy ona zawsze do rzadszych zwierząt. Zdaje się być przeważnie mieszkańcem Podgórze naszego. Żyje skrycie i mało jest zbadana. Mam obecnie trzy okazy tej koszatki. Wszystkie znalazł w lasach w Rymanowie (pow. Sanok) w lecie 1882, 1883, 1889 p. Wład. Zontak.

Trzeci gatunek jest **Koszatka żółtnica** Wał. (*Myoxus quercinus L.*). **Nr. 246 i 247.** Należy u nas do bardzo rzadkich zwierząt; może dla skrytego życia w lasach, trudna do znalezienia.

Nr. 246. Pochodzi od p. Wachtla, b. leśniczego w Zakopanem; przysłał ją żywą do Muzeum za pośrednictwem prof. M. Nowickiego.

Nr. 247. Koroszo (gub. Wileńska) r. 1879. Okaz ten wypchany darował za pośrednictwem Jul. hr. Dzieduszyckiego, p. Szopmann.

Czwartym gatunkiem jest **Koszatka orzesznica** Wał. Myszka ruda leśna Lud. (*Myoxus avelanarius L.*). **Nr. 248—254.** U nas w całym kraju po gajach i laskach bardzo pospolita. Robi gniazda na gałązkach kuliste z suchych gałązek, liści i mchu. Zamieszkuje także i osie gniazda.

Nr. 252. Pieniaki 13. października 1892.

Nr. 254. Dwa gniazda próżne; Pieniaki w maju 1881.

Na półce trzeciej w tejże szafie mamy również zwierzę na zaginienu. Jest to mieszkaniak naszych najwyższych turni tatrzańskich **Świstak pies ziemny** Lud. (*Arctomys marmota L.*).

Nr. 255. Tatry 26. kwietnia 1865. Darowany mi już wypchany przez prof. M. Nowickiego.

Nr. 256. Był żywy w Krakowie u ks. Janoty. Pochodził z Tatr; wypchał go p. Ernest Schauer a darował do Muzeum ks. Janota.

Nr. 396. ♀ Zakopane 18. października 1894; dar Wład. hr. Zamojskiego.

Mamy tu dalej zwierzę nadzwyczajnie rzadkie. Jest to **Ślepiec ziemny** (*Spalax typhlus auct.*). Ojczyznę jego są stepy południowo-wschodnio europejskie i azyatyckie.

Nr. 261. Wiśniowczyk (pow. Złoczów) 1859. Preparował w Uniwersytecie p. Jarolim.

Nr. 262. zabity 22. lipca 1871 w rowie lasu Janowskiego na drodze wiodącej do Szkła. Darował wypchanego p. starosta Mauthner.

Trzeci okaz jest kupiony dla porównania w Paryżu u p. Vereaux i pochodzi z Syrii.

Przychodzimy dalej do rodziny *Susłów*.

Suseł perelkowaty Wał. (*Spermophilus guttatus Tem.*) **Nr. 263—266.** Jest to nasz zwykły suseł; ma on swoje ulubione okolice, gdzie gromadnie żyje, rozległe kopie nory i znaczne w zbożu i łąkach wyrządza szkody. W pow. Sokalskim w kilku miejscowościach jest bardzo pospolity a mianowicie w Poturzycy, w gliniastych brzegach nadbużnych łąk, dalej ku granicy rosyjskiej na wzgórzach pod Uhrynowem. Jest bardzo pospolity na Podolu i Ukrainie.

W ostatnich czasach rozróżniają drugi gatunek susła.

Suseł moregowany Wał. **Suseł falisty** Now. (*Spermophilus citillus L.*) **Nr. 267.** Mało jeszcze u nas zbadany. Mam tylko jeden okaz.

Nr. 267. Pochodzi z Tarnopolskiego r. 1869, jest darem dyr. Reisingera.

Jest tu dalej nasz zwykły chomik. Jest to **Skrzeczek chomik** Rzącz. (*Cricetus frumentarius Pall.*).

Nr. 269—276. W całym kraju bardzo pospolity. Zmienia bardzo barwę.

Nr. 270. Jest okaz zwyczajnej barwy. Dublany 4. października 1878.

Nr. 275. Jest czarną odmianą. Gaje pode Lwowem 25. października 1882.

Mamy tu zwierzątko u nas dotąd bardzo mało znane. Ginęło ono między myszami i nornicami. Jest to rodzaj **Smużka** (*Sminthus*). Poświęcił mu p. Wałęcki osobną książeczkę: Przyczynek do fauny teryologicznej kraju. *Sminthus*. Warszawa 1884 z ryciną. Według tego autora jest to tylko jeden gatunek odkryty pierwotnie w Azji, później znaleziony w Europie wschodniej, w kilku odległych od siebie miejscach.

Smużka długoogonowa Wał. *Sminthus* szczupły Wał. (*Sminthus subtilis*, *Mus subtilis*, *Mus vagus*, *Mus betulinus Pall.* *Sminthus vagus Bl.*). Przywiózł zwierzątko to z nad Bajkału prof. Dybowski. W Europie miano je z Krymu, Finlandyi i Węgier; Nordmann znalazł je w okolicy Odessy, prof. Kessler w powiecie Staro-dubowskim. Następnie okazało się, że rzadkie to zwierzątko żyje i u nas. Znaleziono je w Tatrach u wierzchowin doliny Chochołowskiej koło Bobrowca, na dziale wodnym między strumieniami idącymi do Dunajca i Orawy. Znaleziony został w niezwykle obfitej ilości przez p. Kocyana. Znaleziono go i w okolicach Wisły, a mianowicie na Mazowszu w okolicy Mławy i w Lubelskiem nad Wieprzem w okolicy Kijan. P. Wałę-

cki kończy swoją monografię smużki następującym dodatkiem: „Po ukończeniu druku artykułu wymienionego przybył nowy materyał. Prof. Wrześniowski z tegorocznych wakacyj, spędzonych w Tatrach, przywiózł do Warszawy cztery żywe okazy smintusa“. Ważnemby było bliższe badanie rozsiedlenia u nas tego zwierzątka.

Mój okaz **Nr. 268.** zachowany w spirytusie; pochodzi z Tatr 1887 i zawdzięczam go nadzwyczajnej uprzejmości p. prof. Benedykta Dybowskiego.

Przychodzimy teraz do wielkiej rodziny **Myszy**, do której dawniej i smużka należała. Rodzina ta sprawia jeszcze i teraz wiele kłopotów i gospodarzom i gospodyniom, przez wyrządzane szkody, a i naturalistom w rozróżnianiu pojedynczych gatunków i nazywaniu tychże. Różne gatunki tej rodziny bywały i są przez naturalistów przerzucane i zaliczane z jednego do drugiego rodzaju jak *Mus*, *Hypudaeus*, *Arvicola* i t. p. a po polsku nosiły nazwy Mysz, Szczur, Nornik, Nornica, Polnik i td. Tu będę się trzymał i u tych zwierząt poglądu p. Wałęckiego.

Na czwartej półce od góry jest tu **Nr. 277—286. Nornica wielka** Wał. Polnik wielki Now. Polnik ziemnowodny Belke, Nornica szczur wodny. Jest to tak zwany u nas szczur wodny. Szkodnik to wielki, po zapustach i groblach, gdzie dziury i kanały kopie, korzonki podjada i ziemię przekopuje. I tu mamy ciekawe odmiany:

Nr. 281. Radymno 21. kwietnia 1889; cały biały; dar p. Nowakowskiego.

Nr. 286. Młody, cały biały; Mielec r. 1870.

Nr. 285. Tarnawatka (Skrzypny Ostrów); przysłał p. Geppert.

Mamy tu teraz dwa gatunki, które w pewnych latach taką masą występują po polach i łąkach, że je do klęsk krajowych zaliczać można. Dawniej nazywano je Polnik (*Arvicola*) dzisiaj stanowią jeden rodzaj z poprzedzającym; są to:

Nornica płowa Wał. (*Hypudaeus arvalis* Pall.). Nr. 288—297.

Nornica ruda Wał. (*Hypudaeus glareolus* Schreb.) Nr. 298—305.

U nas nazywają je w ogólności myszami. Różnią się jednak od właściwych myszy i formą głowy i krótkim, jakby odgryzionym ogonem.

Nr. 295. ♂, ♀ i cztery młode. Pieniaki 10. grudnia 1892.

Nr. 297. Odmiana srokata; Pieniaki r. 1880.

W swych wędrówkach mają swoje ulubione okolice jak Samborskie, okolice Jarosławia, Podole i t.d. Czy w tej masie, wielkimi gromadami wędrującej, jeszcze i inne jakie gatunki lub stałe odmiany się nie znajdują, bliższe może wykazać badanie.

Ostatnią rodziną (półka piąta od góry) są tu myszy prawdziwe.

Mysz szczur większy Wał. Mysz szczur rudy, Szczur wędrowny, Szczur (*Mus decumanus* Pall.). Nr. 306—312. Jest to przybysz z Azji środkowej, który w połowie zeszłego stulecia u nas się zjawia, wypiera tutejszy dawny gatunek **Szczura mniejszego** (*Mus rattus* L.). i sam się osiedla wszędzie tak, że pierwotny gatunek usuwa się ku północy i staje się dziś u nas wielką rzadkością. Byłoby bardzo pożądanem, zwrócić uwagę na to tak ciekawe zjawisko.

Teraźniejszy szczur wędrowny jest rudy, silnie zbudowany i duży, a ogon i uszy ma stosunkowo

do wielkości mniejsze. Szczur zaś dawny, mniejszy, śniady, jest śniado-popielaty, więcej w czarno wpadający z dłuższym ogonem i znacznie dłuższymi uszama.

Szczur wędrowny zmienia często barwę.

Nr. 310. Odmiana biała. Pochodzi ze Lwowa r. 1888; dar p. Stanisława Polanowskiego.

Nr. 309. Biało-popielato-srokaty. Lwów 1882 r.; dar p. Karola Wintera.

Nr. 311. Odmiana żółtawa. Sambor 1889 r.; dar prof. Mikołaja Łaszkiewicza.

Nr. 312. Młody, cały biały. Tarnopolskie 1870; dar hr. Łosia.

Jest tu **Szczur mniejszy**, śniady Wał. (*Mus rattus L.*).

Nr. 313. Wojnowo na Litwie. Ten jedyny okaz zawdzięczam nadzwyczajnej uprzejmości prof. Benedykta Dybowskiego.

Mamy tu nareszcie cztery gatunki naszych prawdziwych myszy.

Pierwsza największa jest **Mysz leśna** Wał. (*Mus silvaticus L.*). **Nr. 314—322.** Wszędzie bardzo pospolita osobiwie po zaroślach.

Mysz polna, zbożowa Wał. (*Mus agrarius Pall.*). Wszędzie bardzo pospolita; ruda, odznacza się czarnym pręgiem przez grzbiet.

Trzecia jest nasza zwykła **Mysz domowa** (*Mus musculus L.*). Są tu i białe myszki z rozmaitych okolic.

Ostatnią jest **Mysz karłowata** Pietr. (*Mus minutus Pall.*). **Nr. 340—346.** Pospolita w zimie po stertach.

Nr. 346. jest okaz w spirytusie.

Na samym dole tej szafy widzimy zwierzęta będące już prawie w całej Europie na zaginięciu Jest to:

Bóbr właściwy Lud. (*Castor fiber L.*). Jest to nasz największy gryzoń.

Nr. 257. Zabity na Polesiu nad rzeką Słuczą. Przywiózł mi go Izydor hr. Dzieduszycki w baryłce z wódką.

Nr. 403. ♀ przysłana przez Józefa hr. Potockiego z Szepetówki 9. kwietnia 1895. Był złapany żywcem i trzymany żywy; zginął w tymże czasie. Okaz młody.

Nr. 404. ♀ stara, przysłana przez Andrzeja ks. Lubomirskiego 24. kwietnia 1895 z Litwy. Wagi 15.5 kg.

Nr. 259. Kawałek drzewa z chat bobrowych z Litwy. Dar Augusta hr. Zamojskiego.

Nr. 258. Szkielet z łapy i dwa zęby sięczne bobra złapanego w Rodatyczach (pow. Gródek) w r. 1851. Przysłano mi go w mięsie, ale tak był zepsuty, że tylko na pamiątkę tę łapę zatrzymał; nie zbierałem bowiem wówczas jeszcze zwierząt ssących.

Wiadomo mi, że w pierwszej połowie tego wieku znajdowały się bobry także nad Bugiem w dzisiejszym Sokalskim powiecie.

Nr. 260. Czaszka bobra znaleziona w torfach pod Inowrocławiem w ks. Poznańskim; dar prof. Szafarkiewicza.

Musimy teraz wrócić do sali IV B.

SALA IV B.

Zaraz na lewo mamy nasze zwierzęta dzikie przeżuwające.

V Rzęd. **Przeżuwacze** (*Ruminantia*).

Szafa Nr. 49. górna część. Widzimy tu naszą kozicę.

Kozica giemza Lud. (*Antilope rupicapra L.*).

Wszystkie trzy okazy pochodzą z Tatr naszych.

Nr. 343. Zabita na szczytach koło Zakopanego na polowaniu w r. 1861 u pp. Homolaczów. Darował mi ją Władysław hr. Koziembrodzki.

Nr. 348. Darowana przez prof. M. Nowickiego.

Nr. 349. Darowana przez p. radcę W. Góralczyka. Dalej w górnych częściach szaf Nr. 48, 47, 46. i na pierwszej półce dolnej części szafy Nr. 49. zaczyna się rodzina **Jeleni**.

Jest tu **Jeleń sarna** (*Cervus capreolus L.*).

Nr. 358—374. Są tu ciekawe i odmiany i nieprawidłowości, a mianowicie:

W szafie Nr. 49. na półce w dolnej części stoją dwie kozy z rogami:

Pierwsza **Nr. 372.** Zabita w Łańcucie r. 1872, ma na głowie kołtun (*Perückengeweih*); dar Romana hr. Potockiego.

Druga **Nr. 373.** Zabita w Radłowie w lutym z jednym omszonym rogiem; dar prof. Maurycego Straszewskiego.

Nr. 374. ♀ Zarzecze (pow. Jarosław) 15. lipca 1893 ma jeden róg omszony (także z kołtunem *Perückengeweih*) nad lewem okiem; zabił p. Kazimierz Zbyszewski.

W tejże szafie na dole:

Nr. 360. ♀ z dwoma zrzuconymi rogami. Zabita 21. lutego 1886 w Szepetówce na Wołyniu; dar Józefa hr. Potockiego.

W szafie Nr. 48. na górze:

Nr. 358. ♂ zabity 5. marca 1891; ma rożki om-szone, parości osiem.

Nr. 359. ♂ mylnik i srokaty. Basiówka pode Lwo-wem 18. grudnia 1886.

Nr. 365. ♀ cała biała; Mędrzechów 1884 r.; dar Artura hr. Potockiego.

Nr. 364. ♂ biały z rudemi plamami. Drohiczkówka (pow. Zaleszczyki); dar p. Tadeusza Cieńskiego.

Nr. 368. ♂ bardzo jasny. Cygany; dar Adama ks. Sapiehy.

Nr. 366. ♀ Odmiana biała. Rychwald 25. września 1885; dar p. Badera.

Na dole w szafach Nr. 47, 48, 49. jest:

Jeleń właściwy Lud. (*Cervus elaphus L.*).

Na dole w szafie Nr. 48. i 47. **Nr. 355.** i **356.** ♂ i ♀ zabite w sanockich górach r. 1886; daro-wał je p. Józef Tyszkowski.

Szafa Nr. 49. **Nr. 357.** jest łania zabita w Wi-rach w majątku Konarzewo (Ks. Poznańskie). Jele-nie tamtejsze zdziczałe pochodzą z wypuszczonych kiedyś z Kurnickiego zwierzyńca.

W naszych górach sanockich i stryjskich w ła-sach Niebyłowa, Perehińska, Doliny i td. są jeszcze jelenie i nawet w ostatnich latach liczba ich się wzmaga przez dozór i oględne polowanie.

Nareszcie przychodzimy do łosi. Jest to:

Łoś prawdziwy (*Alces palmatus Cuv.*) **Nr. 350—354.**

Nr. 354. ♀ (klempa) zabita 1867 r. na Wołyniu niedaleko Stojanowa i galicyjskiej granicy; dar p. Aleksandra Zagórskiego.

Nr. 350. ♂ Polesie litewskie; dar p. Aleksandra Ryszczewskiego.

Nr. 351. ♂ z rogami. Litwa 1874 r. dar Stanisława ks. Lubomirskiego.

Nr. 352. Litwa 1874 r. młody 9-miesięczny; dar Stanisława ks. Lubomirskiego, który zawsze bardzo łaskaw na Muzeum raczył przysłać również:

Nr. 353. 9. maja 1893 żywego, świeżo prawie urodzonego łosia, który żył tu parę dni i zdechł pomimo, że był karmiony mlekiem.

Obok tej szafy nad oknami i na ścianie między oknami jest 12 par rogów łosich od najmniejszych do największych łopat. Na brzegu tej ściany z obu stron są dwa pojedyncze rogi łosie mylniki. Rogi te pochodzą przeważnie z daru p. Skirmunta, jak: obydwie mylniki i duże łopaty.

Łoś w jeszcze niedawnych bardzo czasach zamieszkiwał i nasze lasy tutejsze, jak świadczą rogi w wielu miejscowościach wykopywane, a przed kilku laty jeszcze zabito łosia w Rudniku u hr. Hompesza a klempe w okolicach Krakowa.

Idąc dalej widzimy w rogu ściany 7 par rogów jelenich i trzy pojedyncze rogi, mylniki, z różnych okolic naszego Podgórza.

Obróciwszy się twarzą do szaf Nr. 29 i 30. widzimy na deskach rogi sarnie; na lewo mamy rozwój rogów prawidłowy od najmniejszych do największych; na prawo również na desce mamy mylniki. Odznaczają się trzy dolne pary. Pierwsza para od szafy żbików, dar p. Zdzisława Skrzyńskiego, zabity w Harcie (pow. Brzozów) ma parości 12. We środku mamy bardzo ciekawego mylnika o 10 parościach, zabity w Firlejowie 28. sierpnia 1894; obok na prawo mamy mylnika o 14 parościach, dar Mieczysława hr. Borkowskiego.

Nareszcie przychodzimy do szafy Nr. 45., w której górnej części są rogi łośie i jelenie, znajduwane w rozmaitych stronach kraju naszego, dowodzące, że w niedalekiej przeszłości i łoś i jeleni licznie się u nas znajdowały po lasach całego kraju.

W dolnej części tej szafy znajdują się:

Łoś przedpotopowy krześliki (*Alces fossilis kreslicensis* Szafarkiewicz). Odkrył go w r. 1861, opisał i do Muzeum darował dr. Józef Szafarkiewicz. Są tu i części szkieletu tegoż zwierzęcia pod Nr. 9, 10, 11, 12.

Nr. 38. jest dla porównania czaszka obecnie żyjącego łośia.

Nr. 8. Róg łośia wykopany w Galicyi.

Nr. 13. Para rogów łośich znaleziona w Białobrzegach (pow. Krosno) w Wisłoku.

Nr. 24. Są bardzo ciekawe rogi jelenia wykopane w Brzozdowcach (pow. Bóbrka); parości na obydwu rogach razem 43. Jest więc jak się niemieccy myśliwi wyrażają: ein ungerader vier u. vierzieger.

Nareszcie przychodzimy do rogów zwierzęcia, które wprawdzie nie wymarło i żyje, ale od nas wyniosło się do stref jeszcze zimniejszych, jednakowoż rogi jego tu znajduwane, świadczą o jego u nas bytności. Jest to **Jeleń renifer** Belke, (*Cervus tarandus* L. u dzisiejszych naturalistów: *Tarandus rangifer*). Rogi renifera, tak bardzo charakterystyczne, znajdują się u nas w stanie kopalnym.

Nr. 20. Sandeckie r. 1868.

Nr. 21. Samborskie od p. Karola Rogawskiego.

Nr. 22. i 23. Tuczemy (pow. Jarosław) w dolinie Sanu w r. 1884; obydwa kawałki darował p. Wład. Micewski.

Nad drzwiami jest głowa jelenia, wypchana z rogami, zabitego w Wełdzirzu (pow. Dolina).

Teraz wracamy znowu do sali V B. W drzwiach widzimy na lewo rysunek jelenia olbrzymiego okaz znajdujący się w Muzeum cesarskiem we Wiedniu.

SALA V B.

Wszedłszy do sali V B mamy na lewo szafę **Nr. 50.** Całą tę szafę zajmuje **Dzik świnia** Lud. (*Sus scrofa L.*). **Nr. 375—385.** Okazy różnego wieku. Odmiany srokate zabijane bywały w stadach, w których i samury i znaczna część stada były normalne. **Nr. 375.** ♂ (odyniec) zabity przez p. Ferdynanda Krattera w Starem Siole; pochodzi z daru Alfreda hr. Potockiego.

Od tej szafy postępując dalej przychodzimy do sali VI.

SALA VI.

Zaraz na prawo widzimy szafę **Nr. 51.** z napisem **Woły.**

Pierwszą półkę od góry zajmuje **Wół żubr** (*Bos urus auct.*). Rogi i czaszka w szafie i rogi obok szafy pochodzą z dziś żyjącego żubra, którego wizerunki wiszą obok tejże szafy.

W pozostałej części tej szafy są szczątki zaginionych wołów kopalnych.

Na półce drugiej są czaszki **Żubra kopalnego** (*Bos priscus*). Czaszkę z dwoma rogami dostałem do Muzeum w drodze zamiany; jest ona z pewnością w kraju znaleziona.

Róg z kawałeczkiem czaszki pochodzi z Jurkowiec w gub. Podolskiej (pow. Moilowski).

Pół czaszki szerokiej z kawałkiem rogu; Krechowice (pow. Dolina) po powodzi.

Kawałeczek rogu z Małkowic (pow. Gródek) 1877; dar p. Łuczakowskiego.

Na trzeciej półce i na dole są szczątki Tura: **Wół tur** (*Bos primigenius*).

Pierwsza jest czaszka z dwoma rogami, znaleziona w Tarnowskim; pochodzi od p. Rogawskiego.

Prócz teŹe posiada Muzeum obecnie 10 rogów tura z różnych okolic kraju.

W dwóch glicach (od zwierząt ssących wchodząc) mamy dwie szafki. Szafka na lewym glicie **Nr. 55.** zawiera od góry preparaty prof. dra Ludwika Teichmana z Krakowa, przez niego wykonane i łaskawie do Muzeum darowane. Odznacza się wiernością i delikatnością roboty preparat **Ślimaka ogrodowego** (*Helix pomatia*).

Na dole tej szafki są owady preparowane przez dra Henryka Kadyiego i przez niego darowane.

W glicie drugim naprzeciw (prawym) jest szafka **Nr. 54.**; w niej znajdują się preparaty anatomiczne zrobione i darowane do Muzeum przez śp. dra Izydora Kopernickiego.

W oknie widzimy dwie szafy. W szafie **Nr. 52.** są szkielety drobniejszych zwierząt ssących, a naprzeciw w szafie **Nr. 53.** mieści się kilka szkieletów i czaszek ptaków.

Tu skończyliśmy zwiedzanie zwierząt ssących.

Idąc dalej mamy w glicach dwie szafki. Pierwsza szafka **Nr. 62.** zawiera przedstawiony rozwój pstrąga; dar prof. Maksymiliana Nowickiego; druga **Nr. 61.** zawiera ryby z ujścia Wisły pod Gdańskiem.

Przychodzimy teraz do następnej gromady zwierząt kręgowych.

III. G r o m a d a. **Gady** (*Reptilia*).

Na lewo w szafie **Nr. 56.** mamy na dole część tej gromady a mianowicie:

I R z ę d. **Żółwie** (*Chelonia*).

Nr. 1—3. Żółw błotny Wał. (*Cistudo lutaria* Gesn. *Testudo europaea* Wagl.). U nas po błotach w pewnych okolicach częstszy n. p. w Nadbużańskim, w innych rzadszy lub wcale niepostrzegany. Lubi błota i namuliste wody.

Na wyższych półkach tej szafy mamy:

II R z ę d. **Jaszczurki** (*Sauria*).

Półka druga od góry zawiera **Jaszczurkę zieloną** Wał. (*Lacerta viridis* Daud.). **Nr. 4—6.** Ojczyzną jej jest południowo-wschodnia Europa. U nas znajduje się na skałkach Dniestrowych.

Nr. 4. i 5. Z Jaryszowa (gub. Podolska, pow. Mołowski); zebrał p. Ernest Schauer.

Nr. 6. Dźwiniogród (pow. Borszczów); zebrał prof. M. Łomnicki.

Obok jest **Jaszczurka żyworodna** Wał. (*Lacerta vivipara* Jacq.). **Nr. 12—15.** Odznacza się barwą ciemną grzbietu i pomarańczowym brzuszkiem. Trzyma się u nas głównie lasów podmokłych, łąk leśnych i torfowisk.

Na półce trzeciej jest **Jaszczurka zwyczajna**

Wał. (*Lacerta agilis* L.). Nr. 7—10, 112. Jest to nasza zwykła jaszczurka w różnych odmianach i z różnych okolic.

Na samej górze tej szafy widzimy dalej zwierzę mylnie u nas u ludu uważane za węża, a tworzące niejako przechód od jaszczurek do właściwych węży, mianowicie padalca.

Padalec zwyczajny Lud. (*Anguis fragilis* L.). Nr. 16—22, 125—127. Ojczyzną jego jest przeważnie cała Europa. U nas jest pospolity. Należy do zwierząt wcale nieszkodliwych.

Nr. 125—127. Są ciekawe odmiany z turkusowemi plamkami na wierzchu ciała we dwa rzędy ułożonymi. Wszystkie trzy okazy są złapane w Bojanowie (pow. Nisko) i darowane do Muzeum przez p. Władysława Komorowskiego.

Od tej szafy musimy przejść do szafy Nr. 57; mamy tu resztę gromady gadów a mianowicie:

III Rzęd. Węże. (*Ophidia*).

Mamy tu naprzód węże niejadowite.

Na górnej półce jest **Miedzianka gniewiec** Now. (*Coronella austriaca* Laur.). Nr. 23—26, 82, 119, 120. Należy do rzadszych naszych niejadowitych węży.

Nr. 23. Lasy Połdzieńskie (pow. Sokal) r. 1852.

Nr. 119. Radwańce (pow. Sokal).

Nr. 24. i 25. Dźwinogród (pow. Borszczów); dar prof. M. Łomnickiego.

Nr. 26. Dar prof. Weigla.

Nr. 120. Bojanów (pow. Nisko); dar p. Władysława Komorowskiego.

Przychodzimy do naszego najzwyczajniejszego węża. Jest to :

Wąż zaskroniec, Wąż wodny Lud. (*Tropidonotus natrix* L.). **Nr. 29—41, 118.** Odnacza się dwiema żółtawo-białymi plamami po obu stronach głowy za skroniami; stąd jego nazwa ludowa polska. Są okolice, gdzie jest bardzo liczny. Widzimy go tu częścią na pierwszej, częścią na drugiej półce.

Nr. 28. Jest naskórek tego węża.

Nr. 29, 31—41, 118. Są okazy z różnych okolic.

Nr. 30. Są jaja jego.

Dalej na drugiej półce mamy bardzo rzadkiego węża. Jest to **Wąż czarnomorski** Wał. (*Tropidonotus tessellatus* Laur. var. *hydrus* Pall.).

Nr. 42. Bielawce (pow. Borszczów); dar prof. M. Łomnickiego.

Dalej na pierwszej półce mamy również bardzo rzadkiego węża i to może naszego największego. Jest to **Wąż Eskulapa** (*Callopeltis Aesculapi* Aldrov.).

Nr. 27. Okolice Brodów r. 1863. Okaz ten ma długości 1·42 m; dar prof. Małaczyńskiego.

Przychodzimy teraz do węży jadowitych czyli gadzin. Właściwie jest u nas tylko jeden gatunek:

Żmija gadzina Lud. Żmija zygzakowata Now. Grzmieł (*Pelias berus* L.).

Żmija zmienia bardzo barwę a nawet w pewnych okolicach tworzy stałe odmiany czyli rasy. I tak nowsi naturaliści rozróżniają trzy odmiany, mianowicie:

Żmija zygzakowata Now. (*Pelias berus* L.).

Żmija zygzakowata odm. ruda Łom. (*Pelias berus* var. *chersea* L.).

Żmija zygzakowata odm. czarna Wał. (*Pelias berus* var. *prester* L.).

U nas są okolice, w których wszystkie trzy odmiany razem się znajdują i lud je u nas także rozróżnia

nazywając: żmija albo gadzina ruda, czarna etc.

Tu mamy wszystkie trzy odmiany.

Żmija zygzakowata Now. (*Pelias berus* L.).

Nr. 43. Szkielet preparowany w Paryżu.

Nr. 79. Tłuszcz ze żmiji używany w Sandomierskiej puszczy przez lud przeciw ukąszeniu żmiji.

Nr. 80. Jest żmija po ściągnięciu skóry, również przez lud używana jako lekarstwo.

Nr. 81. Są zarodki.

Nr. 44—63, 121, 122, 124. Są odmiany z różnych okolic kraju.

Żmija zygzakowata odm. **ruda** Łom. (*Pelias berus* var. *chersea* L.). **Nr. 64—72, 123.** Są tu okazy z Sokalskiego i Brodzkiego.

Żmija zygzakowata odm. **czarna** Wał. (*Pelias berus* var. *prester* L.). Także zmienia bardzo barwę, od zupełnie czarnej do bardzo ciemno-rudawej. Ta odmiana trzyma się więcej Podgórze.

Nr. 73—76. Z Rymanowa (pow. Sanok).

Nr. 77. Z Radwaniec (pow. Sokal).

Nr. 78. Pochodzi z Czarnohory; dar prof. L. Weigla.

Przychodzimy teraz do następnej gromady zwierząt kręgowych.

IV Gromada. **Płazy** (*Amphibia*).

Znajdują się one zaraz obok w szafie Nr. 58. W pierwszym oddziale tejsze szafy na lewo mamy:

I Rzęd. **Płazy bezogonowe** (*Anura*).

Widzimy tu naprzód **Żabkę zieloną** Lud. (*Hyla arborea* L.). Wszędzie u nas bardzo pospolita.

Dalej przychodzi **Żaba wodna** Wał. **Żaba jadalna** Lud. (*Rana esculenta* L.) w swoim rozwoju.

Nr. 85. Skrzek (ikra).

Nr. 86. Głowacze.

Nr. 84, 87—89, 129, 130. Okazy wyrośnięte.

Drugi gatunek naszej żaby jest **Żaba wcześnie** Zaw. (*Rana temporaria* L.); została ona teraz rozdzieloną na kilka gatunków, a mianowicie:

Żaba brunatna Now. (*Rana fusca* Roesl.).
Nr. 90, 131, 132. Pieniaki r. 1894.

Żaba ostronosa Wał. **Żaba ostromordka** Now. (*Rana arvalis* Nils.).

Nr. 133. Pieniaki r. 1894.

Żaby były u nas bardzo mało badane i wartoby na nie zwrócić uwagę, osobliwie na żaby u nas w lesie często napotymane, jak również i na ropuchy, do których właśnie przychodzimy.

Kumka ropuszka wodna Wał. (*Bombinator igneus* Laur.). Jest u nas po rowach osobliwie leśnych pospolita. Nowsi naturalisci rozróżniają także i tu dwa gatunki, które u nas jeszcze bliższego wymagają badania.

Nr. 91, 92, 93. Są z Radwaniec (pow. Sokal).

Nr. 134. Z pode Lwowa r. 1894.

Grzebieszka, Ropuszka ziemna Wał. (*Pelobates fuscus Laur.*). **Nr. 94. i 95.** Wszędzie pospolita.

Ropucha krótkonoga Wał. (*Bufo calamita Laur.*).

Nr. 99. i 100. Złapana na Hołosku pode Lwowem.

Ropucha szara Wał. (*Bufo vulgaris Laur.*). Wszędzie bardzo pospolita.

Nr. 96, 97, 135 i 136. Pieniaki r. 1894.

Ropucha zielona Wał. (*Bufo viridis Laur. Bufo variabilis auct.*).

Nr. 98, 137, 138. Z Pieniak, gdzie jest bardzo pospolita.

Przychodzimy do drugiego działu szafy **Nr. 58.** Mamy tu:

II. Rzęd. **Płazy ogoniaste** (*Urodela*).

Spotykamy tu **Salamandrę plamistą** Wał. Jaszczur plamisty Now. (*Salamandra maculosa Laur.*). Pospolita na całym naszym lesistem Podgórzu.

Nr. 101, 102, 104. Są w spirytusie.

Nr. 103. Są wypchane.

Przychodzimy do ostatniej rodziny naszych płazów, do rodziny **Trytonów** albo **Traszek** (*Triton*). Mamy ich u nas trzy gatunki.

Tryton większy Wał. (*Triton cristatus Laur.*).

Nr. 105—109. U nas pospolity i największy.

Tryton górski Wał. (*Triton alpestris Laur.*).

Nr. 110—113. Na naszym Podgórzu nierzadki.

Ostatnim na dole jest **Tryton mniejszy** Wał. (*Triton taeniatus Schn.*). **Nr. 114—116, 139.**

Teraz przychodzimy do ostatniego działu naszych zwierząt kręgowych.

V Gromada. **Ryby** (*Pisces*).

Obok ostatniej szafy Nr. 58. widzimy na ścianie mapę:

„Przegląd rozsiedlenia ryb w wodach Galicyi według dorzeczy i krain rybnych“. Jest to oryginał mapy, wykonanej przez dr. M. Nowickiego a wydanej kosztem Wydziału krajowego. Oryginał ten ofiarował ś. p. dr. Maksymilian Nowicki do Muzeum im. Dzieduszyckich.

Wracamy się teraz nieco i zaraz na lewo mamy szafy Nr. 59, 60. i 61, w których się mieszczą nasze ryby. Ponieważ wszystkie nasze wody do dwóch mórz się zlewają, do morza Bałtyckiego i Czarnego, mamy przeto ryby, osobliwie wędrowne, które zamieszkują dorzecze albo obu tych mórz albo też tylko jednego. Przy pojedynczych gatunkach będziemy na to zwracać uwagę.

I Rzę d. **Ryby kostnoszkieletowe** (*Teleostei*).

Szafa Nr. 59. Spotykamy się tu zaraz z pierwszą grupą ryb tego rzędu:

A. Ryby Cierniopromienne (*Acanthopteri*).

Naprzód mamy tu rodzinę **Okoniowatych** (*Percoidei*).

Okoń rzeczny (*Perca fluviatilis* L.) Nr. 1—4.

Nr. 1. na półce pierwszej jest w spirytusie.

Nr. 2—4. na półce trzeciej są wypchane.

Dalej jest tu nasz **Sandacz właściwy** Lud. (*Lucioperca sandra* Cuv.).

Nr. 5—8. W spirytusie: okazy z Sanu, Bugu i Dniestru.

Nr. 119. Na dolnej półce wypchany. Złapany w Dniestrze pod Martynowem r. 1893; dar Klemensowej hr. Dzieduszyckiej.

Sandacz żyje u nas w dopływach obu mórz.

Mamy tu dalej rodzinę ryb wyłącznie czarnomorskich. Są to **Czopy** (*Aspro*), z których tu widzimy dwa gatunki.

Czop wielopromienny Now. (*Aspro zingel* Cuv.). Gatunek ten należy do dość pospolitych dniestrowych ryb bardzo delikatnego mięsa. Dochodzi do 40 *cm* długości a do 1 *kg* wagi.

Nr. 152. Okaz w spirytusie; dar p. Maryi Cieńskiej.

Nr. 9. i 10. Również w spirytusie.

Nr. 11. Na dole wypchany.

Czop małopromienny Now. (*Aspro streber* Sieb.). Mała ta rybka do czopa zwykłego podobna dochodzi tylko do 16 *cm*. długości i należy do bardzo rzadkich ryb.

Nr. 12. Jest unikatem. Pochodzi z Prutu; dar prof. M. Nowickiego i przez niego oznaczony.

Przychodzimy do półki drugiej. Jest tu:

Jazgarz caryk Lud. (*Acerina cernua* L.).

W obu dorzeczach u nas pospolity.

Nr. 13a. Pochodzi z Bugu w Sokalskiem.

Nr. 13b. Z Dniestru w Zaleszczyckiem.

Drugi gatunek jest:

Jazgarz sierotka Lud. (*Acerina tanaicensis* Güld.). Znany u nas tylko z dorzecza Dniestru.

Nr. 14. Z Dniestru pod Żórawnem.

Nr. 153. Z Dniestru w Zeleszczykiem; dar p. Maryi Cieńskiej.

Mamy tu dalej dwa gatunki głowaczy.

Głowacz białopłetwy Now. Byczek Wał. (*Cottus gobio* Cuv.). **Nr. 15, 120, 154.**

Nr. 15. Jest z Bystrzycy; oznaczył prof. M. Nowicki.

Głowacz przegopłetwy Now. (*Cottus poecilopus* Heck.).

Nr. 16. Dunajec, od prof. M. Nowickiego.

Nr. 17. Świca pod Lachowicami.

Ciekawą rybką jest:

Ciernik koluszką Wał. (*Gasterosteus aculeatus* Bl.). Odznacza się kolcami na grzbiecie. Mała ta rybka dotąd tylko w Wiśle spostrzegana. **Nr. 18 a, b.**

Mamy tu dalej rodzaj **Babka** (*Gobius*) z dwoma gatunkami.

Babka rzeczna Now. (*Gobius fluviatilis* Bon.)

Nr. 19.

Babka nagowieka Now. (*Gobius gymnotrachelus* Kest.). **Nr. 20.**

Są to dziwne rybki mające płetwy brzuchowe w lejek zrosłe. Znajdują się tylko w czarnomorskich dopływach. Rodzaj ten babka (*Gobius*) zawiera liczne gatunki, trudne do odróżnienia i mogłyby się między niemi znaleźć i nowe gatunki dla fauny naszej.

Tu się kończy grupa ryb cierniopromiennych i przychodzimy do drugiej grupy tego rzędu:

B. Ryby członkopromienne (*Malacopteri*).

Jest tu naprzód nasz: **Miętus pospolity** (*Lota vulgaris* Cuv.). **Nr. 21.** Pospolity w rzekach namulistych obu dorzeczy.

Dalej jest tu: **Sum zwykły** Lud. (*Silurus glanis* L.)

Nr. 22. Młody, maleńki okaz w spirytusie.

Sum jest to z naszych ryb z wód słodkich rybą największą; dorasta do kilku metrów długości, jest bardzo drapieżną i żyje w dopływach obu mórz.

Przychodzimy teraz do pierwszej półki szafy **Nr. 60.** i tu mamy najliczniejszą u nas rodzinę ryb członkopromiennych, rodzinę **Karpiowatych** (*Cyprinoidae*). U nas nazywają pospolicie znaczną część gatunków tu należących **białorybiem**.

Pierwsze tu miejsce trzyma:

Karp właściwy (*Cyprinus carpio* L.). Musimy u nas rozróżnić karpia żyjącego w dzikim stanie, we wielkich stawach i rzekach naszych, od karpia hodowanego w właściwych, wyłącznie dla niego przeznaczonych, stawkach i sadzawkach, a który wyrodził się w liczne rasy i odmiany, hodowany i sztucznie karmiony jakby tuczne zwierzę domowe.

Nr. 27. Okaz duży wypchany karpia dziko żyjącego ze stawu Załozieckiego, przez który Seret przechodzi. Stoi on pierwszy wśród ryb wypchanych na dole w szafie **Nr. 60.**

Nr. 26. Karp wielkołuski z Krakowskich stawków dla karpia.

Nr. 23. Na półce pierwszej w spirytusie. Okaz z Janowskiego stawu.

Nr. 25. i 121. W spirytusie; mają być z Wisły, zapewne z narybku puszczonego ze sztucznej hodowli.

Dalej następuje **Karaś zwyczajny** (*Carassius vulgaris* Nils.). Jest bardzo pospolity; zmienia bardzo barwę a nawet i kształt. Zrobiono z niego w ostatnich czasach dużo ras i podrodzajów.

Nr. 31. i 32. Wypchane, są ze stawów Pieniackich.
Nr. 28, 124. i 125. Są również ze stawów na Serecie.

Nr. 30. i 122. Są z ochabów Bugu i Wisły.
 Karasie chowają sztucznie razem z karpami.
 Dalej jest tu **Lin zwyczajny** Lud. (*Tinca vulgaris* Cuv.).

Nr. 33. i 126. Są w spirytusie; **Nr. 34.** Wypchany.
 Teraz następuje **Kiełb zwyczajny** Lud. (*Gobio fluviatilis* Agas.). **Nr. 35, 127, 128.** Jest to nasz zwykły kiełb, w płynących wodach pospolity.

Dalej następuje **Brzana rzeczna** Now. Brzana Maryna Lud. (*Barbus fluviatilis* Agas.). **Nr. 37—39, 159.** W spirytusie; **Nr. 40.** Wypchana.

Nr. 159. Dniestr pod Lataczem; dar p. Tadeusza Cieńskiego.

Nr. 39. Okaz bardzo duży z Bugu.

Maryna jest u nas w rzekach bardzo pospolita. W Dniestrze dochodzi do 60 cm długości i do 5 kg wagi, a i w Bugu trafiają się duże okazy. Duże są smaczne do jedzenia, mniejsze mają mięso gorzkie i ościste. Wątroba i ikra jej mają być szkodliwe do jedzenia.

Teraz następuje **Brzana brzanka** Now. Brzana górska (*Barbus Petenyi* Heck.). Mniejsza od brzany rzecznej; pospolita na Podgórzu karpackiem.
Nr. 36 a, b, 129, 130.

Dalej jest maleńka rybka **Różanka siekierka** Lud. (*Rhodeus sericeus* Pall.). **Nr. 41, 131.** Mała ta rybka nie przechodzi 7 cm długości; pospolita w wodach obu dorzeczy.

Mamy tu dalej bardzo ciekawą rybę: **Wyrozub właściwy** (*Gardonus Wyrozub* Güld). Samiec tego gatunku na wiosnę pokrywa się barwnymi brodawkami,

osobliwie głowa jest niemi gęsto okryta, jak to widzimy u **Nr. 43.** i **44.** Brodawki te później traci i w lecie ma łuskę zupełnie gładką jak **Nr. 42.** i **45.** Odznacza się ta ryba bardzo silnymi zębami gardłowymi, którymi kruszy ślimaki, służące jej za pożywienie; **Nr. 135.** przedstawia dwie takie szczęki.

Wyrozub jest rybą trzymającą się wyłącznie czarnomorskich dopływów; zaliczają go do rodziny **Płoci**, do której właśnie przychodzimy.

Płocie także drobiem u nas zwane, są bardzo pospolite. Należą tu:

Płoc krasnogłazka Lud. (*Gardonus rutilus* L.). **Nr. 46, 47, 132.**

Czerwionka krasnopiórka Lud. Płoc krąsnoپیóra Lud. (*Scardinius erythrophthalmus* Cuv.). **Nr. 48, 133.**

Jelec zwyczajny Wał. (*Squalius vulgaris* L.). **Nr. 79—81, 141, 142.**

Nr. 79. Od prof. M. Nowickiego, przez niego oznaczony.

Jelec kleń Lud. (*Squalius cephalus* L.). **Nr. 49, 134.** W spirytusie. **Nr. 50.** i **51.** Wypchane. Pospolity w obu dorzeczach.

Strzebla mereśnica Lud. (*Phoxinus phoxinus* Pall.). **Nr. 52, 136.** Jest to mała górską rybką, którą mamy z Dunajca i Świcy.

Przychodzimy teraz do rzadkiej ryby. Jest to przez naszych rybaków n. p. nad Bugiem t. z. śledź. Należy ona do wielkich rzadkości. Jest to **Ciosa oseledec** Lud. (*Pelecus cultratus* L.).

Nr. 53. Z Wisły 1879 r.

Nr. 137. Z Dniestru 1879 r.

Nr. 54. i **138.** Dniestr pod Ladawą.

Mamy dalej rodzinę **Uklejów** (*Alburnus*). Są to bardzo ładne srebrzysto - lśniące, zwykle nieduże, rybki częścią stawowe częścią rzeczne obu dorzeczy.

Uklej stebnowany Wał. (*Alburnus bipunctatus Bloch*).

Nr. 55, 56. i 139. Świca.

Nr. 57. Wisła.

Uklej najbielszy Wał. (*Alburnus lucidus Heck.*). **Nr. 58—62, 140.**

Uklej drobniutki Wał. Kaczoryna Lud. (*Alburnus delineatus Heck.*).

Nr. 63. i 141. Podpieczary, ochaby Worony.

Uklej najmniejszy Wał. (*Alburnus abruptus Kner*).

Nr. 151. Jezioro pod Hołoskiem (ok. Lwowa) 2. sierpnia 1894; zebrał i oznaczył prof. M. Łomnicki.

Boleń bieluga, Rap, Fata Lud. (*Aspius rapax Agas.*).

Nr. 65. Wisła.

Nr. 64. Dwa duże okazy w jednym słoju z Wisły. Przychodzimy do rodziny **Leszczów** (*Abramis*).

Jest tu naprzód:

Krap podleszczyk Lud. (*Blicca bjoerkna Art.*). **Nr. 67, 69.** W spirytusie. **Nr. 66.** Wypchany.

Leszcz zwyczajny Lud. (*Abramis brama L.*).

Nr. 68. i 144. Okazy młode; stawy na Serecie.

Nr. 70. i 71. Okazy duże wypchane; stawy na Serecie.

Leszcz sapa Lud. Klepiec Wał. (*Abramis sapa Pall.*).

Nr. 72. Z Dniestru pod Haliczem.

Leszcz certa Wał. Lud. nad Wisłą, Rybiec Lud. nad Dniestrem (*Abramis vimba L.*).

Nr. 73, 74. i 143. Z Dniestru.

Podusta świnka Lud. (*Chondrostoma nasus* L.).

Nr. 75, 145. Z Dniestru.

Nr. 76. Z Wisły.

Nr. 77. Z Prutu.

Przychodzimy do rodziny **Łososiowatych** (*Salmonoidei*). Odznaczają się one płetewką tłuszczową, leżącą za zwykłą płetwą grzbietną; mięso ich jest bardzo cenione. Jedne z nich są wędrownne, inne przebywają w górskich, bystrych, kamienistych wodach, albo głębokich jeziorach. Są zwykle czerwono i czarno centkowane.

W ostatnich latach wzięto się także do sztucznego chowu ryb łososiowatych i nawet do sprowadzania zagranicznych gatunków, skutkiem czego pierwotne nasze, dziko żyjące, gatunki bardzo się pomieszały. I ryby łososiowate uległy tym samym zmianom jak karpie i przeszły już na chowane zwierzęta domowe.

Jest tu naprzód najmniej ceniony pod względem mięsa z tej rodziny **Lipień pyr** Lud. (*Thymallus vulgaris* Nils.). **Nr. 78. i 146.** U nas nierzadki w górskich rzekach i potokach razem z pstrągiem.

Mamy tu w dawnych czasach bardzo znaną i wysoko cenioną **Sielawę królewską** (*Coregonus albula* L. *Salmo maraenula* Bloch). Ojczyzną jej są głębokie jeziora północno-wschodniej Europy. U nas słynęły sielawy z Augustowskich jezior.

Nr. 150. Jeziora Augustowskie; dar Adamowej hr. Potockiej.

Obok niej mamy tu jej współmieszkanekę **Stynkę** (*Osmerus eperlanus* L.). Znajduje się w Litewskich i Augustowskich jeziorach.

Nr. 159. Jeziora Litewskie; dar Adamowej hr. Potockiej.

Przychodzimy tu do rzadkiej u nas, a pod względem mięsa wysoko cenionej ryby. Jest to:

Łosoś głowacica Now. Hołowatycia Lud. (*Salmo hucho L.*). Odznacza się i wielkością i przeważnie drobnymi czarnymi centkami.

Nr. 82. Z Czeremoszu; dar prof. M. Nowickiego.

Przychodzimy teraz do rodzaju **Pstrągów**.

Pstrąg strumieniowy Now. (*Trutta fario L. Salmo trutta Mars.*).

Nr. 83. Prut pod Kołomyją 1879 r.

Nr. 84, 89, 148. Świca pod Czołhanami.

Nr. 92, 152. Hurkało (potok leśny, Korczyn pow. Stryj); zebrał p. Władysław Zontak.

Nr. 90, 151. Poprad pod Muszyną; sam zebrałem.

Nr. 91, 154. Dunajec.

Nr. 96. Zakopane, Biały Dunajec.

Nr. 85, 86, 147, 149. Tatry; dar prof. M. Nowickiego.

Nr. 93. Czarny Dunajec pod Nowym Targiem.

Nr. 95. Morskie Oko; łapane przy mnie przez p. E. Schauera 1871 r.

Nr. 94, 153. Szkło (pow. Jaworów).

Nr. 87, 156. Dubie (pstrągarnia, sztuczny chów).

Nr. 88. Dubie (pstrągarnia); mieszaniec t.z. łosiosio-pstrąg; dar Artura hr. Potockiego.

Teraz mamy tu prawdziwego łosiosia.

Pstrąg łosoś Lud. (*Trutta salar Sieb.*) dawniej **Łosoś właściwy** (*Salmo salar L.*).

Łosoś jest rybą wędrowną i jest gatunkiem właściwym dorzeczu Wisły. Znosi on wodę słoną i słodką. Dorosły wchodzi na tarło z morza w rzeki i ich przytoki, zdążając do źródlowisk wód górskich

aż tam, gdzie żyje lipień i pstrąg. Z Dunajca podchodzi aż do Rybiego w Tatrach. Zapory po drodze napotyka, niskie tamy i jazy, przeskakuje. Trze się według ciepłoty od końca września aż do Bożego Narodzenia. Ikrę składa w miejscach żwirowatych w brózdowate dołki i zagrzebuje; potem wraca do morza. Przy niskich wodach muszą w głębinach pozostać na zimę. (Nowicki).

Nr. 98. Duży okaz wypchany. Złapany w Bugu pod Konotopami (pow. Sokal); dar p. Stanisława Polanowskiego. Okaz 107 *cm* długości; stoi w szafie Nr. 60. na lewo obok karpia.

Nr. 99. Złapany w Wiśle pod Krakowem.

Przychodzimy teraz do rodziny **Szczupakowatych** (*Esocidae*). Jedynym gatunkiem u nas jest nasz zwykły **Szczupak** (*Esox lucius* L.).

Nr. 100. Mały (w a r u n e k) w spirytusie.

Mamy dwa piękne okazy szczupaków wypchanych:

Nr. 79. Długości 107 *cm*; stoi na dole w szafie Nr. 60. obok łososia i karpia.

Nr. 101. Stoi na szafie Nr. 59. Obydwa ze stawu Warteleckiego.

Idziemy dalej i widzimy na półce drugiej od góry rodzinę **Ślizowatych** (*Acanthopsides*), których mamy obok siebie trzy gatunki, mianowicie:

Nr. 103. Piskorz wijun Lud. (*Cobitis fossilis* L.)

Nr. 104. Piskorz śliz Lud. (*Cobitis barbatula* L.).

Nr. 105. Piskorz koza Wał. S i k a w k a Lud. (*Cobitis taenia* L.).

Wszystkie te gatunki piskorzy żyją na dnie wód przeważnie stojących i namulistych; są okolice, w których jest jeden lub drugi gatunek obfitszym.

Dalej mamy jedynego reprezentanta rodziny **Węgorzy**. Jest to **Węgorz pospolity** (*Anguilla fluviatilis* Agas.). Nr. 80, 106, 107.

Węgorz przebywa u nas tylko w dorzeczu Wiśły jako ryba wędrowna. Nieoględnem łapaniem został bardzo wyniszczony; już za mojej pamięci liczba łowionych węgorzy n. p. w rzece Bugu znacznie się zmniejszyła.

Przychodzimy teraz do licznej a bardzo ciekawej grupy ryb.

II R z ę d. **Ryby kostołuskie** (*Ganoidei*).

Należy u nas do tego rzędu jedyna rodzina **Jesiotrowatych** (*Acipenserini*).

Jesiotry są to ryby morskie wędrownie, które w pewnych porach wchodzą w rzeki i wędrówki swe niemi odbywają. Przybywają one do nas z Bałtyku i z Czarnego Morza. W Bałtyku jest znany jeden tylko gatunek jesiotra; w Czarnem Morzu zaś około siedem gatunków.

Jesiotr zachodni Wał. (*Acipenser sturio* L.).

Mamy tu cztery okazy wypchane.

Nr. 117. ♀ Jest najdłuższy, ma 2·58 m długości. Złapany w Sanie pod Jarosławiem.

Nr. 115. Długości 2 m 6 cm. Złapany w Wiśle pod Krakowem 1858 r.

Nr. 116. Długości 2·19 m; Złapany w Sanie pod Jarosławiem; stoi na szafie Nr. 60.

Nr. 118. Jest najmniejszy, ma długości 147 cm; złapany w Sanie pod Jarosławiem.

Nr. 117, 115, i 118. stoją razem na dole w środkowym oddziale szafy Nr. 60.

Mamy dalej trzy gatunki jesiotrów czarnomorskich. W ostatnim oddziale szafy Nr. 60. na trzeciej półce od góry jest:

Jesiotr szyp Lud. (*Acipenser schypa* Güld.). Różni się wielkością i ryjem krótkim, szerokim, tępo zaokrąglonym.

Nr. 108. Ma długości 139 *cm*. Złapany w Dniestrze pod Zaleszczykami; dar Seweryna br. Brunickiego.

Na dole tej szafy jest:

Jesiotr siewruga Lud. (*Acipenser stellatus* Pall.).

Nr. 113. Ma długości 146 *cm* } Obydwa są wy-

Nr. 114. Ma długości 140 *cm* } pchane i stoją na dole; złapane w Dniestrze pod Zaleszczykami i darowane do Muzeum w mieście przez Seweryna br. Brunickiego.

Siewruga różni się od czeczuga i innych czarnomorskich jesiotrów niezwykle długim ryjem, cienkim i wąskim.

Nareszcie przychodzimy do naszego najwzrostlejszego i najmniejszego czarnomorskiego jesiotra. Jest to:

Jesiotr czeczuga Lud. Czeczuga, Sterlet, (*Acipenser ruthenus* L.). Mamy tu na dole wypchane trzy okazy, a mianowicie:

Nr. 110. Ma długości 66 *cm*, Dniestr pod Zaleszczykami; dar ks. Kociuby.

Nr. 111. Ma długości 73 *cm*, Dniestr pod Niżniowem 9. grudnia 1876; dar p. Teodora Lanckorońskiego.

Nr. 112. Ma długości 75 *cm*, Dniestr pod Zaleszczykami 22. lipca 1879; dar Seweryna br. Brunickiego.

Nr. 109. i 160. ♂ i ♀ Dwie małe sztuki w spirytusie. Dniestr pod Rozdołem, 9. grudnia 1889; dar Karola hr. Lanckorońskiego.

Nr. 158. i 159. Dwie małe sztuki w spirytusie; z Dniestru.

Nr. 161. Dwie sztuki. Uściczko nad Dniestrem, listopad 1894; dar p. Maryi Cieńskiej.

Przychodzimy nareszcie do ostatniego rzędu ryb naszych.

III Rzęd. Ryby smoczkooste (*Cyclostomi*).

Należy tu jedyny rodzaj:

Minog strumieniowy Wał. (*Petromyzon Pleneri Bloch*). Różni się ten rodzaj od wszystkich ryb szczególną budową ciała i ust. Obyczaje jego i rozsiedlenie, osobliwie u nas, mało jeszcze zbadane.

Nr. 119 i 157. Pochodzą z Rudawy pod Krakowem; dar prof. M. Nowickiego.

Nr. 120. Złapany w Świcy 1878.

Obróciwszy się do szafy głównej Nr. 60., mamy w glifie małą szafkę Nr. 61. Tu są zestawione ryby z ujścia Wisły, przywiezione przezemnie z Gdańska w r. 1889.

Na uwagę zasługują tu głównie **Flondra flonderka** Wał. (*Platessa flesus Cuv.*). **Nr. 162, 163.**

Dalej jest tu **Aloza** Wał. (*Alosa vulgaris Cuv.*) **Nr. 164.** P. Wałęcki o niej wspomina w swoim dziele: *Materyały do fauny ichtyologicznej Polski*, jako wchodzącej z morza do Wisły. Ja ten okaz przywiozłem z Gdańska z ujścia Wisły.

Śledź zwykły (*Clupea harengus*) **Nr. 165.** w dwóch słojach także z Gdańska.

Są jeszcze w tej szafie **Łosoś** młody **Nr. 166.** oraz **Jesiotr** młody **Nr. 155.** obydwu z ujścia Wisły.

Jest tu jeszcze *Gadus merlangus* **Nr. 167.** i *Acanthocottus*, podobny do naszych górskich głowaczy.

Nakoniec przychodzimy do szafy **Nr. 63.** Zawiera ona **ryby kopalne** (*Pisces fossiles*).

Mamy tu odciski ryb morskich w łupkach melilitowych systemu gór Karpackich, jeszcze naukowo nieoznaczone.

Na środkowej półce tej szafy od strony szafy **Nr. 56.** widzimy duże zęby **rekinów**, które u nas żyły w formacyi trzeciorzędowej, jakoteż mniejsze ząbki podobnych ryb z naszej kredowej formacyi.

Skończyliśmy zwiedzanie sal, które zawierają nasze zwierzęta kręgowce, tak żyjące jak szczątki zaginionych.

Przychodzimy teraz do zwierząt bezkręgowych.

Schodzimy po jednym schodku do pokoju następnego :

POKÓJ VII.

Dział bezkręgowców.

Widzimy tu u góry na ścianach napis: Przegląd niższych zwierząt.

Mamy przed sobą na przeciwległej ścianie **Owady** (*Insecta*). Umieszczone są one w 24 pudełkach, które znajdują się w otwartej wiszącej szafce Nr. 73. Pojedyncze pudełka są oznaczone bieżącymi numerami. W całym tym dziale owadów poszczególne gatunki oznaczone są kartkami trojkiej barwy; czarne kartki oznaczają owady szkodliwe, zielone użyteczne, przeważnie tępieniem szkodliwych, a białe oznaczają owady obojętne. Poszczególne rzędy owadów mają odpowiednie napisy.

Pudełka **Nr. 1.** i **2.** zawierają preparaty odnoszące się do anatomicznej budowy ciała i rozwoju owadów.

Nr. 3—8. zawierają ważniejsze typy naszych **Motyli** (*Lepidoptera*), zarówno dziennych jak i nocnych. Rząd I.

Nr. 9. i **10.** muchy czyli **dwuskrzydłe** (*Diptera*). Rząd II.

Nr. 11. Pluskwy (*Hemiptera*). Rząd III.

Nr. 12—15. Błonkówki (*Hymenoptera*). Rząd IV.
Nr. 16—20. Chrząszcze czyli **Tegoskrzydłe** (*Coleoptera*). Rząd V.

Nr. 21. Sieciówki (*Neuroptera*). Rząd VI.

Nr. 22. Szarańczaki czyli **Prostoskrzydłe** t. z. koniki (*Orthoptera*). Rząd VII. Na uwagę zasługuje **Szarańcza wędrowna**, umieszczona w środku pudełka.

Nr. 23. Prasiatnice czyli **Ważki**, t. z. wodne panny (*Archiptera*). Rząd VIII.

Nr. 24. zawiera **Owady pasożytnicze**, żyjące na rozmaitych kręgowcach.

Zwróciwszy się na prawo mamy stojącą szafę **Nr. 72.**, która jakoteż połowa wiszącej szafy **Nr. 70.** zawiera II i III gromadę zwierząt członkonogich: **Pajęczaki** (*Arachnidae*) i **Wije** (*Myriopoda*).

Między pajakami zasługuje na uwagę największy z naszych krajowych pajaków **Krzeczek Now.** (*Trochosa singorensis*), powszechnie u nas tarantulą zwany. Jest on zupełnie odmienny od tarantuli włoskiej. Widzimy go tu w szafie **Nr. 72.** na półce siódmej od góry i w oddziale szafy **Nr. 70.** na półce czwartej od góry.

Idąc dalej ku prawej stronie mamy środkową wyższą szafę, która zawiera dublety owadów. Obok stojąca szafka **Nr. 71.** i przedział **Nr. 28.** wiszącej szafki **Nr. 70.** zawierają gromadę **Skorupiaków** czyli **Raków** (*Crustacea*). Jest to IV i ostatnia gromada działu członkonogich.

Dwie dolne półki szafki **Nr. 71.** zawierają II typ zwierząt bezkręgowych: **Robaki** (*Vermes*).

Przedział **Nr. 29** szafki wiszącej **Nr. 70.** zawiera w trzech pudełkach głównych przedstawicieli naszych

Mięczaków (*Mollusca*). Jest to III typ zwierząt bezkręgowych.

Na samym przechodzie, wchodząc od ryb, po lewej stronie widzimy pod Nr. 74a. tablicę, która przedstawia IV typ zwierząt bezkręgowych: **Jamochłonne** (*Coelenterata*). Jest to rysunek 25 razy powiększony naszego polipa, żyjącego w słodkiej wodzie, zwanego **Stużką szarą** Now. (*Hydra fusca*). U nas po wodach stojących pospolita. Zawdzięczam ten rysunek p. Władysławowi Tynieckiemu, dyrektorowi krajowej szkoły gospodarstwa lasowego.

Pod tem są okazy **Gąbki rzecznej** (*Spongilla fluviatilis auct.*), pospolitej w wodach stojących.

Na ścianie koło okna mamy dwie tablice Nr. 74. przedstawiające V typ zwierząt bezkręgowych **Pierwotniaki** (*Protozoa*). Rysunki te zawdzięczam drowi Janowi Stella Sawickiemu, inspektorowi szpitali krajowych.

Z drugiej strony okna mamy Nr. 75. pudełko zaszklone, zawierające rozwój pszczoły. **Pszczoła miododajna** (*Apis mellifica*), zestawił dr. Zygmunt Romer. Pod spodem mamy mapę stanu pszczelnictwa w Galicyi, zestawioną w r. 1882 przez prof. dra Teofila Ciesielskiego.

Idąc dalej do następnego pokoju, mamy na prawo dwie szafki z preparatami anatomicznymi, darowane przez śp. dra Alfreda Biesiadeckiego, b. protomedyka, którego portret wisi tu na ścianie.

POKÓJ VIII.

Idąc dalej widzimy napis: Szkodniki lasowe, polne i ogrodowe.

Na lewo w kątovej szafie Nr. 76. mamy okazy drzewa, uszkodzonego przez szkodliwe owady leśne.

Również takie uszkodzenia widzimy w pierwszych dwóch szeregach pudełek Nr. 32—51. w szafkach wiszących. W trzecim zaś (dolnym) szeregu znajdują się również w pudełkach Nr. 52—58. szkodniki sadów i ogrodów, a w końcu w pudełkach Nr. 59—61. szkodniki polne.

Tace drewniane, zawieszane na ścianie przy oknie, i stolik pod oknem są wyrobami z drzewa uszkodzonego przez szkodniki leśne; chodniki tychże w korze i drzewie są tu jako ornament użyte. Wyroby te są z okolic Muszyny.

S A L A IX.

Przychodzimy teraz do sali IX, w której mieszczą się systematyczne zbiory niższych zwierząt bezkręgowych. W sali tej znajdują się szafy z dwóch części złożone. Dolne części są zamykane i obejmują oszklone pudełka. Górną część tych szaf, o szklanych szybach, zajmują przeważnie gniazda owadów. Każda szafa ma swój numer i napis.

Wchodząc, zaraz na prawo, widzimy małą szklaną szafkę Nr. 81. Zajmuje ona na czterech górnych półkach nasze **nagie ślimaki**. Pod spodem na dolnej półce jest w spirytusie kilka naszych **mięczaków** ze skorupą.

Nad tą szafką jest na tablicy narysowany pasożyt mięczaków *Atax ypsilophorus*, należący do roztoczków (*Acarina*) a żyjący w skójkach.

Dalej mamy dwie dolne szafy także Nr. 81. z napisem *Mollusca*. Zawierają one systematycznie ułożony zbiór naszych **Mięczaków** (*Mollusca*). Sy-

stematyczny opis tego zbioru znajduje się w wydawnictwach Muzeum im. Dzieduszyckich: „Dział I zoologiczny, oddział zwierząt bezkręgowych. Mięczaki (*Mollusca*), spisał J. Bąkowski, uzupełnił A. M. Łomnicki, Lwów 1892“ i jest do nabycia na dole.

Na górze tych szaf są również dwie szafy Nr. 80.; zawierają one nasze gąbki wód słodkich (*Spongilla*). Okazy w pierwszej części i okaz na drzewie w drugiej części tej szafy pochodzą ze stawów na Serecie (pow. Brody).

Na obok stojącym stelarzu jest zbiorok również naszych gąbek, zebrany, zestawiony i oznaczony przez prof. dra A. Wierzejskiego, który go łaskawie do Muzeum darował.

Dalej przychodzimy do szafy Nr. 83. Zawiera ona **Muchy** (*Diptera*). Zbiór ten jest wprawdzie ułożony, ale jeszcze nie publikowany.

Nad tą szafą w szafie Nr. 82. widzimy **gniazda mrówek** w drzewie spróchniałem.

Przychodzimy dalej do szafy Nr. 85.; zawiera ona **Pluskwy** (*Hemiptera*). Zbiór ten również nie jest jeszcze opublikowany i właśnie się układa.

Nad tą szafą, w szafie Nr. 84., są gniazda **owadów błonkoskrzydłych**.

Szafa Nr. 87. zawiera rząd **Motyli** (*Lepidoptera*); jest to zbiór bardzo cenny, zebrany przez prof. dra Maksymiliana Nowickiego, ogłoszony w dziele: „Enumeratio lepidopterorum Haliciae orientalis. Auctore Maximiliano Siła Nowicki. Leopoli 1860“.

Szafa Nr. 89. zawiera **Błonkoskrzydłe** (*Hymenoptera*), zbiór również w opracowaniu będący.

Szafa Nr. 91. zawiera trzy rzędy: **Ważki** czyli **prasiatnice** (*Archiptera*), **Sięciówki** (*Neuroptera*)

i **Szarańczaki** czyli **prostoskrzydłe** (*Orthoptera*). Zbiór również niepublikowany.

Górne szafy Nr. 86, 88, 90. zawierają gniazda **ós zwyczajnych** (*Vespa germanica*) z różnych okolic kraju naszego. W szafie Nr. 90. na lewo są dwie kolonie gęsto skupionych domków gąsienicy sieciówki: *Stenophylax latipennis* Curt. z Młodiatyna (pow. Kołomyja) z potoku Kobylca; zebrał i do Muzeum ofiarował p. Józef Dziędzielewicz.

Mamy tu dalej dwie szafy stojące razem pod Nr. 93. Mieszczą one obydwie rzed **Chrząszczy** czyli **tęgoskrzydłych** (*Coleoptera*). Jest to zbiór systematycznie ułożony i ogłoszony w publikacjach Muzeum im. Dzieduszyckich: „Dział I zoologiczny. Oddział zwierząt bezkręgowych. IV Chrząszcze czyli tęgoskrzydłe (*Coleoptera*) opisał prof. A. M. Łomnicki. Lwów 1886“. Jest również do nabycia.

Nad temi szafami w szafach Nr. 92. i 94. mieszczą się gniazda **szerszeni** (*Vespa crabro*).

Od tej szafy zwróciwszy się ku oknom widzimy w szafach Nr. 95. i 97. jedyny zbiór okazów niekrajowych. Jest to zbiór mięczaków, koralów, jeżowców i innych szkarłupni zagranicznych, zebranych przez ś. p. matkę moją Paulinę z hr. Działyńskich Józefową hr Dzieduszycką.

W oknie pod Nr. 96. widzimy zbiorek **owadów w bursztynie**, przywieziony przezemnie z Gdańska z nad brzegów Bałtyku.

W szafeczce pod oknem mamy **zbiór dyluwialnych owadów** z Borysławia. Są one również publikowane: „Muzeum im. Dzieduszyckich. Pleistoceńskie owady z Borysławia (*Fauna pleistocenica insectorum boryslaviensium*) opisał prof. A. M.

Łomnicki z 9 tablicami Lwów 1894“. Również do nabycia.

Dalej wchodzimy w wąski korytarz.

PRZECHÓD X.

W tymże widzimy na ścianie na prawo zbiorowe fotografie uczestników zjazdów naszych przyrodniczych we Lwowie i Poznaniu. Obok są rozmieszczone mapy geologiczne, wydawane przez Akademię Umiejętności w Krakowie. Widzimy tu dalej mapy różnych naszych powiatów.

Stąd wchodzimy do pokoju XI; w tymże jak i w następnym XII mieści się **dział paleontologiczny**.

Są tu umieszczone szafy, całe oszklone, złożone z dwóch części. Dolną część zawiera wysuwalne półki, na których układają się systematycznie formacjami skamieliny. Górną zaś część tych szaf zajmują półki, na których są umieszczone na podstawkach ciekawsze i charakterystyczne okazy skamielin dotyczące formacji, z napisami odpowiednimi.

W szafach tych Nr. 98—106. mieszczą się nasze niższe zaginione zwierzęta bezkręgowie należące głównie do następujących typów: **Mięczaki** (*Mollusca*), **Korale** czyli **Jamochłonne** (*Coelenterata*), **Szkarłupnie** (*Echinodermata*) i **Pierwotniaki** (*Protozoa*). Znajdują się one u nas w rozmaitych pokładach ziemi.

Skamieniałości są tu ułożone od najmłodszych do najstarszych utworów osadowych. Jest to nasz krajowy zbiór paleontologiczny, powiększający się ciągle. Znajduje się on właśnie w toku opracowania i oznaczenia naukowego.

POKÓJ XI.

W szafach Nr. 98. i 99. jest nasza najmłodsza **formacya trzeciorzędna**. Na szczególną uwagę zasługują tu bardzo dobrze zachowane skamieliny mięczaków z Hołubicy (pow. Brody), ułożone w dolnej części szafy Nr. 98, na półkach i w pudełkach od **Nr. 1—12.** (numera czerwone). Resztę półek tej szafy zajmują skamieniałości trzeciorzędne z innych okolic.

W górnej części tej szafy na półkach, a mianowicie na pierwszej od góry są **Rozgwiazdy** (*Asteridae*) czyli t. z. gwiazdy morskie, żyjące dziś masą na morskich wybrzeżach, naturalnie w różnych może odmiennych gatunkach. Na półce drugiej mamy **Jeżowce** (*Echinidae*). Na trzeciej półce są okazy różnych muszli i ławice ostrygowe.

Szafa Nr. 99. Dolna część tej szafy zawiera dalszy ciąg formacyi trzeciorzędnej. W górnej części, w jednej połowie od ściany, na pierwszej półce zasługują na uwagę wielkie przygrzebki (*Pecten latissimus*). Na drugiej półce są różne skamieliny tegoż samego młodszego miocenu. W drugiej części tej szafy na obydwu półkach są wapienie numulitowe z Tatr z Kościeliskiej doliny, należące do starszego trzeciorzędu (eogenu).

Przychodzimy dalej do szafy Nr. 100. i 101. Obie te szafy w obu swoich częściach zawierają **formację kredową**. Na szczególną uwagę zasługują skamieniałości z okolic Lwowa z Nagórzan, oraz z innych okolic kraju. Muszle z rodzaju **Łodzik** (*Nautilus*) odznaczają się wielkimi rozmiarami, mianowicie na pierwszej i drugiej półce szafy Nr. 101. Na półce trzeciej widzimy ciekawe jeżowce, oraz

ośrodki mięczaków (*Mollusca*) jak: bakulity, belemnity (piorunowe strzałki), oraz inne mięczaki. Pośrodku na szafie widzimy trzy okazy dziś żyjących w tropicznych morzach głowopławów z rodzaju *Nautilus*. Na rogach tej szafy są dwa duże okazy skamieniałych naszych łodzików z okolicy Lwowa.

Nad szafami Nr. 99. i 100. widzimy krajobrazy idealne z okresu lodowego i starszego trzeciorzędnego (Oligocen).

Przychodzimy nareszcie do ostatniego pokoju I piętra.

POKÓJ XII.

Tu na prawo spotykamy w dwóch szafach Nr. 102. i 103. zbiór ammonitów z **formacji jurasowej**. Na szafach widzimy dalej duże okazy ammonitów z tej samej formacji; wszystkie pochodzą z Krakowa i są w toku oznaczenia.

W środku jest idealny rysunek ammonita. Ammonity żyły aż do końca kredowej formacji. Pomiedzy szafami Nr. 103. i 104. jest rysunek belemnita (piorunowa strzałka); było to zwierzę podobne do dziś żyjącej sepii.

Szafy Nr. 104. i 105. zawierają dalszy ciąg formacji jurasowej a mianowicie skamieliny z Rogoźnika (pow. Nowy Targ).

Szafa Nr. 106. zawiera **formację sylurską**, najstarszy nasz morski osadowy utwór. Są tu bardzo ciekawe skamieliny z powiatów Czortkowskiego, Borszczowskiego i Zaleszczyckiego. Znaczną część sylurskich skamielin z okolic Skały zawdzięczam ś. p. Agenorowi hr. Gołuchowskiemu, b. namiestnikowi i ks. kanonikowi Antoniemu Andrzejowskiemu.

W oknach obu ostatnich pokoi widzimy w gablotach przeglądowo ułożone charakterystyczne czyli przewodnie skamieliny (Leitfossilien) wszystkich naszych osadowych utworów.

Wróciwszy do pokoju XI, widzimy w dwóch gablotach utwory: napływowy, dyluwialny, trzeciorzędny (eogen i neogen) i kredowy. W pokoju XII zaś utwory: jurasowy, tryasowy, dyasowy, węglowy, dewoński i sylurski, a w ostatnim przedziale tej gablotki utwór archaiczny.

Na ścianie widzimy idealny krajobraz okresu jurasowego. Na dwóch zaś innych ścianach pięć tablic paleontologicznych: Zittel, Paleontologische Wandtafeln, przedstawiających skamieniałe niższe zwierzęta.

Doszliśmy nareszcie do drzwi wychodowych. Przechodzimy mały korytarzyk i znajdujemy się znowu w sali, od której zaczęliśmy naszą wędrówkę, t. j. w sali I, obejmującej szczątki naszych zaginionych zwierząt kręgowych.

Tym sposobem zwiedziliśmy całe I piętro t. j. **dział zoologiczny i paleontologiczny.**

Abecadłowy spis ptaków

w języku łacińskim.

Nr. szafy		Str. Przew.
13	<i>Accentor alpinus</i>	42
13	„ <i>modularis</i>	42
3	<i>Accipiter nisus</i>	20
13	<i>Acredula caudata</i>	44
13	<i>Acrocephalus arundinacea</i>	46
	„ <i>palustris</i>	46
12	„ <i>turdoides</i>	46
89	<i>Actitis hypoleucos</i>	82
18	<i>Aegialites hiaticula</i>	72
18	„ <i>minor</i>	72
13	<i>Aegithalus pendulinus</i>	45
16	<i>Agrodoma campestris</i>	54
16	<i>Alauda arvensis</i>	55
12	<i>Alcedo ispida</i>	33
22	<i>Anas acuta</i>	89
22	„ <i>boschas</i>	89
22	„ <i>crecca</i>	89
22	„ <i>penelope</i>	89
22	„ <i>querquedula</i>	89
22	„ <i>strepera</i>	89
21	<i>Anser albifrons</i>	86
22	„ <i>arvensis</i>	87
22	„ <i>cinereus</i>	87
21	„ <i>minutus</i>	87
22	„ <i>segetum</i>	87

Nr. szafy		Str. Przew.
16	<i>Anthus aquaticus</i>	54
16	„ <i>arboreus</i>	54
16	„ <i>pratensis</i>	54
10	<i>Archibuteo lagopus</i>	24
20	<i>Ardea cinerea</i>	76
20	„ <i>egretta</i>	76
21	„ <i>garzetta</i>	77
20	„ <i>purpurea</i>	76
21	„ <i>ralloides</i>	78
8	<i>Aquila clanga</i>	22
5, 6, 7	„ <i>chrysaëtos</i>	21
5, 6, 7	„ <i>var. fulva</i>	21
8	„ <i>naevia</i>	22
4	„ <i>pennata</i>	21
3	<i>Astur palumbarius</i>	19
12	<i>Athene noctua</i>	29
12	„ <i>passerina</i>	29
21	<i>Bernicla torquata</i>	86
13	<i>Bombycilla garrula</i>	41
20	<i>Botaurus stellaris</i>	78
12	<i>Brachyotus palustris</i>	30
12	<i>Bubo maximus</i>	30
16	<i>Budytes flavus</i>	53
10	<i>Buteo vulgaris</i>	24
21	<i>Callidris arenaria</i>	85
16	<i>Cannabina flavirostris</i>	63
16	„ <i>sanguinea</i>	63
12	<i>Caprimulgus europaeus</i>	31
13	<i>Calamoherpe aquatica</i>	48
13	„ <i>fragmitis</i>	48
29, 30	<i>Carbo cormoranus</i>	103
29	„ <i>pygmaeus</i>	103

Nr. szafy		Str. Przew.
16	<i>Carduelis elegans</i>	63
16	<i>Carpodacus erythrinus</i>	58
1	<i>Cerchneis (Falco) cenchris</i>	17
1	„ <i>tinunculus</i>	17
13	<i>Certhia familiaris</i>	39
18	<i>Charadrius pluvialis</i>	72
18	„ <i>squatarola</i>	72
16	<i>Chrysomitris (Fringilla) spinus</i>	62
13	<i>Cinclus aquaticus</i>	42
19	<i>Ciconia alba</i>	74
19	„ <i>nigra</i>	74
3	<i>Circaëtos gallicus</i>	20
10	<i>Circus aeruginosus</i>	25
10	„ <i>cineraceus</i>	25
10	„ <i>cyaneus</i>	25
10	„ <i>pallidus</i>	25
23	<i>Clangula (Anas) glaucion</i>	90
16	<i>Coccothraustes vulgaris</i>	64
16	<i>Columba oenas</i>	64
6	„ <i>palumbus</i>	64
24	<i>Colymbus arcticus</i>	95
24	„ <i>glacialis</i>	94
24	„ <i>septentrionalis</i>	95
12	<i>Coracias garrula</i>	33
13	<i>Corvus corax</i>	34
13	„ <i>cornix</i>	34
13	„ <i>frugilegus</i>	34
16	<i>Corythus enucleatur</i>	58
17	<i>Coturnix dactylisonans</i>	68
19	<i>Crex pratensis</i>	79
12	<i>Cuculus canorus</i>	32
15	<i>Cyanecula suecica</i>	52

Nr. szafy		Str. Przew.
29	<i>Cygnus olor</i>	102
30	„ <i>musicus</i>	102
12	<i>Cypselus murarius</i>	32
15	<i>Dandalus (Sylvia) rubecula</i>	52
14	<i>Dryocopus Martius</i>	37
16	<i>Emberiza citrinella</i>	61
16	„ <i>hortulana</i>	60
23	<i>Erismotura leucocephala</i>	91
2	<i>Erythropus (Falco) vespertinus</i>	17
18	<i>Eudromias (Charadrius) morinellus</i>	72
18	<i>Falcinellus (Ibis) igneus</i>	76
2	<i>Falco lanarius</i>	19
2	„ <i>peregrinus</i>	18
2	„ <i>subbuteo</i>	18
16	<i>Fringilla coelebs</i>	62
16	„ <i>montifringilla</i>	62
19	<i>Fulica atra</i>	80
23	<i>Fuligula (Anas) cristata</i>	92
23	„ <i>ferina</i>	92
22	„ <i>marila</i>	92
23	„ <i>nyroca</i>	92
23	„ <i>rufina</i>	92
16	<i>Galerida (Alauda) cristata</i>	56
19	<i>Gallinago (Scolopax) gallinula</i>	82
19	„ <i>major</i>	81
19	„ <i>scolopacina</i>	81
19	<i>Gallinula chloropus</i>	79
19	„ <i>minuta</i>	79
19	„ <i>porzana</i>	79
14	<i>Gecinus viridis</i>	37
14	„ <i>canus</i>	37
13	<i>Garrulus glandarius</i>	35

Nr. szafy		Str. Przew.
18	<i>Glareola torquata</i>	71
20	<i>Grus cinereus</i>	74
1	<i>Gyps fulvus</i>	14
18	<i>Haematopus ostralegus</i>	73
9	<i>Haliaeetus albicilla</i>	23
23	<i>Harelda (Anas) glacialis</i>	89
21	<i>Himanthopus melanopterus</i>	84
12	<i>Hirundo riparia</i>	32
12	„ <i>rustica</i>	31
12	„ <i>urbica</i>	32
25	<i>Hydrochelidon (Sterna) hybrida</i>	101
15	„ <i>leucoptera</i>	101
12	„ <i>nigra</i>	101
13	<i>Hypolais salicaria</i>	46
2	<i>Hypotriorchis (Falco) aesalon</i>	18
14	<i>Iunx torquilla</i>	38
17	<i>Lagopus (Tetrao) saliceti</i>	67
13	<i>Lanius collurio</i>	40
13	„ <i>excubitor</i>	40
13	„ <i>minor</i>	40
13	„ <i>rufus</i>	40
24	<i>Larus argentatus</i>	97
25	„ <i>canus</i>	98
25	„ <i>fuscus</i>	98
24	„ <i>marinus</i>	97
24	<i>Lestris parasitica</i>	96
24	„ <i>pomarina</i>	97
16	<i>Ligurinus chloris</i>	64
16	<i>Linaria alnorum</i>	63
21	<i>Limicola platyrhyncha</i>	85
19	<i>Limosa aegocephala</i>	81
19	„ <i>rufa</i>	80

Nr. szafy		Str. Przew.
13	Locustella (Sylvia) fluviatilis . . .	47
13	„ luscinioides . . .	47
13	„ naevia . . .	47
16	Loxia curvirostra . . .	57
16	„ bifasciata . . .	57
16	„ pityopsittacus . . .	56
13	Lullula arborea . . .	56
15	Luscinia minor . . .	52
15	„ philomela . . .	52
13	Lycos monedula . . .	35
21	Machetes pugnax . . .	84
16	Melanocorypha (Alauda) tatarica .	55
23	Mergus albellus . . .	93
23	„ merganser . . .	93
23	„ serrator . . .	93
12	Merops apiaster . . .	33
15	Merula torquata . . .	49
15	„ vulgaris . . .	49
16	Miliaria europaea . . .	61
3	Milvus ater . . .	16
3	„ regalis . . .	16
15	Monticola saxatilis . . .	50
15	Motacilla alba . . .	53
15	„ sulphurea . . .	53
13	Muscicapa albicollis . . .	41
13	„ grisola . . .	41
13	„ luctuosa . . .	41
13	„ parva . . .	41
1	Neophron percnopterus . . .	15
13	Nucifraga caryocatactes . . .	36
19	Numenius arquatus . . .	80
19	„ phaeopus . . .	80

Nr. szafy		Str. Przew.
12	Nyctale Tengmalmi	29
12	Nyctea nivea	28
21	Nycticorax (Ardea) griseus	78
23	Oedemia (Anas) nigra	91
18	Oedicnemus crepitans	71
12	Oriolus galbula	34
18	Otis tarda	70
18	„ tetrax	70
12	Otus vulgaris	30
16	Pallasia (Alauda) sibirica	55
3	Pandion haliaëtus	20
13	Panurus biarmicus	44
13	Parus ater	43
13	„ coeruleus	44
13	„ cristatus	44
13	„ cyaneus	44
13	„ major	44
16	Passer domesticus	62
16	„ montanus	62
13	Pastor roseus	36
29	Pelecanus crispus	105
29	„ minor	104
29, 30	„ onocrotalus	105
9	Pernis apivorus	24
21	Phalaropus fulicarius	80
21	„ hyperboreus	80
16	Phileremos (Alauda) alpestris	54
13	Phyllopneuste (Ficedula) rufa	46
13	„ sibilatrix	45
13	„ trochilus	46
13	Pica caudata	35
14	Picoides (Picus) tridactylus	38

Nr. szafy		Str. Przew.
14	<i>Picus major</i>	37
14	„ <i>medius</i>	37
14	„ <i>minor</i>	38
19	<i>Platalea leucorodia</i>	75
16	<i>Plectrophanes (Emberiza) lapponicus</i>	59
16	„ <i>nivalis</i>	59
23	<i>Podiceps cristatus</i>	93
23	„ <i>minor</i>	94
23	„ <i>nigricollis</i>	94
23	„ <i>rubricollis</i>	94
13	<i>Poecile borealis</i>	43
13	„ <i>palustris</i>	43
15	<i>Pratincola rubetra</i>	53
15	„ <i>rubicola</i>	53
16	<i>Pyrrhula major</i>	58
19	<i>Rallus aquaticus</i>	79
13	<i>Regulus cristatus</i>	45
13	„ <i>ignicapillus</i>	45
25	<i>Rissa (Larus) tridactyla</i>	99
15	<i>Ruticilla phoenicurus</i>	51
15	„ <i>tithys</i>	51
16	<i>Saxicola oenanthe</i>	52
16	<i>Schoenicola (Emberiza) schoeniclus</i>	60
19	<i>Scolopax rusticola</i>	81
12	<i>Scops Aldrovandi</i>	31
16	<i>Serinus hortulanus</i>	62
13	<i>Sitta caesia</i>	39
22	<i>Spatula (Anas) clypeata</i>	89
17	<i>Sterna cinerea</i>	67
25	<i>Sterna caspia</i>	99
25	„ <i>fluviatilis</i>	100
25	„ <i>minuta</i>	100

Nr. szafy				Str. Przew.
18	<i>Strepsilas</i>	<i>interpres</i>	.	73
12	<i>Strix</i>	<i>flammea</i>	.	28
12	"	<i>nivea</i>	.	28
13	<i>Sturnus</i>	<i>varius</i>	.	37
12	<i>Surnia</i> (<i>Strix</i>)	<i>nisoria</i>	.	28
13	<i>Sylvia</i>	<i>atricapilla</i>	.	49
13	"	<i>cinerea</i>	.	48
13	"	<i>curruca</i>	.	48
13	"	<i>hortensis</i>	.	49
13	"	<i>nisoria</i>	.	49
12	<i>Syrnium</i>	<i>aluco</i>	.	27
12	"	<i>lapponicum</i>	.	27
17	<i>Syrrhaptēs</i>	<i>paradoxus</i>	.	68
22	<i>Tadorna</i> (<i>Anas</i>)	<i>casarca</i>	.	88
22	"	<i>cornuta</i>	.	88
17	<i>Tetrao</i>	<i>bonasia</i>	.	66
17	"	<i>tetrix</i>	.	66
17	"	<i>urogallus</i>	.	64
17	"	" <i>v. medius</i>	.	65
13	<i>Tichodroma</i>	<i>phoenicoptera</i>	.	39
21	<i>Totanus</i>	<i>fuscus</i>	.	82
19	"	<i>calidris</i>	.	82
21	"	<i>glareola</i>	.	82
21	"	<i>glottis</i>	.	83
19	"	<i>ochropus</i>	.	82
19	"	<i>stagnatilis</i>	.	82
21	<i>Tringa</i>	<i>cinerea</i>	.	83
21	"	<i>minuta</i>	.	83
21	"	<i>subarquata</i>	.	83
21	"	<i>Temmincki</i>	.	83
13	<i>Troglodytes</i>	<i>vulgaris</i>	.	42
12	<i>Turdus</i>	<i>iliacus</i>	.	50

Nr. szafy		Str. Przew.
15	Turdus musicus	50
15	„ pilaris	50
15	„ viscivorus	50
16	Turtur auritus	64
13	Upupa epops	39
18	Vanellus cristatus	73
1	Vultur monachus	14
25	Xema (Larus) minutum	98
25	„ ridibundum	98

Systematyczne zestawienie ptaków

według polskich nazw ludowych i naukowych.

Nr.
szafy

Str.
Przew.

I. Rzęd. Ptaki drapieżne.

S ę p y.

3, 4, g.	Sęp kasztanowaty Tyz.	.	.	14
	Sęp szary Wodz.			
	Sęp popielaty Rzącz.			
	Sęp łysogłówny Kluk.			
1, 2, g.	Łysogłówny płowy Kluk.	.	.	14
	Sęp płowy Tyz.			
	Sęp pospolity Gór.			
	Sęp rdzawy Wodz.			
	Sęp z białą głową Rzącz.			
1.	Ścierwnik biały Tyz.	.	.	15
	Orzeł biały Lud.			
	Sęp egipski Gór.			

S o k o ł y.

1.	Kania wielka Myśl. pt.	.	.	16
	Sokoł kania Tyz.			
	Kania rdzawa Wodz.			
	Sokoł kania wielka.			
1.	Kania czarna Lud.	.	.	16

- Sokoł kania czarna Tyz.
Sokoł ciemnorudy Jar.
1. **Pustułka wieżowa** D. z. . . 17
Sokoł pustułka Rzącz.
Sokoł wieżowy Wodz.
Sokoł dzwonniczek Kluk.
Pustułka Tacz.
1. **Pustułka pustuleczka** D. z. . . 17
Sokoł pustuleczka Tyz.
Sokoł białoszpon Jar.
Pustuleczka Tacz.
2. **Kobczyk kobuzek** D. z. . . 17
Sokoł kobczyk Tacz.
Sokoł kobuzek Tyz.
Sokoł kobuzik Gór.
Kobczyk Tacz.
Sokoł rdzawonóg Jar.
Sokoł kobusek Kluk.
2. **Sokolik drzemlik** D. z. . . 18
Sokoł drzemlik Myśl. pt.
Drzemlik Tacz.
Drewniak Lud.
2. **Sokoł kobuz** Jundz. . . 18
Sokoł leśny Wodz.
Sokoł drzewiec Kluk.
Kobiec Myśl. pt.
Sokoł drzewny, kobus Rzącz.
Sokoł kobiec Lud.
2. **Sokoł wędrowny** Tyz. . . 18
Sokoł właściwy Gór.
Sokoł szlachciec Wodz.
Sokoł wędrowiec S. obecny Now.

Nr.
szafyStr.
Przew.

- Sokoł dziwok Myśl. pt.
Sokoł szlachetny Zaw.
2. **Sokoł raróg** Myśl. pt. . . . 19
Sokoł pływacz Now.
3. **Jastrząb gołębiarz** Lud. . . . 19
Sokoł jastrząb Rządz.
Jastrząb, kurnik, gołębiarz, gołębnik
kuropatwiarz, kokosznik, szulak, korsuń.
3. **Krogulec zwyczajny** Waga. . . . 20
Jastrząb krogulec Wodz.
Sokoł krogulec Jundz.
Sokoł jastrząb Tyz.
Jastrząbek, krogulczyk, przepiórnik, pta-
sznik Lud.
3. **Rybołów rzeczny** Lud. . . . 20
Sokoł orzeł rybitw Tyz.
Orzeł rzeczny Wodz.
Orzeł morski Jundz.
Orzeł rybiarz Now.
Orzeł rybożer Pietr.
Orzeł rybitw Tyz.
Orzeł rzeczny rybitw Now.
Orzeł rybołów Lud.
4. **Orzeł włochaty** Tyz. . . . 21
Orzeł włochnacz Now.
9. **Orzeł krzykliwy** Tyz. . . . 22
Orzeł orlik Myśl pt.
Orzeł czarny.
Orzeł mniejszy Rządz.
Orzeł plamiec (A. clanga)
Orzeł krzykacz Now.
Orzeł mogilnik Rządz.

	Orlik krzykliwy Tacz.	
8.	Orzeł gróbobodziób Tacz.	22
5—7.	Orzeł zyz Wodz.	21
	Sokoł orzeł birkut Gór.	
	Orzeł złotogłów.	
5—7.	Orzeł zyz odm. przedni Tyz.	21
	Sokoł orzeł przedni	
	Orzeł bielik Waga.	
	Orzeł kasztanowaty Jar.	
	Orzeł płowy et orzeł zyz Wodz.	
	Orzeł królewski Niew.	
	Orzeł zwyczajny.	
	Orzeł skalny Jar.	
	Orzeł wielki Lud.	
	Sokoł orzeł pospolity Gór.	
9.	Birkut bielik D. z.	23
	Sokoł orzeł bielik Tyz.	
	Sokoł orzeł białogłowy.	
	Orzeł białoogon Wodz.	
	Orzeł bielik Myśl. pt.	
	Orzeł łomignat i białoogonowy Jundz.	
	Osztrzyż łomignat Waga.	
	Orzeł bosy Niew.	
	Orzeł białogłów Kluk.	
	Orłan Gm. Rosy.	
3.	Krótkoszpon gadożer Pietr.	20
	Sokoł orzeł krótkoszpon Tyz.	
	Orzeł gadożer Wodz.	
	Orzeł gadziarz Now.	
9.	Pszczółojad kaniuk Lud.	24
	Pszczółojad pospolity Tacz.	
	Sokoł kobuz trzmiełojad Gór.	

Sokoł pszczołojad Kluk.
 Sokoł trzmiełojad Gór.
 Kobuz trzmiełojad Tyz.
 Kobuz osożer Pietr.
 Myszogłów pszczołojad właściwy Wodz.
 Sokoł pszczolarz Now.

10. **Myszolówka pospolita** Lud. . . . 24

Myszolów pospolity Tacz.
 Sokół kobuz myszolów, Sokoł raróg Kluk.
 Kobuz myszolów, Jastrząb myszy Rącz.
 Myszolów zwyczajny Waga.
 Myszolów właściwy Wodz.
 Kaniuk, kaniuga myszolówka Lud.

10. **Myszolów włochaty** Wodz. . . . 24

Sokoł kobuz włochaty Jar.
 Kobuz śnieżny Tyz.
 Sokoł koniuch Gór.
 Sokoł włochacz Wodz.
 Puszcza Tacz.

Jastrząb zimowy Lud.

10. **Błotniak błotny** Tyz. . . . 25

Sokoł błotniak błotny Tyz.
 Sokoł żabojad Gór.
 Sokoł wodny Rącz.
 Sokoł błotny, Sokoł błotniak Now.
 Jastrząb pospolity Kluk.
 Jastrząb stawowy Lud.

Błotniak błotny, Błotniak Tacz.

10. **Błotniak zbożowy** Tacz. . . . 25

Sokoł błotniak zbożowy Tyz.
 Sokoł siniak Gór.
 Sokół błękitny Jar.

Sokoł ołowiasty Kluk.
 Jastrząb błękitny Kluk.
 Kania biała Rzącz.
 Kobuz zwyczajny Waga.
 Sokoł zbożowiec Now.
 Pilica Now.

10.	Błotniak błady Tacz.	.	.	.	25
10.	Błotniak popielaty Tacz.	.	.	.	25
	Sokoł błotniak popielaty Tyz.				
	Błotniak łączny Wodz.				
	Sokoł łąkowiec Now.				
	Motak Now.				

S o w y.

12.	Pójdźka biała Waga.	.	.	.	28
	Sowa biała Jundz.				
	Sowa dzienna Kluk.				
12.	Jastrzębosów jarzębaty D. z.	.	.	.	28
	Sowa jarzębata Tyz.				
	Sowa jestrzębiata Pietr.				
	Jastrzębiosów Kluk.				
12.	Sóweczka karliczka D. z.	.	.	.	29
	Sówka karliczka Jar.				
	Sowa karliczka Tyz.				
	Sowa najmniejsza Jundz.				
	Sowa maluczka Myśl. pt.				
	Soweczka Tacz.				
12.	Sóweczka zwyczajna D. z.	.	.	.	29
	Sowa pójdźka, Sówka Tacz.				
	Sowa sówka Rzącz.				
	Sowa karluk Gór.				
	Pójdźka zwyczajna Waga.				

Nr. szafy		Str. Przew.
	Puszczyk pójdzka	
	Sowa pójdzka, -kulisek Lud. Now.	
12.	Sówka włochata D. z.	29
	Sowa włochatka Jar.	
	Sowa pójdzka Tyz.	
	Sowa Tengmalma Wodz.	
	Sowa mała Gór.	
11.	Puszczyk uralski D. z.	26
	Sowa długoogonowa Tyz.	
	Sowa uralaska Wodz.	
	Sowa uralka Now.	
12.	Puszczyk lapoński D. z.	27
	Sowa mszarna Tyz.	
12.	Puszczyk zwyczajny Waga	27
	Sowa puszczyk Jundz.	
	Sowa lelek Rządz.	
	Sowa rdzawa Jundz.	
	Sowa zwyczajna Tacz.	
	Sowa lelek i zgrzytacz Kluk.	
	Lelek puszczyk, Sówka Rządz.	
12.	Sowa płomykowata Tyz.	28
	Puszczyk płomykowaty Tacz.	
	Sowa puszczyk Rządz.	
	Sowa ogniczek Kluk.	
	Sowa płomienista Jundz.	
	Sowa płomykówka Now.	
12g.	Puhacz właściwy Tacz.	20
	Sowa puhacz właściwy Rządz.	
	Sowa puhacz.	
	Puhacz wyk Waga.	
	Puhacz Tacz.	
12.	Puhaczatko syczek D. z.	31

	Puhacz syczek Tacz.		
	Sowa puhacz syczek Tyz.		
	Sowa sówka Jundz.		
	Sowa leśniaczka Wodz.		
	Sowa leśniczka Kluk.		
	Puhacz puhaczyk Wodz.		
12	Puhaczyk leśny D. z.	30	
	Puhacz uszaty Tacz.		
	Sowa puhacz uszaty Jundz.		
	Sowa uszata Rzącz.		
	Sowa średnia Gór.		
	Sowa sówka Kluk.		
	Sowa czubata Jundz.		
	Puhacz leśny Wodz.		
	Puhacz średni Piotr.		
	Sowa uszata Now.		
12	Uszatka błotna D. z.	30	
	Puhacz błotny Tacz.		
	Sowa puhacz błotny Tyz.		
	Sowa błotnica Now.		
	Sowa krótkoucha albo krzykliwa Gór.		
	Puhacz ziemny Piotr.		

II. Rzęd. Ptaki paszczaste.

Kozodoje.

12	Kozodój lelek Tyz.	31	
	Lelek pospolity Jundz.		
	Kozodój europejski, Kozodój Rzącz.		
	Ślepowron Kluk.		
	Lelek Myśl. pt.		
	Drzymlik, Spiuch, nocna jaskółka Lud.		

Jerzyki.

12. **Jerzyk murowy** Jar. . . . 32
 Jaskółka jerzyk Myśl. pt.
 Jaskółka grzechotka Kluk.
 Jerzyk zwyczajny Waga.
 Jerzyk Tacz.
 Grzechotka Jundz.
 Murzynek.
 Jerzyk turnowiec Lud. (Tatry). Now.

. Jaskółki.

12. **Jaskółka dymówka** Jundz.
 Jaskółka łastówka Zaw.
 Jaskółka Myśl. pt.
 12. **Jaskółka oknówka** Lud. . . . 32
 Jaskółka oknówka Jundz.
 Jaskółka domowa Zaw.
 Jaskółka grzebiółka Myśl pt.
 Jaskółka właściwa Kluk.
 Jaskółka rzechotka Waga.
 Jaskółka grzechotka Now.
 Jaskółka piszczyk Wodz.
 Piszczek Lud.
 Oknówka Tacz.
 12. **Jaskółka brzegówka** Jundz. . . . 32
 Jaskółka grzebiółka Waga.
 Grzebielucha Rzącz.
 Grzebółka Tacz.
 Jaskółka podbrzeżek Zaw.
 Grzebółka litewska.
 Podleszczek Lud. krak.
 Jaskółka grzebielucha Now.

III. Rzęd. Parzystopalce.

K u k u ł k i.

12. **Kukułka zazula** Lud. 32
 Kukułka właściwa Tyz.
 Kukułka pospolita Gór.
 Grzyżółka Myśl pt.
 Zezula, zazula Lud.
 Kukułka, kukawka, gżegżółka Rżącz.
 Kukułka Tacz.

Ż o ł n y.

12. **Szurka pszczołojadka** Lud. 33
 Żołna właściwa Tyz.
 Żołna pszczołojad Zaw.
 Szczurek Rżącz.
 Szurka Lud. na Ukrainie

Z i m o r o d k i.

12. **Zimorodek zwyczajny** Waga 83
 Zimorodek europejski Kluk.
 Zimorodek błękitny Zaw.
 Zimorodek rzeczny Rżącz.
 Zimorodek pospolity Kluk.
 Zimorodek Tacz.

K r a s k i.

12. **Kraska gwarliwa** Tyz. 33
 Kraska pospolita Jundz.
 Kraska zwyczajna Waga.
 Kraska europejska Wodz.

Sojka kraska Kluk.
Krasnowrona, Krasnowronka, Sinowron-
ka Lud.

W i l g i.

12. **Wilga żółta** Tyz. 34
Wywielga wilga Waga.
Boguwola, Zofija, Złotnia Zofijka Lud.
Wilga pospolita Jundz.
Wilga czarnożółta Pietr.
Drozd złotnik Kluk.

IV. Rzęd. K r u k i.

S z p a k i.

13. **Szpak różowy** Lud. 35
Pasterz różowy Zaw.
Drozd różyczka Kluk.
Gwarek różowy Wodz.
Kawikos zawojec Waga.
13. **Szpak skorzec** Tyz. 36
Szpak pospolity Jundz.
Szpak zwyczajny Pietr.
Szpak Lud.
Szpak prosty Zaw.

K r u k i.

- 13g. **Kruk właściwy** Tyz. 34
Kruk Tacz.
Kruk pospolity Gór.
13g. **Kruk wrona** Rzącz 34
Kruk wrona pospolita Jundz.

	Glapa Lud. ks. Poznańskie.				
	Wrona Lud.				
13g.	Kruk gawron Rzącz.	.	.	.	34
	Gawron Lud.				
13g.	Kawka pospolita Lud.	.	.	.	35
	Kruk kawka Rzącz.				
	Kawka Lud.				
	Kawka pospolita Kluk.				
13.	Sroka zwyczajna Lud. Waga.	.	.	.	35
	Kruk sroka Rzącz.				
	Sroka pospolita Kluk.				
	Sroka Tacz.				
13.	Sojka pospolita Lud. Kluk.	.	.	.	35
	Kruk sojka Jundz.				
	Sojka zwyczajna Waga.				
	Sojka właściwa Pietr.				
13.	Orzechówka stryszek Tyz.	.	.	.	36
	Kruk orzechówka Jundz.				
	Sojka orzechówka Kluk.				
	Sojka turecka Lud.				
	Kostohryz orzechówka Waga.				
	Kłęsk grabołusk Rzącz.				

V. Rzęd. Ptaki łązące.

Dzięcioły.

14.	Żołna zielona Zaw.	.	.	.	37
	Dzięcioł zielony Rzącz.				
14.	Żołna zielonosiwa Zaw.	.	.	.	37
	Dzięcioł zielonosiwy Jar.				
	Dzięcioł pasiecznik, Dzięcioł pszczolarz Now.				
	Dzięcioł pszczołojad Wodz.				

Nr. szafy	Str. Przew.
14. Żołą czarny D. z. 37 Dzięcioł czarny Jundz. Żołą czarna Lud. Żołą czarna pospolita Kluk. Żołą czarnego pióra Myśl. pt. Dzięcioł największy Rzącz. Dzięcioł wielki Wodz.	
14. Dzięcioł pstry większy Tyz. 37 Żołą dzięcioł wielki Zaw. Dzięcioł większy Waga. Dzięcioł wielki Myśl. pt. Dzięcioł pstry Tacz.	
14. Dzięcioł pstry średni Tyz. 37 Dzięcioł biały Kluk. Dzięcioł średni Tacz.	
14. Dzięcioł pstry mały Tyz. 88 Dzięcioł świerczyk Myśl. pt. Dzięcioł mały Kluk. Dzięcioł pstry mniejszy Rzącz. Dzięciołek Tacz. Dzięcioł ciurek Lud. Now.	
14. Dzięcioł białogrzbietny Tyz. 38 Dzięcioł białogrzbietny Jar.	
14. Dzięciołek trójpalczysty D. z. 38 Dzięcioł trójpalczasty Jar. Now. Dzięcioł trójpalcowy Tyz.	
14. Krętogłów kręcigłówka Lud. 38 Krętogłów szaropstry Tyz. Krętogłów pospolity Jundz. Kręcigłówka Pietr. Krętogłów długojęzyk Zaw. Kręcigłówka Lud.	

Wąglów Lud. w Lubelskiem.
Wąglów krętogłów Waga.

B a r g i e.

13. **Bargiel kowalik** Tyz. . . . 39
 Bargiel Myśl. pt.
 Dziecioł modrawy Rącz.
 Sikorożoń europejski Kluk.
 Kowalik pospolity Jundz.
 Bargiel zwyczajny Waga.
 Kowal zalepiarz Lud.
 Kowalik Tacz.

P e ł z a c z e.

18. **Pomurnik mentel** D. z. . . . 39
 Pomurnik czerwono-skrzydły Tyz.
 Pomurnik murowy Zaw.
 Mentel Lud. (Tatry).
 13. **Pelzacz zaskórnik** Tyz. . . . 39
 Zaskórnik Myśl. pt.
 Drzewny kowalik Kluk.
 Pelzacz drzewny Jundz.
 Kowalik zaskórnik Waga.
 Kowalik szary Wodz.

D u d k i.

- 13 **Dudek właściwy** Tyz. . . . 39
 Dudek pospolity Kluk.
 Dudek zwyczajny Waga.
 Hupek, tubek, wudwud, wudwudek Lud.

VI. Rzęd. Chwytające.

Dzierzby.

13. **Dzierzba srokosz** Rząc. . . . 40
 Dzierzba wielka Wodz.
 Srokosz dzierzba Waga.
 Srokosz pospolity Kluk.
 Srokosz większy Rząc.
 Srokosz Lud.
 Dzierzba Myśl. pt.
13. **Dzierzba czarnoczelną** Jundz. . . 40
 Srokosz zemszczyk Waga.
 Srokosz mniejszy pstry Rząc.
13. **Dzierzba rudogłowa** Pietr. . . 40
 Dzierzba rdzawo-karczysta Tyz.
 Dzierzba rdzawogłowa Jar.
 Dzierzba rudogłowa Zaw.
 Srokosz czerwienczyk Kluk.
 Dzierzba rdzawogłówka Wodz.
13. **Dzierzba cierniokręt** Jar. . . 40
 Dzierzba rdzawa Gór.
 Dzierzba śpiewak Wodz.
 Srokosz irgogoł Waga.
 Srokosz żartowniś Pietr.
 Srokosz żółtoczerwony Rząc.
 Dzierzba mała Pietr.
 Srokosz serokoszek Kluk.
 Gąsiorek Tacz.

Muchołówki.

13. **Muchołówka szara** Jar. . . . 41
 Muchołówka łaciasta Zaw.

- Muchołówka pręgowata Kluk.
 Muchołówka szarka Now.
13. **Muchołówka białoszyjka** Tyz. . 41
 Muchołówka białoszyja Gór.
13. **Muchołówka rdzawka** Tyz. . . 41
 Muchołówka mała Zaw.
 Muchołówka rdzawoszyjna Tacz.
13. **Muchołówka żałobna** Tyz. . . 41
 Muchołówka czarnogłowa Jar.
 Muchołówka czarnogłówna Kluk.

Jemiołuszki.

13. **Jemiołucha jedwabniczka** Rzącz. . 41
 Jemiołucha pospolita Jundz.
 Jemiołucha czubek Myśl. pt.
 Jedwabnik jemiołucha Zaw.
 Drozd jedwabny ogon Kluk.
 Jemiołuszka Tacz.
 Jemieluszka Now.

Płochacze.

13. **Płochacz halski** D. z. . . . 42
 Płochacz alpejski Jar.
 Wróbel alpejski górski Lud.
 Płochacz, skalny wróbel Now. (Tatry
 Lud.)
13. **Płochacz pokrzywnica** Jundz. . . 42
 Płochacz pospolity Wodz.
 Płochacz marmurek Now.
 Marmurek Lud.
 Pliszka pokrzywniczek Kluk.
 Pokrzywnica Tacz.

Strzyżyki.

13. **Strzyżek wołowe oczko** Tyz. . . . 42
 Wołowe oczko Lud.
 Piegża krzeciuszek, wołowe oczko Gór.
 Strzyżyk wołowe oczko, krzól myszy
 Rzącz.
 Strzyżyk wole oczko Wodz.
 Strzyż Myśl. pt.
 Krzeciuszek, mysi król Lud.
 Strzyżyk Tacz.
 Piecuszek Lud.

Pluszcze.

13. **Pluszcz wodny** Jar. 43
 Pluszcz wodnokos Wodz.
 Szpak wodny Kluk.
 Pluszcz szpak wodny Gór.
 Pluszcz Tacz.
 Kos wodny Lud.
 Pluszcz kordusek, wodnokos Lud. Now.

Sikory.

13. **Popek błotny** Lud. 43
 Sikora popek Tyz.
 Sikora błotna Gór.
 Sikora czarnogłówka Wodz.
 Sikora uboga Tacz.
 Sikora popielata Rzącz.
 Sikora białego pióra Myśl. pt.
 Sikora biała Waga.
 Sikora błotniczka Kluk.
 Sikora makopij Piotr.

Nr. szafy	Str. Przew.
	Sikora trzcinna Jundz.
13.	Popek północny D. z. 43
	Sikora północna Tacz.
14.	Sikora sosnówka Kluk. 44
	Sikora mała Zaw.
	Sikora czarna mniejsza Rżącz.
	Sikora czarna Jundz.
	Sikora mniejsza Waga.
	Sikora ciemna Wodz.
13.	Sikora czubata Rżącz. 44
	Sikora koziełek Myśl. pt.
	Sikora czubata Kluk.
13.	Sikora większa Jundz.
	Sikora wielka Myśl. pt.
	Sikora zwyczajna Pietr.
	Sikora pospojita Kluk.
	Sikora bogatka Tacz.
	Sikora czarna wielka Rżącz.
13.	Sikora modra Rżącz. 44
	Sikora niebieska Zaw.
	Sikora bogatka Myśl. pt.
	Sikora niebieskawa Wodz.
	Sikora sikorka Kluk.
	Sikora żydóweczka, żydówka Lud.
	Sikora sinica Lud. Now.
	Sikora siniuk Lud. Wodz.
13.	Sikora lazurowa Tyz. 44
13.	Raniuszka ogoniatka D. z. 44
	Sikora ogoniasta Jundz.
	Sikora mała Myśl. pt.
	Sikora ogoniczek Kluk.
	Sikora z długim ogonem Rżącz.

Sikora raniuszek Waga.
 Sikora ogoniatka, długoogon Piotr.
 Sikora raniuszka, raniuszek, remiesz Lud.
 Sikora ogoniczka Now.
 Ogonatka Tacz.

13. **Wąsatka czarnobroda** D. z. . . . 44

Sikora wąsatka Jar.
 Sikora czarnobroda Piotr.
 Wąsatka Tacz.

13. **Remiz rzemieślnik** Tyz. . . . 45

Rzemieślnik Myśl. pt.
 Remiz Rącz.
 Sikora remisiz Kluk.
 Sikora remiz Jundz.
 Rzemiuszczek Lud.

13. **Królik czubaty** Rącz. . . . 4a

Pokrzywka mysi królik Jar.
 Mysi król Zaw.
 Piegża króliczek Gór.
 Mysi królik zwyczajny Waga.
 Królik żółtogłówka Wodz.
 Królik Tacz.
 Królik ogniczek, czubatek Lud. Now.

13. **Królik zniczek** Tyz. . . . 45

Piegża cesarzuk Gór.
 Królik śmieszek.
 Ognista Piotr.
 Zniczek Tacz.

VII. Rzęd. S p i e w a k i.

P o k r z e w k i.

13. **Gajówka świstunka** Tyz. . . 45
 Pokrzywka zielonawa Jar.
 Piegża świstunek Gór.
 Gajospiew leśny Wodz.
 Gajospiew świstunka Piotr.
 Gajospiew zielony Piotr.
 Przyzimek Lud.
13. **Gajówka pierwiosnka** Tyz. . . 46
 Piegża piecuszek, królik bez czuba Lud.
 Królik nieczubaty Rącz.
 Pliszka biegacz Kluk.
 Gajospiew fitis Wodz.
 Gajówka fitis Now.
 Mysikrólik piecuszek Waga.
 Jagodniczek Lud.
 Pierwiosnka Tacz.
13. **Gajówka rudawa** Tyz. . . 46
 Gajospiew rudawy Wodz.
 Gajospiew wojcik Piotr.
 Pokrzywka brudna Jar.
 Piegża ruda Gór.
 Piecuszek Lud.
 Gajówka wójcik, Gajówka rudawka Now.
13. **Gajospiew szczebiotliwy** Wodz. . 46
 Gajówka szczebiotliwa Tyz.
 Pokrzywka podżółkła Jar.
 Piegża szczebiotliwa Gór.
 Gajospiew żółtopiers Piotr.
 Pokrzywka żółta Piotr.

Gajówka żółtopiers Kluk.

Zaganiacz Lud.

Gajówka szczebiotka Now.

13. **Trzciniaak łożówka** Tyz. . . 46

Gajówka łożówka Tyz.

Gajówka błotna Wodz.

Pokrzywka błotniczek Jar.

Piegża błotna Gór.

Trzcinniczek błotny, Gajośpiew błotny Piotr.

Łozówka Tacz.

13. **Trzciniaak szuwarowy** D. z. . . 46

Gajówka trzcionka Tyz.

Gajówka trzcinna Wodz.

Pokrzywka trzcionek Waga.

Pokrzywka świergotka Jar.

Gajospiew trzciny Piotr.

Trzcionka Tacz.

Trzcinniczek stawowy Piotr.

Gajówka trzcinówka Now.

13. **Trzciniaak ryba-rak** Lud. . . 46

Gajówka drożdówka Tyz.

Gajówka drożdżik Wodz.

Drozd sitowiaczek Jar.

Pokrzywka krzyczka Waga.

Trzcionek wielki Myśl. pt.

Ryba rak Lud. na Rusi.

Piegża drozd trzciny Gór.

Trzcinniaak Lud.

Trzcinniczek drożdowaty Piotr.

13. **Świerszczyk łączny** D. z. . . 47

Trzciniaak świerszczyk Piotr.

Gajówka świerszczak Tyz.

Piegża szeroko-ogonowa Gór.

- Świerszczak Tacz.
13. **Świerszczyk łożowy** D. z. . . 47
 Trzcinia łożowy.
 Gajówka strumieniowa Tyz.
 Piegża rzeczna Gór.
 Trzcinniczek rzeczny Piotr.
 Gajówka strumieniówka Now.
 Strumieniówka Tacz.
13. **Świerszczyk trzciny** D. z. . . 47
 Trzcinia słowiczek
 Gajówka świerszczak Tyz.
 Piegża szeroko-ogonowa Gór.
 Świerszczak Tacz.
13. **Trzcinia łąkowy** Piotr. . . 48
 Trzcinia łączny.
 Gajówka wodniczka Tyz.
 Piegża wodna Gór.
 Gajospiew wierzbowy Piotr.
 Pokrzywka wierzbowiczka Waga.
 Wodniczka Tacz.
 Gajówka łączna Wodz.
13. **Trzcinia łąkowy nadbrzeżny** Piotr. . . 48
 Trzcinia rokitniczka
 Gajówka rokitniczka Tyz.
 Pokrzywka szarobrwista Jar.
 Słownik sitowiec Kluk.
 Rokitniczka Tacz.
13. **Pokrzywka piegża** Rzącz. . . 48
 Gajówka piegża Rzącz.
 Piegża właściwa Gór.
 Pokrzywka mała Piotr.
 Pokrzywka pionka Waga.
 Pliszka nocospiew Kluk.

Nr. szafy	Str. Przew.
13. Pokrzywka popielata Tyz. . . 48 Gajówka popielata Tyz. Piegża popielata albo łożówka Gór. Pokrzywka zwyczajna Waga. Pokrzywka szara, Pokrzywka ogrodowa Piotr. Gajówka cierniówka Wodz.	
13. Pokrzywka jarzębata Tacz. . . 49 Gajówka jarzębata Tyz. Piegża szara Gór. Pokrzywka rybie oko Piotr. Gajówka rybie oko Now. Pokrzywka jagodniczek Waga. Gajówka krogólcowata Wodz.	
13. Pokrzywka czarnogłówka Lud. . . 49 Gajówka czarnołbista Tyz. Piegża czarnogłowa Gór. Figojadka Rżącz. Gajówka czarnogłówka Wodz. Mnich Lud. Pokrzywka czarnogłówka Piotr. Pokrzywka popek Waga. Gajówka popek Now. Pliszka czerniec Kluk. Pokrzywka czarnołbista Tacz.	
13. Pokrzywka ogrodowa Piotr. . . 49 Gajówka ogrodowa Tyz. Piegża ogrodowa Gór. Pokrzywka figojadka Waga. Pokrzywka siwa ogrodowa, pokrzywka popielata Piotr. Pokrzywka szara Jar. Gajówka ogrodnica, Gajówka stalowa Now.	

D r o z d y.

15.	Kos zwyczajny Pietr.	49
	Kos czarny. Pietr.	
	Droz kos	
15.	Kos obroźny D. z.	49
	Drozd obroźny Tyz.	
	Drozd białobrącz Wodz. Wodz.	
	Drozd obrączka Kluk.	
	Drozd paszkoł Waga.	
	Drozd białopęgi Jar.	
	Drozd okowiak Now.	
	Drozd grzywek, grzywka Lud.	
15.	Drozd kwiczoł Kluk.	50
	Drozd średni Rząc.	
	Jemiołucha kwiczoł Myśl. pt.	
	Kwiczoł Lud.	
15.	Drozd paszkoł Lud.	50
	Drozd jemiołowy Tyz.	
	Drozd jemiołucha Kluk.	
	Drozd wielki Jundz.	
	Drozd największy, jemiołucha Rząc.	
	Jemiołucha wielka Myśl pt.	
	Jemiołuch, jemieluch Lud. Now.	
15.	Drozd śpiewak Tyz.	
	Drozd paszkoł Rząc.	
	Drozd lepak Waga.	
	Droz śpiewaczek Kluk.	
	Drost Myśl pt.	
	Drozd Lud.	
15.	Drozd rdzawoboczny Jundz.	50
	Drozd mały Zaw.	

Drozd zawojec Now.

Drozd mniejszy Gór.

Drozd marczok Waga.

Drozd winniczek Kluk.

Drozd drożdżik Wodz.

Drozd winny Piotr.

Winiówka Lud. Now.

15. **Kamionka skalna** D. z. . . . 50

Drozd skalny.

Drozd kamienny Zaw.

Drozd rudoogon Wodz.

Drozd kamienniczek Kluk.

Wróbel samotny

Poklaskwy.

15. **Kopciuszek połoninka** Lud. . . . 51

Słowik kopciuszek.

Pokrzywka podczerniona Jar.

Pokrzywka rudoogon Piotr.

Piegża czarnobrzucha.

Ludarka strzyżokos Waga.

Gwizdek, połoninka, kowalik, węgielnik Lud.

Kopciuszek Tacz.

Młaskacz Lud. Now.

Gazda szałasny Lud. (Tatry) Now.

15. **Kopciuszek pleszka** Lud. . . . 51

Słowik pleszka Lud.

Gajówka pleszka Tyz.

Piegża czarnoszyja Gór.

Pokrzywka czarnousta Jar.

Ludarka rudochwest Waga.

Owadożer czarnogardlisty Piotr.

- Czerwony ogonek Rżącz.
 Pliszka czarnogardlista Kluk.
 Gajówka (rudogon) ogrodowa Wodz.
 Słowik murowy Lud.
15. **Słowik właściwy** Lud. 52
 Gajówka słowik rdzawy Jar.
 Gajówka słowik leśny Wodz.
 Piegża słowik Gór.
 Słowik zwyczajny Piotr.
 Pokrzywka słowik Waga.
 Słowik pospolity Kluk.
 Pliszka słowik Jundz.
 Bałamut Lud. Now.
15. **Słowik szary** Tacz. 52
 Gajówka słowik szary Tyz.
 Gajówka słowik ogrodowy Wodz.
 Pokrzywka bekwerek Waga.
 Pokrzywka słowik rudy Jar.
 Pokrzywka wyborospiew, Słowik wielki
 Piotr.
 Piegża słowik wielki Gór.
15. **Jasnomuszka modra** D. z. 52
 Słowik jasnomuszka Lud.
 Gajówka modra Tyz.
 Gajówka błękitnopiersista Wodz.
 Ludarka błękitna Waga.
 Piegża szwedzka Gór.
 Owadożer błękitnogardlisty Piotr.
 Podróżniczek Tacz.
 Jasnomuszka Lud.
 Pokrzywka jasnomuszka, sinogarliczka,
 błękitnopiersista Lud. Now.

Nr. szafy	Str. Przew.
15. Rudzik raszka Lud.	52
Gajówka rudzik Tyz.	
Piegża malinówka Gór.	
Pokrzywka rdzawogardlista Jar.	
Owadożer czerwogardlisty Pietr.	
Włodarka, raszka, piegża raszka, czerwienka, rudzik, ludarka, żłobianna włodarka, raszka Lud.	
Gajówka rudopiersista Wodz.	
15. Podkamionka wielka Pietr.	52
Podkamionka białorzytka Wodz.	
Opocznik białorzytka Tyz.	
Kamieniczek pospolity Gór. .	
Pokląskwa białorzytka Waga.	
Pliszka białogardlista Kluk.	
Rudzik siwy Jar.	
Opocznik białorzytek Now.	
Białorzytka Myśl. pt.	
Kląskacz, Pokląskwa Lud.	
16. Pokląskwa zwyczajna Waga.	53
Podkamionka łączna Tyz.	
Opocznik białobrwisty Jar.	
Podkamionka białobrwista Wodz.	
Pokląskwa Tacz.	
Pliszka brunatno-gardlista Kluk.	
Kamieniczek mały albo rudzik Gór.	
Opocznik białobrewek Now.	
16. Pokląskwa kłęskówka Tacz.	53
Podkamionka czarnoszyja Pietr.	
Opocznik czarnogłowy Tyz.	
Podkamionka czarnogłówka Wodz.	
Pokląskwa, kłaszcz Waga.	

Kłaskawka Tacz.
 Kamieniczek mały Gór.
 Opocznik czarnogłówek Now.
 Podkamionka czarnogłowa Wodz.

Pliszki.

16.	Pliszka biała	Jundz.	.	.	.	53
	Pliszka siwa Gór.					
	Pliszka trzęsiogonek biały Kluk.					
	Pastuszka Lud.					
16.	Pliszka wolarka	Tyz.	.	.	.	53
	Pliszka górska Wodz.					
	Pliszka siarczysta Wodz.					
	Pliszka wojka Waga.					
	Pliszka siwa Now.					
	Pliszka wołowniczek Kluk.					
	Pluskwa Lud. w Olkuskiem.					
	Pliszka żółta górska Lud.					
16.	Pastuszka żółta	Lud.	.	.	.	53
	Pliszka żółta Kluk.					
	Pliszka zwyczajna Zaw.					
	Pliszka wolarka Now.					
16.	Świergotek siwerniak	Wodz.	.	.	.	54
	Świergotek siewarnik Lud.					
	Świergotek nadwodny Tyz.					
	Świergotek wodny.					
	Świergotek górny.					
	Siwerniak Tacz.					
	Połoninka Lud. Now.					
16.	Świergotek łączny	Tyz.	.	.	.	54
	Świergotek łąkowy Zaw.					
	Świergotek łąkowiec Now.					

Podrest Lud.

Piszczek Myśl. pt.

Kosnik Kluk.

Żdźbło Rącz.

16. **Świergotek drzewny** Jar. 54

Świergotek leśny Zaw.

Świergotek psnerka Now.

Pliszka drzewiec Kluk.

Piszczek zdzieblik Waga.

Psnerka Lud.

16. **Psnyrka polna** D. z. 54

Świergotek polny Pietr.

Świergotek rudawy Tyz.

Świergotek rolowy Gór.

Świergotek rudawiec.

Skowronki.

16. **Dzierlatka pośmiecieszka** Lud. 56

Skowronek dzierlatka Rącz.

Skowronek pośmiecieszka Wodz.

Skowronek śmieciucha Kluk.

Dzierlatka śmieciuch Waga.

Derlatka Myśl. pt.

Dzierlatka Tacz.

Śmieciucha, pośmiecucha, pośmiecieszka,
pośmiecieszek Lud.

16. **Firlejek ledwuchna** Lud. 56

Skowronek borowy Rącz.

Skowronek firlej Lud.

Skowronek leśny Wodz.

Skowronek drzewiec, dzierlatka Kluk.

Skowronek leśniaczek Jar.

	Dzierlatka ledwuchna Waga.	
	Filuszka Tacz.	
	Ledwuchna Ierka Myśl. pt.	
	Wygonka, suliszka Lud.	
16.	Skowronek rolny Tyz.	55
	Skowronek rolnik Piotr.	
	Skowronek rolak Now.	
	Skowronek pospolity Jundz.	
	Dzierlatka skowronek Waga.	
	Skowronek Tacz.	
16.	Skowron tatarski D. z.	55
	Skowronek czarny Tyz.	
16.	Pallasówka białoskrzydła D. z.	55
	Skowronek białoskrzydły Tyz.	
16.	Filistynek północny D. z.	54
	Skowronek górniczek Kluk.	
	Skowronek północny, alpejski Piotr.	
	Dzierlatka przeciotka Waga.	
	Górniczek Tacz.	
	Filistynek Lud.	
	Dzidzik Lud.	

VIII. Rzęd. Grubodzióby.

P o ś w i e r k i.

16.	Potrzeszcz pospolity Lud.	61
	Poświerka potrzeszcz Tyz.	
	Poświerka prosowa Tyz.	
	Poświerka siwa Zaw.	
	Poświerka trznadel Jar.	
	Świerczak Myśl pt.	
	Poświerka potrest Waga.	

	Podrest Lud.	
	Poświerka łączna vel siwa Wodz.	
	Potrzeszcz Tacz.	
16.	Poświerka trznadel Rzącz.	61
	Poświerka żółtobrzuszek Zaw.	
	Trznadel Myśl. pt.	
	Trznadel pospolity Kluk.	
	Trznadel żółtobrzuch Pietr.	
	Trznadel Tacz.	
	Żółtobrzuch Lud.	
	Sternal Lud. Wodz.	
16.	Poświerka ortolan Tyz.	60
	Poświerka ogrodniczek Tyz.	
	Ortolan Tacz.	
	Trznadel ogrodniczek Rzącz.	
16.	Poświerek trzciny Zaw.	70
	Poświerka potrosz Tyz.	
	Wróbel trzciny Myśl. pt.	
	Wróbel trzciny, potrosz Rzącz.	
16.	Śnieguła szponiasta Tacz.	59
16.	Śnieguła właściwa Lud.	59
	Poświerka śnieguła Rzącz.	
	Trznadel śnieguła Kluk.	
	Śnieguła Lud. Tacz.	

Ł u s z c z a k i.

16.	Wróbel mazurek Waga.	62
	Łuszczał mazurek Tyz.	
	Łuszczał wróbel polny Wodz.	
	Wróbel leśny Myśl. pt.	
	Wróbel leśny, polny, mazurek Rzącz.	
	Zięba mazurek Zaw.	

- Mazurek Tacz.
Wróbel marciniek, leśny żydek Lud.
16. **Wróbel domowy** Lud. Rządz.
Wróbel browarny Myśl. pt.
Wróbel Tacz.
Łuszczak wróbel Tyz.
Zięba wróbel Jundz.
Łuszczak wróbel domowy Wodz.
Worobeć Lud.
16. **Zięba zwyczajna** Pietr. 62
Łuszczak zięba Rządz.
Zięba prosta Zaw.
Zięba czubata Kluk.
Zięba pospolita Jundz.
Zięba zwyczajna Waga.
16. **Zięba jer** Zaw. 62
Łuszczak jer Tyz.
Zięba sosnówka Kluk.
Zięba bokówka Gór.
16. **Grubodziób kostohryz** Lud. 64
Łuszczak grubodziób Jundz.
Zięba pestkogryz Gór.
Pestkojad klęsk Zaw.
Ziarnojad grubodziób Kluk.
Grabołusk zwyczajny Waga.
Grubodziób jer Jar.
Grubodziób klęsk, kląs, pestkojad Pietr.
Grubonos, wiśniojad, pestkogryz, kosto-
gryz, grabołusk, Lud.
16. **Dzwoniec konopka** Lud. 64
Łuszczak dzwoniec Tyz.
Grabołusk dzwoniec Waga.

- Dzwoniec ziarnojad zieleńczyk Kluk.
Dzwoniec Tacz.
Grubodziób dzwoniec Jundz.
Ziarnojad dzwoniec Zaw.
Zeglotka Lud. Now.
16. **Kulczyk zieleńczyk** D. z. . . . 62
Łuszczak kulczyk Tyz.
Zięba zieleńczyk Kluk.
Czyż kulczyk Waga.
Girlic Pietr.
Kulczyk Tacz.
16. **Czyż pospolity** Kluk. . . . 62
Łuszczak czyż Tyz.
Czyż Rzącz.
Zięba czyż Jundz.
Łuszczak czyżyk, czyżyk Lud.
16. **Szczygieł pospolity** Pietr. . . . 63
Łuszczak szczygieł Tyz.
Zięba szczygieł Kluk.
Konopniczek szczygieł Waga.
Szczygieł Tacz.
16. **Makolągwa zwyczajna** Pietr. . . . 63
Łuszczak makolągwa Rzącz.
Zięba konopniczek, makolągwa Kluk.
Konopniczek makolągwa Waga.
Makolągwa Tacz.
16. **Makolągwa górska** Pietr. . . . 63
Łuszczak górniczek Tyz.
Łuszczak żółtodziób Kluk.
Konopniczek rzepołuch Waga.
Górniczek Tacz.
16. **Czeczotka Inianka** Kluk. . . . 63

- Łuszczak czeczotka Tyz.
 Zięba czeczotka, zięba trawniczek Kluk.
 Zięba lnianka Kluk.
 Konopniczek czeczotka Waga.
 Czeczotka Tacz.
16. **Dębonosek ziewonia** Waga. . . . 58
 Gil dziwoni Tyz.
 Gil karmazynowy Pietr.
 Łuszczak dziwonia Now.
 Dziwonia Tacz.
16. **Gil właściwy** Tyz. . . . 58
 Ziarnojad gil Jundz.
 Grubodziób gil Jundz.
 Giel Myśl. pt.
 Popek Rącz.
 Łuszczak gil Now.
 Gil zwyczajny Waga.
16. **Łuskowiec klęsk** D. z. . . . 58
 Gil klęsk Tyz.
 Gil grubodziób Wodz.
 Ziarnojad łuszczak Kluk.
 Dębonosek klęsk Waga.
 Kurlandczyk Lud. Warsz.
 Łuszczak klęsk Now.
 Łuskowiec Tacz.
16. **Krzyżodziób papuszka** Gór. . . . 56
 Krzyżodziób sosnowy Wodz.
 Krzyżodziób wielki Pietr.
 Krzyżodziób większy Wodz.
16. **Krzyżodziób krzywodziób** Rącz. . . 57
 Krzyżodziób świerkowy Wodz.
 Krzyżodziób mniejszy Wodz.

	Krzyżodziób, krzywodziób Tyz.	
	Krzywonos Myśl. pt.	
	Krzywodziób mały Piotr.	
	Ziarnojad krzywodziób Kluk.	
	Krzywonos Lud.	
	Krzywonos zwyczajny Waga.	
	Krzywonos krzywodziób Now.	
	Grubodziób krzywodziób Jundz.	
16.	Krzyżodziób dwupręgowy Tacz.	57
	Krzyżodziób białoskrzydły Tyz.	
	Krzyżodziób dwupręgi Tacz.	
	Krzyżodziób białoskrzydlny Wodz.	
	Krzywonos białoskrzydłak Now.	

IX. Rzęd. Gołębie.

16g.	Gołąb grzywacz Rzącz.	64
	Grzywacz Tacz.	
16g.	Gołąb siniak Tyz.	64
	Gołąb Myśl. pt.	
	Siniak Tacz.	
	Gołąb polny Wodz.	
	Gołąb hurkot Zaw.	
	Gołąb huczek, hurkot Lud. Now.	
	Gołąb duplak, dziupnik.	
16g.	Turkawka pospolita Lud.	64
	Gołąb turkawka Kluk.	
	Turkawka Tacz.	

X. Rzęd. Ptaki grzebiące.

Głuszcze.

17.	Głuszec właściwy	Tyz. Rzącz.	.	64
	Kniejotek głuszec Wodz.			
	Gutur, głuchoń Lud.			
	Głuszec Tacz.			
17.	Głuszec cietrzew	Rzącz.	.	66
	Kniejotek cietrzew Piotr.			
	Cietrzew Tacz.			
	Cieciorut, teteruk Lud.			
17.	Głuszec średni	.	.	65
17.	Głuszec jarząbek	Rzącz.	.	66
	Kniejotek jarząbek Piotr.			
	Jarząbek Lud. Tacz.			
	Jarybok Lud.			
17.	Pardwa litewska	Waga.	.	67
	Biały jarząbek Lud.			
	Głuszec pardwa właściwa Tyz.			
	Głuszec pardwa pospolita Gór.			

Kuropatwy.

17.	Kuropatwa zwyczajna	Waga	.	67
	Kuropatwa właściwa Tyz,			
	Kuropatwa pospolita Zaw.			
	Kuropatwa szara Wodz.			
	Głuszec Kuropatwa pospolita Jundz.			
	Kuropatwa Lud.			
17.	Przepiórka właściwa	Tyz.	.	68
	Kuropatwa przepiórka Wodz.			
	Głuszec przepiórka Jundz.			

Przepiórka zwyczajna Waga.
Kuropatwa przepiórka właściwa Tyz.

Ś t e p ó w k i.

17. **Pustynnik Pallasa** Tyz. . . . 68
Pustynnik Tacz.

XI. Rzęd. Podkasałe.

Ż w i r o w c e.

18. **Żwirowiec obrożny** Tyz. . . . 71
Piaskowiec europejski Gór.
Piaskowiec Zaw.

D r o p i e.

18. **Drop wąsacz** Myśl. pt. . . . 70
Drop brodaczy Tyz.
Drop właściwy Jar.
Drop pospolity Gór.
Drop wielki Wodz.
Drop Lud. Tacz.
18. **Drop strepet** Tyz. . . . 70
Drop mniejszy Jundz.
Drop karzełek Now.
Drop kamionek i pardwa Myśl. pt.
Pardwa Lud.
Strepet Tacz.

Siewki.

18. **Grubopiętek europejski** aut. . . . 71
Kulon właściwy Tyz.
Kulon zwyczajny Waga.

- Czajka grubonóg Kluk.
Grubonóg Zaw.
Kulon Tacz.
18. **Mornel górny** D. z. 72
Siewka górna
Dżdżownik górny Tyz.
Kulik żartowniś Zaw.
Siewka sybirska Gór.
Siewka mornel Jar.
Czajka mornel Kluk.
Mornel Tacz.
Dżdżownik morynel, górnik Now.
18. **Siewka siewnica** D. z. 72
Czajka siewnica Tyz.
Czajka podczarna Jar.
Czajka czarnobrzucha Jar.
Siewka północna, siewnica Tacz.
18. **Siewka złota** Lud. 72
Dżdżownik siewka Tyz.
Siewka Myśl. pt.
Czajka złotnik Kluk.
Siewka pospolita Jundz.
Siewka złocista Wodz.
Siewka zwyczajna Waga.
Siewka Lud. Tacz.
18. **Dżdżownik rzeczny** Tyz. 72
Siewka rzeczna Lud.
Siewka rzeczna właściwa Wodz.
Siewka mniejsza Jar.
Siewka najmniejsza Gór..
Dżdżownik nadrzeczek Now.

Nr. szafy		Str. Przew.
18.	Dżdżownik obroźny Tyz.	72
	Siewka ispówka Lud.	
	Czajka lądowiec Kluk.	
	Siewka pischczek Waga.	
	Siewka białoszyja Gór.	
	Siewka żółtodziób Jar.	
	Siewka obroźna.	
18.	Czajka właściwa Tyz.	73
	Biegus czajka Jundz.	
	Czajka pospolita Waga.	
	Siewka czajka Wodz.	
	Czajka Lud. Tacz.	
18.	Kamusznik zwrotek Tyz.	73
	Kamusznik Tacz.	
18.	Ostrzygojad srokaty Tyz.	73
	Ostrzygojad czerwono-nogi Gór.	
	Ostrzygojad Tacz.	

Ż ó r a w i e

20.	Żóraw pospolity Tyz.	74
	Żóraw popielaty Jar.	
	Żóraw zwyczajny Waga.	
	Czapla żóraw Jundz.	
	Żóraw Lud. Tacz.	

XII. Rzęd. Ptaki brodzące.

B o c i a n y.

19g.	Bocian biały Rzącz.	74
	Bocian pospolity Kluk.	
	Bocian czarnego a białego pióra Myśl. pt.	

- Bocian zwyczajny Waga.
 Czapla bocian Jundz.
 Bocian, buśko, biłohus Lud.
 19g. **Bocian hajstra** Lud. 74
 Bocian śniady Tyz.
 Bocian czarny Kluk.
 Bocian czarnego a czerwonego pióra
 Myśl. pt.
 Czapla bocian czarny Jundz.
 Bocian bag Waga.
 Fajstra, hajstra, tajstra Lud.
 Szast u Kurpiów.

I b i s y.

19. **Warzęcha biała** Tyz. 75
 Płaskonos biały Jundz.
 Warzęcha Tacz.
 18. **Ibis kasztanowaty** Jar. 75
 Ibis zielony Zaw.
 Kulik europejski Jundz.
 Kulon czarny, kulon węgierski Lud.

C z a p l e.

20. **Czapla siwa** Jar. 76
 Czapla popielata Kluk.
 Czapla zwyczajna Waga.
 Czapla siwego pióra Myśl. pt.
 20. **Czapla purpurowa** Kluk. 76
 Czapla czerwona Jundz.
 Czapla ruda Lud.
 20. **Czapla forga** Tyz. 76
 Czapla biała Lud.

- Czapla biała duża Jar.
 Czapla białego pióra Myśl. pt.
 Czapla biała z żółtym dzióbem Kluk.
 Czapla egretta Jundz.
 Czapla forga większa Now.
 21. **Czapla nadobna** Tyz. . . . 77
 Czapla biała mała Lud.
 Czapla biała mniejsza Jar.
 Czapla garzetta Gór.
 Czapla forga mniejsza Now.
 21. **Czapla modronos** Jar. . . . 78
 Czapla kasztanowata Gór.
 Czapla grzywiasta Kluk.
 20. **Bączek trzcinnik** Lud. . . . 78
 Czapla bączek Lud.
 Czapla bąk bączek Tyz.
 Czapla maleńka Gór.
 Czapla zdrobniała Jar.
 Czapla huczek Zaw.
 Czapla bąk mały Kluk.
 Czapla trzcinnik Waga.
 Czapla bączek, huczek Now.
 21. **Ślepowron gawron nocny** Lud. . . 78
 Czapla ślepowron Gór.
 Czapla ślepowron właściwy Tyz.
 Czapla nocnik Kluk.
 Czapla nocna Jundz.
 Nocoryk, ślepowron właściwy Rzącz.
 Czapla nocoryk Now.
 20. **Bąk hupało** Lud. . . . 78
 Czapla bąk Gór.
 Czapla bąk właściwy Tyz.

Czapla huk Zaw.
 Czapla bąk większy Kluk.
 Huk, hupało, bąk Lud.

K u r k i.

19. **Wodnik wielki** Kluk. 79
 Chróściel wodnik Tyz.
 Chróściel wodny Wodz.
 Chróściel pospolity Gór.
 Wodnik zielonawy Jar.
 Wodnik właściwy.
 Chróściel burego pióra Myśl. pt.
 Chróściel zielonawy Jar.
 Chróściel wodnik wielki Kluk.
 Wodnik Tacz.
19. **Chróściel derkacz** Lud. 79
 Chróściel derkacz właściwy Tyz.
 Chróściel łączny Jar.
 Derkacz pospolity Gór.
 Chróściel szarego a lisowatego pióra
 Myśl. pt.
 Chróściel derkacz, kaspar Rządz.
 Chróściel pospolity Jundz.
 Derkacz, chróściel, kiecak Lud.
19. **Kurka zielonka** Tyz. 79
 Chróściel kurka zielonka Tyz.
 Kurka mała Jar.
 Kurka najmniejsza Gór.
 Chróściel zielonka Tacz.
 Zielonka Tacz.
19. **Kurka kureczka** Lud. 79
 Chróściel kurka wodna Tyz.

- Kurka średnia Gór.
 Kurka nakrapiana Wodz.
 Kurka kokoszka Jar.
 Chruściel wodnik mały Kluk.
 Kurka Tacz.
 Chróściel najmniejszy Jundz.
 Kokoszka kurek Now.
 19. **Kurka kokoszka** D. z. 79
 Kokoszka zielononoga Kluk.
 Kurka wodna Jar.
 Łyska zielononóżka Kluk.
 Łyska kurka wodna Jundz.
 Kokoszka wodna pospolita, kokoszka
 zielonego koloru Lud.
 Kokoszka Tacz.
 19. **Łyska czarna** Jar. 80
 Łyska pospolita Gór.
 Kokoszka łysica Myśl. pt.
 Łyska kokoszka czarna Kluk.
 Łyska wielka Jundz.
 Łyska zwyczajna Waga.

XIII. Rzęd. Bekasy.

19. **Kulon stepowy** Lud. 80
 Kulik ogrodowy Tyz.
 Kulik wielki Waga.
 Bekas krzywodziób Kluk.
 Bekas kulik Jundz.
 Kulik największy Gór.
 Ugornik kulon Now.

Nr. szafy	Str. Przew.
19. Kulon funtowy Lud.	80
Kulig kulon Tyz.	
Kulik czerwodzioby Gór.	
Kulig mniejszy Jar.	
Kulig mały Waga.	
Bekas błotnik Kluk.	
19. Szlamnik rdzawy Tyz.	80
Nabłotnik pręgowany Gór.	
Nabłotnik podgorzały Jar.	
Giżyca rdzawa Now.	
19. Szlamnik hrycaj Lud.	81
Szlamnik czarnosterny Tyz.	
Nabłotnik pospolity Gór.	
Nabłotnik rdzawoszyjny Jar.	
Bekas kosogłów Kluk.	
Giżyca czarnosterna Now.	
Rycyk Tacz.	
19. Słonka pospolita Lud.	81
Bekas słonka Rzącz.	
Bekas słomka Kluk.	
Słaka Myśl. pt.	
Bekas słaka Waga.	
Słonka Tacz.	
19. Bekas kszyk Lud.	81
Bekas koziołek, baranek Rzącz.	
Bekas baranek Kluk.	
Kszyk baranek, baranec Lud.	
19. Bekas dubelt Lud.	81
Bekas właściwy Jundz.	
Dubelt, bekas funtowy Lud.	
Bekas większy albo średni Rzącz.	
Funtowiec Lud. Now.	

Nr. szafy	Str. Przew.
19. Bekas felaus Lud. 82	
Bekas kurka Kluk.	
Bekas mały Jundz.	
Ficlek, myszka, felaus Lud.	
21. Kulik śniady D. z. 82	
Brodziec śniady Tyz.	
Brodziec ciemny Wodz.	
Łądzik rudy Jar.	
Łęczak brunatny Gór.	
Bekas brudnik Kluk.	
Kulik śniadek Now.	
21. Kulik krwawodziób D. z. 82	
Brodziec krwawodziób Jar.	
Łęczak pręgowany Gór.	
Łądzik krwawodziób Jar.	
Bekas czerwonońóg Kluk.	
Brodziec morski Wodz.	
Kulik krwawodzióbek Now.	
21. Kulik kwokacz D. z. 83	
Brodziec kwokacz Tyz.	
Łęczak zielonoński Gór.	
Bekas dżdżowiec Kluk.	
Łądzik szary Jar.	
Kwokacz Tacz.	
19. Kulik pławny D. z. 82	
Brodziec pławny Tyz.	
Brodziec brzegowy Wodz.	
Łęczak błotny Gór.	
Łądzik podbielały Jar.	
Kulik pławnik Now.	
19. Kulik samotny D. z. 82	
Brodziec samotny Tyz.	

- Łęczak ficlaus Gór.
 Biegus zielonek Kluk.
 Biegus kulik Jundz.
 Staluga Lud. u Kurpiów.
 Kulik samotnik Now.
19. **Kulik leśny** D. z. 82
 Brodziec leśny Tyz.
 Łęczak leśny Gór.
 Biegus szary Jar.
 Kulik leśnik Now.
19. **Brodziec piskliwy** Tyz. 82
 Kulik piskliwy.
 Łądzik piskliwy Wodz.
 Kulik piskliwiec Now.
 Biegus piaskowiec Kluk.
 Biegus kuliżek Jar.
 Truchtan świosł Waga.
 Łądzik kuliczek Jar.
 Łęczak mały Gór.
21. **Bojownik batalion** Waga. 84
 Bojownik zmienny Tyz.
 Biegus bojownik Gór.
 Ptak bitny Rzącz.
 Biegus kłótnik Kluk.
 Kapłonek, batalion Lud.
 Bojownik odmienny Wodz.
 Biegus batalion, bojownik Now.
21. **Biegus rdzawy** Jar. 83
 Biegus popielaty Gór.
 Biegus kanutek Kluk.
 Biegus rdzawek Now.

Nr. szafy	Str. Przew.
21. Biegus zmienny Gór. Biegus górny Tyz. Biegus odmienny Tyz. Biegus górzak Now.	83
21. Biegus kuliczek Tyz. Biegus krzywodzióby Tacz. Biegus rdzawy Jar. Kulik krzywodziób Lud. nad Wisłą Wodz.	83
21. Biegus Temmincka Tyz. Biegus najmniejszy Jar. Wróbel rzeczny Lud. nad Wisłą	83
21. Biegus malutki Tyz. Biegus zdrobniały Jar. Wróbel rzeczny Lud. nad Wisłą. Wodz.	83
21. Bekasik płaskodzióby D. z. Biegus płaskodzióby Tyz. Bekasik brzegowy Wodz.	85
21. Piaskowiec zmienny Tyz. Biegus piasecznik Kluk. Piaskowiec Tacz. Słuk Now.	85
21. Szczudłak czarnoskrzydły Tyz. Cienkonóg Lud. Szczudłak Tacz.	84
21. Płatkonóg rdzawoszyjny Tyz.	86
21. Płatkonóg płaskodzióby Tyz.	86

XIV. Rzęd. G ę s i.

K a c z k i.

21. **Bernikla obrózka** Jar. 86
 Gęś Bernikla Jundz.
 Kaczka gęś Bernikla Tyz.
 Gęś szyjobręcz Gór.
 Gęś szkocka Kluk.
 Bernikla Tacz.
 Gęś północna Gór.
21. **Gęś białoczelną** Tyz. 86
 Kaczka gęś białoczelną Jar.
 Gęś białoczoła Gór.
22. **Gęś krótkodzioba** Tacz. 87
22. **Gęś dzika** Lud. 87
 Gęś popielata Jar.
 Gęś pospolita Jundz.
 Gęś gęgawa Waga.
 Kaczka gęś szara lub gęgawa Tyz.
 Gęś siwa Now.
22. **Gęś posiewnica** Tacz. 88
 Kaczka gęś posiewnica Jar.
 Gęś zbożowa Tacz.
 Gęś litewska Myśl. pt.
 Gęś dzika Gór.
22. **Gęś polna** Tacz. 87
 Kaczka gęś polna Tyz.
- 29, 30g. **Łabędź krzykliwy** Tacz. 102
 Łabędź gędziec Tacz.
 Kaczka łabędź gędziec albo dziki Tyz.
 Łabędź dziki Gór.

- Łabędź, łebed Lud.
 Łabędź krzykacz Myśl. pt.
 Gęś łabędź dziki Jundz.
- 29, 30g. **Łabędź głuchy** Myśl. pt. . . . 101
 Łabędź nadobny Tacz.
 Kaczka łabędź nadobny Tyz.
 Łabędź domowy Gór.
 Gęś łabędź swojski Jundz.
 Łabędź garbodzioby Jar.
22. **Ohar norowy** D. z. . . . 88
 Kaczka ohar Rzącz.
 Kaczka podgorzelec Jar.
 Kaczka norowa Gór.
 Gęś norowa Jundz.
22. **Ohar kassarka** D. z. . . . 88
22. **Płaskonos zwyczajny** Lud. . . . 89
 Kaczka płaskonos Tyz. Jar.
 Kaczka płaskonosa Jundz.
 Płytonos korsuń Waga.
 Płaskonos Tacz. Lud.
 Kaczka płaskodziób Wodz.
22. **Kaczka krzyżówka** Lud. . . . 89
 Kaczka krakwa Tyz.
 Kaczka pospolita Jundz.
 Kaczka nieroznawka Waga.
 Kaczka dzika, krzyżówka, krzyżowa, burka,
 szarka, wielkocha Lud.
22. **Kaczka rożeniec** Tyz. . . . 89
 Kaczka długosterna Tyz. . . . 89
 Kaczka strzałogon Kluk.
 Kaczka długoogonowa Gór.
 Kaczka jaskółczygon Lud.

Nr. szafy	Str. Przew.
	Rożeniec Lud. Tacz.
22.	Kaczka szarka Lud. 89
	Kaczka grzechotka Kluk.
	Kaczka krakwa Gór.
	Kaczka nieroznawka Now.
	Grzechotka Tacz.
22.	Kaczka cyranka Lud. 89
	Cyranka Lud.
22.	Kaczka cyraneczka Lud. 89
	Cyraneczka Lud.
22.	Kaczka świstun Lud. 89
	Kaczka gwiżdżąca Tyz.
	Kaczka piszczałka Kluk.
	Świstun Lud.
	Kaczka świstuła Waga.
	Kaczka świstunka Now.
23.	Ponurka hełmiasta D. z. 92
	Kaczka hełmiasta Tyz.
	Kaczka rdzawodziób Jar.
	Kaczka czubata.
23.	Ponurka podgorzałka Lud. 92
	Kaczka podgorzałka Lud.
	Kaczka białooka Jar.
	Grążyca białooka Waga.
	Podgorzałka.
23.	Ponurka głowienka Lud. 92
	Kaczka ponur Lud.
	Kaczka podgorzałka Tyz.
	Kaczka kasztanowata Jar.
	Kaczka czerwonoszyja Kluk.
	Grążyca rdzawogłowa Waga.
	Kaczka rdzawogłowa Tacz.

Nr. szafy	Str. Przew.
23. Ponurka ogorzałka D. z. 92 Kaczka ogorzałka Myśl. pt. Kaczka górna Kluk.	
23. Ponurka czernica D. z. 92 Kaczka czernica Tyz. Kaczka europejska czubata Kluk. Kaczka czubata Jundz. Grążyca czernica Waga.	
23. Zimówka krzykliwa Jundz. 90 Kaczka krzykliwa Jundz. Kaczka głośna Kluk. Kaczka zimowa, zimówka Lud. Gągoł właściwy Waga. Gągoł Tacz. Kaczka gągoł Now.	
23. Lodówka polarna D. z. 89 Kaczka lodówka Tyz. Kaczka wdówka Kluk. Kaczka zimowa Lud. Lodówka Tacz.	
28. Uhla czarna D. z. 91 Kaczka czarna Kluk. Markaczka uhla Waga.	
23. Uhla okopciała D. z. 91 Kaczka uhla Rzącz. Kaczka brunatna, głowienka Gór. Gęś białooka Jundz. Kaczka brudna dzika Kluk. Kaczka białoobrwista Jar. Markaczka głowienka Waga. Uhla Tacz.	

Nr. szafy	Str. Przew.
23. Ponur białogłowy D. z. Kaczka białogłowa Tyz.	91
23. Tracz hohol Lud. Tracz nurogęs Tyz. Szlachar Lud. Tacz. Hohol Lud. Tracz wielki Wodz.	
23. Tracz długodziób Kluk. Tracz czubaty Gór.	93
23. Tracz dniestrówka Lud. Tracz bielaczek Tyz. Kaczka szlacharek Myśl. pt. Tracz maluchny Kluk. Bielaczek Tacz.	93

XV. Rzęd. N u r y.

P e r k o z y.

23. Perkoz pernykoza Lud. Perkoz dwuczubny Tyz. Nurek wielki Wodz. Nur czubaty Jundz. Nurek czubaty i rogaty Rzącz. Nurek czubaty Kluk. Koza pernykoza Lud.	93
23. Perkoz rdzawoszyjny Tyz. Nurek rdzawoszyjny Gór.	94
23. Perkoz zausznik Kluk. Perkoz uszaty Tyz. Nurek rogaty Jar. Nurek uszaty Lud.	94

Nr. szafy		Str. Przew.
23.	Perkoz mniejszy Jundz.	94
	Nurek mniejszy Gór.	
	Nur mniejszy Jundz.	
	Nurek mały Lud.	
	N u r y.	
24.	Nur czarnoszyj Jundz.	95
	Nur czarnoszyjny Tyz.	
	Nur popielaty Jar.	
	Nurek Rżącz.	
	Nur polarny Gór.	
	Nur czarnogardlisty Pietr.	
24.	Nur lodowiec Tyz.	94
	Nur wielki Gór.	
	Nurek lodowiec Kluk.	
24.	Nur rdzawogardlisty Jar.	95
	Nur rdzawoszyjny Tyz.	
	Nur północny Gór.	
	Nur czerwonoszyj Kluk.	
	P e l i k a n y.	
29. 30.	Pelikan baba Jundz.	104
	Pelikan olbrzymi Zaw.	
	Pelikan właściwy Gór.	
	Baba Rżącz.	
	Pelikan Tacz.	
29.	Pelikan mały D. z.	104
29.	Pelikan kędzierzawy Tyz.	104
29. 30.	Kormoran kruk morski Tyz.	103
	Kormoran kruk morski Lud.	
29.	Kormoran karzeł Tyz.	103
	Kormoran karłowaty Tacz.	
	Kormoran mały Jar.	

XVI. Rzęd. M e w y.

Wydrzyki.

24.	Wydrzyk żółtoszyjny Tyz. . . .	97
24.	Wydrzyk pasożytny Tyz. . . .	96
	Rybołów czarny.	
	Rybitwa czarna, Mewa czarna, Wrona morska czarna Lud.	

M e w y.

24.	Mewa siodłata Jar.	97
24.	Mewa srebrzysta Tyz	97
25.	Mewa żółtonoga Tyz.	98
	Mewa rybołów Lud.	
	Mewa żółtonóg Jar.	
	Mewa kasztanowata Jundz.	
	Rybitw brudny Kluk.	
	Wrona morska Lud.	
25.	Mewa rybołówek Kluk.	98
	Mewa pospolita Jundz.	
	Mewa siwa Gór.	
	Mewa Rącz.	
	Mewa kirył, mewa szara Now.	
	Wrona morska Lud.	
25.	Rybitw zimowy Kluk.	99
	Mewa trójpalczysta Tyz.	
25.	Śmieszka mała D. z.	98
	Mewa najmniejsza Tyz.	
	Mewa mała Gór.	
25.	Śmieszka wronka morska Lud. . . .	98

Mewa śmieszka Tyz.
Mewa krzykliwa Gór.
Rybitw śmieszek Kluk.

R y b o ł ó w k i.

25.	Rybołówka wielkodzioba Jar.	99
	Rybołówka wielkodziób Now.	
25.	Rybołówka jaskółka morska Lud.	100
	Rybołówka zwyczajna Tyz.	
	Rybitw rybołów pospolity Gór.	
	Jaskółka morska Myśl. pt.	
	Europejska morska jaskółka Kluk.	
	Rybitwa pospolita Jar.	
	Rybołówka pospolita, rzeczna Wodz.	
	Rybołówka jaskółka Now.	
25.	Rybołówka białoczelna Tyz.	100
	Rybitw, rybołów mały Gór.	
	Rybołów mniejszy Jundz.	
	Rybitwa białoczelna Jar.	
25.	Rybitwa białoskrzydła Jar.	101
	Rybołówka białoskrzydła Tyz.	
25.	Rybitwa białowąsa D. z.	101
	Rybołówka białowąsa Tyz.	
25.	Rybitwa krzyczek D. z.	101
	Rybołówka krzyczek Tyz.	
	Rybołówka czarna, Rybitwa czarna Jar.	
	Czarna jaskółka morska Kluk.	
	Rybołówka krzyczka Tacz.	
	Rybołówka Lud.	

Abecadłowy spis zwierząt ssących

w języku łacińskim.

46—48.	<i>Alces palmatus</i>	.	.	.	.	128
49g.	<i>Antilope rupicapra</i>	.	.	.	.	127
44.	<i>Arctomys marmota</i>	.	.	.	.	120
44.	<i>Arvicola amphibius</i>	.	.	.	.	123
44.	„ <i>arvalis</i>	.	.	.	.	124
44.	„ <i>glareolus</i>	.	.	.	.	124
38, 39.	<i>Canis lupus</i>	.	.	.	.	117
39.	„ <i>var. lycaon</i>	.	.	.	.	117
40.	„ <i>vulpes</i>	.	.	.	.	117
44.	<i>Castor fiber</i>	.	.	.	.	126
46—48g.	<i>Cervus capreolus</i>	.	.	.	.	127
47—49.	„ <i>elaphus</i>	.	.	.	.	128
44.	<i>Cricetus frumentarius</i>	.	.	.	.	122
32.	<i>Crocidura leucodon</i>	.	.	.	.	110
32.	<i>Crossopus fodiens</i>	.	.	.	.	109
32.	<i>Erinaceus europaeus</i>	.	.	.	.	109
33.	<i>Felis catus</i>	.	.	.	.	110
34.	„ <i>lynx</i>	.	.	.	.	111
44.	<i>Lepus timidus</i>	.	.	.	.	118
44.	„ <i>variabilis</i>	.	.	.	.	118
41.	<i>Lutra vulgaris</i>	.	.	.	.	116
41.	<i>Martes abietum</i>	.	.	.	.	116
41.	„ <i>foina</i>	.	.	.	.	116
35.	<i>Meles taxus</i>	.	.	.	.	114
44.	<i>Mus agrarius</i>	.	.	.	.	125
44.	„ <i>decumanus</i>	.	.	.	.	124
44.	„ <i>minutus</i>	.	.	.	.	125

Nr. szafy		Str. Przew.
44.	<i>Mus musculus</i>	125
44.	„ <i>ratus</i>	125
45.	„ <i>silvaticus</i>	125
42.	<i>Mustela erminea</i>	115
43.	„ <i>lutreola</i>	115
43.	„ <i>putorius</i>	115
42.	„ <i>vulgaris</i>	115
44.	<i>Myoxus avellanarius</i>	120
44.	„ <i>dryas</i>	120
44.	„ <i>glis</i>	119
44.	„ <i>quercinus</i>	120
31.	<i>Plecotus auritus</i>	108
31.	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	108
44.	<i>Sciurus vulgaris</i>	119
44.	„ <i>vulgaris</i> v. <i>carpathicus</i>	119
44.	<i>Sminthus vagus</i>	122
44.	<i>Spalax typhlus</i>	121
44.	<i>Spermophilus citillus</i>	121
44.	„ <i>guttatus</i>	121
32.	<i>Sorex alpinus</i>	109
32.	„ <i>pygmaeus</i>	110
32.	„ <i>vulgaris</i>	110
50.	<i>Sus scropha</i>	131
31.	<i>Synotus barbastellus</i>	
32.	<i>Talpa europaea</i>	109
31.	<i>Vespertilio dasycnemus</i>	
31.	„ <i>Daubentoni</i>	
31.	„ <i>murinus</i>	108
31.	„ <i>mystacinus</i>	
31.	„ <i>Nattereri</i>	
31.	<i>Vesperugo discolor</i>	
31.	„ <i>Leisleri</i>	

Nr. szafy		Str. Przew.
31.	Vesperugo Nilsonii	109
31.	„ noctula	108
31.	„ pipistrellus	108
35—37.	Ursus arctos	112

Systematyczne zestawienie zwierząt ssących

według ich nazw ludowych i naukowych.

I. Rząd. Nietoperze.

31.	Podkowiec mały	108
	Podkowiec podkowa	
31.	Gacek długouchy	108
	Nietoperz wielkouch, Uszak.	
31.	Nocek duży	108
	Nietoperz myszatek, Nietoperz myszaty.	
31.	Nocek rzęsoblonny.	
	Nietoperz Natterera.	
31.	Nocek nadwodny.	
	Nietoperz Daubentona, Nocek rudawy.	
31.	Nocek wąsatek.	
	Nietoperz wąsatek.	
31.	Nocek łydkowłosy.	
31.	Mroczek pośrebrzany.	
	Niet. różnobarwny, Mr. dwubarwny.	
31.	Mroczek karlik mniejszy	108
	Nietoperz karlik.	
	Karlik malutki.	

Nr. szafy		Str. Przew.
31.	Mroczek borowiaczek.	
31.	Mroczek pozłociasty	109
31.	Mroczek borowiec	108
	Mroczek wcześnik, wczesny, wąsko- skrzydły.	
31.	Zrosłouszek mopsowaty.	
	Szerokouch mopek.	
	Nietoperz mopsik.	

II. Rząd. Owadożerne.

32.	Jeż europejski	109
32.	Kret zwyczajny	109
32.	Piszczek wodny	109
	Rzęsorek wodny.	
	Ślepuszonka reczek.	
	Ślepuszonka wodna.	
32.	Sorek górski	109
	Ślepuszonka alpejska.	
	Kretomysz alpejski.	
32.	Sorek zwyczajny	110
	Ślepuszonka aksamitna.	
	Piszczek leśny.	
	Pilch ziemny.	
32.	Sorek malutki	110
	Ślepuszonka karzełka.	
32.	Ziębelek białobrzuchy.	110
	Ślepuszonka biaława.	

III. Rząd. Drapieżne mięsożerne.

33.	Kot żbik	110
	Kot dziki.	

Nr. szafy	Str. Przew.
Żbik.	
34. Kot ryś	111
Ryś.	
35—37. Niedźwiedź brunatny	112
Niedźwiedź, Bartnik, Myś, Mrównik, Ścierwnik, Wujko.	
35. Borsuk jaźwiec	114
Borsuk, Borsuk pies, Borsuk świnia, Borsuk świniowaty.	
43. Łasica tchórz	115
Tchórz.	
43. Łasica norka	115
Norka.	
42. Łasica gronostaj	115
Gronostaj.	
42. Łasica łaska	115
Łaska, Łasica, Łasiczka.	
41. Wydra pospolita	116
Wydra.	
41. Kuna tumak	116
Tumak, Kuna leśna.	
41. Kuna domowa	116
Kuna białoszyja.	
Kuna kamionka.	
Kuna białoszyjka.	
38, 39. Pies wilk	117
Wilk	
39. Pies wilk odm. czarny	117
40. Pies lis	117
Liszka, Lisiura, Żmijka, Mykita.	

IV. Rzęd. Gryzonie.

44g.	Zając szarak	117
	Kopyra, kot, szarak.	
44g.	Zając bielak	118
44.	Wiewiórka zwyczajna	119
	Wiewiórka.	
44.	Wiewióra zwyczajna odm. czarna	119
	Wiewiórka śniada.	
	Wiewiórka czerwona.	
	Wiewiórka czarna.	
44.	Koszatka większa	119
	Pilch, Spiuch, Popielica, Połch, Połcha,	
	Koszatka połcha.	
44.	Koszatka mniejsza	120
44.	Koszatka żołądnica	120
	Koszatka dębowa, Żołądziarka.	
44.	Koszatka orzesznica	120
	Koszatka laskowa.	
	Koszatka leszczynowa.	
	Laskogryz, Orzeszniczka.	
44.	Świstak pies ziemny	120
	Świstak, Świszcz.	
44.	Ślepiec ziemny	121
44.	Suseł perelkowaty	121
44.	Suseł moregowany	121
	Suseł falisty.	
	Suseł.	
44.	Skrzeczek chomik	122
	Chomiak, Piesek ziemny.	
	Skrzeczek, Chomik.	

Nr. szafy		Str. Przew.
44.	Smużka długoogonowa	122
44.	Nornica wielka	123
	Nornica szczur wodny, Polnik wielki, Polnik ziemnowodny, Szczur wodny.	
44.	Nornica płowa	124
	Nornica polowa. Polnik pospolity.	
44.	Nornica ruda	124
	Karczownica, Nornica leśna. Polnik lesiak.	
44.	Mysz szczur większy	124
	Mysz szczur rudy, Szczur wędrowny,	
44.	Szczur mniejszy	125
	Szczur śniady, domowy, Mysz szczur zwyczajny.	
44.	Mysz leśna	125
	Mysz wytokowa.	
44.	Mysz polna	125
	Mysz zbożowa	125
44.	Mysz zwyczajna	125
	Mysz domowa, Mysz.	
44.	Mysz karłowata	125
	Mysz drobna, Mysz badylarka, Mysz gniazdeczna.	
44.	Bóbr właściwy	126
	Bóbr.	

V. Rzęd. Przeżuwacze.

49g.	Kozica gienza	127
	Kozica, Gienza, Giejza, Koza dzika.	

Nr. szafy	Str. Przew.
47—49. Jeleń właściwy	128
Jeleń, Łania.	
46—48g. Jeleń sarna	127
Kozioł, Sarna.	
46—48. Łoś prawdziwy	128
Łoś, Klempa.	

V. Rzęd. Tęgoskórne.

50. Dzik świnia	131
Odynec, Wycinek, Krawiec, Samura, Warchlak.	

Spis abecadłowy płazów w języku łacińskim.

58.	Bombinator igneus	.	.	.	.	137
58.	Bufo calamita	.	.	.	.	138
58.	„ viridis	.	.	.	.	138
58.	„ vulgaris	.	.	.	.	138
58.	Hyla arborea	.	.	.	.	137
58.	Pelobates fuscus	.	.	.	.	138
58.	Rana arvalis	.	.	.	.	137
58.	„ esculenta	.	.	.	.	137
58.	„ fusca	.	.	.	.	137
58.	„ temporaria	.	.	.	.	137
58.	Salamandra maculosa	.	.	.	.	138
58.	Triton alpestris	.	.	.	.	138
58.	„ cristatus	.	.	.	.	138
58.	„ taeniatus	.	.	.	.	138

Systematyczne zestawienie płazów

według ich nazw ludowych i naukowych.

I. Rzęd. Płazy bezogonowe.

58.	Żabka zielona Lud.	.	.	.	.	137
	Rzekotka, żabka drzewna, drzewianka.					
58.	Żaba wodna Wał.	.	.	.	.	137
	Żaba jadalówka, żaba jadalna.					
58.	Żaba wczesna Zaw.	.	.	.	.	137
58.	Żaba brunatna Now.	.	.	.	.	137
58.	Żaba ostronosa Wał.	.	.	.	.	137
	Żaba ostromordka Now.					

Nr. szafy		Str. Przew.
58.	Kumka ropuszka wodna Wał. Brzędłuk, Kumka, Umkacz.	137
88.	Grzebiuszka Ropuszka ziemna Wał.	138
58.	Ropucha krótkonoga Wał. Ropucha paskówka Now.	138
58.	Ropucha szara Wał. Ropucha nereczkówka Now.	138
58.	Ropucha zielona Wał. Ropucha poplamica.	138

II. Rzęd. Płazy ogoniaste.

58.	Salamandra plamista Wał. Jaszczur plamisty.	138
58.	Tryton większy Wał. Traszka ziarnista Now.	138
58.	Tryton górski Wał.	138
58.	Tryton mniejszy Wał. Traszka wygładka Now.	138

Abecadłowy spis gadów w języku łacińskim.

56.	<i>Anguis fragilis</i>	134
57.	<i>Callopeltis Aesculapii</i>	135
56.	<i>Cistudo lutaria</i>	133
57.	<i>Coronella austriaca</i>	134
56.	<i>Lacerta agilis</i>	134
56.	„ <i>viridis</i>	133
56.	„ <i>vivipara</i>	133

Nr. szafy		Str. Przew.
57.	Pelias berus	135
57.	„ „ var. chersea	136
57.	„ „ var. praester	136
57.	Tropidonotus natrix	135
57.	„ tessellatus var. hydrus	135

Systematyczne zestawienie gadów

według ich nazw ludowych i naukowych.

I. Rzęd. Żółwie.

56.	Żółw błotny Wał.	133
	Żółw słodkowodny Now.	
	Żółw gwizdak Lud.	
	Wodożółw Zaw.	

II. Rzęd. Jaszczurki.

56.	Jaszczurka zielona Wał.	133
	Jaszczurka zielonka Now.	
56.	Jaszczurka żyworodna Wał.	133
	Jaszczurka żyworodka.	
56.	Jaszczurka zwyczajna Wał.	134
	Jaszczurka zwinka Now.	
56.	Padalec zwyczajny	134
	Padalec, żeleznica, wrzeciennica Lud.	

III. Rzęd. Węże.

57.	Miedzianka gniewiec Now.	134
	Miedzianka, wąż gładki Wał.	
	Gniewosz karczak.	

Nr. szafy		Str. Przew.
57.	Wąż Eskulapa Wał.	135
57.	Wąż zaskroniec Lud.	135
	Wąż wodny Lud.	
	Wąż wodny pospolity.	
	Pławiacz.	
	Rębołusk żabiarz.	
57.	Wąż czarnomorski Wał.	135
	Wąż wodny czarnomorski.	
	Rębołusk rębaczek.	
57.	Żmija gadzina Lud.	135
	Żmija zygzakowata Now.	
	Grzmieł Lud.	
57.	Żmija zygzakowata odm. ruda Łom.	135
57.	Żmija zygzakowata odm. czarna Wał.	135
	Żmija czarnucha.	
	Żmija miedzianka.	

Abecadłowy spis ryb w języku łacińskim.

60.	Abramis brama	145
60.	„ sapa	145
60.	„ vimba	145
59.	Acerina cernua	140
60.	„ tanaicensis	140
60.	Acipenser ruthenus	150
60.	„ stellatus	150
60.	„ sturio	149
60.	Alburnus abruptus	145
60.	„ bipunctatus	145
60.	„ delineatus	145
60.	„ lucidus	145

Nr. szafy	Str. Przew.
60. Anguilla fluviatilis	149
60. Aspius rapax	145
59. Aspro zingel	140
59. „ streber	140
60. Barbus fluviatilis	143
60. „ Petenyi	143
60. Blicca bjoerkna	145
60. Carassius vulgaris	142
60. Chondrostoma nasus	146
60. Cobitis barbatula	148
60. „ fossilis	148
60. „ taenia	148
60. Coregonus albula	146
60. Cottus gobio	141
60. „ poecilopus	142
60. Cyprinus carpio	142
60. Esox lucius	148
60. Gardonus rutilus	144
60. „ wyrozub	144
59. Gasterosteus aculeatus	141
69. Gobio fluviatilis	143
59. Gobius fluviatilis	142
59. „ gymnotrachelus	141
59. Lota vulgaris	141
59. Lucioperca sandra	140
60. Osmerus eperlanus	146
60. Pelecus cultratus	144
59. Perca fluviatilis	139
60. Petromyzon Planeri	151
60. Phoxinus rivularis	144
61. Platessa flesus	151
60. Rhodeus sericeus	143

Nr szafy		Str Przew.
60.	Salmo hucho	147
60.	Scardinius erythrophthalmus	144
59.	Silurus glanis	142
60.	Squalius cephalus	144
60.	„ vulgaris	144
60.	Thymallus vulgaris	146
60.	Tinca vulgaris	143
60.	Trutta fario	147
60.	„ salar	147

Systematyczne zestawienie ryb

według ich nazw ludowych i naukowych.

I. Rząd. Ryby kostno-szkieletowe.

Ryby cierniopromienne.

59.	Okoń rzeczny	139
	Okoń, Kostryż, Okłoń, Okuneć, Ostry bartek, Ślipak.	
59.	Sandacz właściwy	140
	Sandacz, Sandał, Sandatka, Sendak, Sudak, Sydek.	
59.	Czop wielopromienny	140
	Czyp, Czypok, Czyp czorny, Czopyk.	
59.	Czop małopromienny	140
	Czop rudy.	
59.	Jazgarz caryk	140
	Jazgar, Jazgarz ochabowy, Azgar, Bazger, Car, Caryk, Jazgier, Łyszkar, Żyd, Żydzik.	

	Nr. szafy		Str. Przew.
59.	Jazgarz sierotka	.	140
	Sierotka, Jerz, Bobyr.		
59.	Głowacz białopłetwy	.	141
59.	Głowacz przegopłetwy	.	141
	Byczek, Byczek pstropłetwy; Głowacz, Głowacz białopłetwy, Baba, Głóć, Guc, Hołowacz, Hołowaczka, Pałos, Połogłowiec, Zgar.		
59.	Ciernik koluszką	.	141
	Kolka, Ciernik, Czernik, Kolączka, Kolczatka.		
59.	Babka rzeczna	.	141
56.	Baba nagowieka	.	141

Ryby członkopromienne.

59.	Miętus pospolity	.	141
	Miętus, Miętos, Mientus, Meniok, Męntuz, Miniok, Miniuk, Minka, Miuch, Mniuczek, Myniok, Nientus, Nióch, Niuch.		
59.	Sum zwykły	.	142
	Sum, Sim, Som.		
60.	Karp właściwy	.	142
	Karp.		
60.	Karaś zwyczajny	.	142
	Karaś, Karas sprawedywyj, Karaśka, Karasyk mały.		
60.	Lin zwyczajny	.	142
	Len, Lin żółty, Lin czarny, Link, Łen, Łeń, Łyn, Oczeretniak, Pszenicznik.		
60.	Kiełb zwyczajny	.	143
	Kiełb, Kiełb krótkowąsy, Ćwiok, Fo-		

Nr. szafy	Str. Przew.
	rela, Kiełbik, Kiołb, Kobel, Koblik, Kobłyj, Kobłyk, Kubel, Kubeń, Kubla, Kubłyk, Kowb, Płocica, Zmarzlica, Ruzik.
60.	Brzana brzanka 143 Mrzanka, Mrzanka polska, Barma, Barma dołska, Myryna, Brząska polska i ślązka, Sewak, Sowożnyk.
60.	Brzana rzeczna 143 Brzana maryna, Brzana brzanka, górska, gładkopłetwa, dunajcowa, Barma, Barwanka, Biała ryba, Bilucha, Brynka, Brzanka, Brzanka żółta, mniejsza, większa, wiślana, Brzązka, Kowbel, Lipina, Marena, Marenczuk, Marenka, Maryna, Marynka.
60.	Rożanka siekierka 143 Siekierka, Błyska, Karaśka, Biały karaś, Paraśka, Płaskurka, Płocica, Popadia, Puskasz, Puskaszyk, Siekacz, Sikawka, Sykirka, Uklej, Płociczka górska.
60.	Wyrozub właściwy 143 Wyrozub.
60.	Płoc krasnoglazka 144 Płoc sina, czerwonoooka, Rumienica, Płotka, Płoc, Beluha, Płocica, Płotka biała, Wandrówka, Płotycia biała, ochabna.
60.	Czerwionka krasnopiórka 144 Płoc krasnopióra, Czerwonatka, Zdręga, Swyciucha, Krasnopera, Krasno-

piórka, Krasnycia, Czerwonka, Czerwionka, Czerwinka, Czerwonopera, Czerwonopereć, Zręka, Zdranka, Zdreń, Krasnochwostka, Płoc żółta, żółtooka.

60. **Jelec zwyczajny** 144

Jelec jelczak, Klonek, Kleń, Białucha, Biały jelec, Hołoweń, Jelczyk, Jelczak, Jelec, Jełec, Jedlica, Klan, Klanek, Kleniak, Kliń, Kliniak, Klonik, Kłeń, Kłęczuk, Kłyń, Kłyńczuk, Lajczyk, Lalczyk, Lalec, Paruch, Paryj, Paryja, Parynyk, Płotycia, Żeśnioczek, Żabiak, Wialec.

60. **Jelec kleń** 144

Kleń.

60. **Strzebla mereśnica** 144

Strzebla, Strebla, Szczebła, Bzderka, Bzdurka, Bzdiurka, Bzdyrka, Czar-nuszka, Czerebla, Dżerdżyk, Mere-sniczka, Meresnycia, Nerasnycia, Na-resnycia, Nerestestka, Olszówka, Psiurka, Pstrąg, Pstrzelega, Starula, Strzewenga, Strzemienga, Strzyga, Szybła, Świerzbówka, Olszanka.

60. **Ciosa oseledec** 144

Śledz, Osełdec, Ciosa, Suchorebrycia.

60. **Uklej stebnowany** 145

Piekielnica, Biła, Gajówka, Klonka, Krzakówka, Okleja, Płata, Pleta, Płaskaczka, Płaskurka, Płotycia, Sie-kierka, Suchorebrycia, Szwaja, Szwaj-

ka, Szweja, Tryjnek, Ukleja czarna, bełkowa, Wiślanka, Uszwiejka, Bystrzanka, Wierzchowódka, Surowiatka.

60. **Uklej najbielszy** 145

Ukleja, Ukleja biała, Bielizna, Biluha, Błyskawka, Deszczówka, Fint, Okleja, Oklejka, Oklija, Sikawka, Sucha ryba, Sucharka, Suchorybiec, Suszyca, Szweja, Szwyja, Werchowowodycia, Werchowitzka.

60. **Uklej drobniutki** 145

60. **Uklej najmniejszy** 145

60. **Boleń bieluga** 145

Rap, Fata, Boleń, Bejluha, Bielec, Bieluga, Biluka, Bolonek, Fatynka.

60. **Krap podleszczyk** 145

Krap, Dwereć, Klapka, Klepka, Leszcz, Leszczyk, Leszczówka, Podleszczyk, Piskurz, Piscuś, Gościor.

60. **Leszcz zwyczajny** 145

Leszcz, Leszczyk, Leść, Laskura, Liszcz, Płotycia, Podeszwa, Triszcz, Biały karp, Kleszcz.

60. **Leszcz sapa** 145

Klepiec.

60. **Leszcz certa** 145

Rybiec, Certa.

60. **Podusta świnka** 146

Świnka, Podustwa, Podustew, Podusta, Podustwa, Podświnka, Prądówka, Błakówka, Czyczuła, Dunka, Frycówka,

	Molawka, Piaskówka, Pidustwa, Srołka, Swyńka, Srednica.	
60.	Lipień pyr	146
	Lipień toporek, Lipak, Lipek, Łosoś, Per, Pir, Pyr.	
60.	Sielawa królewska	146
	Sielawa.	
60.	Stynka	146
60.	Łosoś głowacica	147
	Hołowatycia, Głowacica.	
60.	Pstrąg strumieniowy	147
	Pstrąg, Pstruh.	
60.	Pstrąg łosoś	147
	Łosoś właściwy, Łosoś, Klenk, Klemp Klempak, Klink, Klub, Podrybek, Pstrąg, Podrybka, Osoś.	
60.	Szczupak zwyczajny	148
	Szczupak, Sikut, Szczuk, Szczuka, Szczupak zielony, siwy, Szczybiałka, Tyneć, Wilk, Wołk.	
60.	Piskorz wijun	148
	Piskorz, Piskor, Kozobłycia, Pyskor, Pyskir, Piskozobłycia, Jun, Wiun, Węgor.	
60.	Piskorz śliz	148
	Śliz, Śliczak, Ślaz, Słież, Słyżyz, Sły- żyk, Polak, Pstrąg, Węgorzyk.	
60.	Piskorz koza	148
	Koza, Junyk, Kolinka, Kózka, Kosto- zub, Piaskownica, Piaskozub, Sikaw- ka, Sikacz, Sikut, Sykałka, Sikawy- cia, Szczypawka, Węgórka.	

Nr. szafy		Str. Przew.
60.	Węgorz pospolity	149
	Węgorz, Węhor, Wuhr, Uhor.	

II. Rzęd. Ryby kostołoskie.

60.	Jesiotr zachodni	149
	Jesiotr.	
60.	Jesiotr szyp	150
	Szyp.	
60.	Jesiotr siewruga	150
	Siewruga, Siewrjuga, Czyczuha.	
60.	Jesiotr czeczuga	150
	Czczuga, Sterlet.	

III. Rzęd. Ryby smoczkooste.

60.	Minog strumieniowy	151
	Minog, Minożek.	

61.	Flondra flonderka	151
61.	Aloza	151
61.	Śledź zwykły	151

Zestawienie alfabetyczne skrótów nazwisk

cytowanych autorów tak krajowych jak zagranicznych.

Bech. = Bechstein. Deutschlands ornithologisches Taschenbueh. Leipzig 1802—1812. 3 Vol.

Beske. Beiträge zur Naturgeschichte der Vögel Kurlands. Mittau 1792. Berlin 1821.

Bl. = Blasius I. H. Fauna der Wirbelthiere Deutschlands. Braunschweig 1857.

Boje = Boje. Iris. Encyklopädische Zeitschrift. Leipzig (wychodzi od 1817).

Bon. = Bonaparte. Iconografia della Fauna italiana. Roma 1832 - 1842. 3 Vol.

— A geographical and comparative list of the birds of Europe and Northamerica. London 1838.

— Conspectus generum avium. Lugduni Batavorum 1850—1856.

Brehm = Brehm Chr. Lud. Beiträge zur Vögelkunde. Neustadt an der Orle 1822.

— Handbuch der Naturgeschichte aller Vögel Deutschlands. Ilmenau 1831.

Brehm = Brehm A. E. Dr. Thier-Leben. Leipzig. 1876—1878. 10 Vol.

Briss. = Brisson. Ornithologie ou méthode contenant la division des oiseaux. Paris 1760. 3 Vol.

- Brün. = Brünnich. Ornithologia borealis sistens collectionem avium ex omnibus imperio Danico subjectis provinciis etc. Hafniae 1764.
- Buff. = Buffon. Oeuvres complètes. Paris 1858.
- Caba. = Cabanis. Journal für Ornithologie; od r. 1853.
- Cuv. = Cuvier. Tableau du regne animal. Paris 1798.
- Degl. = Degland et Gerbe. Ornithologie européenne. Paris 1867.
- Dress. = Dresser. A history of the birds of Europe. London 1880.
- Dub. = Dubois. Planches coloriées des oiseaux de la Belgique. 1854. 3 Vol. Les oiseaux de l'Europe non observées en Belgique 1864 2. Vol.
- Flem. = Flemming. History of British animals. Edinbourg 1828.
- Gmel. = Gmelin Joh. Frid. Corolia Linné Systema naturae. Lipsiae 1788—1793. 10 Vol.
- Gmel. = Gmelin Sam. Geor. Reise durch Russland. Petersburg 1774. 4 Vol.
- Glo. = Gloger. Volständiges Handbuch der Naturgeschichte der Vögel Europas. Breslau. 1834.
- Gould. = Gould. The birds of Europe London 1837. 5 Vol.
- Gór. = Górski i Kumelski. Zoologia albo historia naturalna zwierząt domowych. Wilno 1836. Tom. 2.
- Gray = Gray. The genera of birds. London 1846.
- Heck. = Heckel J. u. Kner R. Dr. Die Süßwasserfische der österreichischen Monarchie. Leipzig 1858.

- Henschel G. Prof. Praktische Anleitung zur Bestimmung unserer Süßwasserfische nebst einem alphabetisch geordneten Verzeichniss der Synonyme, Bezeichnungen und gebräuchlichsten Volksnamen. Leipzig u. Wien 1890.
- Heu. = Heuglin. Systematische Uebersicht der Vögel Nord-Ost-Afrika's. Wien 1856. Sitzungs-Bericht der Akademie.
- Illig. = Illiger. Prodomus system. mammalium et avium etc. Berolini 1811.
- Jar. = Jarocki Feliks. Zoologia czyli zwierzętopismo ogólne. Warszawa 1821. Tom. 6.
- Jundz. = Jundziłł. Zoologia krótko zebrana. Wilno 1807. Tom. 3.
- Kau. = Kaup. Classification der Säugethiere und Vögel. Darmstadt 1844.
- Key. et Bl. = Keyserling et Blasius. Die Wirbelthiere Europas. Braunschweig 1840.
- Kluk = Kluk Krzysztof. Zwierząt domowych i dzikich osobliwie krajowych historyi naturalnej początki. Warszawa 1775. Tom. 4.
- Koch = Koch. System der Baierischen Zoologie. Nürnberg 1816.
- Lath. = Latham. Index ornithologicus. Londini 1790 suppl. 1802.
- Less. = Lesson. Traité d' ornithologie. 3 Vol. 1831. Complement aux oeuvres de Buffon Oiseaux. 3 Vol. Paris 1835—1841.
- Leach = Leach. Systemat. catal. of the specimen etc. London 1816.
- Lich. = Lichtenstein. Nomenclator avium Musei zoologici Berolinensis. Berlin 1854.
- L. = Linné. Systema naturae etc. Lugduni Batavorum 1735.

- Mey. et Wolf = Meyer et Wolf. Taschenbuch der deutschen Vogelkunde. Frankfurt. 1810—1822. 3 Vol.
- Mont. = Montagu. Ornithological dictionary. London 1831.
- Mül. = Müller. Naumannia Archiv für die Ornithologie von Baldamus Ioh. 1851.
- Myśl. pt. = Myśliwstwo ptasze. Dzieło XVI wieku, na nowo przedrukowane z dodaniem przedmowy, objaśnień i przypisów Antoniego Wagi. Warszawa 1842.
- Nils. = Nilson. Scandinavische Fauna. Vögel. Lund 1832.
- Now. = Nowicki Max. Dr. Przegląd prac dotychczasowych o kręgowcach galicyjskich. Rocznik Towarzystwa krak. T. X. r. 1866 str. 234. Wyszedł i w osobnem odbiciu.
- Enumeratio lepidopterorum Haliciae orientalis. Leopoli 1860.
 - Motyle Galicyi. We Lwowie 1865.
 - Ryby i wody Galicyi pod względem rybactwa krajowego. Kraków 1880.
 - O rybach dorzeczy Wisły, Styru, Dniestru i Prutu w Galicyi. Kraków 1889.
- Pall. = Pallas. Zoografia russo-asiatica. Petropoli 1811—1831 3 Vol.
- Pietr. = Pietruski St. K. Historya naturalna zwierząt ssących dzikich krajowych. Lwów 1853.
- Historya naturalna i hodowla ptaków zabawnych i użytecznych. Tom. I. Kraków 1860. Tom II. Lwów 1861. Tom III. Lwów 1864. Tom IV. Lwów 1866.
- Plat. = Plater hr. Adam. Spis zwierząt ssących, ptaków i ryb krajowych. Wilno 1852.

- Retz. = Retzius. Fauna suecica. Lipsiae 1800.
- Rzącz. = Rzączyński Gabryel. Historia naturalis curiosa regni Poloniae, Mag. Duc. Lithuanie etc. Sandomiriae 1721.
- Sav. = Savigny. Observations sur le system des oiseaux de l'Egypte et de la Syrie. Paris 1810.
- Schinz = Schinz. Europäische Fauna. Stuttgart 1840.
- Schleg. = Schlegel. Revue critique des oiseaux de l'Europe. Leyde 1844.
- Scop. = Scopoli. Annus historico-naturalis. Taurinani 1769.
- Selb. = Selby. Illustrations of British ornithology. Edinbourg 1833.
- Sharp = Sharpe. Catalogue of British museum 1874.
- Steph. = Stephens in Shaw general zoology. 8. Vol. London 1819—1826.
- Tacz. = Taczanowski Władysław. Spis ptaków gub. Lubelskiej. Biblioteka Warszawska 1851. Tom. 1. str. 334.
- O ptakach drapieżnych w Królestwie Polskiem. Warszawa 1860.
 - Konstantego hr. Tyzenhauza Zoologia ptaków polskich, wystawiona na 170 tablicach, rytých na miedzi i kolorowanych, do których opisy ułożył Taczanowski. Warszawa 1862.
 - Liste de vertebres de la Pologne. Buletin de la société zoologique de la France; l'anné 1877.
 - Ptaki. Encyklopedia rolnictwa. Warszawa 1879. Tom V. str. 206.
 - Ptaki krajowe. Kraków 1882. Nakładem Akademii Umiejętności.
- Tem. — Temminck. Manuel d'ornithologie ou tableau systematique des oiseaux, qui se trouvent en Europe. Paris 1821—1840. 4 Vol.

- Tyz. = Tyzenhauz hr. Konstanty. Ornithologia powszechna i t. d. Wilno 1842—1846. Tomów 3.
- Vieil. = Vieillot. Faune française. Paris 1821—1828. La galerie des oiseaux. Paris 1825—1834. 2 Vol.
- Waga = Waga Antoni. Patrz Myśliwstwo ptasze.
- Wał. = Wałęcki Antoni. Materiały do fauny ichtyologicznej Polski. II. Systematyczny przegląd ryb krajowych Warszawa 1864.
- Przegląd zwierząt ssących krajowych. Warszawa 1866.
 - Fauna zwierząt ssących Warszawy i jej stunek do fauny całego kraju. Warszawa 1881.
 - Materiały do zoografii krajowej. Warszawa 1885.
 - Przyczynek do fauny teryologicznej kraju. Sminthus. Warszawa 1884.
 - Materiały do zoografii Polski. Skrzeki (Amphibia). Warszawa 1882.
 - Materiały do zoografii Polski. Płazy (Reptilia). Warszawa 1883.
- Werchratski Jan. Motyle większe Stanisławowa i okolicy. Kraków 1892.
- Wodz. = Wodzicki Kazimierz hr. Systematyczny spis ptaków, uważanych w dawnej ziemi krakowskiej. Biblioteka Warszawska 1850. Tom I. str. 351.
- Wycieczka ornitologiczna w Tatry i Karpaty galicyjskie w czerwcu 1850. Leszno 1851.
 - O sokolnictwie i ptakach myśliwskich. Warszawa 1858.

— Zapiski ornitologiczne. Kraków.

Wils. = Wilson. American ornithology. Philadelphia 1808—1814. 9 Vol.

Yorel. = Yorell. History of British birds. London 1845.

Zaw. = Zawadzki Aleksander. Fauna der galizisch-bukowinischen Wirbelthiere. 1840.

Żebrawski Teofil. Owady łuskostrzydłe czyli motylowate z okolic Krakowa. Kraków. 1860.

Znak ♂ oznacza samca.

Znak ♀ oznacza samicę.

D o d a t e k.

W ciągu druku niniejszego przewodnika przybyły następujące okazy :

Szlamnik hrycaj Lud. (*Limosa aegocephala* Bech.) str. 81, szafa Nr. 19.

Nr. 2101. ♂ } Zabite w Założcach (pow. Brody)
Nr. 2102. ♂ } 27. kwietnia 1895.

Bojownik batalion Waga (*Machetes pugnax* Cuv.) str. 84, szafa Nr. 21.

Nr. 2103. ♂ } Zabite w Założcach (pow. Brody)
Nr. 2104. ♂ } 1. maja 1895.

Szurka pszczołojadka Lud. (*Merops apia-ster* L.) str. 33 szafa Nr. 12.

Nr. 2105. ♀ } Zabite w parku w Rzepińcach (pow.
Nr. 2106. ♀ } Buczacz) 17. maja 1895 ; dar Anny
hr. Wolańskiej.

Płatkonóg płaskodzióby Tyz. (*Phalaropus fulicarius* Bon.) str. 86 szafa Nr. 21.

Nr. 2107. ♀ zabita w Pieniakach (pow. Brody) 25. maja 1895.

Łysogłów płowy Kluk (*Gyps fulvus* Gm.). str. 14 szafa Nr. 1.

Nr. 2108. ♂ zabity w Olejowie 21. maja 1895 ;
dar Aleksandra hr. Wodzickiego.

Skrzeczek chomik Rzącz. (*Cricetus frumentarius* Pall.) str. 122 szafa Nr. 44.

Nr. 405. Ludwipol (pow. Husiatyn) 8. czerwca 1895 ;
dar p. Adolfa Cieńskiego.

Zestawienie liczbowe gatunków i okazów działu zoologicznego.

Zwierzęta ssące	64 gatunków	405 okazów
Ptaki	290 „	2108 „
Gady	10 „	95 „
Płazy	12 „	168 „
Ryby	54 „	377 „
Owady	7420 „	31152 „
Pajęczaki	256 „	1280 „
Skorupiaki	4 „	30 „
Mięczaki	200 „	2542 „
Gąbki	6 „	39 „
Robaki	12 „	29 „

Ogółem: 8328 gatunków 38225 okazów.

Druk ukończony 22 czerwca 1895.

I. Piętro.

